

Antologia de memòries i dietaris personals catalans sobre la Guerra de Successió

ENRIC PUJOL (ed.)

Estudi introductorí d'ÒSCAR JANÉ



Antologia de memòries
i dietaris personals catalans
sobre la Guerra de Successió

Antologia de memòries i dietaris personals catalans sobre la Guerra de Successió

ENRIC PUJOL (ed.)

Estudi introductori d'ÒSCAR JANÉ

Barcelona, 2014



Institut
d'Estudis
Catalans

SECCIÓ
HISTÒRICO-
ARQUEOLÒGICA

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Antologia de memòries i dietaris personals catalans sobre la Guerra de Successió. — (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica ; 97)
Bibliografia. Índex. — Textos en català i castellà
ISBN 9788499652214
I. Jané Checa, Òscar II. Pujol, Enric, 1960- ed. III. Simon i Tarrés, Antoni, 1956- ed.
IV. Institut d'Estudis Catalans. Secció Històrico-Arqueològica
V. Col·lecció: Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica ; 97
1. Guerra de Successió, 1702-1714 — Relats personals catalans 2. Diaris íntims catalans — S. XVIII 946.71"1702/1714"(093)

L'edició d'aquesta obra
ha estat a cura d'Antoni Simon i Tarrés,
membre de l'Institut d'Estudis Catalans

© Ajuntament de la Bisbal d'Empordà, Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Arxiu Històric de Sabadell, Associació d'Estudis Reusencs, Col·legi de Notaris de Catalunya, Curbet Edicions SL, Curial Edicions Catalanes, Edicions Tres i Quatre, Editorial Barcino, Editorial Base, Eumo Editorial, Fundació Bancaixa, Fundación Elías de Tejada, Generalitat de Catalunya, hereus de Joan Puigcercós, Institució Patxot, Institut d'Estudis Gironins, Institut d'Estudis Ilerdencs, Patronat d'Estudis Osonencs, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, Santi Soler Simon i Vicent Josep Escartí, per als textos reproduïts

© Òscar Jané, per a l'estudi introductori
© Enric Pujol, per a l'antologia de textos comentada

© 2014, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: juliol del 2014

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Disseny de la coberta: Azcunce | Ventura

Imatge de la coberta: Gravat alemany d'autor desconegut (1719) que il·lustra la crema de les banderes dels defensors de Barcelona, el 1714, per part de les forces borbòniques (Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona)

Compost per Fotoletra, SA
Imprès a Service Point FMI, SA

ISBN: 978-84-9965-221-4
Dipòsit Legal: B-17898-2014

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

Taula

Abreviacions	7
I. ESTUDI INTRODUCTORI, <i>per Òscar Jané</i>	9
II. ANTOLOGIA DE TEXTOS COMENTADA, <i>per Enric Pujol</i>	39
1. Antecedents (1687-1700)	41
2. La mort de Carles II i la vinguda de Felip V (IV de Catalunya) a Barcelona	61
3. Les Corts de 1701-1702	73
4. La definició dels bàndols. Conspiració i desembarcament frustrats dels austriacistes a Barcelona (1704)	83
5. El Pacte de Gènova i la revolta vigatana. Aixecament valencià (1705)	99
6. El setge austriacista de Barcelona de 1705	111
7. Carles III i les Corts catalanes de 1705-1706	125
8. El setge borbònic de Barcelona i l'ofensiva austriacista de 1706	137
9. La batalla d'Almansa i la caiguda de València (1707). La guerra fins a finals del 1707	151
10. El casament de Carles III (1708). El decurs indefinit de la guerra (1708-1710)	161
11. El punt d'inflexió: els canvis en el context polític europeu i els seus efectes a Catalunya (1711-1713)	171
12. La resistència catalana. El setge de Barcelona de 1713-1714	183
13. L'ofensiva final i l'onze de setembre de 1714	215
14. La repressió i les conseqüències de la desfeta	233
15. Resistències i protestes	255
III. BIBLIOGRAFIA	265
IV. ÍNDEXS	273
Índex general	275
Índex d'autors i títols	283

Abreviacions

ADPO	Archives Départementales des Pyrénées-Orientales
col·l.	col·lecció
coord.	coordinador
cur.	curador
dir.	director
ed.	edició / editor
<i>et al.</i>	<i>et alii</i>
etc.	etcètera
f.	foli
IUHJVV	Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives
ms.	manuscrit
núm.	número
p.	pàgina
<i>r</i>	<i>recto</i>
UAB	Universitat Autònoma de Barcelona
v.	volums
<i>v</i>	<i>verso</i>
vol.	volum

I. Estudi introductori

ÒSCAR JANÉ

La cultura de la nostra societat actual ens porta tot sovint a celebrar esdeveniments passats i a realçar fets col·lectius d'altres èpoques. Aquesta memòria històrica col·lectiva s'ha convertit en un element indispensable per a qualsevol societat avançada que vol ser conscient del seu paper en el món que l'envolta i que vol tenir una perspectiva crítica de la seva mateixa evolució. Conèixer el passat li ha de servir per a entendre el present i per a projectar el futur. Aquest any es commemora el trescents aniversari de l'onze de setembre de 1714. Es tracta, com és sabut, d'una data fonamental de la història catalana, ja que fou el dia en què Barcelona va ser presa per les tropes borbòniques, cosa que comportà la caiguda de tot el Principat i el final de la Guerra de Successió a la monarquia hispànica (1702-1715) en aquest territori. Anteriorment, el 1707, havia caigut València; i Mallorca, junt amb Eivissa, no foren preses per les tropes de Felip V fins al 1715. La transcendència de la caiguda de Barcelona fou importantíssima, ja que, al marge de la forta repressió que es va desencadenar, suposà també l'abolició de les estructures d'estat pròpies del Principat, que provenien de l'època medieval i que fins aleshores havien demostrat una capacitat d'adaptació i renovació molt notable.

D'ençà del segle XVIII i fins als nostres dies s'ha mantingut la memòria d'aquells fets. Ja durant el segle XIX i sota l'impuls del Romanticisme, el record de l'esdeveniment es va barrejar amb la reivindicació política. Rememorar la «pèrdua», la desfeta, era una manera de reivindicar la necessitat de crear unes noves institucions polítiques que possibilitessin un autogovern català. I en les darreres dècades d'aquella centúria es començaren a celebrar actes públics d'homenatge i recordança. Així, la diada de l'Onze de Setembre es convertí en una jornada obertament reivindicativa i d'afirmació nacional que durant el primer terç del segle XX fou promoguda per les institucions polítiques autòctones del moment (ajuntaments, Mancomunitat de Catalunya, Generalitat republicana). L'oficialització de l'Onze de Setembre

com a Diada Nacional, però, no fou possible fins al final de la dictadura franquista, quan fou restablert l'autogovern català. Aleshores, el 1980, el Parlament de Catalunya elegit democràticament féu la llei que instituï la Diada com a festa nacional del Principat.

En el present volum ens volem centrar en els esdeveniments que constituïren la Guerra de Successió, en què cal inscriure l'onze de setembre de 1714. La nostra mirada, però, no se ceneix als anys estrictes del conflicte, sinó que hi incloem tant els antecedents que ens ajuden a explicar-lo com les conseqüències que, en els anys posteriors, van tenir lloc. La reconstrucció que presentem es fa a partir d'una documentació molt peculiar: els dietaris i les memòries personals catalans de l'època. La força d'aquesta mena de documentació i l'aportació historiogràfica i filològica que suposa són elements imprescindibles quan ens plantegem la realització de qualsevol commemoració social o política, perquè davant d'altres documents d'època i de les històries generals, aquests documents ens revelen una història personal, subjectiva, que és clarament fruit d'unes vivències individuals i col·lectives. És aquella història que ens cal per a confirmar fets i detalls, però també per a descobrir petites grans històries del país i per a copsar les vivències dels contemporanis als fets reportats. Les memòries, els dietaris o les autobiografies trasllueixen en primera persona tot allò que es va viure, amb una observació directa, sense altre filtre que el de l'entorn social mateix dels autors. Aquesta mena de documents són, doncs, rics en continguts i en quantitat, i ja no *malgrat* el seu subjectivisme sinó precisament *a causa* d'això, cosa que justificaria només per això l'interès del mateix llibre.

L'obra que teniu a les mans ha estat pensat per poder-ne fer una lectura de conjunt i no només com a eina de consulta. És un llibre obert i explicatiu, que mira de permetre al lector una lectura de principi a fi, sense perdre el fil cronològic ni els esdeveniments més importants del període considerat. Es tracta, doncs, d'un instrument de base per a historiadors, filòlegs i interessats en l'època reportada, però també per a un públic més ampli de curiosos i estudiants (tant de secundària com universitaris), que s'inicien tant en el coneixement dels dietaris i els escrits personals com en el d'un esdeveniment tan important com fou la Guerra de Successió.

ELS DIETARIS I MEMÒRIES PERSONALS A LA CATALUNYA MODERNA

Presentació general: Catalunya dins l'Europa moderna

Els diaris i memòries personals, els dietaris, les autobiografies, els ara anomenats *egodocuments* o els escrits del «for privé», com dirien els francesos, realment s'han fet valer en els darrers anys. Rescatats d'una foscor on eren «retinguts» per

ser desconeguts (menystinguts precisament per no representar una història oficial), la historiografia els ha anat recuperant i utilitzant d'ençà, més o menys, dels anys vuitanta. Antropòlegs, historiadors i filòlegs juguen ara una mateixa lliga amb aquests fons documentals. I el mateix succeeix en els diferents àmbits d'investigació europeus, en què Catalunya té un pes especialment important, tant per la quantitat com per la qualitat d'aquesta documentació.

Tot sovint a mans de propietaris privats, en cases particulars o en fons d'arxius, aquests escrits en primera persona són dietaris, llibres de família, autobiografies, o el que s'ha anomenat també *dietarística* o *memorialística* dins l'àmbit historico-literari català. Una vegada s'ha recuperat l'interès de la seva raó de ser, aquestes fons documentals han esdevingut un complement ideal de les fonts tradicionals. Es tracta de documents i textos que evoquen preocupacions quotidianes, i que situen els escrits en l'àmbit social i col·lectiu del mateix autor, ja sigui a pagès o a ciutat, senyorial o religiós, militar o menestral. Aquests escrits aporten així una informació única i de primera mà. Són un instrument ideal per als historiadors per a retrobar elements que la història oficial no desvetlla o bé s'hi poden trobar fets i elements desconeguts fins ara, tant en l'àmbit local com de país. Alhora, els filòlegs i els estudiosos de l'època moderna escrita hi retroben una mina en les formes de la llengua, tant en la seva evolució com en la qualitat de la mateixa. La microhistòria se situa, gràcies a les memòries personals, al servei d'una història més general, d'una història col·lectiva que la historiografia mira de confeccionar de manera contínua. Això no treu, però, que, sigui quin sigui el camp d'interès en el qual s'estudien aquests dietaris, la qualitat dels escrits pot variar molt. I, sens dubte, la llengua és quelcom d'essencial: la qualitat de la llengua emprada i la seva escriptura transmetran informació de manera més o menys clara; també, la llengua de l'autor, dels seus familiars, dels veïns, del país, hi serà reflectida, tot i que a vegades alguns dels escrits, sovint en funció de l'esfera social, no són redactats en català sinó en castellà. Sigui com sigui, la llengua es mostra com a tal, en un llenguatge personal i d'època, emergeix i evoluciona, és emprada i modificada, copia formes i estils d'altres àmbits socials i quan canvia ho fa segons el període històric, el territori, els destinataris a qui van adreçats els escrits o la classe social a la qual pertany l'autor.

Les raons de l'existència d'una documentació específica i rica com les memòries personals a Catalunya són diverses. D'entrada, és evident que no es tracta d'un fet particular i únic a Europa. Itàlia, Anglaterra i el sud de França (la part occitana essencialment) són territoris que també tenen una gran quantitat de documentació d'època moderna escrita en primera persona. Això faria pensar en alguna relació entre la tradició escrita i oral d'aquestes societats. Tot i que també alguns països nòrdics han constatat l'existència d'aquestes fonts. Tanmateix, l'única manera de comprovar-ho seria comparant el nombre i la qualitat dels escrits, quelcom

que sembla gairebé impossible a primera vista. Una altra de les explicacions rau en el costum català de deixar-ho tot per escrit, essencialment els elements jurídics i notariais. Des de l'època medieval tot queda registrat en protocols i, de fet, molts dels escrits personals transmeten un aire notarial, en les formes i l'estil, la qual cosa fa pensar en la influència que van tenir els notaris en tots els àmbits de la societat. De fet, és gràcies als escrits personals de pagès o d'àmbit rural que Catalunya es pot incloure dins d'una Europa moderna escrita.

Els pagesos escriuen de manera personal, miren de posar per escrit els comptes de la casa i, si es dóna el cas, acaben relatant el que succeeix al seu voltant. Aquest salt dels nombres a la prosa es dóna essencialment entre els segles *xvi* i *xvii*. La transmissió en herència de la memòria escrita es fa a través de la família. Quan la família desapareix o quan hi ha la sensació de pèrdua de l'escrit, és possible que aquests vagin a parar a la parròquia o al centre documental diocesà més proper. L'alfabetització de les famílies es dóna sobretot gràcies a la presència dels capellans dins les famílies mateixes. Aquest és el cas en el món rural. Ja fa un quant temps que les característiques pròpies del sistema sociofamiliar català han estat assenyalades com la causa principal que explicaria el gran nombre d'escrits personals que existeixen a Catalunya. La transmissió és motivada per les masies i el sistema d'herència per la via de l'hereu únic, la qual cosa explica que sigui precisament al nord de Catalunya, a la famosa «Catalunya Vella», on se situï la major producció d'escrits, tot i que l'existència —i la pèrdua coneguda— de documentació en altres territoris catalans més meridionals podria contradir aquesta teoria; en tot cas, és clar que el sistema de transmissió en herència i de concentració en el mas ha permès una millor conservació de la documentació, i n'ha evitat així la pèrdua arran de qualsevol disgregació familiar. En tot cas, la quantitat desigual de documents existents (coneguts) permet dibuixar uns espais de creació en funció d'elements socials, polítics i culturals, tant del moment com posteriors.

La societat moderna és una societat feblement alfabetitzada, un fet encara més latent al món rural, especialment a la muntanya. Però, tot i així, i contràriament a les idees preconcebudes que hem anat heretant, és precisament al sud d'Europa on l'escrit resta arrelat en el si de les famílies, entre grups professionals i en l'esperit dels individus.¹ El dietari neix així dins l'àmbit català, com una mena de gènere, a partir d'encàrrecs de gremis i corporacions urbanes. Aquests gremis afirmen una

1. Sobre exemples de processos d'alfabetització a Europa a l'època moderna, vegeu: Bernard GROSPERRIN, *Les petites écoles sous l'Ancien Régime*, Rennes, Ouest-France Université, 1984, col·l. «De Mémoire d'Homme»; Narcís IGLÉSIAS, *La llengua del Rosselló: Qüestió d'Estat: La integració lingüística del Rosselló a França (1659-1789)*, Girona, Eumo, 1998; Anna M. TORRENT, «Llengua i poder a Catalunya al segle *xvii*», a *Actes del Vuitè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, 1989, p. 29-55.

necessitat d'anar més enllà dels típics llibres de comptes —tot sovint a l'origen de molts dietaris— tot posant per escrit els detalls de la vida quotidiana del seu microcosmos, el dels artesans, els comerciants i el món urbà en general. Les pràctiques més conegudes d'aquestes corporacions són les iniciades en algunes ciutats italianes i que, ja des dels segles xiv i xv, són imitades a València, a les Balears o al mateix Principat de Catalunya. L'aprenentatge de les tècniques comptables i, per extensió, l'accés a una cultura de mercaders més àmplia fan possible el domini i mestratge de l'escriptura.

A partir del Renaixement, l'ensenyament de l'escriptura i la lectura s'estén de manera generalitzada a Catalunya com també a altres territoris meridionals del continent. Xavier Torres evoca la idea d'un món català «de lletra i de paper».² En aquest sentit, és convenient recordar que la traducció de la Bíblia al català el 1478 fou una de les primeres que es feren en llengua vernacular, ja que només va ser precedida per les versions en alemany (1466) i italià (1471).³ Això demostra, en part, fins a quin punt la societat catalana era sensible a aquest univers infinit de la cultura escrita, així com la importància d'una llengua pròpia viva.

Sí bé és raonable dubtar d'una veritable extensió de l'alfabetització a tots nivells, sí que sembla cert que, a l'època moderna a Catalunya, es produeixen unes mutacions culturals profundes. Tenint en compte la importància de l'escriptura tant en la vida pública —política, institucional, religiosa— com al llarg de tota la vida privada —testaments, comerç—, els pagesos o bé els petits artesans difícilment van poder viure al marge de la difusió de l'escriptura ordinària. Va existir per a ells un contacte real amb aquesta cultura. Així, les possibilitats de coneixement es van desenvolupar fins a certs límits, fet que la historiografia recull amb l'expressió *alfabetització limitada*.⁴ S'entén per tant la multiplicació de memòries personals i familiars conegudes fins ara que daten del segle xvi: els llibres de comptes es professionalitzen en l'àmbit privat i l'extensió de l'escriptura porta a veure aparèixer en algun d'aquests llibres un mena de text narratiu, responen així també a les preocupacions de tota una societat. Els llibres fan un salt i esdevenen a vegades veritables dietaris i, en alguns casos, s'inicien llibres de família que seran enllaçats de generació en generació. L'autobiografia personal i familiar es comença a distingir per damunt dels números i comptabilitats mobiliàries. Cert és que els qui escriuen representen les elits cultivades de cada àmbit, des dels gremis fins a grups d'artesans adinerats, o bé pagesos benestants en el món rural. Aquests darrers re-

2. Xavier TORRES, *Els llibres de família de pagès (segles xvi-xviii): Memòries de pagès, memòries de mas*, Girona, Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona, 2000, col·l. «Biblioteca d'Història Rural. Fonts», núm. 1, idees esmentades a la introducció de l'obra.

3. Citat per Adrian HASTINGS, *La construcción de las nacionalidades: Etnicidad, religión y nacionalismo*, Madrid, Cambridge University Press, 2000, p. 39.

4. Així ho recull en el seu treball de síntesi Xavier TORRES, *Els llibres de família...*

presenten segurament una de les originalitats catalanes més representatives i peculiars respecte d'altres territoris similars d'aquella època.

La Catalunya moderna es caracteritza per una doble evolució: una alfabetització creixent —o una certa familiarització amb la cultura escrita, sense que això no impliqui una millor educació— i una major sensibilitat en l'escrit en àmbits com el polític, el religiós, l'econòmic o el social. Tot això, però, s'inscriu en el context de l'època i dels intercanvis amb els territoris septentrionals veïns. Així doncs, l'alfabetització s'estén d'alguna manera després de les reformes protestant i catòlica a Europa. A la península Ibèrica, la instal·lació d'escoles pies, per exemple, acompanya aquest moviment. Paral·lelament, el desenvolupament precoç de l'Estat modern, en el cas de les monarquies de França i, en menor mesura, d'Espanya, es tradueix per una judiciarització del món polític i, sobretot a Catalunya, del món social. L'impacte creixent d'aquesta tendència en la vida política i econòmica, amb cada vegada més advocats, doctors en lleis i notaris, es fa palès. Aquesta tendència es veu redoblada per la tradició *clàssica* del dret romà escrit en territoris com el català. Altrament, existeixen elements que, per necessitat, fan redoblar l'interès per la cultura escrita i el coneixement en general. Un d'aquests és l'exigència militar. O dit d'una altra manera, la «revolució militar» que implica la necessitat d'un major coneixement de l'escrit, el càlcul, les matemàtiques i una estratègia narrativa. La seva influència en l'educació de les elits nobiliàries i militars serà fonamental. Aquesta tendència s'acompanya alhora d'un pes econòmic que sobrepassa qualsevol càlcul. A escala d'Estat, com també en l'àmbit del petit mercader o en el d'una família de mas, el món dels diners, de les transaccions i dels comptes incita a un control cada vegada més complex del volum dels intercanvis i del comerç. De tot plegat n'havia de quedar una traça escrita, una marca, una prova, tant en forma de números com d'escrit narratiu. A Catalunya, els pagesos menys modestos i benestants necessiten dominar les tècniques de càlcul i aconsegueixen que, d'alguna manera, com a mínim un membre de la família sigui capaç de llegir, comprendre i transmetre dades i xifres. Aquest fenomen, que neix a les ciutats i viles importants, quan els comerciants i artesans van adquirir els instruments de la comptabilitat a la italiana —genovesa sobretot—, s'estén al camp amb rapidesa a principis del segle *xvi*. En pocs anys, les xifres i els comptes alternen les pàgines amb informació pròpia dels masos, per saber si, a més de vendre i comprar vi, la casa ha vist néixer un hereu i quan l'han batejat, etc. I, a poc a poc, segons els casos, parlaran d'un món privat cada cop més ampli, tenint en compte la irrupció de les guerres i els fets polítics que els toquen de ple, o les simples dificultats climatològiques, que són les que afecten des de sempre el món agrari, el majoritari en l'època moderna.

La interacció entre cultura popular i escrit és tanmateix més evident al món urbà que al rural, tot i que cal tenir en compte l'extraordinària evolució entre els

pagesos benestants des de mitjan segle xvi. L'interès del món rural per l'educació i l'escriptura rau també en les característiques mateixes d'aquesta societat, organitzada pel sistema hereditari de l'hereu —i la pubilla. D'aquesta manera, mentre el cap de casa queda concentrat en la gestió i el funcionament de la casa, els *fadrins*, si bé participen en el treball de la terra i el conjunt de la casa, també poden ser enviats al seminari o en formació a fora. És el cas dels germans destinats a esdevenir capellans o bé a ocupar càrrecs locals en confraries, batllies o altres institucions. Com que els masos disposaven d'una capella o bé eren situats al bell mig d'un espai de diversos pobles o cases, el capellà d'origen hi retornava. D'aquesta manera, a més de difondre i mantenir la fe, acostumava a formar els familiars en l'escriptura i el càlcul. Aquests capellans eren, doncs, una porta oberta a l'educació en els quals havia invertit —involuntàriament o no— la família.

Una de les raons que explica l'empenta de l'escriptura rau, sobretot, en la voluntat de deixar per escrit les riqueses de la casa: possessions, dins i fora de la casa, la història de les famílies, etc. Aquesta consciència dels objectius familiars s'assoleix a mitja i llarga durada en forma d'emulació entre les famílies pageses benestants. El domini econòmic i territorial de moltes famílies rurals passava així per l'aposta de dominar la memòria familiar i l'entorn social. La presa de consciència es fa palesa en aquests «quaderns», llibres de comptes, dietaris i llibres de família. En agafar força narrativa, les notes es convertiren en dietaris, en els quals figuren detalls de la vida quotidiana anotats per persones de la família o d'un entorn proper. El temps, els cultius, els guanys, el dot de les filles, les guerres, la religiositat o les epidèmies s'entrellacen en els diversos fragments, i estableixen un lligam cada cop més sòlid entre un món íntim, personal, i aquell compartit amb l'entorn, el poble o el país.

Tanmateix, la difusió de la pràctica autobiogràfica a Catalunya és el resultat de la coincidència de diversos factors: una millora en la circulació dels llibres i les notícies (les gasetes o informacions soltes), un desenvolupament limitat de l'educació amb la implantació d'escoles al món rural, per exemple —sobretot al voltant de Barcelona, en municipis d'almenys mil habitants, i també escoles primàries i de gramàtiques al bisbat de Girona entre finals del segle xvi i principis del segle xvii—, el rol dels viatgers, el fet de tenir representants familiars a les ciutats i la importància de les fires rurals com un lloc fonamental d'intercanvi econòmic, d'idees i de llibres, on la transmissió i l'aprenentatge es fa evident. A voltes, les possibilitats de formació d'algunes famílies apareixen explicitades en els mateixos textos. Així, el pagès osonenc Joan Guàrdia evoca un infant de sis anys que ha viscut «fora de casa» i que «sabia bastant de gramàtica», ja que havia anat a estudiar a Vic.⁵ També, Bernat Puigcarbó, de Muntanyola (Osona), expli-

5. Antoni PLADEVALL i Antoni SIMON (cur.), *Guerra i vida pagesa a la Catalunya del segle xvii: Segons el «Diari» de Joan Guàrdia, pagès de l'Esquirol, i altres testimonis d'Osona*, Barcelona, Curial, 1986.

ca que finança els estudis del seu nebot a Vic.⁶ En un altre lloc, l'empordanès Sebastià Casanovas aprèn a llegir a Figueres, ja que els seus avis volien que fos un home d'església.⁷ Però, de fet, l'aprenentatge s'acostumava a fer en el si de la mateixa família sota la tutela de l'oncle o el germà esdevinguts eclesiàstics i formats en les lletres per a això. La seva relació i el seu paper dins el mas esdevé primordial. Així, a partir del segle XVI, la relació establerta entre escola, mas i escriptura es fa evident i pren un significat ben particular gràcies també a la presència, més o menys propera, de la figura del notari, omnipresent en la societat catalana de l'època moderna. Fins i tot, alguns dels autors de dietaris seguiran i reproduiran el model d'escriptura, presentació i signatura que els notaris havien establert durant segles.

El cas català, però, no és precoç. No es tracta d'un gènere únic i exclusiu dins d'Europa. Certament, és ben difícil trobar dietaris d'època medieval, excepte en alguna ciutat italiana. Però a partir del segle XV n'apareixen en el si de l'elit urbana, comercial o militar, amb textos relativament breus. Els llibres «de pagès» apareixen sobretot a mitjan segle XVI.⁸ D'aquesta època, destaquen alguns llibres que podríem qualificar veritablement de pioners. És el cas del llibre de la família de Vinyoles d'Amunt, de Sant Mateu de Montnegre (Girona), amb un quadern de comptes que s'inicien el 1522 i es desenvolupen amb text narratiu durant les dècades posteriors. També hi ha els casos d'altres famílies com la família Fina, de Palafrugell, des de 1542; la família Puigcarbó, de Muntanyola (Osona); o bé, els Ciuró, de Cameles (Rosselló), durant els segles XVI i XVII.⁹

Aquesta «literatura ordinària», *híbrida* com l'han definida alguns especialistes en els darrers temps, és una font d'informació de primera mà. En el cas català, al marge del contingut temàtic dels documents, es pot observar que la major producció d'escrits coincideix amb etapes polítiques convulses al país —revoltes, guerres, pressions polítiques— i que, sobretot, reporten fets relacionats amb la vida quotidiana que afecten directament la supervivència de l'autor i el seu entorn —elements vinculats amb el clima i la terra. També és cert que es produeix un descens en els escrits —coneguts fins ara— en l'època posterior a la Guerra de Successió, com si el silenci parlés per si sol en un moment especialment delicat per al país.

El context de guerra i la circumstància de la implicació personal dels autors en els esdeveniments reportats expliquen que algunes obres que es presenten com a

6. Ibídem.

7. Xavier TORRES, *Els llibres de família...*, p. 21.

8. Ibídem; Antoni PLADEVALL i Antoni SIMON (cur.), *Guerra i vida pagesa...*

9. Bernat PUIGCARBÓ, *Llibre de memòries*, Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, fons de l'Arxiu Parroquial de Muntanyola, Q/4; Honorat CIURÓ, *Dietari*, Arxiu Municipal de Perpinyà, Fons Enric Pull, 17 S.

reconstruccions històriques erudites —posem per cas l'obra de Francesc de Castellví o la de Narcís Feliu de la Penya— o bé com a peces testimonials, entrin plenament, pel seu marcat caràcter subjectiu, en la consideració de memòries personals i que, per tant, les hàgim inclòs també en la present antologia.

La segona meitat del segle XVII i els primers decennis del segle XVIII experimenten un creixement intens dels escrits. La relació amb els fets polítics no està gens demostrada, però és clar que, entre el 1635 i el 1714, bona part de Catalunya (especialment els territoris fronterers amb la Corona de França) no aconsegueix viure en pau més de cinc anys seguits —ja sigui per la guerra mateixa com per la presència amenaçadora dels francesos, o per la presència de soldats. A la Guerra dels Segadors (1640-1659) van seguir tot una corrua de conflictes —la Guerra de Devolució (1667-1668), la Guerra d'Holanda (1672-1678), la Guerra de Luxemburg (1684) i la Guerra dels Nou Anys (1689-1697)— que culminen en la Guerra de Successió a la monarquia hispànica.

La presència militar hispànica es veu redoblada per la francesa, que resta a les portes del país, representa una amenaça en tot moment, i fins i tot intervé en èpoques de guerra i, així, fins a la fi de la Guerra de Successió. Així doncs, la representació de la guerra té un pes específic en els fets quotidians dels escrits, tot i que els seus autors no parlin específicament de política en tots els casos. La relació dels relators amb la violència de l'època esfereïx el lector, poc donat a guerres i penúries, a la mort i a la desgràcia col·lectiva. El drama, en tots els àmbits, és continu, però també la queixa en l'observació, en allò que succeeix i podria ser diferent.

La guerra del segle XVII a Catalunya té un lligam directe amb les relacions mantingudes amb la monarquia, i essencialment amb els objectius del comte duc d'Olivares que, des del 1625, va provar de modificar-ne el pacte institucional amb el rei —*de facto*, les *Constitucions catalanes*. Al mateix temps, les institucions catalanes ja feia unes dècades que havien desenvolupat una estratègia pedagògica i informativa sobre els drets i privilegis catalans. La idea va prendre forma i es veu reflectida en el coneixement bàsic que en tenien els pagesos i demés autors que escriuen en primera persona, en fer al·lusió a elements jurídics relatius a Catalunya. Tot sigui dit, si bé la guerra sorgeix per aquesta pressió des de Madrid i les aspiracions franceses contra Espanya i es fa present al llarg del temps i el territori, no sempre apareix reflectida en els textos. A la Catalunya moderna, la guerra esdevé un element indescindible del conjunt dels escrits, però ho fa de manera indirecta o subtil. Una lectura de les memòries personals durant la segona meitat del segle XVII i principis del XVIII transmet una visió general de la formació de la identitat col·lectiva, tant des d'un punt de vista individual com compartit, i això es fa més evident en aquells territoris tocats per la guerra —en les seves fronteres mòbils. Finalment, guerra i identitat col·lectiva estableixen un diàleg a voltes amagat a

voltes explícit en aquesta època moderna a Catalunya, tal com evoquen alguns dels escrits personals.¹⁰

Les memòries personals descriuen un temps, unes vides, un país trepitjat per la guerra, fet que fa entendre que són majoritaris els escrits de la zona septentrional del país, els que parlen dels mals presagis del temps, dels efectes violents de la guerra, dels castellans i dels francesos. Però també és possible observar en detall la vida d'una família rural o les dificultats d'un capellà, per exemple, mitjançant la lectura transversal dels dietaris: tota una època, les vicissituds d'uns pobles i la llengua o les llengües s'erigeixen il·luminant allò que la història oficial —o legal— no explica. Els rols de francesos i castellans s'equiparen i no es distingeixen entre les conseqüències d'uns i altres, tot i que l'autor de l'escrit pugui donar suport a l'aliança amb uns o altres. La política geoestratègica de les monarquies respectives es veu reflectida en el petit món local, amb la preocupació de col·lectius concrets, així com amb la presència de soldats o declaracions de guerra que trasbalsen la pau.

El silenci dels mots, de paraules que evoquen tendències polítiques i sentimentals, no amaga en cap cas la violència viscuda i comuna de l'època moderna. La violència horitzontal està gairebé tant o més estesa en aquell moment que la vertical, aquella exercida per les autoritats. Existeix una mixtió d'ambdues, en què altres «iguals» participen en les guerres, en les accions contràries a la població, que són recollides amb detall, en expressions i lamentacions en els escrits. Aquesta violència serà a poc a poc controlada i redistribuïda per les autoritats, que cercaran com sigui el seu monopoli, com a símbol de dominació. És la base del control públic i del poder. Ja Michel Foucault ho va demostrar amb la concentració de la violència col·lectiva de l'Estat modern, amb l'ús de presons, l'acció repressiva sobre els pobles o el control policial. També Robert Muchembled ho va analitzar pel cas de l'Artois a l'època moderna, en què la violència és general i generalitzada, omnipresent fins al punt que s'escapa a l'hora de captar-ho en els mateixos estudis d'història. Els escrits personals són un reflex únic i subjectiu sobre aquesta societat violenta i maltractada, patidora i creient. I, evidentment, si la violència quotidiana s'ajunta a la guerra contínua, el resultat són textos apàtics amb la vida, una desídia general, i la sensació de càstig i drama col·lectiu. Un fet que es fa clarament evident en els escrits de persones situades en «terra cremada», com fou el cas per exemple d'Honorat Ciuró al Rosselló.¹¹ Això no treu que la càrrega i el coneixement po-

10. Dominique DELASALLE (coord.), *Guerre et identité*, Caen, Presses Universitaires de Caen, 2001. A partir d'escrits literaris i personals s'analitzen els efectes de la guerra sobre l'individu, el col·lectiu més proper i la seva història.

11. En Joan Peytaví està acabant la transcripció i l'estudi del dietari d'Honorat Ciuró. En tenim una primera mostra a Joan PEYTAVÍ, «Honorat Ciuró i el clergat perpinyanès al segle XVII. Una nova font de la història moderna catalana», a *Perpignan. L'histoire des catholiques dans la ville du moyen âge à nos jours*, Perpinyà, Archives Communales de Perpignan, 2008, col·l. «Perpignan Archives Histoire», p. 305-317.

lític —fins i tot la seva implicació personal en alguns casos— d'alguns personatges porti a evocar l'escenari bèl·lic viscut, els diversos posicionaments polítics i els esdeveniments en general.¹²

Enmig d'una contesa, com la viscuda pels catalans a mitjan segle XVII, els pagesos acaben tement tant les tropes del seu propi príncep com les de l'enemic. I quan les tornes canvien després de la Revolució Catalana de 1640, la percepció dels exèrcits no es modifica. El desastre que porten darrere seu és sempre el mateix, i més si els soldats s'han d'allotjar a casa dels habitants. Alhora, la professionalització de les tropes significava la presència majoritària de mercenaris, amb la qual cosa els soldats pertanyien a tot tipus de «nacions», altres que la francesa o la castellana. En qualsevol cas, el control dels exèrcits per part de les monarquies —que decideixen on atacar, que trien els seus soldats i en són els pagadors— situa a poc a poc l'Estat modern en construcció com el monopolitzador del poder militar.

Així doncs, la documentació personal catalana no pot dissociar-se —pel que fa al contingut i la forma— de l'Europa del moment així com de dos moments clau: la segona meitat del segle XVII, que coincideix amb la concentració d'escrits coneguts, i la segona meitat del segle XVIII, un cop superat el xoc de la repressió de la Guerra de Successió. Existeixen, però, casos particulars en què les famílies escriuen generació rere generació llibres familiars o de casa. N'és un exemple la família Bellsollell d'Arenys de Munt, de 1666 a 1838,¹³ que reflecteix el pas del temps i la història familiar, local i del país. Tanmateix, aquests exemples no són els més generalitzats. L'especificitat catalana reposa doncs, tal com hem apuntat d'entrada, sobre la quantitat de llibres i escrits en l'àmbit rural en què els pagesos benestants deixen rastre i memòria del que succeeix. Dit això, supera de lluny llibres similars de la resta de la península Ibèrica i de bona part d'Europa. Itàlia segueix sent, però, el referent. Tot i que, en aquest cas, per unes raons ben diferents i lligades a un àmbit més urbà i econòmic. A Catalunya, el món pagès representava una essència i dignificació del país, tal com ho explica Francesc de Gilabert als seus *Discursos* (1616) i a *Agricultura pràctica* (1626), o bé, Andreu Bosch al *Summari index o epitome dels títols de honor de Cathalunya, Rosselló, y Cerdanya* (1628).

Les memòries personals situen Catalunya dins d'una Europa moderna escrita, violenta, políticament trasbalsada i que afronta la Guerra de Successió com a laboratori dels canvis i interessos de les potències europees. Si bé les temàtiques dels escrits són múltiples, la realitat heretada del segle XVII i els fets bèl·lics que tindran

12. Robert MUCHEMBLED, *La violence au village: Sociabilité et comportements populaires en Artois du xve au xviii siècle*, Brussel·les, Brepols, 1989, p. 105-111; Matthew Smith ANDERSON, *Guerra y sociedad en la Europa del Antiguo Régimen: 1618-1789*, Madrid, Ministerio de Defensa, p. 30-31; John R. HALE, *Guerra e società nell' Europa del Rinascimento: 1450-1620*, Roma i Bari, Laterza, 1987, p. 78-81.

13. Família Bellsollell, *Memòries de la família Bellsollell (1666-1838)*, a Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 99-201.

lloc dibuixaran incertesa, misèria, pors i adscripcions polítiques. I, per damunt de tot, els escrits evoquen l'expressió de la supervivència.

La recerca històrica, literària i filològica actual sobre dietarística i memòries personals de l'època moderna

Les línies de recerca i d'estudi dels diaris i memòries personals s'han multiplicat tant en l'àmbit local com universitari. I això ha tingut lloc tant a Catalunya com a la resta d'Europa. Això no treu que, gairebé per tradició, a Catalunya ja fa un parell de dècades o més que, per l'empenta d'investigadors a títol individual, s'ha portat a terme una política d'edició de textos. Però generalment aquesta recerca havia estat feta de manera aïllada i sense lligams entre disciplines.

En ple segle XXI, els estudiosos han posat a poc a poc en comú els seus resultats, les seves idees i la realitat dels territoris que representen en reunions, congressos i línies de recerca. Seria repetitiu i poc interessant entrar ara a descriure les nombroses línies d'estudi que, des de fa ja unes poques dècades, s'han dedicat de manera sistemàtica a treballar tot allò relacionat amb la «literatura del jo», amb la *memorialística* dirien alguns, les *autobiografies* o els *egodocuments*, per uns altres. Anglaterra, Dinamarca, Lituània, pel nord, i Itàlia, les terres occitanes i Catalunya, València o les Illes Balears pel sud són destacats territoris des d'una perspectiva productiva de textos i documents escrits en primera persona des de finals de l'edat mitjana i en l'època moderna. Els motius són nombrosos, i ja Xavier Torres i Antoni Simon n'han explicat el perquè per Catalunya, tal com hem evocat anteriorment,¹⁴ i Giovanni Ciappelli,¹⁵ entre altres, ho han fet per Itàlia. El més destacable és l'entrada en l'escena de la recerca internacional del cas català, per quantitat i qualitat de la documentació coneguda —i trobada— fins ara, si es compara amb Itàlia, Anglaterra o França.¹⁶ El fenomen té un lligam directe amb

14. Xavier TORRES, *Els llibres de família...*; Antoni SIMON TARRÉS, «Memòries i diaris personals de la Catalunya moderna. Del no res a la plètora», a Oscar JANÉ i Patrice POUJADE (ed.), *Memòria personal: Construcció i projecció de la memòria personal a l'època moderna*, Madrid, Casa de Velázquez, en premsa.

15. Vegeu Giovanni CIAPPELLI, «Memoria familiare e memoria individuale a Firenze nell'età moderna (diari e libri di famiglia)», *Giornale di Storia*, núm. 3 (2010), p. 1-14, disponible en línia a [http://www.giornaledistoria.net/index.php?&nomeCat=Articoli&title=Memoria%20familiare%20e%20memoria%20individuale%20a%20Firenze%20nell'età%20moderna%20\(diari%20e%20libri%20di%20famiglia\)&sezione=1&content=14&cat=9&view=2&id=42](http://www.giornaledistoria.net/index.php?&nomeCat=Articoli&title=Memoria%20familiare%20e%20memoria%20individuale%20a%20Firenze%20nell'età%20moderna%20(diari%20e%20libri%20di%20famiglia)&sezione=1&content=14&cat=9&view=2&id=42); i també Giovanni CIAPPELLI (ed.), *Memoria, famiglia, identità tra Italia ed Europa nell'età moderna*, Bolonya, Il Mulino, 2009.

16. Per Anglaterra i Europa en general sempre és de gran valor i interès el treball de James S. AMELANG, *The Flight of Icarus: Artisan autobiography in early modern Europe*, Stanford, Stanford University Press, 1998; per França, destaca un interès més recent, però amb molta empenta. Vegeu, per exemple, Sylvie MOUYSET, Jean-Pierre BARDET i François-Joseph RUGGIU (ed.), *Car c'est moy que je peins: Écritures de soi, individu et liens sociaux: (Europe, xve-xxe siècle)*, Tolosa, CNRS i Université de

raons culturals, polítiques i, fins i tot, jurídiques. Sigui com sigui, però, això va dur a realitzar un plantejament comparatiu en el Congrés Internacional «Construcció i projecció de la memòria personal a l'època moderna», que va tenir lloc a Barcelona, a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans, del 10 al 12 de novembre de 2011, amb la participació d'institucions de recerca europees de primer ordre.¹⁷ I en aquesta línia comparativa i globalitzadora-globalitzant, tant a l'interior dels propis territoris de recerca com de cara enfora, les bases de recerca posades en marxa han permès facilitar l'accés a continguts o, com a mínim, a tenir notícia de l'existència d'un o altre document, tot sovint amagat o oblidat en biblioteques particulars o, fins i tot, públiques. És el cas del portal creat a Catalunya el 2011 (www.memoria-personal.eu) o d'altres creats amb anterioritat, amb menor o major força de continguts, a França, Lituània, Anglaterra, els Països Baixos, Itàlia, etcètera.¹⁸

Finalment, els diaris i memòries personals de l'època moderna són una altra fórmula en la literatura —política, protopolítica o apolítica. Ens els darrers anys aquests escrits han viscut una veritable recuperació i se'ls ha restablert un ús seriós i necessari, tant per part dels historiadors com dels filòlegs. De fet, gràcies a aquesta documentació, s'ha pogut evidenciar una entesa òbvia, tant per a unificar criteris de transcripció com pels continguts i la importància de les dades en tots els sentits.¹⁹

Comparativa d'estudis i edició de textos de qualitat

Els estudis i edicions realitzats a Catalunya, València o les Illes Balears sobre memòries personals són ja importants. En una perspectiva comparativa, tant per quantitat com per qualitat, aquests treballs destaquen i han estat assenyalats com un model a seguir per la resta de grups europeus interessats en la temàtica.

La reproducció i l'edició de textos personals remunta al segle XIX quan, tant en revistes locals com en d'altres d'àmbit estatal fins i tot, es multipliquen les publi-

Toulouse – Le Mirail, 2010. O també, la demostració d'una voluntat comparativa, tot i que no sempre senzilla: François-Joseph RUGGIU (ed.), *Les usages de l'écrit du for privé (Afrique, Amérique, Asie, Occident, Orient)*, Berna, Peter Lang, 2013. Pel cas espanyol, destaca la recerca iniciada fa anys per Antonio Castillo amb els seus estudis sobre cultura escrita. Vegeu, per exemple: *Entre la pluma y la pared: Una historia social de la escritura en los siglos de oro*, Madrid, Akal, 2006.

17. <http://grupsderecerca.uab.cat/manuscrts/sites/grupsderecerca.uab.cat/manuscrts/files/Programa.pdf>.

18. Per França, destaca <http://www.ecritsduforprive.fr/accueilbase.htm>; per Lituània, un projecte incipient a <http://legodoc.lt/duomeu-baze>; pels Països Baixos, <http://www.egodocument.net/egodocument/egodocuments-1814.html>.

19. En trobem un bon exemple en un dels llibres derivats del Congrés Internacional «Construcció i projecció de la memòria personal a l'època moderna», en el qual van participar centres de recerca i universitats franceses, catalanes i espanyoles, tant de l'àmbit de la història com de la literatura, la filologia o l'antropologia en menor mesura: Òscar JANÉ, Eulàlia MIRALLES i Ignasi FERNÁNDEZ (ed.), *Memòria personal: Una altra manera de llegir la història*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 2013, col·l. «Monografies Manuscrits», núm. 8, <https://t.co/WnD1GSq9eH>.

cacions —totals o parcials— d'alguns autors que, fins llavors, restaven anònims o completament desconeguts. Els exemples d'autors locals i comarcals són nombrosos, fet que fa difícil fer-ne una relació aquí, però el projecte *Memòria personal* (memoriapersonal.eu) permet de comprovar la realitat existent d'aquests dietaris esmentats a partir de revistes locals i altres, per verificar-ne la font, o bé si s'havia extraviat o havia canviat de mans. Per això, l'ús de l'inventari que ofereix aquest projecte és fonamental i queda en renovació constant.²⁰

Altrament, el cas més paradigmàtic ha estat —i segueix sent— l'obra en primera persona de l'assaonador barceloní Miquel Parets. A finals del segle XIX, Celestí Pujol, col·laborador de Víctor Balaguer, va portar a terme la publicació de la «crònica» o «diari» de Parets (en castellà; traducció de la qual es desconeix l'autor) dins els volums del «Memorial Histórico Español». L'edició té errors, buits i, evidentment, manca d'un cert sentit tenint en compte que l'original era en català. No és fins a l'any 1989 que Xavier Torres i James S. Amelang recuperen el voluminós text de Parets per editar-ne una breu part, aquella referida a la pesta de 1651.²¹ En els darrers temps, per fi, l'Editorial Barcino ha arribat a un acord amb un grup d'especialistes, entre els quals els mateixos Torres i Amelang o bé Antoni Simon i M. Rosa Margalef, per a l'edició completa de les més de sis-cents pàgines (originalment en dos volums manuscrits). De moment s'ha publicat una primera part del primer volum.²² Així doncs, la cosa va per llarg, però demostra la seriositat a l'hora d'aglutinar la feina, clarament, d'especialistes de la història, de la cultura i de la llengua, tant en l'àmbit català com europeu. I és que el cas de Miquel Parets ha estat assenyalat com un dels exemples més excepcionals de la literatura memorialística europea. S'hi evoquen des de fets personals fins als canvis econòmics, fets polítics i també institucionals durant més de trenta anys, al bell mig d'un dels períodes més convulsos de la història de Catalunya com fou la Guerra dels Segadors.²³

La realitat és que, des de finals dels anys setanta, gràcies a la recerca portada a terme per investigadors individuals, es va produir una onada de recuperació i edició de textos de caire personal d'època moderna. Això significava, al mateix temps, realçar-ne el contingut i evidenciar que podien representar una eina d'anàlisi de gran valor. Juxtaposant-se a la història oficial, la documentació personal, subjectiva, però sense matisos, ofereix la possibilitat de comprovar fets, elements de vida quotidiana, representacions polítiques i religioses en el si de la societat, etc. Amb el temps, aquesta recerca individual, que es va veure recompensada amb una

20. Vegeu, com s'ha dit, l'inventari en línia www.memoriapersonal.eu.

21. James S. AMELANG i Xavier TORRES (ed.), *Dietari d'un any de pesta*, Vic, Eumo, 1989, p. 35-80.

22. M. Rosa MARGALEF i James S. AMELANG et al., *Crònica de Miquel Parets*, Llibre I/1, Barcelona, Barcino, 2011, 438 p.

23. James S. AMELANG, *The Flight of Icarus...*

sèrie de publicacions excepcionals que no té més comparativa que a Itàlia, s'ha vist reforçada per la feina establerta, i més sistemàtica, de grups de recerca com ara el Centre de Recerca d'Història Rural (Universitat de Girona), el Grup de Recerca Consolidat «Manuscrits» (Universitat Autònoma de Barcelona), l'Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives (IUHJVV) i el Grup d'Estudi de les Institucions i de la Societat a la Catalunya Moderna, segles XVI-XIX (Universitat Pompeu Fabra), la Universitat de Perpinyà o la Universitat de València amb projectes adscrits, aquestes últimes, a la investigació particular d'historiadors i filòlegs com Joan Peytaví o Vicent J. Escartí.

Un mèrit especial tenen les editorials que, durant tot aquest temps, tant a escala nacional com local, han apostat —prenent el risc— per publicar aquest tipus d'obres, entenent-ne la importància històrica, lingüística i per al país en general: Curial Edicions Catalanes – Fundació Pere Coromines, CCG Edicions – col·lecció «Biblioteca d'Història Rural», Fundació Salvador Vives i Casajuana, Fundació Noguera, Institut d'Estudis Catalans, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Eumo Editorial – IUHJVV, Societat Arqueològica Lul·liana, Editorial Afers, Arxius Departamentals dels Pirineus Orientals, etc.; així com les edicions de centres d'estudis locals dels Països Catalans (ara amb el suport de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i de l'Institut Ramon Muntaner) i, segons les èpoques, les mateixes institucions de cultura locals, comarcals o autonòmiques. Del País Valencià al Rosselló, passant per les Illes Balears i, evidentment, el Principat, aquestes publicacions han proliferat i han aconseguit que els textos de memòria personal de l'època moderna hagin adquirit un estatut de material seriós i d'estudi per als investigadors d'arreu.

Les edicions que s'han dut a terme trasllueixen una evolució paral·lela de la societat amb els esdeveniments que tenen lloc en cada moment, o durant uns períodes més o menys llargs. En aquest sentit, si bé és cert que molts dels estudis publicats poden interessar estudiosos de la ciència, l'astronomia, la geografia o la llengua, no menys cert és que, tot i que no sempre emergeix de manera directa ni principal, la qüestió política queda en un rerefons ben destacat. I, segurament, això té una connivència segura amb el factor bèl·lic: com més present és la guerra o la violència, i com més intensa es fa i s'allarga en el temps, més es veu afectada la vida quotidiana de l'autor i el seu entorn social i familiar. Així, Agustí Alcoberro, Albert Fàbrega, Albert Rossich, Antoni Pladevall, Carme Simó, Ernest Lluch, Eulàlia Duran, Eulàlia Miralles, Eva Serra, Henry Ettinghausen, Isabel Juncosa, James S. Amelang, Joan Busquets, Joan Peytaví, Joan Tres, Joaquim Alabareda, Jordi Vidal, Lluís Roura, M. Antònia Martí, Manuel Peña, Pep Valsalobre, Pep Vila, Pere Gifre, Rafael Ginebra, Rosa Congost, Rosa M. Alabús, M. Rosa Margalef, Vicent J. Escartí, Xavier Torres, els curadors d'aquesta antologia i molts altres investigadors d'arreu del territori català han destacat per aquesta recerca

dels dietaris i memòries personals. Insistim, però, en la gran quantitat de documentació que resta encara desconeguda en fons de cases, biblioteques o conservades per precaució, a més de tota aquella ja perduda. I en tota aquesta tasca, la recerca a escala local tant en l'àmbit de centres d'estudis com d'investigadors és clau, un fet que permet per fi establir una dinàmica comuna amb la recerca universitària.

Per acabar, tot i que hem decidit emprar en aquesta antologia tota una sèrie de documentació dietarística institucional per a captar millor la força i intensitat política dels esdeveniments que tingueren lloc al llarg de la Guerra de Successió, és a dir, entre 1702 i 1714, és evident que alguns d'aquests textos remunten a èpoques anteriors, com són: els *Dietaris de la Generalitat de Catalunya* o el *Dietari del Antich Consell Barceloní*. Altrament, tot i que no responen estrictament a una documentació personal, cal destacar exemples com la *Correspondance de la ville de Perpignan de 1399 à 1660* (editat per Joseph Calmette, 1927), o bé, el *Dietari de la fidelíssima vila de Puigcerdà* (editat per Salvador Galceran, 1977). I, en aquest sentit, hi hauria dos altres tipus de documentació que acompanyen els escrits dietarístics com són els estudis i memorials d'estudiosos (com ara Pere Gil i la seva *Geografia de Catalunya*, Francesc Comte i les seves *Il·lustracions dels comtats de Rosselló, Cerdanya i Conflent* o el ja citat Andreu Bosch), o també els escrits de propaganda —pròpia i aliena—, com van ser els treballs de Martí Viladamor, Gaspar Sala, Charles Sorel o Pierre de Cazeneuve per mitjan segle XVII, per exemple.

Alguns exemples particulars (de temàtiques particulars) en els temps previs a la Guerra de Successió

Els exemples són múltiples i inesgotables. Per això, el pes de la presència de França a Catalunya al segle XVII pot oferir una perspectiva còmoda per a captar-ne l'interès històric i social. Les dades sobre l'entorn, el d'un nou exèrcit, posteriorment el d'una nova Administració, els efectes directes i indirectes, la forma de l'escrit, el llenguatge, etc., són tota una sèrie d'elements d'una riquíssima aportació complementària a la informació oficial. En aquest sentit, Dominique de Courcelles, reconeguda especialista dels goigs i cultura popular, evoca la literatura autobiogràfica per demostrar-ne el pont existent i l'interès històric dels escrits literaris —tot sovint, o gairebé sempre, sense tenir cap ambició literària real encara en aquella època. Així, tot analitzant el dietari del cirurgià perpinyanès Jeroni Cros, De Courcelles dedueix que els francesos deixaren de ser simples immigrants per a convertir-se en un perill herètic i, sobretot, en una amenaça política i identitària als anys trenta i quaranta del segle XVII: «Jérôme Cros développe ou se fait écho d'un imaginaire collectif: les événements qu'il écrit comme autant de faits divers fondent bien une

communauté et lui donnent son énergie sociale et aussi sa fragile et nouvelle identité».²⁴ Jeroni Cros, com tants altres, escriu per a si mateix i per a la seva família. L'instrument és clarament l'escrit, uns fulls, llibres tot sovint, que queden en mans dels descendents. I no es tracta només de descriure un escenari polític, sinó que tot sovint no hi ha més mesura en l'escrit que la descripció planera d'un món, el del propi autor, per no dir actor d'una època, en el seu petit món amb tants lligams i paral·lelismes amb societats allunyades.

En els escrits hi apareixen descrites les penúries, les misèries del dia a dia, ja sigui per una mala collita o per l'opressió fiscal. De la guerra se'n parla, a voltes de manera discreta, altres llargament. La violència és quotidiana i no es descriu com un fet excepcional. Només els nostres ulls contemporanis magnifiquen el viscut segles enrere, per dictàmens morals i ètics diferents i evolucionats. Tanmateix, en aquells escrits en què la política va de la mà dels fet bèl·lics és possible interpretar el posicionament de la majoria dels textos —tot sovint d'origen rural: essencialment, la supervivència. Però també és cert que hi ha un grau elevat de coneixement polític. El comerç apareix essencial en tot moment així com els lligams socials són el pilar de la societat.²⁵

Entre el 1631 i el 1673, per exemple, el pagès osonenc Joan Guàrdia descriu el seu entorn, precisament durant un dels períodes més densos i conflictius que viu Catalunya. Ell mateix participa en la Guerra dels Segadors i explica l'evolució del conflicte des de la seva perspectiva, a petita i mitjana escala. Destaca l'efecte de la guerra en els seus contemporanis i la presència dels exèrcits, la qual cosa el porta a evocar la misèria que viu el seu món, la seva generació: «La fam que an passada no es pot contar, que fan cosa de aspartar que es menjaren los uns als altres ; altres vivian de la femsa dels animals i dels homes».²⁶ De fet, Guàrdia dibuixa un escenari terrible perquè a més de la guerra, veu passar les conseqüències desastroses de la pesta de 1651-1652.

L'escrit de Guàrdia, que des de 1640 lluita contra les tropes hispàniques, exposa sense problemes les seves crítiques cap als francesos, sobretot per l'actitud dels soldats i la negligència de les autoritats gal·les amb els seus exèrcits. Per aquesta raó, tot i lluitar contra Espanya, entén la reacció violenta de la població contra les tropes del rei de França. Un bon exemple el trobem amb el setge de Girona, el 1653, arran

24. Dominique de COURCELLES, «L'image de l'étranger dans le livre des Mémoires de Jérôme Cros, chirurgien de Perpignan», a *L'image de l'autre européen (xve-xviiie siècles)*, ed. de Jean Dufournet, Adelin Charles Fiorato i Augustin Redondo, París, Presses de la Sorbonne Nouvelle, 1992, p. 251-264.

25. Oscar JANÉ, «L'identité et la guerre dans les livres de raison catalans au xvii siècle», *Annales du Midi*, tom 122, núm. 270 (2010), p. 251-278.

26. Joan GUÀRDIA, «Diari (1631-1672)», a Antoni PLADEVALL i Antoni SIMON, *Guerra i vida pagesa...*, p. 64.

del qual el bisbe de la ciutat excomunica tots els soldats, sense distinció (1655).²⁷ Entre línies es llegeix la realitat d'un pagès que ha pres les armes fart d'una situació insostenible i per lleialtat a les *Constitucions catalanes*. Però el comportament violent de les tropes de França desestabilitza el més mínim sentit polític que el caracteritza. Si més no, en la idea de l'aliança amb França, el pagès-soldat-narrador entén que aquest comportament és digne de traïció. D'alguna manera, el seu pensament és consegüent amb el que succeeix des d'un punt de vista polític. L'escrit eleva la veu d'una situació greu i que empitjora amb l'arribada i els moviments dels francesos. La situació de la pagesia catalana no millora, els saquejos augmenten i el rebuig col·lectiu, exacerbant, cap al que representen les tropes de França creix. L'atac i robar-tori en espais sagrats com les esglésies apareix en aquest i en altres escrits personals. A banda de representar un lloc de culte, les esglésies eren també el lloc on els habitants guardaven i amagaven béns i aliments en temps de guerra.²⁸

També Pere Pasqual, notari perpinyanès, explica i descriu amb claredat i certa prosa com es destrueixen temples sagrats, entre altres el saqueig i la crema de l'església de Cornellà de la Ribera (Rosselló), el 30 de setembre de 1640. Sabent-ne el contingut, les tropes «nouvingudes» —les de França— prenen doncs el costum de robar-hi, malgrat l'efecte de rebuig que això produïa en la població. Tant les autoritats franceses com les catalanes ho sabien, però difícilment ho podien controlar, ja que la majoria dels soldats eren mercenaris a sou —un sou ínfim, i sobretot, persones amb un «caràcter aventurer» particular, sovint sense escrúpols.²⁹ Finalment, aquests escrits repeteixen generalment un sentiment general, una visió de conjunt, la del món que envolta l'autor. El rebuig als francesos —gens incompatible amb el rebuig a l'actuació de la corona hispànica— acaba reflectit en els textos personals. Els francesos són, sobretot al nord del país —aquell que fa segles hi comparteix espais de frontera, lligats en certes èpoques als avalots de les Guerres de Religió, i ara un «nord» que es meridionalitza a poc a poc— la imatge de l'heretge absolut, uns «hugonots». Tant és si no són tots francesos o si ni tan sols són protestants, però aquesta imatge arrelada a finals del segle XVI s'enforteix i pren força durant la Guerra dels Segadors, representativa de violències i patiments col·lectius.³⁰

27. Vegeu el text de l'excomunicació a Antoni PLADEVALL i Antoni SIMON, *Guerra i vida pagesa...*, p. 130-146.

28. N'és un exemple, per la importància de tractar-se de la capital rossellonesa, aquesta crida feta durant la guerra pels francesos, que ja dominaven el Rosselló, per a evitar que les poblacions seguisin aquest costum: «Publication portant défense aux habitants de Perpignan de porter leurs meubles et valeurs dans les églises ou monastères, ce qu'ils faisaient par crainte d'en être dépouillés par les soldats des troupes du roi», Archives Départementales des Pyrénées-Orientales (ADPO), 112 EDT 428.

29. Vegeu Pere PASQUAL, «Diari de Pere Pasqual (1595-1644)», a Antoni SIMON i Pep VILA, *Cròniques del Rosselló: Segles XVI-XVII*, Barcelona, Curial, 1998, p. 109.

30. Vegeu les descripcions fetes a «Memòries de l'església de Sant Jaume de Perpinyà», a Antoni SIMON i Pep VILA, *Cròniques del Rosselló...*, p. 245-372.

El descontentament es transcriu en els testimonis, directes i indirectes que envaeixen les pàgines dels escrits i dietaris personals catalans. Joan Guàrdia, davant la nova invasió francesa de la plana de Vic el 1655 deia el següent: «Nostra total ruïna [...] no pensant-nos-ho nosaltres que de aquex modo se aguesen de aportar los francesos».³¹ Tanmateix, el drama viscut a les terres del Rosselló, per la cons-tància de la guerra i per la violència de l'acció tant de les tropes hispàniques primer, com de les franceses després, es tradueix en els escrits locals. Un dels més coneguts, i alhora interessants tant pel contingut com per la forma de narració, és el dietari de Pere Pasqual, que decideix escriure el que veu per deixar-ne testimoni. Escriu per «als seus», per als seus fills. Tot i la situació que viu, no pot guardar silenci davant del que veu, el que viu. Cert és que Pasqual forma part d'una certa elit notarial, acostumada als escrits, però també a transcriure i con-viure amb les vides de tot tipus de persones per la seva professió mateixa. Descriu amb detall i patiment el drama de la guerra al Rosselló. Es tracta d'un discurs curiós, ja que a diferència dels escrits de l'època, en què la violència forma part de la quotidianitat, Pasqual el personalitza i el rebutja, com una mena de crida «pacifista», certament inèdita a l'època. Destaquen les seves descripcions del setge de Salses, el 1639, i de Perpinyà (1641-1642). I no oblida d'evocar alhora la tragèdia de la pesta que toca mil vuit-cents civils i quinze mil soldats, com a mínim. En aquest sentit, i amb la idea de criticar la violència i l'absurd de la guerra, Pasqual no només se ceneix a des-criure el drama que viu la població, sinó que explica la misèria mateixa en què estan immersos els soldats. Ells també són, per a Pasqual, víctimes de la guerra i dels governs.

Finalment, Pere Pasqual insisteix sobre l'omissió del rol i la veu dels habitants, que d'alguna manera són els que constitueixen la base del funcionament de les *Constitucions catalanes*. En aquest sentit, deixa dues idees principals: la primera, l'ús de l'escrit en l'àmbit particular, en què per la via d'un diàleg imaginari amb els seus fills els insta a marxar del país («Y així, mos fills, vos prech que vos exími-au y vos abstingueu de habitar en tot Rosselló per ésser per respecte dels soldats piyors que perros y sclaus y hiretges nos tràctan y per no tenir ca(p) menyar») i, l'altra, la defensa a ultrança del respecte dels privilegis i constitucions, tot posant en dubte l'acció militar sobre els pobles, sobretot pel que fa als allotjaments i com-portaments de les tropes.³²

Pel que fa a la premsa, pamfletisme o publicística, i memorials polítics, en les darreres dècades han estat nombrosos els estudis que n'han parlat i els han analit-zat amb detall i, per tant, no hi entrarem a fons. Simplement val la pena esmentar-ne el rol i l'ús com a instrument que se'n derivà. En primer lloc, queda clar que si

31. Joan GUÀRDIA, «Diari (1631-1672)», p. 81, f. 109bis, 54r-v.

32. Pere PASQUAL, «Diari de Pere Pasqual (1595-1644)», p. 117.

aquest estil d'escrit imprès prolifera i és emprat amb ganes és perquè els autors —o encomanadors— sabien del seu efecte públic, a petita o gran escala, per lectura privada o pel boca-orella. Fer soroll, crear estat d'opinió, etc., eren clarament els objectius. Un dels principals instruments per a captar l'atenció i provocar l'acció o implicació de certes classes dirigents va ser sens dubte aquesta nova forma de guerra. Miralles afirma que «L'anomenada “guerra de papers” ha esdevingut un lloc comú dels estudis que s'ocupen de la Guerra dels Segadors. La guerra transcorre paral·lelament al camp de batalla i per escrit, com en altres indrets d'Europa».³³ Efectivament, no hi ha res de nou respecte del que succeeix a Europa, però tanmateix quedaria per fer un estudi a gran escala de l'impacte —o l'impacte potencial— dels impresos a Catalunya respecte de les terres del nord, on l'alfabetització era més «oral» que no pas escrita.

CONTEXT I CONTINUITATS HISTÒRIQUES

Quan se signa la Pau de Rijswijk (1697), tot està encara per fer: solucionar la successió d'Espanya, la dominació d'Europa, la relació de Catalunya amb Espanya, la pressió francesa sobre el nord de Catalunya, els lligams dinàstics a Europa, etc. Amb aquesta perspectiva, la mort de Carles II, el 1700, difícilment tancava la porta d'allò que havia afectat cada vegada més i de manera més intensa i decisiva el conjunt de la societat: la guerra. La continuïtat dels temes polítics i dels elements bèl·lics no només és evident, sinó que s'incrementa de manera exponencial. És en aquest context que cal entendre la proliferació de dietaris durant la Guerra de Successió i l'ús que en volem mostrar al lector, en aquest llibre, per tal d'oferir-li una visió transversal i diferent de tota una època.

El Principat de Catalunya, durant gairebé tota la segona meitat del segle XVII, va viure en constant estat de guerra, tant per la desconfiança de Catalunya amb França, com a causa de la política bèl·lica mantinguda pel rei de França, Lluís XIV. En un període força breu es produïren diversos conflictes bèl·lics: la Guerra dels Segadors (1640-1659), la Guerra de Devolució (1667-1668), la Guerra d'Holanda (1672-1678), la Guerra de Luxemburg (1684) i la Guerra dels Nou Anys (1689-1697). Aquesta situació de guerra contínua fou terrible per al país en general, tant econòmicament com socialment. El pitjor dels mals fou en tot moment la qüestió dels allotjaments de tropes, que van comportar malestars, revoltes i enfrontaments durant tota la segona meitat del segle XVII. L'esclat de la Guerra dels Nou Anys (1689-1697), amb les exigències impositives que comportà, va provocar que la revolta pagesa, esmorteïda d'ençà d'un seguit de mesures conciliadores i d'un indult

33. Eulàlia MIRALLES, «Els escriptors catalans en una Europa en conflicte: la propaganda política impresa de la Guerra dels Segadors», *Caplletra*, núm. 52 (primavera 2012), p. 181-205.

general decretat el 1688, es tornés a revifar. El mes de novembre del 1689, un contingent de vuit mil pagesos arribà a assetjar Barcelona. La manca de suport de les institucions catalanes envers els revoltats i la forta repressió del virrei Villahermosa acabaren amb l'aixecament. Al voltant d'aquest conflicte i ja de manera clara a finals de segle es va fer palès el sentiment antifrancès a Catalunya, una veritable francofòbia. Lluís XIV havia aconseguit aglutinar en la seva persona les ires i les fòbies de la societat catalana i, sobretot, de les autoritats de les diverses monarquies europees. Durant anys, la guerra europea contra França, arran de la creació de la Lliga d'Augsburg, desenvolupà la guerra publicística, que tingué Lluís XIV més que mai com a objectiu: les annexions franceses a Europa (Estrasburg, Alsàcia, etc.) havien provocat una «francofòbia galopant» a l'Imperi, segons l'expressió de l'historiador Antonio Espino.³⁴ Es tracta d'un sentiment que cal tenir molt present a l'hora d'entendre les actituds i els posicionaments que s'adoptaren posteriorment i que van dur el Principat de Catalunya a alinear-se amb els partidaris de l'altre pretendent a la corona, l'arxiduc Carles d'Àustria.

Per entendre i resseguir millor l'antologia en el seu context històric, evoquem tot seguit els elements principals que hi tenen lloc de manera cronològica per tal de captar la importància del relat. Tot i que la successió d'Espanya responia a un equilibri de forces a escala europea, fins i tot mundial, cert és que el testament de Carles II designa com a hereu —en morir sense descendència directa— Felip d'Anjou, nét de Lluís XIV. A la seva mort, el mes de novembre del 1700, Felip és proclamat Felip V, però calia que fos reconegut davant de les Corts a Madrid i Barcelona, tot jurant fidelitat a les *Constitucions catalanes*. El 1701 arriba a la capital castellana i, l'octubre d'aquell any, fa el jurament a Catalunya, i és reconegut, així, rei. Tanmateix, una de les clàusules del testament, que serveix d'argument a l'aliança internacional que es forma contra Felip V, no sembla ser respectada: quedava explícit el fet que Felip havia de renunciar a governar un dia la monarquia de França, evitant així la junció d'ambdues monarquies. Lluís XIV es va preocupar de no prendre en compte aquesta consideració. Així doncs, aquell mateix any, es forma la Gran Aliança de la Haia (Anglaterra, Àustria i Holanda), que declara la guerra a Lluís XIV el 1702. Els inicis de la guerra no són gaire favorables a l'Aliança, que veu com l'any següent s'hi incorpora Portugal i, a Viena, l'emperador decideix proclamar l'altre candidat a la monarquia hispànica, l'arxiduc Carles d'Àustria, com a rei.

Durant aquest temps, es produeixen tota una sèrie de moviments a Catalunya que queden ben reflectits en alguns dels dietaris que presentem. Alhora, l'habilitat

34. ANTONIO ESPINO LÓPEZ, *Cataluña durante el reinado de Carlos II: Política y guerra en la frontera catalana, 1679-1697*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 1999, col·l. «Monografies Manuscrites», núm. 5, p. 335.

política i militar de Jordi de Darmstadt, príncep de Hessen-Darmstadt, també serveix per a conxorxar-se en el si d'una elit catalana amb un alt grau i sentiment de desconfiança tant cap als castellans com cap als francesos. En aquest sentit, es va forjant una aliança interna dels catalans contra la figura de Felip V i favorable als Àustria. Així, el maig del 1705, té lloc l'anomenat *Pacte dels Vigatans*, que confirmava aquest posicionament. Entremig, ja havien tingut lloc alguns intents d'atac i desembarcament dels aliats a la ciutat de Barcelona. Sempre de la mà de Darmstadt, només un mes després, el 20 de juny de 1705, se signa el Pacte de Gènova, amb el qual els catalans s'adherien a la Gran Aliança contra Felip d'Anjou i Lluís XIV. L'octubre d'aquell any té lloc la tan esperada victòria aliada a Barcelona. Carles d'Àustria entrà llavors a Barcelona on, entre festejos i celebracions, serà proclamat rei de la monarquia amb el nom de *Carles III*.

Però la situació no serà còmoda ni fàcil en cap moment, excepte en el llarg i dur període de 1709, quan el tràgic fred deixarà una empremta desoladora arreu d'Europa i castigarà amb força l'exèrcit de Lluís XIV. Amb tot, si bé Barcelona aconsegueix repel·lir els atacs borbònics ja des de 1706, altres territoris de la monarquia hispànica, que també s'havien mostrat contraris a Felip V, cauen a partir de 1707. És el cas de València i, posteriorment —i a batzegades—, d'Aragó. Durant tot aquest temps, es juga un fort combat de geoestratègia internacional que comporta batalles i ocupacions militars que seran de gran impacte, com són Gibraltar o Menorca. També, durant tot aquest temps, alguns personatges esdevindran fonamentals i, per les seves pròpies característiques, simbolitzaran la complexitat d'aquesta guerra internacional, com són, per exemple, el general al servei d'Anglaterra, John Churchill, duc de Marlborough, o bé, James Fitz-James Stuart, duc de Berwick i fill il·legítim de Jaume II d'Anglaterra, que lluitarà sota les ordres de Lluís XIV. Així doncs, a més de raons geoestratègiques, elements dinàstics, personals i fins i tot religiosos es van sumar a les raons per les quals Catalunya, València, Mallorca i Aragó lluitaven contra Felip d'Anjou.

El 1707 representa un primer moment fort, tenint en compte que Felip V decideix abolir els privilegis i furs de València i Aragó. Per tant, les pors d'una represa forta contra les institucions catalanes es feien paleses i evidents. El 1711, Carles III marxa cap a l'Imperi germànic, ja que amb la mort del seu germà serà escollit emperador del Sacre Imperi, amb el nom de Carles VI. Això feia presagiar un nou canvi d'equilibris en l'àmbit europeu, i en això treballaven feia ja un quant temps els diferents diplomàtics d'Europa. Tenint en compte que uns mesos després Felip V renunciava, ara sí, als drets successoris de la corona de França, la solució al conflicte semblava portar un camí evident arreu, excepte al Principat. Així, l'11 d'abril de 1713 es va signar la Pau d'Utrecht entre França i els aliats, a excepció del Principat de Catalunya. El juliol d'aquell any, els braços reial i militar es decanten per continuar la guerra, és a dir, una resistència a ultrança. Els darrers mesos

abans de la pèrdua de Barcelona, l'11 de setembre de 1714, han estat força relatats tant des d'un àmbit històric com literari. És per això que, tot seguint la cronologia dels esdeveniments, les veus en primera persona que aquí oferim volen ser un transmissor nou i diferent del que es coneix fins ara. La seva lectura triada en conjunt i no per peces separades en llibres inconnexos permet una visió gairebé a primera línia dels esdeveniments. Des d'Antoni de Villarroel fins als actes simbòlics de la bandera de Santa Eulàlia, o les corredisses que tingueren lloc durant el darrer dia abans de la presa borbònica, són elements que apareixen en els textos que aquí oferim. Quan Berwick va entrar a la ciutat, aquesta va deixar de relatar la seva vida quotidiana. De fet, el mateix Francesc de Castellví, un dels principals autors que apareixen en aquesta antologia, fa la seva descripció a partir de notes originals que reprèn anys després a l'exili. I és que, a més de la repressió institucional i cultural, la derrota de 1714 va significar l'escapçament de la classe dirigent catalana que, ja des de 1713 i durant els anys posteriors, va emprendre el camí de l'exili.³⁵

LA TRIA DE TEXTOS PER A L'ANTOLOGIA

El principal criteri genèric seguit en la selecció de textos que presentem en l'antologia que segueix a aquesta introducció ha estat el de recollir diferents tipus d'escrits que es poden incloure dins de la designació de *dietaris i memòries personals*. Hem optat, però, per una definició força àmplia del concepte. Així, algunes obres contemporànies als fets (o bé redactades immediatament després per autors que hi van participar) i que són presentades com a històries o cròniques sobre la guerra les hem considerat com a memòries personals. Especialment aquelles en les quals el factor subjectiu i vivencial hi és més marcat. Així, hem inclòs els *Anales de Cataluña*, de Narcís Feliu de la Penya, o les *Narraciones históricas*, de Francesc de Castellví. També hi hem inclòs mostres dels dietaris de caràcter oficial, com ara els *Dietaris de la Generalitat*, el *Manual de Novells Ardits* o *Dietari del Antich Consell Barceloní*, o el *Llibre de les solemnitats de Barcelona*, per tal d'evidenciar el contrast que existia entre aquestes cròniques oficials, més fredes i sobretot molt protocol·làries, i els dietaris i les memòries personals. Inversament, també hem recollit alguns exemples del protoperiodisme de l'època com podrien ser *Gazeta de Barcelona – Continuación del diario del sitio y defensa de Barcelona* (de tendència austriacista) o bé la *Relación diaria del sitio de Barcelona, capital del Principado de Cataluña* (de tendència borbònica), precisament per mostrar l'estreta relació estilística existent entre aquell periodisme incipient i la manera de redactar que tenien els autors dels dietaris i memòries personals. Aquest primers diaris públics sovint també eren utilitzats pels dietaristes com a font d'informació per a redactar els seus escrits, ja

35. Agustí ALCOBERRO, *L'exili austriacista, 1713-1747*, Barcelona, Fundació Noguera, 2002.

que està demostrat que no es proveïen només de la informació oral que rebien, tot i que aquesta sí que solia ser la seva font de notícies principal.

També hem inclòs en l'antologia algun poema (com el que Manuel Mas i Soldevila dedicà a la caiguda de Barcelona el 1714) o alguna carta (com la de Rafael Casanova a un seu amic, en què relata què va passar el dia 11 de setembre de 1714) d'especial interès pel tema que ens ocupa, extrets dels dietaris, per tal d'evidenciar una característica molt important del gènere dietarístic i memorialístic: la seva capacitat d'incloure escrits de diferents menes. En aquest sentit, sovint no tan sols s'hi reproduïren cartes i poemes, sinó també documents que es considerava que podien tenir valor històric (tant en les obres que tenien una explícita voluntat historiogràfica, com també en aquelles que explícitament eren considerades com a llibres de memòria familiar). I no cal dir que en els dietaris dels pagesos la informació sobre els fets contemporanis apareixia sovint barrejada amb notes d'economia domèstica o incidències de caràcter familiar o de transferència de propietats. Naturalment tota aquella documentació que no fes referència explícita al tema central de la nostra obra (la Guerra de Successió, els antecedents i les conseqüències d'aquesta) ha quedat exclosa de la present antologia.

Una altra precisió important afecta els autors dels textos recollits. Ens hem centrat en els autors catalans, donada la gran abundor i riquesa del material existent. Pensem que tot i dedicar-hi tot el llibre, no hem pogut donar sinó un petit tast del que realment es conserva. Ara bé, hem procurat que aquesta mostra serveixi per a enllaminir el lector i li serveixi de guia per a poder aprofundir en el tema pel seu compte. S'han deixat de banda, doncs, dietaris i memòries d'autors no catalans que són també molt rics però que mereixerien un estudi específic, ja que no tan sols ens proveeixen d'una rica informació sobre els fets esdevinguts, sinó que també ens ofereixen un punt de vista distint. Es tracta de memorialistes i escrits espanyols, francesos i d'altres procedències, que van ser presents a Catalunya durant aquell període. La seva visió i la seva actuació política, en la majoria de casos, serviria per a analitzar com eren vistos els catalans de l'època pels observadors forans. Seria el cas dels escrits de Voltaire, Saint-Simon, De Quincey, Lamberty, Bacallar, López de Mendoza, Berwick, etcètera.

S'ha procurat també, en el present volum, oferir mostres dels dos bàndols en conflicte, així com també recollir les opinions dels indiferents o desencisats per la dinàmica de la guerra. Ara bé, la lectura general de la documentació recollida evidència una proliferació paradoxal de la visió austriacista, molt rica en testimonis, tant en dietaris i memòries com en visions històriques redactades en aquella època (a part de Castellví i Feliu de la Peña, cal incloure-hi també els de Manuel Mas i Soldevila o Josep Plantí). Certament també hi ha força textos filipistes (com els d'Honorat Pallejà, Antoni d'Alòs o Aleix Claramunt), però no tenen tanta entitat. Una de les raons d'aquest fet paradoxal podria ser el fre a la proliferació pública

d'aquests escrits i cròniques per decisió del mateix Felip V, que no volia ni sentir a parlar d'aquella guerra, en un intent d'imposar una mena d'amnèsia col·lectiva.

Val a dir que també molts dels textos de caràcter austriacista no s'han conegut ni publicat fins a dates relativament recents, com passa amb les memòries sobre la guerra de Francesc de Castellví i Obando (Montblanc, 1682 – Viena, 1757), que per la seva importància ocupen un paper central en la nostra antologia. Es mantingueren inèdites fins a finals del segle xx i només s'havien pogut donar a conèixer com a font historiogràfica a principis de la centúria, gràcies al treball de Salvador Sanpere i Miquel, *Fin de la nació catalana* (1905). Aquest autor les localitzà en una arxiu de Viena i en féu fer una còpia que lliurà a la Biblioteca de Catalunya. Francesc de Castellví va néixer en el si d'una família noble de Montblanc i participà en la Guerra de Successió. El 1713 va participar en la Junta General de Braços de Barcelona i, el 1714, va participar en la defensa de Barcelona com a capità de la Coronela, on va ser ferit al baluard de Sant Pere el mateix mes de setembre. Tot i que va ser represaliat, el 1726 aconseguí exiliar-se a Viena, on ja molts catalans havien trobat refugi des de feia anys. Allà hi redacta les *Narraciones históricas desde el año 1700 hasta el año 1725*. A causa de la precisió dels detalls que dóna al llarg de l'obra i de l'abundant documentació d'època que conté, és més que probable que ja n'iniciés la preparació durant la Guerra de Successió. Castellví recollí nombrosos material documental d'època que només coneixem perquè fou incorporat a la seva obra. De tota la valuosa i abundant documentació que hi incorporà, destaquen especialment, pel tema que ens ocupa, les memòries de Joan Francesc Verne da (que arribà a ser secretari particular de Carles d'Àustria), que Castellví integrà en la seva narració i que avui desconeixem on paren.

Una altra font de primer ordre, que sí que es coneixia de feia molt de temps i que ocupa també un lloc destacat en el present llibre, és l'obra de Narcís Feliu de la Penya i Farell (Barcelona, segle xvii - ? 1712), *Anales de Cataluña*, publicada el 1709 en tres volums. Tot i tractar-se d'una història general del Principat de Catalunya, l'autor dedica una bona part del llibre tercer a la Guerra de Successió (naturalment fins al 1709) i als moments contemporanis, ja que ell tingué un paper destacat en el conflicte. En aquesta part, la narració agafa el to d'un exercici d'ego-història i del que avui en diríem una *història del present*. El triomf de Felip V en la guerra féu que els *Anales de Cataluña* fossin censurats (precisament en la part corresponent al conflicte), però malgrat tot en van perviure diferents versions completes que van poder utilitzar els historiadors posteriors.

Una de les virtuts de la present antologia és que, a més de l'aplec i la selecció de molts textos dispersos més o menys coneguts, hem pogut recollir el resultat d'una recerca duta a terme per molts estudiosos sobre documents personals de gent no erudita ni vinculada a càrrecs de responsabilitat durant el conflicte: diaris de memòria familiar, de pagesos, d'eclesiàstics, de gent de professions li-

berals —advocats, notaris, etc.—, entre altres. En la localització i edició d'aquest material s'ha produït una veritable revolució durant les dècades finals del segle passat i la primera de l'actual, com ja s'ha dit. Un dels primers dietaris d'aquesta mena que es van editar va ser el del pagès Sebastià Casanovas (1978), a cura de Jordi Geli i de l'escriptora Maria Àngels Anglada, que aparegué en uns moments en què a penes es podia intuir que n'hi podien haver molts més, de documents similars. Els curadors del volum deien en les ratlles amb què van encapçalar la seva introducció: «Tenim relats per al nostre segle XVIII sorgits de personatges més o menys il·lustrats, com són Francesc de Castellví i Obando, autor d'unes *Narracions històriques del 1700 al 1725*, o bé Francisco de Zamora, "Oydor de la Sala del Crimen", que viatjà per Catalunya, o, a finals de segle, l'anglès viatger Young. Però d'obres com aquesta que ara publiquem, sorgides de la mà d'un home del poble que escriu en català, no en coneixem. Suposem que n'hi ha d'altres en arxius familiars, però per ara no són a l'abast del gran públic».³⁶ D'aleshores ençà hem pogut constatar que efectivament n'hi havia molts més de dietaris personals, que han pogut aparèixer amb posterioritat. Aquí trobarem diferents fragments d'autors com Francesc Anglada, Fèlix Domènech, Isidre Planes, Francesc Gelat, Salvador Peraí, Joan Puigcercós, Jaume Avellà, Francesc Bellolell, Aleix Ribalta, Manuel Soler i molts altres. La recerca documental i la publicació d'edicions històriques i filològiques ha estat notabilíssima. Un mer cop d'ull a la bibliografia d'aquest llibre permet constatar-ho. Nosaltres hem partit dels que ja són editats en paper o bé que ja s'han recollit en altres procediments com ara els informàtics. La nostra feina s'ha centrat en la selecció, compilació i contextualització d'un material molt dispers i desconegut per a un públic no especialitzat. Tot i això sí que, pel seu interès, hem reproduït alguns fragments de dietaris no publicats. Encara hi ha molt de material localitzat que espera ser transcrit i editat, i suposem que en un futur pròxim n'hauran d'aparèixer molts més, de documents similars. Ara bé, som conscients que molta d'aquesta documentació ha desaparegut per sempre més, fruit de la censura, de la por a la repressió o senzillament com a resultat del pas del temps.

La llengua dels documents i textos triats varia en funció de l'origen social de l'autor, però no específicament només per això, sinó també per la voluntat de difusió (o no) del text. Així, la majoria d'escrits d'aquests dietaris privats són en català, però, en canvi, destaca la presència del castellà en els pensats per a una àmplia difusió, com en el cas de les memòries de Castellví o en la crònica històrica de Feliu de la Penya.

36. Sebastià CASANOVAS i CANUT, *Memòries d'un pagès del segle XVIII*, edició a cura de Jordi Geli i M. Àngels Anglada, Barcelona, Universitat de Barcelona, Departament de Filologia Catalana i Curial, 1978, p. 9.

ESTRUCTURA

A l'hora d'ordenar els textos que conformen la present antologia hem seguit una exposició cronològica dividida en quinze capítols. En el primer hi hem inclòs els que fan referència al període 1687-1700, en què podem trobar els antecedents que van conduir al conflicte. Els fragments referits a la mort de Carles II i al polèmic testament de Felip V de Borbó encapçalen el que podríem considerar com el contenciós pròpiament dit, ja que tot seguit presentem els textos sobre la vinguda del nou rei Felip V a Barcelona i el desenvolupament de les Corts catalanes de 1701-1702, per passar, després, a veure com ja es van començar a definir els bàndols que arribaren a enfrontar-se militarment. Els capítols que van del cinquè a l'onzè estan dedicats als principals esdeveniments del conflicte. Per la seva importància i per l'abundor de documentació existent hem reservat tot un capítol dedicat a l'ofensiva final que va dur a la caiguda de Barcelona l'onze de setembre de 1714. Els dos capítols finals, en què s'analitza la repressió i les conseqüències de la desfeta, i les resistències i protestes que va suscitar, allarguen fins al 1760 (i un xic més enllà) el termini cronològic considerat.

Cadascun dels quinze capítols de l'antologia estan dividits en dues grans parts. En la primera es fa una breu contextualització històrica de l'època considerada i es dedica un apartat a presentar i comentar de manera succinta els textos escollits. En la segona part es reproduïxen els fragments escollits, encapçalats pel nom de l'autor i un títol explicatiu, entre parèntesis, del contingut de l'escrit seleccionat. Cal remarcar que aquest títol l'hem posat els curadors de l'obra i no té altra pretensió que la d'orientar el lector sobre el contingut del text presentat. Naturalment, en tots els casos fem constar la font de la qual hem extret el fragment escollit.

Les fonts i els orígens dels documents són diversos. Pel que fa a la transcripció i l'ús dels textos, en els casos que ja han estat publicats, hem mantingut el criteri utilitzat pels curadors del textos. En la immensa majoria de casos, els documents originals es troben en arxius públics a Catalunya, tot i que també n'hi ha que són en cases particulars o en algun fons patrimonial comarcal. N'hi ha alguns, però, que són en arxius estrangers, com és el cas del text de Francesc de Castellví (del qual hi ha una còpia a Barcelona, però l'original es troba als fons del Haus-, Hof- und Staatsarchiv de Viena) o el de Josep Plantí, que es conserva manuscrit a la Biblioteca Nazionale Braidense de Milà. En els pocs casos que hem hagut de transcriure documents inèdits, com ara en el cas del dietari de Joan Puigcercós, hem respectat al màxim la grafia utilitzada. Ens hem limitat a fer una puntuació inexistent en l'original (i en la transcripció a la qual hem tingut accés) i a regularitzar-ne l'ús de majúscules. Al llarg de tots els textos reportats, sempre que hem restituit un mot que faltava, que hem volgut precisar alguna data o que hem volgut aclarir el significat d'una paraula de difícil comprensió, hem utilitzat els claudàtors. Quan

hem volgut indicar que hem eliminat una lletra o lletres que sobraven les hem inclòs entre els signes següents: < >. Només molt excepcionalment, en els fragments escollits, hem utilitzat notes a peu de pàgina.

Tanca el volum una relació de la bibliografia utilitzada, en què el lector podrà trobar tant les fonts impreses usades com les referències bibliogràfiques de les obres que hem consultat a l'hora de redactar les notes de context històric que trobem a l'inici de cadascun dels capítols i de les que hem emprat per a realitzar aquest estudi introductori. Per tal de facilitar la consulta d'aquesta antologia s'ha inclòs, també al final, un índex d'autors i títols, ordenat alfabèticament.

No podem cloure aquesta introducció sense fer un explícit reconeixement a tot un seguit de persones que ens han ajudat en la nostra tasca. El professor Antoni Simon ens ha orientat des de la mateixa concepció del volum i ens ha proporcionat consells i valuoses informacions a l'hora de redactar el llibre que teniu a les mans. Sandra Genís ens ha ajudat en la ingent feinada de transcriure els textos de l'antologia i J. F. Burgas n'ha fet una revisió final. Així mateix, hem comptat amb la participació desinteressada dels professors Agustí Alcoberro i Joan Peytaví. El primer, Alcoberro, ens va facilitar fragments del llibre realitzat conjuntament amb Mireia Campabadal sobre les cròniques del setge quan l'obra era en curs d'impresió. El segon, Peytaví, ens ha permès la consulta del *Llibre de comtas de Sagimon de Puigercós y notas de papers (1699-1935)*, inèdit, però ja transcrit per Mercè Quera de Puigercós. I encara, volem deixar constància també del suport i ajut rebut per Vicent Josep Escartí i per Jordi Raventós.

II. Antologia de textos comentada

ENRIC PUJOL

1. Antecedents (1687-1700)

1.1. TEXT INTRODUCTORI

1.1.1. Context històric

El Principat de Catalunya, durant gairebé tota la segona meitat del segle XVII, va viure en un estat de guerra constant a causa de la política imperial mantinguda pel rei de França, Lluís XIV. En un període força breu es produïren diversos conflictes bèl·lics: la Guerra dels Segadors (1640-1659), la Guerra de Devolució (1667-1668), la Guerra d'Holanda (1672-1678), la Guerra de Luxemburg (1684) i la Guerra dels Nou Anys (1689-1697). Aquesta situació de guerra continuada tingué uns efectes devastadors en l'economia pagesa de l'època (molt especialment en les comarques de la Catalunya nordoriental) a causa de l'esforç econòmic i del malestar que comportava l'allotjament de les tropes concentrades per a defensar les fronteres de la monarquia hispànica. En aquest context de precarietat i de descontentament, les exigències i els abusos derivats de la presència militar, en un context de crisi profunda, van dur la primavera del 1687 a la revolta pagesa, que inicialment esclatà a Centelles (Osona). Una plaga de llagosta, el juliol del mateix 1687, que devastà bona part de les collites i que va dur la pagesia a una situació límit serví d'incentiu a la propagació de la protesta. Aquest aixecament, que rebé el nom de *Revolta dels Barretines* (també dita *dels Gorretes*), tingué diferents fases durant el període 1687-1689 i afectà nombroses comarques del Principat. En un primer moment, els anys 1687-1688, la protesta pagesa, tal com havia succeït durant la Guerra de Secessió o dels Segadors (1640-1659), es va entrelligar amb una dinàmica d'enfrontament polític entre representants de les institucions catalanes i la Corona hispànica. Així, el juny del 1687, Antoni Saiol, Daniel Saiol i Josep Ciges foren destituïts dels seus càrrecs de la Diputació del General per haver signat un memorial de protesta contra els allotjaments i haver-se enfrontat legalment, d'aquesta manera, al virrei, el marquès

de Leganés. L'abril del 1688 milers de pagesos (algunes fonts van arribar a quantificar-los en prop de divuit mil) marxaren cap a Barcelona en protesta per l'allotjament de tropes i en demanda de la restitució dels càrrecs dels germans Saiol i de Ciges. La importància de la mobilització pagesa, la feblesa militar hispànica i la possibilitat d'una ingerència francesa féu que Madrid restituís tots tres personatges en les seves responsabilitats i que es decretés un indult general.

L'esclat de la Guerra dels Nou Anys (1689-1697), amb les exigències impositives que comportà, va provocar un revifament de la revolta pagesa. En aquesta darrera fase, la manca de suport de les institucions catalanes envers els revoltats i la forta repressió del virrei Villahermosa acabaren amb l'aixecament. Les autoritats catalanes no es volgueren arriscar a entrar en un nou conflicte obert amb Madrid perquè l'estratègia francesa consistia a potenciar el front del Rin i dels Països Baixos i no el dels Pirineus. D'aquesta manera, encara que s'hagués arribat a un pacte amb França, no s'hauria pogut assegurar un suport militar suficient per a contenir el previsible embat de la Cort de Madrid. Malgrat aquest posicionament, clarament oposat a l'actitud adoptada el 1640, la classe dirigent catalana mantingué un enfrontament de fons molt profund amb Madrid a causa de la negativa reial de retornar a les institucions catalanes la capacitat d'autogovern anterior al 1652. Cal recordar que, d'ençà d'aleshores, la vida política del Principat era mediatitzada per la monarquia a través del control dels nomenaments, per part del rei, dels membres de la Generalitat i del Consell de Cent.

La Guerra dels Nou Anys desfermà un fort sentiment antifrancès motivat per la brutal actuació de les tropes franceses, que serví com a catalitzador del descontentament i de la frustració pagesa. Aquest sentiment antifrancès era ben viu quan, arran de la mort de Carles II, es produí el canvi dinàstic a la Corona hispànica, a favor de Felip V de Borbó, nét del rei de França, Lluís XIV (el sobirà que havia estat el responsable dels conflictes bèl·lics anteriorment reportats). La suma d'aquest sentiment antifrancès i el descontentament profund d'una part molt important de la classe dirigent catalana que volia recuperar les cotes de poder polític anteriors al 1652 —i que se sentia molt dolguda per la negativa reiterada de la Corona envers aquesta reivindicació— ens ajuden a entendre els posicionaments que s'adoptaren posteriorment i que van dur el Principat de Catalunya a alinear-se amb els partidaris de l'altre pretendent a la Corona, l'arxiduc Carles d'Àustria.

1.1.2. Presentació dels textos escollits

El primer text que presentem és extret del dietari del pagès i propietari de Sant Feliu de Guíxols Fèlix Domènech, titulat *Treballs y desditxas que àn succeït en lo present Principat de Chatalunya y en particular a nostre Bisbat de Gerona 1674-1700*, on explica la plaga de llagostes del 1687. Un aspecte que també centra l'atenció del

fragment següent, del notari Salvador Feixes, de Sant Celoni, el qual també fa unes breus referències a les dues fases que experimentà la Revolta dels Barretines o Gorretes en una anotació feta en un llibre de protocols notariais. Una crònica més detallada d'aquest aixecament pagès és la d'Isidre Planes, prevere i beneficiat de l'església parroquial de Sant Feliu de Sabadell, que du per títol *Memoria de dos grans tumultos que per respecte de las grans y exorbitans vexations y compositions feian los Cabos de la Cavalleria en lo present Principat de Catalunya essent Virey lo Marques de Laganes y Tresorer D. Pedro Montaner*. Es tracta d'una narració força extensa, de la qual presentem els fragments dels moments més significatius i també recollim alguns dels versos que sobre els fets va reportar el cronista Planes. Cal tenir present que els versos i les cançons satíriques eren cabdals per a la difusió de les notícies i la interpretació dels fets, en una època en què la transmissió oral va tenir una paper de primer ordre. L'escrit següent és del pagès Francesc Joan Lleopart i tracta del setge de Girona de 1684; l'autor hi fa una explicació, al principi, del conflicte general en el qual calia situar aquell esdeveniment.

En el dietari del pagès acomodat Francesc Gelat, *Llibre de comptas y notas de Francisco Gelat, pagès de Santa Susanna, parròquia de Santa Maia de Pineda y terma de Palafoxs, bisbat de Gerona, començat de escriura vuy, als 17 de setembre de l'any 1698*, hi trobem notícies de la plaga de llagostes, de la Revolta dels Barretines i dels estralls de la Guerra dels Nou Anys. Precisament sobre aquest darrer fet bèl·lic, és d'un gran interès la informació recollida per Fèlix Domènech en el llibre ja reportat al principi, *Treballs y desdixas...*, que constitueix una extensa i força detallada crònica del conflicte —amb reproducció de textos de l'època i tot—, del qual hem escollit els fragments que registraven els abusos de les tropes, tant de les hispàniques com de les franceses. En aquest sentit, és molt interessant la reflexió de l'autor sobre els greuges catalans contra els castellans, que segons ell han de quedar en segon terme per la fidelitat deguda dels catalans al rei i per fer front comú davant les tropes del rei de França. L'actuació de les tropes franceses, com ja s'ha dit abans, explica el sentiment antifrancès que en aquells moments es va estendre arreu del país i que recull Francesc de Castellví en les seves famoses *Narraciones históricas*, en què explica molt bé les raons que el motivaren. Finalment hem inclòs també un fragment del *Diari del Perai* (hostal al costat de l'Esquirol), redactat per Salvador o Josep Perai (no consta qui dels dos va redactar-lo). Pensem que és de gran interès perquè es tracta d'un document fet per pagesos amb poca formació, amb una ortografia pèssima i sense puntuació, però d'una gran vàlua documental perquè evidencia com fins i tot les persones menys formades s'esforçaven a consignar què passava, plenament conscients de la importància que tenien aquells fets per a elles i per al seus descendents. Reportem un fragment referit a la Guerra dels Nou Anys que contrasta vivament amb l'estil acurat utilitzat per Fèlix Domènech en la seva narració sobre aquell episodi bèl·lic.

1.2. TEXTOS REPRODUÏTS

1.2.1. *Fèlix Domènech. (Plaga de llagosta)*

Fèlix DOMÈNECH, ed. a cura de Pere Gifre i Xavier Torres, *Treballs y desdixas que àn succeït en lo present Principat de Chatalunya y en particular a nostre Bisbat de Gerona: 1674-1700*, Girona, CCG, 2001, col·l. «Biblioteca d'Història Rural. Documents», núm. 2, p. 59-60.

En lo any 1687 se aumentà una plaga de llagosta en lo present Principat de Chatalunya ab tant gran excés que devoràvan tots los blats y fruites del camp, que allí ha hont se posaven no y dexaven cosa. Comensà al Aragó, a ont féu gran dany, y després se escanpà per la riera de Ebro y al Urgell, Camp de Tarragona y finalment per tot Catalunya; cinó que, per la gràcia de Déu, al bisbat de Gerona fou tènue lo dany que donaren en respecta del Camp y Ceu de Urgell, que a mols han fet pobres essent richs! En lo any 1688 se extinguí dita plaga ab mols remeis que's feren de penitèncias y altres coses pies y ab remeis humans. Però hés sert que sols Déu, per sa infinita misericòrdia, nos volgué deslliurar de tal plaga, perquè lo poder del home hera risa que la agués poguda estirpar. Héran de la matexa manera que las que's crían per los rostolls, las que són un poch avansadas. Hés cert que moltas vegadas amagàvan lo sol, tanta espessura n'í havia per los ayres.

1.2.2. *Salvador Feixes. (Plaga de llagosta de 1687 i Revolta dels Barretines)*

Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 255-256.

A mig mes de juliol 1687, arribaren en lo territori de la present villa de Sant Celoni gran multitut de llagostas. Venían devés la Plana de Vich, éran de color pardo, las camas vermellas, grossas com las ordinàrias [que] se crían per assí; éran ab tanta abundàntia que des de las deu oras de matí fins las 7 de la tarda volàvan, alsan-sse y posant-se que aparexia una nevada espessa en lo modo de càurar tant espessas, causa que lo sol los feya blanquejar las alas. Se manjàran las carabasseras, sebas y cols totas; als cànems y blat de moro feren també un poch de mal. Envés la Plana de Vich, Sagarra, Urgell y circunvehins, allà, destruíran los blats; assí no y fóran a temps.

Se feren vàrias diligèncias per matar-las; assí usaren que al matí antes de ésser calent lo sol y al sol post, hi anaven ab llansols y los estenían de l'u[n] cap a la terra y l'altre cap tenían dos hòmens, hu a cada cap; y posats uns vint llansols ajustats de exa manera, a modo de mitge lluna, donas, criaturas y altres ab ramassos venía per davant batent la terra, y las llagostas fugían saltant devés los llansols per no poder volar causa los faltava lo calor del sol, y totas se posàvan

als llansols y, posadas en ells, promptament se plegàvan los llansols, y se posàvan ditas llagostas dins unas sacas, y se portàvan a diffarents sots [que] fèyan sis hòmens de orde del comú, molt fondos. Altres medis se prengueren per extinguir-les, però eix fou lo millor [...] veritat diu die [que] se'n matàran més de sis quartans, y durà molts dies [que] no era coneixent [...] se feren grans pregàries per mitigar la ira de Déu.

Al mes d'octubre 1687, per causa de las compositions [que] se avia introduït pagar las vilas y llochs als oficials de la cavalleria allotjada per Catalunya, se mogué una gran aplech de gent en la vila de Centellas contra lo general de la cavalleria qui era allà ab algunas companyias de cavall y també infanteria. Volgué Déu no s'i tirà un tret, perquè ab la prudència de dit general, qui era napolità de la família dels Pinatellos, y dels capellans de Centellas y altre gent honrrada, se aquietà lo tumulto. Lo Sr. virey, qui era lo marquès de Laganés, volgué anar allà lo mateix temps y se aturà a Granollers, hont féu ajustar molta part de la cavellaria per castigar als de Centellas, y a súplicas de síndichs de la Deputació de Barcelona, Capítol de dita ciuta[t] y de molta noblesa ho dexà de fer. Y diu-menge, als 12 de dit mes, anàran los de Centellas y altres a besar las mans al virrey y los perdonà a tots.

Aprés, dilluns als 5 de abril 1688, un soldat dels allotjats a Vilamajor, tirà una escopetada a un home de allà y no-l tocà. Mogué's tant gran viafòs que acudiren allà més de mil hòmens fins al dimarts matí y, axí ajustats, sens pènder dany ni soldats ni altres, se n'anaren a Mataró y allà feren trencar la composició que Mataró pagava. Y lo dia següent se ajustà tanta multitut de gent a Granollers, que junts se n'antrà fins a las murallas de Barcelona, demanant se trancàs-san las compositions; y axò durà fins al dissapte a la nit, que se ajustà sens disparar-se un tir. Se féu lo que demanàvan y alcansàran un perdó general. Acudiren allà més de deu mil hòmens; cremaren dos torras del tezorier que's diu don Pera Montaner, qui se diu té gran culpa. La terra que's commogué fou la Plana de Vich, lo Llusanès, lo Vallès fins al pont de Sant Celoni, de Caldes d'Estarach fins a Llobregat, excepto Barcelona. Nosaltres, de Sant Celoni, dexàrem de anar, perquè creguéram era offensa de nostre rey y senyor, encara que los commoguts nos amanassàran cremar las casas.

1.2.3. *Isidre Planes. (Revolta dels Barretines)*

Isidre PLANES, *Memoria de dos grans tumultos que per respecte de las grans y exorbitans vexations y compositions feian los Cabos de la Cavalleria en lo present Principat de Catalunya essent Virey lo Marques de Laganés y Tesorer D. Pedro Montaner*, a Joan ALSINA GIRALT (cur.), «Un interessant manuscrit sobre la Revolta dels Barretines», *Arraona*, núm. 1, 3a època (1987), p. 79-86.

Primerament succeí que en lo mes de setembre del any 1687 lo sobradit dⁿ Pedro Montaner Tesorer envia de Cortel en la vila de Santellas Bisbat de Vich a un Capita de Cavalls ab sis soldats ques deia Dⁿ T. Ballaro natural del comtat de Rosello, dit Ballaro arribat en Santellas demana la Compositio que de antes dita vila acostumava a donar als altres Cabos que avian tingut Cortel en dita vila. Los Jurats de dita vila li respongueran que ells estavan promptas y aparellats per fer los servey de sa magestat conforme las Constitutions de Catalunya y per lo tant ja li tenian una Casa parada ab tot lo menester Conforme manen ditas Constitutions pero que als soldats sals donarian menjar y beurer porque veian quel Rey nols pagava y axis no era bé ques morisen de fam ni que aguessan de anar a acaptar.

Y despres de molts replicas y extorsions quei ague entra dit Capita y jurats sen ana dit Capita a Barcelona y ne dona part a Sa Ex^a qui era dit Marques de Laganes del que li avia succeit en Santellas y per induir als de Santellas ques Composassen se valgueran del s^r de dita vila qui es lo Compta de Santellas pero non pogue acabar res. Y veient la Contantia que tenian los de Santellas en no voler pagar se judicaren que eran fomentats dels diputats y despres o vingueren a entendre Clarament porque lo diputat Real qui era un T. Araix de Tortosa (que per forsa avia de ser de Tortosa per ser Contrari a la provincia) y per so y per altres Cosas que sa Ex^a escrigue en madrit vingué un decret de sa magestat nostre Rey que Deu g^{de} Carlos segon que fosan privats del puesto de Diputat Ecclesiastich lo s^r dⁿ Anton Saiol Canonge de la seu de Bar^{na} y de oidor militar de lo s^r dⁿ Joseph Sitjas y de assessor de la diputatio lo s^r dⁿ Daniel Saiol també Canonge de la Catedral de Bar^{na} y no sols fosan privats dels puestos de la diputatio sino desensiculats de las bosas de ella y en son lloch ensiculats de altres y ques tragues altre diputat ecclesiastich y oidor y assessor lo qual decret fench posat en executio [...]

Sabuda esta novedat por lo principat tota Catalunya se inquieta y perturba en tant que axi Com de antes sols la vila de Santellas y algunas altres vilas y llochs Cirveines no volian pagar Compositio als Cabos de la Cavalleria de aqui al devant totas las vilas y llochs trencaren los Compositos que avian promesos als soldats y veient lo Virey que las Cosas se posavan de mala manera y que a ell y a sos Cabos vindria a faltar gran lucso que treian de las Compositions del principat mal aconsellat de alguns senyors de la audientia Tasorer y alguns Cavallers per sas pretencions determina de manar las Compositions ab violentia Y per so mana al vaguer de Bar^{na} que anas en s^t quirse Safage a Capturar un pages ques deia Enrich Torres porque se persuadi que ell era lo qui fomentava los de Santellas porque nos Composassen y juntament mana al General de la Cavalleria que ab sinch Cens cavalls y sinch Cens infants anas a Santellas a Capturar los Jurats y Cremar la vila y las Casas de tots que eran Culpats (o desdixta gran y

que resolutio mal aconcellada) saberan los de Santellas la ordre que se avia donada per asolar sa vila y Com la Cavallaria y infanteria anava pujant luego se alborata tota la montanya y plana de Vich aont ab menos de 24 oras se aplegaran mes de sis mil homens arriba la dita Cavalleria e infanteria a Santellas (judiquias Cada qual Com estaria aquella pobra vila) y luego Comensaran a tocar a somatent y a sonar Corns per aquellas montanyas que luego de la Plana de Vich y Llosanes y de aquellas montanyes de Monseny se aplegaren mes de sis mil homens prengueren luego lo pas del Congost porque Barcelona no pogues pujar socorro Cridant Continuament la gent via fos socorro a Santellas y muiran traidors y visca lo Rey de Espanya. Veient lo General de la Cavallaria lo moti de la gent y que Continuament ne arribava de nou induit dels Capellans de la Comunitat de Santellas y de algunas altres personas se axi dit General de Santellas ab tota sa gent de guerra y se planta en una Raureda quei a entra Santellas y Tona prop del Cami Ral [...] Arriba la nova al Virey del que pasava a Santellas luego se parti per Santellas y arriba fins ala Garriga y alli lo Batlle y altres personas li persuadiren que no pasas mes avant porque sa persona perillaria y las rahons que li digueran li feran forsa y se retira a Granolles ahont per medi del Marques del Arropit y altres Cavallers se Compongue que no pagas Santellas Composicio y se feu acte de pardo A Enrich Torres y a tots los demes de dita funtio [...]

Despres succei lo diumenge de passio que era a 2 de Abril del any 1688 que en vila major del Bisbat de Barcelona los soldats que estavan acortelats en dita vila tingueren alguna pendentia ab los Jurats un soldat tira un Cop de pistola a un Jurat y no li feu mal pasa la paraula que en vila major un soldat avia mort un Jurat Comensaren las Campanes de aquella Comarca a tocar a via fos pasa luego la paraula debes la Garriga arriba a la Plana de Vich y Llosanes Comensaren la gent de acudir a vila major y veient que lo Jurat no tenia ningun mal amotinats Com estavan determinaren anar a Mataro a Cremar las Casas de aquells que deian eran estats Causa ques Composasen; luego o posaren per obra y per los llochs de ont pasaven feian seguir a totom sots pena que si nols seguian los Cremarian las Casas y los tindrian per Traidors a la Patria, qui seguia per forsa qui de grat arribaren lo dimars que Contavem als 4 de Abril de dit any a Mataro alguns tres mil homens [...]

Lo dimecras demati partiren de Mataro y sen manaren quatra personas las mes asenyalades de Mataro y estas las enviaren al Virey dientli que llevas las contributions de Catalunya que fes tornar los dos germans Saiols y dⁿ Josep Sitjas a sos puestos y quels entregas lo Tasorer dⁿ Pedro Montaner que Com ha traidor a la Patria lo volien Castigar [...]

Partits que foran de Mataro luego los enviaren un racado que si tots los amons de Casa nols seguian ab armas y tornarian y sacagerian la vila y posarian foch a tots quatra quartos per temor de dita amanassa axiren de Mataro set Cens homens

armats sen anaren ha argentona ahont feren ajuntar tots los amons de Casa que fosan bons per portar armas y fent tocar a via fos per tots los llochs [...] entre lo dimecras ala nit dijous y divendras se ajuntaren pasats de vint mil homens sols del llosanes plana de vich vallès y marina y de la part del Riu de Llobregat [...]

Lo dijous demati ja foran a las muralles de Bar^a demanant lo Cap del Tasorer y de alguns altres S^{rs} de Concell que quant no entrarian dintre y Cremarian las Casas de tots aquells que portavan en nomina aqui se pot judicar la tribulatio de la Ciutat de Bar^a perque los Cavallers y tots los homens de puesta temian que la Plebe no se amotinas y no se ensenyorissen de algun portal y donant entrada als de dafora, avian de fer grans atositats en dita Ciutat. Lo dit dijous al mati se ajuntaren al Palasio del Virey tots los jutges de la audientia en la Casa de la Ciutat lo Concell de Cent en la diputatio los dos brassos militar y eclesiastic y tots per veurer lo que farian per aquietar la gent. Elegiran personas eclesiasticas perque estas exisen fora la Ciutat per quietar la gent [...] y dins la Iglesia se ajuntaren tots los Caps de dita gent aplegada y un de dits s^{rs} sen munta a la trona de dita Iglesia dientlos que pretenian y quant mal feian de amotinar la provincia y los qui estavan baix en la Iglesia respongueren que los llochs y vilas estavan tant atreballats que no sabian com fero que molts personas avian de dexar sas Casas per no poder abastar a pagar los talls que las vilas y llochs feian per pagar las Contributions als soldats y que molts vegades avian los sindichs de las vilas y llochs fet quexas als diputats que Com ha pares de la provincia fesan se guardassen las Constitutions de Catalunya y non avian volgut fer ninguna Cosa antes be las vilas y llochs experimentaven majors Carregas y perque alguns dels diputats avian feta alguna demostratio per aliviar dita provincia escrivint a sa Magestat los treballs de ells lo s^r Virey los avia privats del puesto y en son lloch posats de altres per lo que daran una suplica [...] perque la donassen als diputats [...] Acceptada dita suplica per lo s^r Bisbe y demes personas eclesiasticas que eran axidas per apasiguar dita gent los digueren que ells daran dita suplica als diputats y quels aconsolarian en tot lo que demanaven [...] Arribats dits Papers en Bar^a y vistos per lo virey y los s^{rs} de la audientia se determinaren en Concedirlos tot lo que demanaven [...]

Partida la gent de la terra del pla de Bar^a y tornada a sas Casas lo virey Diputatio y Ciutat enviaren un Correu a sa mag^d donantli noticias del que avia pasat en Catalunya y també li enviaren lo paper que lo Virey avia firmat perque sa magestat se dignas tambe de Confirmar lo que son Capita General avia fet en Catalunya lo qual firma lo Rey manant que los dos germans Saiols y Dⁿ Joseph Sitges fosan tornats a ensicular als puestos que eran desensiculats [...] Cada nit Plantavan Papers per los Cantons de dita Ciutat amanassent al Virey Tasorer y ha alguns jutges que si no feian que dits s^{rs} tornassen al exercici dels puestos quels avian tres quels matarian per lo Virey Concell Real y diputatio no avian

escrit la veritat al Rey del que demanava la gent de la terra quan era davant Bar^a
y la veritat era de que aqueixa manera que sols la Ciutat de Bar^a avia escrit la
veritat a sa magestat de aqui se originaren moltes discordias en dita Ciutat entre
la noblesa y lo plebeo tant arritat que anaven de nits Cridan per los Carrers o
Cantant uns versos a modo de missio [...]

Por trese hombres y no mas
Provincia en que estado estas

Un Tesorero insolente
fuera de Ley y Rason
quiere vender a su Patria
tambien vender a su Señor

Un marimon atrevido
lleno de maldat Cruel
va vendiendo a su Patria
tambien vendera a su Rey

[...]

Moltas altres satiras y versos se escrigueren y escanparen per Bar^a y Cata-
lunya en lo temps que dura fer las missions sens que la Justicia gosas dir res los
quals se dexan y sols asentare aqui unas decimas en llengua catalana

Ja la Justicia del cels
pren instruments de la Terra
pera fernos mortal guerra
jutges inichs y Cruels
als mes barbaros infiels
imitan en Tirania
puix la llei mes justa y pia
convertiu en passio
y offuscant la raho
preval vostra fantasia

[...]

Quins medis mes principals
pot usar est principat

puig a dit la veritat
 ab doctas memorials
 pero als ohidos reals
 an representat lizonjas
 y inflantvos com las esponjas
 de nostre mortal suor
 aveu tret such y llicor
 de las mes axutas taronjas

[...]

Los Catalans en valor
 son Cans de ajuda molt fiels
 pues no lladran sens recels
 de algun lladre o traidor
 pero sempre a son senyor
 li tribuexen sens ultratge
 obsequios vasellatge
 si ab Certas Condiciones
 a sas Constitutions
 los presta fe y homenatge.

[...]

Gosa felis nora bona
 y parabiens immortals
 Catalunya pues fets tals
 ja tot lo mon los abona
 los Confirma Barcelona
 ab son acertat Concell
 que encara que molt Novell
 sent agraduat de savi
 a heretat algun resabi
 del valor antich y vell.

[...]

Divendras Als 14 de maig de 1688 a las dos oras y mitja de la tarda arriba
 lo Correu extraordinari ab los despatxos de sa magestat los quals causa gran
 alegria a tota Barcelona y per tota Catalunya lo qual es del tenor següent

[...] diesse noticia aparte por escrito a los sayoles y a Ciges de la resolution que buelvan a los exercicios de los puestos y que sera de mi servicio vayan sin dilation alguna a exercerlos quedando Yo con entera satisfacion de sus personas y de su obrar de todo lo qual he querido preveniros para que os alleys enterado y dispongais al Cumplimiento deste mi Real orden.

[...]

Al instant que lo virey ague rebut lo sobradit decret dona las Cartas que anavan remesas a ell que eran una per la diputatio altra per la Ciutat altre per lo Bras militar.

1.2.4. Francesc Joan Lleopart. (Setge de Girona de 1684)

Francesc Joan LLEOPART, *Llibre de notes de Francesc Joan Lleopart, pagès de Vilalleons*, a Rafel GINEBRA (cur.), *Guerra, pau i vida quotidiana en primera persona*, Vic, Patronat d'Estudis Osonencs, 2005, p. 105-106.

Avent sessat las guerras als últims del any 1678 y principi del any 1679, durant la quietat sinch anys, als últims mesos del any 1683 se remogeren las guerras ab Fransa, Espanya y Imperador, y la vigília o dia antes de Sant Vicens màrtir, en lo any 1684 se publicaren a Barcelona, y després a Vich, y presument-se en est any no'y auria canpanya per no estar res previngut, als 10 o 12 de maig 1684 partiren los fransesos de Perpinyà per a l'Anpordà y Girona. Qui deia que eren 15 mil, altres 19 o 20 mil, altres 27 mil, altres 30 mil. Lo que tinc per cert que eren més de vint mil. Al fin, anant avensant envès Figueres y la Costa Rroya, lo die de la Assentió, o dos dies antes, arribaren al pont major, y lo divendres després lo virrey de Cathallunya, lo duc de Borrunbila, ab sos pochs soldats a las 4 de la tarde se posà al cap del pont per a inpedir-los no passassen, però com lo poder era desigual passaren per tres parts los fransesos, so és, per al mig de l'aygua, dalt y baix del pont, y per lo pont. Se perderen quatre o sinc cents fransesos anegats, que la aigua anava grossa, y assò és tingut per cert, però ab tot foren senyors del pont. Mataren molts dels nostres com foren dels tercios de la Diputació y de la Ciutat, que a no ésser estos se perdia la artelleria, y fins lo matex virrey se pensà perdra; de la cavallaria se perderen molts dels dragons, y fonc que's féu de nits y a la retirada fou gran lo xoque siba se quadà axí, ab tot salvo la ciutat, dexà-la lo senyor virrey la plasa proveïda de gent y demés cosas, se retirà Estalriych.

Lo francès lo disapta vinent se'n passà en cos del altra part del pont y parà tendes y comensaren alguns batellons rodar als entorns de la ciutat. Al disapta vinent, vigília de Sinquagesma, comensaren batre la ciutat, que contàvem 20 de maig de dit any 1684 y fonc tanta la bateria que las festas del Esperit Sant obri-

ren bretxa per a entrar, y al dimecres 24 envià lo general de Fransa un tambor al governador de la plasa dient tractàs de rendir-se, però los de dintra, confiant en sant Narsís, patró de Girona, li enviaren dir que ja podia venir.

Però ay, què nit fonc aquella! Envestiren los francessos per ordre del General Musur la Font, y miser Trobat, que governaven ab tal fúria a 9 o deu horas de la nit, que durà la batalla fins a las 2 de la matinada, que moriren esta nit sinc mill francessos, los més esforsats tenguessen, que avia un tercio de 1500 hòmens quels [diuen] los invincibles, que portaven lo estendart de la reina de Fransa, y se perdé. Lo presentaren a sant Narcís ab set o vuit banderes. Dels nostres se perderen esta nit 5 o 6 [cents] hòmens; del tercio de la Diputació apenas cadà ningun. Lo francès no entrà, se indica per obra del Cel, per medi de sant Narcís gloriós, que diuen que vint y dos vegadas hi és estat Fransa que may la ha pugut gunyar. Després de pochs dies se retirà per dallà del pont, y estigué vora al riu avall tot lo juny, y part juliol, malmatent-ho tot. Déu nos do Pau y no guerra. Amen.

1.2.5. *Francesc Gelat. (Sobre llagostes, la Revolta dels Barretines i els estralls de la Guerra dels Nou Anys)*

Memòries de Francesc Gelat, a Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 65-68.

Memòria y recort de mi, Francisco Gelat, pagès de Santa Susanna.

Primo en aquest any 1687 an vingut en esta província de Catalunya gran multitud de llagostas, y en est pla de Pineda són entradas vui, als 26 de juliol de dit any, i éran ab tanta abundància, que causava espantament, de tal manera que quant éran posadas an terra cobrían la terra y quant volàvan aparexia que tapàvan al sol, y éran un poch rogas, i éran de tal calidat que a la nit estàvan posadas en terra i, en picant un poch lo sòl, se axecàvan volant y anàvan mol altas. Y se mengàvan lo blat y tota cosa verda que y avia per los camps. Era una cosa que, per no aver-o vist ningunas personas, per vellas que fósan, causava gran admiració.

En est any de 1688, en lo mes de juny an tornat axir las llagostas, però no éran ab tanta abundància com lo primer any, però tanbé se mengàvan tota cosa de verdor. Y en dit any crech que se seran acabadas, perquè se moriran totes y no ne avem vistas més, gràcies a Nostre Señor y a la Verge Maria.

En lo any 1688, en volta la tardor, de la província de Cataluña, [en] particular de la montania, se axecà una gran multitud de gent, que se judicava aver-i vint mil òmens, y los pòsaran sobranom *las barratinas*, y dita gent anà a presentar-se a serca de Barselona. Y era per causa que los soldats, capitns y altres ofisials de guerra tenían composat en gran manera la província de Catalunya, de

tal manera que se tragué lo compta que tot Catalonia venia a pagar set-sentas doblas cada dia, dich 3.850 ll., y ab dita empresa de gent, à estat sens pagar contribusió dita província de Cataluña alguns quatra anys, perquè dita gent desermàran molts soldats y demenàvan que morísan traïdors, y que se mantinguesen los privilegis de la província. Y se féran alguns estragos entra los ministros de justisia y dita gent.

Però dita empresa que féran dita gent à vingut a parar en gran dany de dita província, perquè los que éran lo cap de dita funsió fóran descridats del rei y aspilladas sas casas y molts que n'agafàran y an féran justisia. Y molts que se'n pasàran en Fransa y altres desdixas. Que Nostre Señor nos vulla guardar de tals cosas per la sua clemència.

Ítem, en lo any 1694 en lo mes de juny, la armada de Aspania y la de Fransa tinguéran una gran batalla an al riu de Vergas, a serca Terroella, i lo francès ven-sé, que fou gran llàstima, que é sentit referir que sequegàran vint-i-quatra llochs, esglésias y secraris, que sols sentir parlar de ditas cosas feia tremolar la gent.

Tanbé, seguidament, lo fransès anà a pendra Palamós, y de Palamós anà a pendra Girona, y de Girona vingué a pendra Ostalrich, i de Ostalrich vingué a posar camp entra Tordera y Blanas. Vingué lo primer dia de agost i astigué vint-y-dos dias. S'enportàran totas las pallas y casi tots los raïms, y molta partida de blat, y molts bestiaris, y espallàran moltas casas y molts altres danys, que era gran llàstima. I nosaltros tinguéram salvaguarda que no'n féram 82 ll.19 s.

I la dita armada se retirà en volta Castellfollit, y tanbé prenguéran Castellfollit, y ab lo mateix temps que l'armada francesa era a Castellfollit, l'armada de Aspania anà a sitiar Ostalrich, y ja avían goniàt la vila quant lo virrei donà ordra de retirar-se totom, ab gran sumatents que s'i avían ajustats. I se donà l'ordra de retirar dient que lo fransès tornava. I tornà a posar camp a Vilobí y, de Vilobí estant, envià gornisió a Blanas y a Lloret, y a las vilas més grans que a ell li aparagué.

I nos féran pagar grans donatius tot lo yvern, y las vilas, no poden pagar tot lo que ells demanavan, los comensàran de negar la obediència, particularment la vila de Pineda. Y los francesos veent que no volían pagar, féran un destacament dos o tres vegadas per anar a Pineda y Calella, y la gent ab alguns micalets se comensàran de tornar, y los fransesos s'aguéran de retirar.

[...]

I després, a la primavera vinent de 1696, l'armada de Aspania se aplagà a Ostalrich y féran un cordó que era cosa bella y costà gran treball y gastos per estas vilas per fer-i anar gent a treballar. Y, fet lo cordó, s'astigué la dita armada a dit cordó. I l'armada de Fransa vingué a parar camp a Tordera. Y vingué a 16 de juliol y ai estigué trenta dias, que nos mengàran tots los blats que estàvan a punt de segar, que sols no'n collíram u gra xich ni gran, ni de altro gènere de

grana. Y, además de axò, espallàran moltas casas y las torras de Calella y de Pineda y lo castell de Malgrat, y las morallas de Blanas y part de la iglesia de Tordera, ab què aparexia un Judisi, maltractant algunas personas del[s] pochs matexos que éran quedats per las vilas, encara que éran pochs, perquè casi totom era fugit ab los bestiars y moblas que podían, que era gran llàstima i terror veura semblant cosas.

I nosaltros no ns moguéram de casa, perquè prenguérām salvaguarda, y nos à costat dita salvaguarda sent vuitanta-vuit lliuras tres sous sensa lo gasto, dich 188 ll. 3 s. Y després de aver estat la dita armada fransesa un mes en dit Tordera se retirà en volta Vidreras. Y la armada de Espania sempra à estat an al cordó. Ab què tota la gent astan atemorissats de veura una tal guerra y vèurar las cosas com van. No sé què serà de así al davant. Dita memòria é feta jo, Francisco Gelat, vui, als 22 de juliol de 1696.

[...]

Ab què Deu Nostre Señor nos à enviat una bona pau, gràsias a Ell que ditas paus se cridàran envers lo mes de agost, ab què los fransesos se'n tornàran devant Barsalona y Girona, y totas las damés fortalesas fins an al Roselló y, encara que se retiràvan per medi de pau, com ells són tant mals, tantmateix se'n portàvan moltas composicions de las damés vilas, perquè montàran fins a Vich y seguíran molta terra, ab què, axís que ells se n'anàvan, España anava entrant. Y tanbé socseí que, mentra que Fransa tenia asetiàt Barselona, España vingué a cremar las pallas per tota aquesta terra, que era molta llàstima. Ab què los treballs que passa aquesta terra y molta part de Catalunya, ab aquestos quatre anys, no se pot explicar, fins que per causa de dita guerra se avían fets molts micalets, unos perquè los o avían robat tot, altrás que no podían estar en las casas; que ells éran pitjors que los fransesos, que aparexia que era lo major càstich de tot, ab lo mal obrar que feían. Però ab poch temps é vist que tots feían mala fi y arribàvan a tota misèria.

1.2.6. Fèlix Domènech. (Guerra dels Nou Anys)

Fèlix DOMÈNECH, ed. a cura de Pere Gifre i Xavier Torras, *Treballs y desdixas que àn succeït en lo present Principat de Chatalunya y en particular a nostre Bisbat de Gerona: 1674-1700*, Girona, CCG, 2001, col·l. «Biblioteca d'Història Rural. Documents», núm. 2, p. 64-99.

Als 28 abril 1689, en Perpinyà, se tornà cridar la guerra quantra Espanya. Als 17 maig 1689 acitià lo exèrcit francès a Camprodon, ab 9 mil hòmens, essent general de dit exèrcit lo duch de Noalles.

Als 22 de maig 1689 arribà en esta vila de Sant Feliu dos ordas an als jurats dient de que ab somatent general acistícian tots allà ha hont los demés llochs se

ajustarían. [...] Altres òrdens se espergiren per diferens llochs manant aquells obeïen per orde de Hyacinto Codina de la Montanya, als qual foren obeïts més que ci lo rey o agués manat, perquè no se sab que ningun lloch o vila que àgia rebut tal orde no age levantada gent per anar a fer frente al francès qui està cerca de Camprodon. De Sant Feliu ne isqueren vint hòmens, pagats a tot lo ajust, que feren fer los tals incògnits; fou per donar satisfació al món de que axí com se avían ajustat per anar devant de Barcelona en temps que feren cessar las contribucions que perquè los castellans no tinguessen motiu de dir que supues-to éran bastans per pendra las armas quantra de ells y no las prenían quantra lo francès, que hera evident que estimaven més fer serveys a Fransa que a Espanya. Y axí que, perquè se desenganyassen tots de que héran fidels al rey de Espanya, y que lo que feren de ajustar-se per fer cessasen las contribucions hera per lo que tantas vegadas havían demanat lo remey y nunca lo havían pogut conseguir, y que lo que demanàvan hera de justícia; però lo que hera defensar lo rey fins al morir y axí feren espergir per tot Chatalunya los ordes de què tot lo món prengué las armas quantra del francès qui estava sobre Camprodon, y axí anaren ajustan-se y fent frente al francès. [...]

En dit any 1691 en nostra Principat además de la guerra vulgué Déu per nostros pecats de castigar-nos ab un axut tant gran que casi durà un any y mig, que la terra no ce tenpirà, en tant que la anyada ce perdé de sequedat, no collint lo més de Chatalunya lo sement del blat ce havia sembrat, ni llegums, ni altres havers per lo sustento homà, ni per sustento dels animals, que la palla era las tòrias llur sustento, que la palla ci ce'n trobava ce'n donava un ral de vint del quintar. Moriren mols animals. Fam ce patí ab molta pobra gent per no correr un diner. Antes de finir lo dit any nos donà Déu aygua comensant la vigília de Sant Narcís del mes de 8bra., que fins lo mes de gener de 1692 foren pochs los dias que no plogués, en tant que molts qui havían senbrat ce'ls negà; altrás que fins a 22 de gener de 1692 no pogueren acabar de senbrar, en particular en la vall de Aro, entre altres lo masover del mas Candell, y després de haver acabat de sembrar tornà a ploura, y del senbrat ne negà part; de dita anyada ce n'espera poch profit per hésser los blats clars y negats, y los que no ho són, són cuberts de erba. Déu nos done quietut y nos deslliure de la fam. Los estragos àn fet los rius en Chatalunya són cens fi, en particular en esta vila de Sant Feliu. Lo dia de Nadal del dit any 1691 las dos rieras; la de las Comas vingué a cosa de las nou de la matinada ab tant excés que ce estengué des de las hortas del monastir fins a l'hospital, tota exa emplaria tenia, y montà a ygual de la paret del fosso que hés cerca lo pont qui va al monestir; dins la vila ne entrà un bras per lo portal de Gerona que inpedia el no poder anar a missa, que los qui tenían calvaladuras y anàvan a cavall, jo y altres, ci en dit dia no aguessen dit missa en Sant Joan, quedàvem cens missa; la de Tueda passava part en lo areval y part

per las fexas de la casa de Axadas; totas ellas àn dexadas talas memòrias que de molts centúrias no ce aborreran. Lo riu de Ridaura no féu tant estrago com lo rech de Grifa; en altra vinguda que féu després de quinze dias del referit donà molt major dany en lo Trench, que hés serca de ma casa: tornà a ròmpre de tal manera que quedà la casa islada del riu. [...]

[Els francesos a Sant Feliu de Guíxols, 1695-1696]

Als 12 de 7bra. 1696 una tropa de soldats de França, de l'exèrcit que estava en la Vall de Aro, montaren en Sant Culgat; entre altres estragos que feren en la casa y capella fou el aportar-ce'n la campana del campanar, de pes de més de dos quintars, la qual, cegons tradició, era la que tenían las monjas quant habitaven dit monestir, que era antes de la vinguda dels moros en Espanya, que per dita entrada fou inhabitat lo monastir, y la campana la degueren enterrar a fins que los moros foren expellits de Espanya, cegons lo caràcter de la lletra, que ya may ce pogué llegir, denotava ésser hobra molt antiga; així que los francesos destruhiren en dit any lo que moros ni altres infinitats de guerras no havían asolat, qu'és sert que de la present guerra ce recordarà lo bisbat de Gerona tant quant lo món duraria.

Y en dit dia ce n'aportaren també las campanas de Billoch. [...]

Dimars que contàvem 11 de 7bra. 1696 lo exèrcit de França, qui governava lo príncep de Vandoma, arribà en la Vall de Aro, y de allí enviaren passats de mil y cinch-cens hòmens en la present vila de Sant Feliu per demolir las morallas, com en effecte las comensaren a demolir lo dia de dimecras, que contàvem dotza de dit mes; y als 17 del mes volaren lo pany de la moralla que mirava lo arreal de Toheda, des de la torra vella, que hera a sol ixent, fins a la torra que hera a modo de mija teronja, que mirava a la tremontana. En dita cortina de muralla estaban unidas tres torras, las dos héran quadradas. [...]

Lo dia de Sant Francesch, que's als 4 de 8bra., acabaren de volar tota la moralla que la coronava, tretza ermosas torras, compresas las tres que volaren als 17 del mes passat; lo dany que feren las minas a las casas crech n'í aurà memòria per una centúria. Dit dia acabaren de volar una cara de muralla que mirava baix a la vila del castell de Sant Telm, no contents de haver-lo volat lo dia de Sant Jordi de l'any 1695.

[...]

Als 5 de 8bra. 1696 ce n'anà lo regiment de suïssos, coronell de ell mussur Manuel, el qual estigué en esta vila 25 dias. Per part dels suïssos fórem ben tractats; a mi me tocà un capità que's deia mussur Muny, dels lindos cavallers del regiment; cenpre fui respectat per la família, que era molta, que sustentava dos cochs y marmitó, un majordomo y dos alecaios, y quatra per los matxos, que'n tenia nou y dos cavalls; lo gasto que feia era de general, perquè tots los

dias tenia de cis a vuit mussurs en taula, y, de quant en quant, a mi. Noto lo referit perquè los officials de Espanya, en grau de sargentos majors de batalla, no gàstan lo que gasta un capità de suïssos.

Per la gràcia de Déu, fins vuy no me àn tractat mal los officials de França en ma casa.

[...]

Dia de Sant Jordi, patró de la Província, als 23 abril 1695 ce n'anà d'esta vila de Sant Feliu de Guíxols lo regiment del mariscal duch de Noalles y un batalló de suhissos qui havían estat tot lo hivern de cortel, pagant la vila a dit regiment, cada mes, onza-centas lliuras, cens altres gastos, que importava tots los mesos passadas de mil lliures; cent axí que lo primer mes vingueren los pagà mil y cinch-centas lliuras, y després ne llevaren quinza lliuras per cada dia; además del que los donava la vila, los particulars los havían de fer la vida, menos del pa. Dit dia de Sant Jordi, volaren lo castell de Sant Telm; cerca de las nou y mija del matí volà y lo horrendo que fou el volar lo retaula de Maria Santíssima del Pilar, que havia pochys anys ce hera fet, y molta devoció que y havia, cent veritat que lo podían traura, y ce estimaren més fer ex desacato a Maria Santíssima.

Als 20 de 7bra. comensaren los francesos de demolir Palamós, y als 16 de 8bra. lo acabaren de demolir (gran dia).

1.2.7. *Francesc de Castellví. (Sentiment antifrancès)*

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. I, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1997, p. 205-206.

Esperaba toda España descansar de las fatigas de la dilatada guerra; lo anhelaba con más ansia la Corona de Aragón, por la cercanía de sus confines con la Francia, próximos a padecer los estragos; y más que todas las provincias de España, Cataluña; porque su país había sido el centro de tan dilatada guerra y había sufrido la devastación de sus campañas, la carga de crecidos alojamientos, la ruina de ciudades, el saqueo de pueblos y el desembolso de crecidas sumas en contribuciones, efectos inseparables de la guerra. A esto se le había añadido el gasto de voluntarios donativos, la manutención de muchas milicias en el tiempo de las campañas, pagadas por los pueblos, y en mantener dos regimientos, que pagaba uno el Principado, otro la ciudad de Barcelona. Estos excesivos gastos tenían debilitadas las fuerzas de los naturales y cansados sus moradores. La antipatía entre confinantes naciones y aun entre pueblos de una misma nación ha sido en todos siglos como heredado encono, y mayor en las tierras limítrofes. Aventajaba la de los catalanes a las demás provincias de España porque aquellas no tenían presentes las calamidades como ésta, que las sufría en sus propias

casas, muchas veces desamparadas de sus dueños. Era la aversión de los catalanes a los franceses heredada y aunque después de rendida Barcelona en 1697 los franceses practicaron la mayor disciplina, sin innovar cosa alguna en todo el Principado tocante a fueros, usando toda moderación con sus naturales; seguida la Paz de Ryswick evacuaron Cataluña sin el menor desorden; sin embargo, este pacífico modo de proceder no disminuyó el recíproco desafecto porque eran recientes la heridas.

1.2.8. *Salvador o Josep Perai. (Fets bèl·lics de la Guerra dels Nou Anys)*

Salvador o Josep PERAI, *Diari del Perai*, a Antoni PLADEVALL i Antoni SIMON, *Guerra i vida pagesa a la Catalunya del segle XVII: Segons el «Diari» de Joan Guàrdia, pagès de l'Esquirol, i altres testimonis d'Osona*, Barcelona, Curial, 1986, p. 125-126.

Lo any de 1689 fonch un any que plugué molt poch de tota lo yvern ni la primavera ni l'estiu fins al sagar y fonch lo blat molt petit y clar y no gayra bo. [...] Y als 13 de max del dit any ay gué viafòs a socós a la Val de Ribas, que los gavayts éran axits lo dia de St. Andal, a onsa de dit mes, avían feta alguna traÿsió, que volían pendra las torras de Ribas, y lo dia 14 de dit mes axequí somatent y ay ní ab 40 omas, que jo am trobava jurat, y aribàram fins a quantra de Ripol y sabéram que éran ratirats lo dia a 15 de dit mes. Arribàrem a l'Asquirol y lo dia a deset de dit mes a la tarda aribà viafòs a socós a la Val de Ribas y anviàram a Toralló per veura lo que era. Los jurats de Toralló, que marxàram de matí, que éls també marxàran y quant fóran per al camí tragéran avís que no·s moguésan sens altra avís y quant fóran a la saruca de Valbona se aturaren a-smorsar y anàran altra vegada las campanas per aquexa Plana de Vich y marxàran dret a Ripol y de Ripol a St. Juan, que lo Gavax anava a sitiar la plasa de Camrodon, que lo dia matex tinguéram carta del governador de Camrodon que axequàsam lo major númaro de gent que poguésem per tota la Plana de Vich per socore'l, perquè lo anamich lo asitiava, y lo dia 21 de dit mes, que tots los somatens de la Plana de Vich éran ajustats y de todas las montanias y astàvan ab una бага de fax y de roures andret de la Ral, vinguéran los gavayx a la punta del dia y los asquopegàran y los somatens tinguéran por de traÿsió, perquè no tenían cab santinells perquè lo [...] digué que no tingesin por, perquè nu y avia perill y quedàran afrantats tots los somatens per lo valor [que] avían tingut ab los primés motins de Santellas —lo dit any, anquara que agués pasada padragada grossa, agué abundància de fruyta y de aglans— y los visrey, que's dia duch de Villaarmosa, lo dit any vingué molta gent d'Espana, infanteria i cavallaria, que avia <a> serqua de quatra mil cavalls, fonch tort, que ane equex tems que los somatens aguéran de fugir de Camrodon lo governador rendí la plaça ab briünaria y as

deya Diego Rodado lo dit governador y se digué que lo dia de St. Joseph lo concertà ab lo Francès y demprés, per al mes de agost, muntà la nostra armada a sitiàr altra vegada Camrodon y lo dia 23 de dit mes la armada de Fransa baxà a sogora la plasa de Camrodon y tinguéran una pelea grandísima del qual ne quedaren molts de morts de una part y altra y asò fone lo dia 20 o lo dia 22. Jo aní per pasa[r] gra, viu los nafrats y molt de morts y francesos randits y viu quan los trucàran ab França, lo endamà de las batoias y viu que lo Francès tenia sinch baterias a la nostra armada, tres de la armada de França y una del castel de Cam Rodó y altra del castel de la Roca. La nostra armada s'estava en lo pla de Llanàs sofrint las baterias francesas sens poder-sa tornar y lo dia 24 de dit [mes] posàran la bateria los nostros al castel y bombas a la tarda y lo dia 25 a la nit los francesos fugíran de dalt la montanya, minaren lo castel y se'n doguéran las pesas del castel y los nostras, que ab poca cosa lo podían adobar, lo acabàran d'espalllar, del qual los catalans sentíran molt per cer una clau principal de Catellunya.

2. La mort de Carles II i la vinguda de Felip V (IV de Catalunya) a Barcelona

2.1. TEXT INTRODUCTORI

2.1.1. Context històric

La mort de Carles II, el dia 1 de novembre de 1700, i la seva decisió testamentària de convertir Felip d'Anjou, nét de Lluís XIV de França, en l'hereu de la Corona hispànica fou molt controvertida. En l'àmbit europeu, va suposar un trencament de l'equilibri absolut, ja que la possibilitat que dues de les grans potències de l'època estiguessin regides per la Casa de Borbó despertà l'alarma en altres potències continentals. Això motivà la creació, el setembre del 1701, de l'Aliança de la Haia, integrada per Anglaterra, les Províncies Unides, l'Imperi austríac i diferents estats alemanys, que defensaren l'arxiduc Carles d'Àustria com a monarca alternatiu. El conflicte dinàstic derivà en una guerra d'abast europeu que s'inicià formalment el maig del 1702.

En les terres peninsulars de la Corona hispànica el testament causà sorpresa i despertà moltes suspicàcies, sobretot al Principat de Catalunya. En un primer moment, però, els bàndols no eren gens clars i va prevaldre l'acceptació del nou rei, Felip V (IV de Catalunya, tal com consta en les cròniques de l'època). Per tal de ser acceptat, el nou monarca havia de jurar les *Constitucions catalanes* i, sembla que aconsellat per Lluís XIV, es va avenir a fer diferents concessions i a convocar les Corts del Principat. Aprofità la circumstància del seu trasllat a terres catalanes per a casar-se amb Maria Lluïsa Gabriela de Savoia, a Figueres, el 2 de novembre de 1701. Enmig de festes i celebracions, el nou monarca hispànic presidí les Corts catalanes de 1701-1702, les primeres que se celebraven d'ençà de les de 1599 (i que restaren inconcloes), les quals analitzarem més detalladament, per la seva importància, en el pròxim capítol.

2.1.2. *Presentació dels textos escollits*

El conflicte successori i els dubtes sobre el testament de Carles II han estat explicats amb detall sobretot per aquells que coneixien els entramats del poder, molts dels quals finalment es decantaren per l'opció contrària a Felip V i favorable a l'arxiduc Carles d'Àustria, com és el cas de Narcís Feliu de la Peña o Francesc de Castellví, que pertanyien al nucli constitucionalista i que redactaren llurs escrits sobre el tema en dates més avançades a la dels fets narrats. Presentem dos fragments d'aquests autors en què queden clares les reticències envers la legitimitat del testament. Feliu de la Peña, en el fragment inicial que obre el llibre xxii dels *Anales de Catalunya*, ja apunta obertament que va haver-hi algun engany. Un extrem que desenvolupa extensament Castellví en les *Narraciones históricas*, en què detalla les maniobres del partit francòfil de la Cort espanyola, encapçalat per Fernández de Portocarrero, per aconseguir un testament a favor de Felip d'Anjou. En canvi, en el text del reverend pare Jaume Avellà, escrit en el mateix moment de la mort de Carles II, l'autor es limita a consignar el fet i a fer vots perquè el nou monarca pugui regir amb saviesa els seus afers.

Una crònica borbònica anònima, *Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña*, redactada anys després dels fets, dóna molta importància a l'actuació de Jordi de Darmstadt (virrei de Catalunya a la mort de Carles II) en la gènesi del conflicte. Tot i que efectivament la seva actitud fou fonamental en el decurs dels esdeveniments, com veurem en altres capítols, difícilment se'l pot considerar com una de les causes profundes del conflicte. En tot cas, sí que fou una personalitat que va ser molt conscient del descontentament soterrat que existia en el si de la societat catalana de l'època envers el nou monarca i que aquest malestar es podia explotar a favor de la causa de l'arxiduc.

Pel que fa a la crònica de la vinguda de Felip V, presentem primer un text de Francesc Gelat redactat uns anys després, el 1704, cosa que li permet lligar la descripció d'aquell esdeveniment amb l'explicació del plet successori. Així mateix, hem inclòs dos fragments que contrasten vivament entre si. Un és una crònica oficial extreta del *Llibre de les solemnitats*, en què es descriuen de manera minuciosa molts detalls dels actes i del cerimonial seguit, però que a diferència de l'altre text de Francesc de Castellví que presentem tot seguit, extret de les *Narraciones históricas*, no recull cap dels conflictes ni les suspicàcies que generà la visita; uns aspectes especialment remarcats per Castellví. Finalment, hem incorporat un petit fragment del *Anales de Cataluña*, de Narcís Feliu de la Peña, en què l'autor fa una explicació del casament del rei i la reina a Figueres.

2.2. TEXTOS REPRODUÏTS

2.2.1. *Narcís Feliu de la Penya. (Mort del rei Carles II i recels sobre el testament)*

NARCÍS FELIU DE LA PENYA, *Anales de Cataluña*, vol. III, Barcelona, Base, 1999, p. 460.

Murió, como queda referido, nuestro Adorado Monarca Carlos II. al primero de Noviembre, aviendo firmado su Testamento en poder del Secretario del Despacho Universal à 2. de Octubre. Siguió en todo la disposicion de su Padre Phelipe Tercero, menos en lo principal, de elegir Successor. Excluyó Phelipe Tercero à la Casa de Francia. Eligió Carlos Segundo al Duque de Anjou, segundo hijo del Delfin de Francia, con admiracion de Cataluña, que juzgava no excluiria à su Augustissima Casa de Austria, de Patrimonio tan justamente devido a sus Gloriosissimos Principes; lo que fuè ocasion de recelar algun engaño.

2.2.2. *Francesc de Castellví. (Intrigues de palau i testament reial)*

FRANCISCO DE CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. I, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1997, p. 143-144.

Se aumentaba la debilidad del rey desde el 26 de octubre hasta el 31. Este día, a las 2 de la tarde, le sobrevino un sudor, que al principio se creyó una favorable crisis. El rey durmió algunas horas. El día siguiente le oprimió una calentura tan violenta que acabó la carrera de su vida a las 2 de la tarde del día 1º de noviembre de 1700, minutos 50. [...] Murió el inculpable Carlos II, el piadoso, rey católico de las Españas, en quien acabó la baronía austríaca, de la línea que empuñó el cetro español después de haber reinado en [...].

[...] Antes de llevar el real cadáver con la acostumbrada pompa al panteón del Escorial, pocas horas después de su muerte, se dio aviso a los grandes y ministros y en presencia de ellos y de los presidentes de los Consejos mandó el cardenal abrir y leer el testamento y no asistió; dió por excusa hallarse indispuerto. Fue a la corte el embajador imperial y se quedó en la antecámara al tiempo que se leía. El duque de Abrantes salió el primero del salón y dio el aviso al conde de Harrach que el duque de Anjou era el instituido por heredero. [...] Esta disposición, que tanto agitó el corazón de los príncipes de Europa, cuyas dudas hicieron tan vigilante su conducta, que enderezándose a la pública quietud movió guerras tan sangrientas y envolvió en mil tragedias la Europa, la ejecutó el rey con repugnancia de su voluntad, rendido al dictamen de los que tenía por justos, sabios e ingeniosos. Creyendo dar una perpetua paz a sus reinos dejó una guerra cruel. Tanto yerran los hombres en sus juicios, tan poca luz tienen de lo

venidero, que las medidas que parecen más ajustadas a la prudencia falsean. [...] El testamento de Carlos II debía ser confirmado y aprobado por todos los estados de los reinos y provincias con las solemnidades que prescriben los fueros en los casos dudosos por no dar motivo a civiles discordias; debía ser aprobado en cortes generales de los reinos, obligándoles a sostenerlo como se ha explicado. En fin, los magnates, en los descuidos de Felipe IV, tomaron las riendas del gobierno y empezó a descaecer la monarquía y en la inculpable y débil salud del piadoso Carlos II abusaron de la regia autoridad, estableciendo en los cimientos de continua división la grande Babel.

2.2.3. Jaume Avellà. (*Mort del rei Carles II*)

Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 42.

Nota que, al primer de octubre de 1700, morí lo rey de Espanya, dit Carles Segon, sens tenir fill ni filla. Dexà en lo últim testament seu, adams del[s] llegats pios y profans, la corona y tota sa monarquia a un fill del duch de Anjou y de una jermana del dit Carlos Segon, rey, lo qual s'anomena Phelip Quint. Déu N.º Sr. li dónia sabiduria bastant per a saber regir y governar lo dit regne en tot lo que sia del major agrado seu.

2.2.4. Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña. (*Jordi de Darmstadt, virrei de Catalunya*)

Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña, a Rosa M. ALABRÚS (cur.), *Escrits polítics del segle XVIII*, tom IV, *Cròniques de la Guerra de Successió*, Vic, Eumo, i Barcelona, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2006, p. 65-67.

Gozábase en toda Europa una suma tranquilidad, y en España, como si no pudiese llegar el caso de perturbarse esta, se vivía (bien hallados en las delicias) con un sumo descuido; y acaeciendo la tan lastimosa temprana muerte de Carlos 2.º, fue esta fatalidad la que dejó en lo infinito que sentir, ocasionando poblarse de copiosos ejércitos aun las más retiradas y desiertas campañas para decidirse en ellas sus razones de estado; siendo la fuerza la que regularmente suele dar la ley; y como siempre una pérdida grande trae no menores consecuencias, fueron de tal tamaño las que se siguieron a la falta de Carlos 2.º como el poner estos reinos (y aun los extraños) en los últimos términos de la mayor infelicidad.

Hallábase, cuando la muerte de este monarca, virrey y capitán general del Principado de Cataluña el príncipe Jorge de Hesse-Darmstadt, que de Alemania había venido con el mando de un cuerpo de tropas a servir a España en la guerra

que había con la Francia. Era sujeto a quien idolatraban aquellos naturales, por saberse él mañoso y agradable granjear sus voluntades; medio el más prudente y eficaz para conquistarlas (con especialidad en aquel País, que rara vez o nunca los atrae el despegó ni el rigor). Y entre las disposiciones que luego dio la Corte fue la de proveer aquel virreinato en el conde de Palma, ausentando de estos dominios al Príncipe, por no parecer conducente en ellos sujeto del Imperio.

Obedeció la orden, pero con tanto sentimiento de dejar a España cuanto no es posible ponderar. Despidióse en fin, desprendiéndose de los cariños catalanes con notable dolor, llevándose tras sí los afectos de muchos apasionados; causando su partida, mirada aun sin el menor viso de pasión, alguna compasión, a vista de haber dado a entender que con sólo un fusil se hubiera gustoso quedado en estos reinos sirviendo.

Embarcose, habiéndole estrechado el término de su partida, en una pequeña embarcación, resuelto casi a perder[se], y en ocasión en que el mar con sus acostumbrados alborotos no daba lugar a que ninguno se entregase a sus furias sin experimentar sus fieros reveses.

[...]

Entró en la faluca y a el mismo tiempo, o que fuese casualidad o bien que fuese cuidadosa advertencia, se le cayó el capote en el suelo, y al avisarle que se le dejaba dijo: *Yo volveré por él*. Y, sin pararse, la embarcación siguió su derrota entre horrores de agua, mirándose por instantes con tanta confusión de precipicios casi sumergida, obligándole la furiosa tormenta a tomar tierra a alguna distancia, salvándose (no sin admiración) del naufragio, hasta que pudo seguir su viaje a Alemania.

Estábase en aquella Corte (hecha un incendio) tratando ya y discurriendo los conducentes medios para venganza de la injuria que suponía en no haber declarado al señor Archiduque Carlos por sucesor a estos Reinos, sino en el caso que faltase Felipe 5.º y el señor Duque de Berri, su hermano. Y habiendo llegado el Príncipe en esta ocasión es creíble procuraría exponer su queja y no dejar en su pecho encerrada la ofensa en haberle extraído de España, por si fuese medio importante a sus fines, no dudando se pondría su mayor esfuerzo en avivar y excitar la materia; pues como ocular testigo daría sobrada razón del estado en que quedaban estos dominios y de cuántos afectos era dueño en Cataluña, como a circunstancia que podía tanto conducir en el caso de intentar algún designio por aquella parte.

Y pues se queda fraguando en esta Corte, para poner en posesión al señor Archiduque, la disposición de variar Alianzas, discurriremos mientras en lo acaecido en la admisión e ingreso en esta Corona de su monarca; pues asunto de tanta consecuencia no deja de llamar la atención bastante, y no menos algunas circunstancias ocurridas en él, no ajenas de la idea.

2.2.5. *Francesc Gelat. (Vinguda del rei i plet successori)*

Memòries de Francesc Gelat, a Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 77-78.

Memòria que, per aver mort Carlos Segon, rei d'Espania, sens fills per poder aretar la corona de Espania à cridat ab son testament per rei an al duc d'Enjou fill del delfí [del] rei de Fransa, lo qual és vingut en Madrit en est any 1701, i lo mateix any se és casat ab una filla del duc de Saboia. I per rebra dita senyora, és vingut lo dit senyor rei en Barselona. I posat que fou en Barselona, esperant la reina, sa muller, la qual venia per mar, vingué notísia que se avia agut de desenbarcar i que venia per terra, ab què lo dit rei l'anà a resebir en volta Figueras.

Ab què després se'n tornà a Barselona ab compania de la reina; que als 7 de novembra de dit any 1701 dormíran a Hostalrich, que jo i Joseph Batlla i anàrem per vèurar-los i los vèrem bé a nostre gust, ab què al rei és de edat de 18 anys i la reina de dotsa o tretsas anys. I, després de éser en Barselona, la siutat à fet grans festas, i juntament an feta la festa de Sant Aulagué, que, diumenja, que contàvem als 13 de novembra de dit any, se féu una profesó per dita siutat passejant lo cos de sant Aulagué, que era cosa admirable, ab moltes lluminàries i després, ab molts artificis de foch, que fou rica vista, ab moltíssima gent que allí concorregué de diferents parts; ab què jo ai aní ab compania de Joan Torrent i Joseph Batlla, tots de Sta. Susanna. Ab què al rei à estat molt de temps en Barselona.

2.2.6. *Llibre de les solemnitats de Barcelona. (Visió oficial de la vinguda del rei)*

Agustí DURAN I SANPERE i Josep SANABRE (cur.), *Llibre de les solemnitats de Barcelona*, vol. II, 1564-1719, Barcelona, Institució Patxot, 1947, p. 499-503.

Avent rebut los excellentíssims senyors concellers carta de sa magestat (Deu lo guarde) de data en Madrit, de 9 de juliol, 1701, en la qual los noticiava haver resolt venir a estat ciutat a recebir y rebre a la sereníssima senyora Maria Lluïsa Gabriela, princessa de Saboya, ab qui tenia ajustat son casament, havia asseynalat lo die 16 de agost prop vinent pera eixir y executar son viatge en drechura a esta ciutat, aont tenia deliberat juntar Corts als del principat de Catalunya en lo convent de Sant Francesch, del que havia aparegut a sa magestat avisar a dits excellentíssims senyors concellers, la qual carta fou llegida en lo savi Concell de cent celebrat als 16 de juliol prop passat, y per aquell fou deliberat lo festejar y regositjar a sa magestat ab festas, lluminarias y altres coses concernents per dita festa i entrada; [...] la qual vinguda se allargá per causa de la canícula, co-

mensant sa magestat son viatge y vinguda als 5 de setembre, en lo qual dia isqué de Madrit. Y havent sa magestat de fer nit en Piera, enviá la Ciutat quatre embaxadors ab molt lluiment, es a saber, dos ciutedans y dos militars, qui eran lo molt illustre senyor don Joseph Calceran de Pinós y de Rocabertí, don Feliph Ferran y Çacirera, Joan Llinás y Joan Batista Reverter, ciutedans, per besar las mans a sa magestat, suplicant-li fos servit fer a saber a la Ciutat lo die volia entrar en Barcelona, y quina entrada manava se li fos feta, per que los concellers poguessen acudir a sas obligacions, al que respongué sa magestat, segons dits senyors embaxadors noticiaren, que se trobaria en la riera de Sans lo dia 30 de setembre, pera que allí los comuns lo complimentassen y la Ciutat lo pogués eixir a rebre en la forma acostumada, deixant-lo aquell dia en lo convent de Jesús, (per estar espatllat lo convent de Valldoncella) aont se quedaria, fent la entrada pública en Barcelona y jurament lo dia 2 de 8bre.

Divendres, als 30 de dit mes de setembre, a una hora del mitg dia, vingueren los senyors concellers, [...] anat devant dits excellentissims senyors concellers lo correu de la Ciutat ab son postilló, prenent lo camí dret a Sant Jauma, Call, Bocaria, passant per lo mitg de la Rambla y per lo carrer del Hospital, anant dret al portal de Sant Antoni, y avançats que foren en dit carrer aná lo correu a la posta a trobar sa magestat, lo qual trobá devant lo hostel de Sans, y tornant dit correu ya los senyors concellers es trobavan a la Creu Cuberta ; y per haver-los dit dit correu que venia ab pressa, allargaren lo pas pera trobar ab mayor pres-tesa a sa magestat, que anava venint, lo qual trobaren entre la Creu Cuberta y riera de Sans, (y en esta ocasió se'n anaren tots los grandes anaven ab sa companyia a cavall, avançaren lo pas y se posaren devant de la companyia de las guardas de Catalunya). Y trobat sa magestat, lo senyor canceller en cap se aturá a cavall, devant de sa magestat, [...]. Y sa magestat, ab apariencias y demostració de molt amor y cariño, li doná la ma a besar ; y luego fent-li cortesia, li passá per detrás, y se li posá a son costat a ma esquerra. Després vingué lo canceller segon y li besá també la ma, y passá per detrás del cavall de sa magestat, y se posá immediatament devant del rey nostre senyor ; y lo mateix feren los demés senyors concellers, cada hu graduats en son orde, posant-se devant de tots lo senyor canceller sisé, anant en lo costat esquerra de dits senyors concellers los proms de quiscú d'ells, junt ab los del senyor canceller en cap ; y en esta conformitat, y no parlant may sa magestat paraula, prengueren la via dret al portal de Sant Antoni. [...]

Diumenge, a 2 d'octubre, 1701, los excellentissims senyors concellers, ab cotxes y ab los senyors de la vint y quatrena del cordó, entre una y duas, partiren de la Casa de la present Ciutat y se'n anaren en la iglesia de Sant Antoni pera fer la entrada a sa magestat (que Deu guardi), y luego que foren desencotxats vingué sa magestat ab molta pressa ab un cotxe y ab molta companyia de senyors

y cotxes, y apenas fou passat tingueren los senyors concellers noticia que sa magestat ya era a cavall, y que estava esperant entremitg del rastillo del empedrat del portal de Sant Antoni y lo cubert de la volta ; y luego li doná dit senyor conceller las gracias de la mercé feya a esta ciutat ab sa real presencia ab moltas altrás vivas y ponderables rahons, que's dexan a la ponderació del lector, al que respongué sa magestat: «cubríos concelleres» y encontinent se cubriren ab gran vozeria de «victor» y «visque nostre rey de Espanya», que deya y feu lo poble ; y encontinent se presentaren ab dos fuentes doradas, molt ricas, al dit senyor conceller en cap y senyor de la vint y quatrena del cordó mes vell los cordons ab los quals lligaren lo fré y cabeçada del cavall anava sa magestat, anant los senyors concellers devant dels de la vint y quatrena, fins la iglesia de Sant Antoni, aont los sinch prengueren lo talem junt ab un prom y posaren sa magestat desota del talem, y en esta conformitat anaren fins al Padró, aont la piràmida de Santa Eularia que allí es estava molt ricament adornada, lo qual adorno havia fet la confraria dels argenters ; y de allí, per lo carrer del Hospital, aont devant del dit Hospital trobaren un catafal ab los orats, y isqueren a la Rambla, estant entoldadas las parets desde Sant Antoni fins a la Rambla de una part y altra. Arribats a la Rambla, se trobá al portal de la Bocaria un arch fet amb molta primor ab diversas pinturas, jorolifichs y altres coses, fet per la confraria dels botiguers ; y continuant son camí per la Rambla, la qual a la part dels religiosos estava tota entapiçada, y en lo portal de la Drassana hi havia altre arch molt ben treballat, lo qual havian fet los senyors deputats, per tocar-los lo fer-lo. Passaren per lo dormidor de Sant Francesch, lo qual estave ricament adheresat ab molts quadros de monarques espanyols y senyoras reynas, mullers de aquells y molts altres, y arribaren al tablado que per lo jurament de sa magestat havia fabricat la Ciutat en lo pla de Sant Francesch, [...] llegí lo doctor Joseph de Villanueva, protonotari de sa magestat en los regnes d'Aragó, lo jurament feu sa magestat de observar las Constitucions de Catalunya, capitols de Cort, usos y drets de la patria, en la forma acostumada ; y després de haver fet dita sa magestat son jurament, aná lo senyor conceller en cap a besar la ma a sa magestat, fent per lo camí tres reverencias a sa magestat, donant-li las gracias de la mercé havia fet a esta sa fidelíssima ciutat de venir a honrrar-la, y de haver-li jurat los privilegis per los serenissims senyors reys de gloriosa memoria, per sos predecessors a la present ciutat y principat otorgats ; y s'entorná en son puesto fent las mateixas reverencias, y després isqueren per son orde, de un a un, los altres senyors concellers, [...]

Pasaren baix la presó, per lo carrer de la Llibretaria, devant de la Diputació, isqueren devant del palau episcopal, ahont trobaren lo clero de la Seu ab creu alta y sa illustríssima ab lo gremial, y luego baixá de cavall sa magestat y se posá entre lo gremial a ma dreta del senyor bisbe, y ab professó arribá a la Seu, anant

lo senyor conseller en cap al portal mayor de la Seu hi havia un estrado pera arrodillar-se sa magestat ab uns cuxins, y desobre de aquells un missal, y prestá lo acostumat jurament. Y après de haver jurat entraren dins dita Seu, la qual estava las tres naus de aquella ab molts salomons ab ciris de lliura encesos, rodant tota la iglesia y axí mateix los claustres ; y arribats a la porta del cor deixaren lo talem y se descobriren, per estar sa magestat descubert, fins al altar mayor, aont sa magestat feu oració y jurá sobre la Vera Creu, que estava allí posada devant lo altar, sobre un citial, de servir las immunitats y exempcions ecclesiásticas, conforme sos predecessors an acostumat servir ;

2.2.7. *Francesc de Castellví. (Problemes de protocol i descontentament)*

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. I, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1997, p. 261-266.

En tanto que el rey llegaba a Barcelona, los comunes hacían las mayores prevenciones para las fiestas y regocijos. La nobleza de Cataluña concurría en gran número; prevenían galas y libreas; no sólo la convocada a las cortes pero toda la demás movida a concurrir en acto que no habían visto los nacidos en aquel país. El Consistorio de Diputados, acercándose el rey a Barcelona, requirió al gobernador de Cataluña abriese el tribunal de la Gobernación, según constitución. [...] El día 29 volvieron a Barcelona los enviados de la ciudad después de ejecutada su embajada al rey Felipe en Martorell, donde le habían suplicado permitiese la práctica establecida de cubrirse los consellers como grandes, y aseguraron de parte del Ministerio que acompañaba al rey que no innovaría sobre esta prerrogativa. Llegó el rey Felipe el día 30 a las cercanías de Barcelona. Salió según la forma acostumbrada la Universidad, obispo y Cabildo y el Magistrado de la ciudad. El rey no mandó a los consellers que se cubriesen, permitiendo le acompañasen descubiertos hasta el convento de Jesús; acto contrario a lo que sus ministros habían prometido en Martorell. Los consellers, siguiendo la antigua forma, no se apearon al recibirle ni al besarle la mano. Desde luego empezó en toda la ciudad una general murmuración. Crecía la inquietud en los ciudadanos barceloneses y forasteros catalanes, impacientes de no oír la campana de convocar el Consejo de Ciento. Cautos los consellers, por no aumentar el clandestino desasosiego con el ruido de la campana, llamaron en secreto a los más considerados sujetos en el Magistrado para deliberar sobre tan delicado punto. Resolvióse que los mismos consellers, en pública forma, pasasen luego a representar al rey su justicia. Llegaron a la presencia del rey, que les mandó luego cubrir y con afabilidad regia les advirtió quedaba asegurada a la Ciudad la prerrogativa de la grandeza. El duque de Medina Sidonia dio satisfacción a los

consellers de que había sido descuido. [...] Los catalanes no creyeron fuese descuido; los más tuvieron por cierto que esta novedad procedía de los grandes, que en su vano concepto no miraban con buenos ojos en otro ninguno honor igual al que ellos gozaban, aunque los sujetos representasen el común de una nación; ya que en el largo tiempo que mandaron la monarquía se opusieron siempre a que ningún reino ni provincia en España gozase esta prerrogativa igual a la representación de sus personas; que esto fue hecho a fin de tantear los ánimos de los catalanes, que ya les consideraban en estado de haber de ceder a cualquier empeño que ellos emprendiesen. [...] Concluidas las solemnidades que debían preceder antes de ejercer el rey jurisdicción en Cataluña, señaló el día 12 para empezar las cortes generales; y puesto este día en la iglesia de San Francisco en el solio, juntos los tres estados que componen el Principado, luego en alta voz el rey de armas mandó en nombre del rey a los tres estamentos que se sentasen, se cubriesen y atendiesen. Luego el rey, por medio del protonotario, hizo a las cortes generales la proposición que refiere Feliu (*Anales de Cataluña*, f. 482). [...]

El día 25 de octubre llegó sobre las galeras el general conde de Lemos con la noticia que la reina, que se embarcó en Villafranca de Niza, precisada de mal tiempo, había desembarcado en Marsella; que el 22 emprendería el viaje por tierra. El día 25 la Diputación y Ciudad eligieron enviados para dar la enhorabuena a la reina. Los de la Diputación fueron a Figueras y los de la Ciudad a Hostalrich, cuyos nombres van al fin (letra T). El día 31 partió el rey a encontrar la reina. El 1 de noviembre llegó a Gerona, [...] El día 2 llegó el rey a la villa de Figueras y a la tarde del mismo día la reina, habiendo dejado toda su familia al entrar en España, y sólo la siguió la princesa de Ursinos, nombrada camarera mayor a mediación del cardenal Portocarrero, [...] El rey salió a recibir la reina poco distante de la villa y llegaron al alojamiento prevenido. Luego los sujetos de la real corte besaron la mano de la reina e inmediatamente pasaron los monarcas a la iglesia mayor, donde leyó el secretario Ubilla el acto de entrega y capitulaciones. Ratificaron los monarcas los recíprocos consentimientos y recibieron la bendición del patriarca de la Indias. [...] El día 5 partieron de Figueras para Gerona. Día 6 llegaron a Hostalrich y este día los embajadores de la Ciudad cumplieron la reina y continuaron los reyes su viaje y el día 8 entraron en Barcelona por la puerta del Mar; en cuyo ingreso fueron festejados con tres salvas reales y se hicieron tres días fuegos y luminarias. [...]

Obsequió Cataluña a los reyes con lucidos y costosos festejos, distinguiéndose entre sí a competencia los tribunales y gremios. El día 13 se ejecutó la traslación de san Olaguer con ostentosa procesión. Llevaron el cuerpo ocho canónigos; las calles y prospectos de los edificios, vistosamente adornados. Cada religión erigió un altar. La emulación y la devoción se esmeró en todos en la

hermosa construcción de ellos. El mismo día los reyes asistieron a la misa de bendición en Santa María y desde palacio vieron la procesión. En estos días, el Principado dio a los reyes la fiesta de un baile que ejecutó la nobleza, que se llama momeria. En él concurren 24 damas y otros tantos caballeros. La nobleza hizo un torneo a pie. Fueron fiestas muy lucidas y se ejecutaron en la sala del Palacio Mayor, nombrada del Borboll, que hoy día es iglesia de religiosas benitas. [...] El común de la nobleza quedó poco satisfecho, porque habiendo sido en Cataluña la celebridad del real desposorio, ninguna señora del país fue nombrada dama de la reina, ni a ningún caballero catalán se le dio empleo en palacio en la nueva corte que se formó a la reina. Lo consideraron como desaire a la antigüedad de sus familias, que ellos entienden, no sin razón, ser igualmente ilustres que las más esclarecidas de España que no descienden de real prosapia.

2.2.8. *Narcís Feliu de la Penya. (Casament reial a Figueres)*

Narcís FELIU DE LA PENYA, *Anales de Cataluña*, vol. III, Barcelona, Base, 1999, p. 486.

Con la partida del Duque, quedaron las Cortes, aunque prosiguieron, sin serlo, porque saliendo el Rey de la Vegueria, no pueden proseguirse, y espiran : Llegó el día 1. de Noviembre à Gerona, y à 2. à Figueras, en cuya Villa llegó por la tarde, con la princesa de Ursino, la duquesa su Esposa: salió à recibirla el Duque, acompañandole hasta el Palacio destinado para la celebración del Desposorio ; y despues de los primeros obsequios, y executada la funcion del besamano, partieron á la Iglesia Parroquial, donde se ratificaron los Consentimientos con Palabras de presente ; y aviendo leydo el Secretario del Despacho Universal el Auto de la Entrega, y Capitulaciones, se hizo el Desposorio, recibiendo la Bendicion por el Patriarca de las Indias.

3. Les Corts de 1701-1702

3.1. TEXT INTRODUCTORI

3.1.1. Context històric

Felip V va jurar les *Constitucions catalanes* el dia 4 d'octubre de 1701 i vuit dies després s'iniciaren les Corts Generals, que es perllongaren fins al 14 de febrer de 1702. Les concessions reials foren molt importants, ja que incloïen un port franc per a Barcelona, el lliure comerç amb Amèrica de dos vaixells anuals, la creació d'una companyia comercial, la llibertat del comerç del vi i de l'aiguardent català en els ports peninsulars de la monarquia, la recuperació d'alguns impostos i altres mesures avantatjoses per als interessos del Principat, especialment per als sectors de la burgesia urbana ascendent. Per això, a primer cop d'ull, pot semblar contradictòria l'actitud que s'adoptà posteriorment en contra de Felip V i a favor del seu rival, l'arxiduc Carles d'Àustria. La historiografia actual, però, ha remarcat que en aquelles Corts no es van resoldre dues de les principals reivindicacions polítiques dels representants catalans d'ençà del retorn del Principat a la monarquia hispànica del 1652: l'eliminació del control reial sobre les insaculacions de les dues principals institucions polítiques autòctones, el Consell de Cent barceloní i la Generalitat, i la restricció dels allotjaments de les tropes reials. El primer tema era políticament transcendent, ja que el control reial equivalia a determinar qui podia i qui no podia ser elegit membre d'aquestes dues institucions de primer ordre. El segon, era una qüestió explosiva, ja que provocava un gran descontentament popular, tant pel cost del manteniment dels soldats que havia d'assumir la població com pels reiterats abusos dels militars. Recordem que el tema dels allotjaments de tropes fou l'esca que havia provocat la Revolució Catalana de 1640, també coneguda com a *Guerra dels Segadors* o *de Secessió*.

L'acceptació reial d'algunes de les peticions catalanes va respondre a un interès derivat de la situació de feblesa de la mateixa monarquia, amenaçada internament pel fet de pertànyer a una nova dinastia i externament perquè ja des d'un primer moment el nou monarca no va ser ben vist per importants potències europees que consideraven amenaçat l'equilibri continental que fins aleshores havia existit. Lluny de dissipar reticències, les Corts van servir per a augmentar els greuges i els conflictes de fons, que no es van resoldre. Això va permetre la cristallització, en el bàndol català, d'un nucli constitucionalista cada cop més crític envers l'actitud reial.

3.1.2. *Presentació dels textos escollits*

El text de Francesc de Castellví que hem inclòs, extret de les *Narraciones históricas*, constitueix la part bàsica d'aquest apartat, ja que mostra el malestar existent (els conflictes que sorgiren i la prepotència del rei) i és un exemple modèlic d'un posicionament obertament antiabsolutista, ja que planteja que si persistia el control reial del les insaculacions, l'única llei que hi hauria en tot el regne no seria altra que la de la voluntat del monarca. Castellví considerava tan important aquest punt que va dedicar tot un capítol de l'obra (que no reproduïm) a fer un historial sobre el sistema d'elecció per insaculació (per sorteig) des de l'època medieval fins que fou anul·lat per Felip IV (Felip III de Catalunya i Aragó), el 1652, al final de la Guerra de Secessió o dels Segadors. També va reportar-hi l'intent frustrat de restablir-lo durant el regnat de Carles II.

Narcís Feliu de la Peña en els *Anales de Cataluña* també va donar la seva versió sobre l'esdeveniment. D'aquesta obra hem escollit el fragment en què recull la proposició reial que va obrir les Corts Generals el 12 d'octubre de 1701, que Castellví va treure també d'aquesta mateixa font. Com a contrapunt de l'explicació de Castellví, presentem la descripció de la cloenda de les Corts i del jurament de les *Constitucions* per part del monarca que es fa en el *Dietari de la Generaliat* corresponent al 14 de gener de 1702. Com a crònica oficial, hi és molt important la descripció del cerimonial i dels elements que el constitueixen, però també s'hi fa, al final, una clara valoració política del fet d'haver aconseguit cloure finalment unes Corts Generals, cosa que no s'havia aconseguit des de feia «més de cent anys». En tot moment, la referència al monarca és la de Felip IV d'acord amb la numeració dels reis de Catalunya i Aragó.

3.2. TEXTOS REPRODUÏTS

3.2.1. *Francesc de Castellví. (Crònica dels dissentiments)*

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. I, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1997, p. 335-348.

Concluidas las fiestas que referimos de 1701, volvieron a continuar las cortes en 11 de noviembre de 1701 y luego revivieron nuevos disgustos. Advirtió en el estamento de caballeros la nobleza no titulada de marqueses o condes que gozaba esta distinción afectaba sentarse inmediata al presidente, como declarando precedía a la demás noblez, y no reparaban los títulos en decir que les pertenecía el preceder como gozando mayor grado. Conmovióse toda la nobleza y no quiso tolerarlo. Alegó que todos los títulos antiguos de marqueses y condes en Cataluña habían sido señores soberanos, ramas de los condes de Barcelona o reyes de Aragón; que los títulos de marqueses y condes que gozaba la nobleza vasalla había tenido principio en tiempo de Felipe III, año de 1599, que la nobleza en Cataluña desde la expulsión de los moros había sido igual en el goce de honores, privilegios, franquezas y prerrogativas y que ni el rey podía concederles tal preeminencia. Los títulos deducían a su favor de que en el año de 1692 el Brazo o Estamento particular de nobleza había dispuesto que en el estamento precediesen los títulos al presidente y que aunque se había revocado esta deliberación en el año 1693, no podía perjudicarles. El estamento general alegó que el estamento particular no tenía autoridad para imponer ley al estamento general. Los títulos alegaron que, pendiente el recurso que tenían interpuesto en el Consejo de Aragón, debían ocupar el lugar más inmediato al presidente. Se aumentó tanto el disgusto que la nobleza titulada, por no exponerse al peligro ni al desaire, eligió el medio de no concurrir más en las cortes. Formándose diferentes alegatos por una y otra parte. La ofendida nobleza declaró los bajos y modernos principios de algunos de los titulados y a los otros les hizo ver no ser en nada inferiores en su estirpe y circunstancias a ellos. [...]

La nobleza en Cataluña que lo era antes de Carlos V, tiempo en que se empezó a dar privilegio de caballeros, no distinguía entre ellos mayor calidad porque todos traían su origen desde la conquista y reparación de Cataluña y sólo se distinguían por más o menos riquezas o más o menos ilustres parentescos. Cesando este disgusto, prosiguieron las sesiones en las cortes. Los tratadores de parte del rey propusieron que a la conclusión de la corte general el rey revocaría todo lo ejecutado antecedente a su juramento; que el rey aprobaría las leyes que formasen; que en este presupuesto la corte consideraría el sistema de los tiempos y que se esperaba manifestarían su celo y gratitud en el donativo voluntario que resolverían. Aprobó el rey algunas leyes; quedaron las de más consecuencias sin

aprobar. Deliberó la corte representar al rey suplicando la aprobación de las que faltaban. Al mismo tiempo, le daban las gracias de las leyes aprobadas y resolvieron hacer al rey un donativo voluntario de un millón y medio de libras catalanas, pagado en 10 años. Mientras se trataba sobre esta deliberación se originaron muchos debates. [...] El rey escribió un billete al conde de Peralada, presidente del estamento. En él le decía que había hecho cuanto podía para satisfacer las cortes y que en vista de su irresolución y resistencia no atendería a otra representación. Esto alteró las cortes. El conde de Peralada persuadió al estamento se admitiesen las leyes con la aprobación y limitación que quería el rey. Oída esta proposición, don Pedro Torrellas y Sentmenat, que estaba inmediato al presidente y por consiguiente primero en la serie de los votantes, preguntó en alta voz por dos veces al presidente si el rey aceptaría y atendería a otra representación si las cortes resolvían hacerla. El presidente, poco cauto y menos advertido, respondió en alta voz que el rey no admitiría representación alguna. Inmediatamente, don Pedro Torrellas puso disenso general, protestando a todos los actos que las cortes ejecutarían, suspendiendo el curso de las cortes porque la ley daba facultad a cualquier de los intervinientes, disintiendo, quedar suspendidos todos los actos. Fundó su disenso que en consideración que habiendo el rey jurado las leyes, las quebrantaba, que era de ley admitir los reyes representaciones; que el rey al principio de las cortes las había él mismo jurado y que era de ley la facultad de poder decir cada uno su voto, según su conciencia, y que asimismo las mismas leyes daban poder a cada uno de los concurrentes a poner disenso general y que usando de su derecho ponía el disenso según la ley. [...]

El rey había resuelto pasar al solio a concluir las cortes generales. Le avisaron de la novedad de que la corte general quedaba suspendida y detuvo la deliberación de ir al solio. Informado el duque de Medina Sidonia y tenido un consejo de gabinete, se le dejó mediar en este hecho a su dirección como más conocido en el país y informado de los sujetos. El duque llamó diferentes caballeros para que fuesen a persuadir a don Pedro Torrellas, a fin de que se abriesen conferencias para tratar forma de allanar los reparos. Torrellas respondió que estaba pronto a intervenir por el bien del rey y de la patria. [...] El duque ofreció en nombre del rey que aceptaría las representaciones que la corte quisiese hacerle. [...] El primer punto consistía en la reintegración del derecho y la ley antigua que había gozado la Diputación de Cataluña, Ciudad de Barcelona y demás ciudades y villas regias de tener facultad cada común de elegir por concurrentes a la extracción de los cargos a los sujetos que les pareciesen más aptos, poniendo sus nombres en las bolsas, que era el lugar donde se sacaban a suertes los que había de ser diputados de Cataluña y consellers, no pudiendo el rey removerles sin cognición de causa y sentencia definitiva, oídos en juicio. [...]

Don Pedro Torrellas, que presidía el Estado noble porque era protector del Brazo particular de nobleza por ausencia del conde de Peralada, que con pretexto de enfermedad se excusaba de presidir por no ser su persona grata al Estado, persuadió al estamento noble a aceptar el partido que ofrecía el rey, de aprobar todas las leyes, que de nuevo se establecían. Muchos insistieron alegando que la pretensión de reintegración en cuanto a las insaculaciones era fundada en justicia de no privar al poseedor sin ser oído del empleo que gozaba, de honor, representación y provecho y que en aquella ley de reintegración se comprendían todas las leyes, porque si se podían quitar los cargos y empleos de diputados, consellers y los demás de estos comunes, que eran los que defendían las leyes, privilegios y honores de comunes y particulares, ¿quién se hallaría de ellos que las defendiese, sabiendo que oponiéndose al dictamen de los ministros regios persuadirían al rey a quitarles sus empleos y inhabilitarles de no poder concurrir a obtenerlos? A clara luz se distingue que esta era la basa de todas las leyes, privilegios y honores de los reinos de Aragón, Valencia y de la Cataluña (que en poca diferencia de circunstancias estos empleos de diputados, consellers de las ciudades y villas gozaban iguales prerrogativas) en las cuales consistía el escudo de la defensa y que, turbada esta ley fundamental que defendía, todas las demás leyes y prerrogativas por sí mismas se arruinarían. Si el rey tiene a su libre arbitrio la facultad de poner y quitar de los empleos a los diputados y consellers, ¿quién se opondrá a la infracción? [...] No habría sino una sola ley en el reino, que se cifraría en la universal *quod principi placuit legis habet vigorem*.³⁷ [...]

Don Pedro Torrellas propuso que el rey enviaría a las cortes la constitución o ley de desinsacular modificada. Resolvió la corte con aversión admitir la propuesta y observar cómo vendría concebida. Se les presentó con términos oscuros. Convinieron los estados y el rey eligió modo como no la concediese ni la negase. Violentas las cortes, condescendieron dejando puerta abierta a continuos disturbios. Día 8 de enero de 1701³⁸ llegó a las cortes el duque de Medina Sidonia. Llevó la minuta de todas las leyes aprobadas y viendo malcontentas las cortes y los ánimos muy alterados pidió se diera un corte a la constitución de desinsacular con el medio término de que el rey mandaría volver a insacular a los sujetos desinsaculados y quietar en adelante los abusos y excesos. En este convenio mantuvo el rey la reserva hecha por Felipe IV. A los 14 del enero pasaron el rey y la reina a la iglesia de San Francisco y se pusieron en el solio. Juró a las cortes generales las leyes y las cortes le prometieron un donativo voluntario de un millón y medio de libras catalanas pagado en 10 años. Revocó el rey por constitución las infracciones y atentados de cuanto había obrado contra las leyes

37. 'Allò que plau al príncep té força de llei.'

38. Diu 1701 quan hauria de dir 1702.

y privilegios. El rey hizo diferentes gracias de títulos de marqueses y condes, cuyos nombres de los que tituló hasta el año de 1705, [...] La enfermedad que había afligido al rey en 12 de diciembre hasta 12 de enero no se pudo decir entero restablecimiento. [...] En 6 de febrero recayó el rey en su dolencia y hasta 25 del mismo no salió en público. [...] Esparcíanse voces de parte del Ministerio y parciales que lo que el rey había concedido en cortes eran diferentes concesiones que jamás se habían acordado; que los que se habían opuesto a la conclusión de las cortes, pidiendo al rey impertinentes concesiones, eran verdaderos perturbadores de la paz, del sosiego y ventajas del Principado. Estas voces, mal a tiempo esparcidas, sirvieron de no poco embarazo a la unión de los ánimos en los naturales, perjudiciales al interés público y del rey Felipe. Esto movió al partido ofendido a manifestar al pueblo que lo que el rey Felipe había concedido no equivalía a la menor parte de honor y privilegios de lo que en los disturbios y alteraciones de Cataluña que duraron desde el año 1640 hasta 1652 se había reservado el rey Felipe IV con título de sola suspensión, habiendo sido engañados los comunes por los halagos y falsos ofrecimientos de don Juan de Austria. [...] Proseguían los reyes en hacer muy particulares agasajos a la nación catalana en paseos públicos, en juegos privados y en bailes en palacio. Al contrario ejecutaba el Ministerio español, confundiendo la buena armonía en frecuentes innovaciones. Solemnizóse la conclusión de las cortes el día 15 con tedéum uniéndose al aparente regocijo el motivo del recobro de la salud del rey. [...] Todas estas demostraciones no impedían el empezar a distinguirse entre sí los afectos al rey Felipe con los que no se consideraban contentos por no haber el rey concedido las insaculaciones en las cortes.

[...]

En este tiempo y en cuanto duró la desazón en cortes el Ministerio conferenciaba ocultamente sobre los privilegios de Cataluña y el modo con que debían unirles a las modernas leyes de Castilla establecidas con el poder, eclipsado del todo aquel extinguido antiguo esplendor de la nación castellana que las historias atestiguan. Concurrieron en las juntas el duque de Medina Sidonia, el conde de San Esteban, el secretario Ubilla y el embajador conde de Marsin. [...] El conde de Marsín explicó su sentir opuesto a las innovaciones que desde luego querían practicar; que el tiempo pedía que el rey no escasease las gracias en común ni en particular a los catalanes, antes bien les debía conceder particulares gracias por dos razones. La primera porque podría ser que de este modo olvidasen la aversión que tenían concebido al nombre francés, que esta ventaja sería favorable al rey en la guerra que se temía; segunda porque en el caso que después de fenecida la guerra continuase la delicadez en la observancia de sus leyes y privilegios, no debía dar ningún cuidado reducir la Cataluña a la ley que se quisiese imponerle, que debían considerarse unos mismos los intereses de la

Francia y de la España siendo una misma familia la que reinaba. Y últimamente que se debía considerar que ya no había más puente de Cataluña a Francia. En otro tiempo, a poca costa hallaban auxilio y tenían protección. Ahora no tenían donde recurrir. El rey Luis hizo advertir al Ministerio por su embajador no ser oportuno el tiempo de regatear honores ni alterar privilegios a los naturales de la Corona de Aragón y en particular a los catalanes. [...]

Resolvieron ocultar por entonces sus designios. La práctica fue contraria a lo resuelto. Fenecidas las cortes, los ministros del Real Senado, considerados en el común concepto contrarios a la observancia de la leyes, empezaron a promover nuevos disgustos.

3.2.2. *Narcís Feliu de la Penya. (Proposició reial del 1701)*

NARCÍS FELIU DE LA PENYA, *Anales de Cataluña*, vol. III, Barcelona, Base, 1999, p. 484-486.

Prestado el Juramento de Fidelidad, hallandose el Duque de Anjou ya Jurado Conde de Barcelona, mandò prorrogar las Cortes, y tambien se protestò ; dia 12. presentòse en el Solio en la Iglesia de San Francisco, y despues de aver mandado por un Rey de Armas con alta, è inteligible voz, à los Sugetos de los tres Estados, que se sentassen, cubriessen, y atendiessen, hizo su Proposicion, por medio del Proto-Notario, que la leyò en la forma siguiente, traducida fielmente de Catalan en Castellano, para universal inteligencia:

El rey Carlos Segundo (que sea en la Gloria) observando las Leyes de succession, y de la Justicia, me instituyò Heredero de la Corona de España, y todos sus Reynos. Y passando como á legitimo Sucessor en ellos para tomàr posesion, lo executè en los Reynos de Castilla, y Leon; y aviendome Aclamado, Jurado y prestado Sagramento, y Homenaje los Vassallos de dichos Reynos, los confirmè sus Constituciones, Privilegios, y Costumbres. Y deseando observàr lo mismo en el presente Principado de Cataluña, con la mayor brevedad que me ha sido possible, y el tiempo me ha permitido, por lo mucho que estimo, y merecen tan buenos, y Leales Vassallos, como son los que le componen, por corresponder al Amor, Lealtad, y Esfuèrços, con que siempre han servido à mi Corona, esperando que lo continuaràn con la misma fineza, he mandado convocàr estas Cortes Generales, para que en ellas se trate todo lo que pueda ser mas util, conveniente, y de Justicia para su mejor Gobierno, conservaciòn, y beneficio, mirando por ellos con el grande cuydado particular, y cordialissimo amor que les tengo; dando providencia, de que por motivo alguno; no queden agravados, ni se les pongan embrazos, que detengan las resoluciones de la mayor equidad, en que deseo estén, com assi lo executarè continuamente, esperando que al mismo tiempo tendrà presentes el dicho Principado, y considerará con toda atencion el estado, que

hasta aquí ha tenido la Monarquía, y lo que està passando en sus separados, y grandes Dominios, y en adelante puede suceder, y ocurrir, y à todas las demás circunstancias tan publica à su vista, para que correspondiendo à unas, y otras devidas obligaciones, se logre en mayor servicio de Nuestro Señor, la autoridad, y permanencia de la Justicia, el beneficio comun de este Principado, el alivio de estos Vassallos, y todos los afectos de mi Real Servicio, en que desde luego mandado se trate, y confiera, y se me represente por esos Braços, dexando todo lo que embarze tan loables, y principales fines, que son los que han movido mi animo à passar à esta Ciudad, como lo executarè en todas las ocasiones que convenga, por lo que aprecio el beneficio comun de estas Provincias, y de sus particularidades, è Individuos.

Oyda la proposicion, respondieronle, y besaronle la mano los Presidentes de los tres Estados, com es costumbre.

[...]

Con la partida del Duque, quedaron las Cortes, aunque prosiguieron, sin serlo, porque saliendo el Rey de la Veguería, no pueden proseguirle, y espiran: Llegó el día 1. de Noviembre a Gerona, y à 2. à Figueras, en cuya Villa llegó por la tarde, con la Princesa de Ursino, la Duquesa su Esposa: salió a recibirla el Duque, acompañandole hasta el Palacio destinado para la celebración del Desposorio; y despues de los primeros obsequios, y executada la funcion del besamano, partieron à la Iglesia Parroquial, donde se ratificaron los Consentimientos con Palabras de presente; y aviendo leydo el Secretario del Despacho Universal el Auto de la Entrega, y Capitulaciones, se hizo el Desposorio, recibiendo la Bendición por el Patriarca de la Indias.

3.2.3. Dietaris de la Generalitat de Catalunya. (*Cloenda de les Corts el 1702*)

Josep M. SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. x, *Anys 1701 a 1713*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2007, p. 93-94.

Dissapta, a XIII de janer MDCCII. En aquest dia, a las quatra horas de la tarda, lo rey, nostre senyor, que Déu guarde, és anat al real convent de frares menors de la present ciutat de Barcelona a fi de clòurer las Corts Generals, que de present estave celebrant en dit convent. Y ha assistit en lo sòlio en la iglésia de dit convent junt ab la reyna, nostra senyora. [...]

Antes de arribar sas magestats, quiscun dels tres estaments, ço és, eclesiàstich, militar y real per son orde aportant un verguer la massa alta, vestit de tafatà morat ab becas de vellut morat, se'n anaren a acentar en sos banchs, ço és, lo eclesiàstich en los banchs que de llarch a llarch estaven posats a la part dreita del tablado gran del sòlio en lo pla de dita iglésia, lo militar en los banchs que

estaven posats de llarch a llarch en la part esquerra de aquella, y lo real en los banchs que estaven posats de través, mirant lo dit sòlio de cara a cara y en lo puesto a hont finian los banchs dels brassos eclesiàstich y militar. [...]

Foren rebuts sas magestats ab professó dels religiosos del dit convent a la porta fora que hix al Pla de Sant Francesch, al costat de la font ab creu alta, gremial y tàlem, y axí mateix segons se assereix dels tres senyors presidents dels dits brassos ab masses altas. Al què arribaren sas magestats se'ls féu adorar la Vera Creu, estant arrodillats quiscun sobra una almoada, posades sobra una catifa. Lo rey, nostre senyor, se posà dins lo gremial a mà dreta del religiós que aportava la capa pluvial y sota del tàlem, lo qual aportaven religiosos del mateix convent, cantant-se lo *Te Deum laudamus*, la reyna, nostra senyora, anava després del tàlem y de son real espòs. Y arribats que foren dalt en lo sòlio, se asentaren en las ditas cadiras reals, ço és, lo rey, nostre senyor, a mà dreta de la reyna, nostra senyora, havent tret antes de dit estrado per un de la família real lo cubertor de tafatà carmesí guarnit de or, que cubria dit estrado. [...]

També en lo pla de dit tablado gran y havia quatra reys de armas per un dels quals encontinent de estar acentats sas magestats fou cridat que lo arcabisbe de Tarragona, marquès de Anglasola y conseller en cap de Barcelona muntassen dalt en lo sòlio. Y encontinent baixà dit senyor duch de Medina-cidonia del replà de dit sòlio, restant sols lo rey, nostre senyor, y reyna, nostra senyora. Com en effecte hi muntaren y, després de haver fet tres reverèncias a sa magestat, posaren en sas reals mans dit arcabisbe de Tarragona las constitucions, capítols de cort, capítols del nou redrès de la casa de la Diputació y la oferta del donatiu de un milió y mig, pagador dins set anys, suplicant a sa magestat fos servit jurarlas. Y, després, dits arcabisbe, marquès de Anglasola y conseller en cap, havent fetas las tres degudas reverèncias al tornar-se'n, se'n anaren a sos puestos sens girar-se de spatllas. Y, immediatament, lo rey, nostre senyor, jurà ditas constitucions posant sa real mà sobra la Vera Creu, la qual estava posada sobre una taula ab sa almohada y bayeta y cuberta ab son cubertor, lo qual fou tret per esta funció. [...] Y després per lo prothonotari de la Corona de Aragó fou llevat acte de dit jurament y clohenda de corts, lo qual protonotari estava en lo pla de dit tablado gran.

Y poch après per un rey de armes fou cridat ab alta veu de que los brassos muntassen a besar la mà a sas magestats, com en effecte comensà lo bras eclesiàstich, després lo militar y, últimament, lo real, [...] Y finit dit besamà, se'n anaren sas magestats de dit sòlio y iglésia ab aquell acompanyament que al entrar, acceptat que no-i havia gremial ni's cantava. Lo coniuero, axís de las damas, com y també del poble, fou grandíssim, moltes de las damas se miraven la funció des del cor de dalt. Vertaderament fou funció de molta alegria y digna de ser vista per haver més de cent anys no havian conclosas Corts Generals per est Principat.

Las portas de la iglésia estaven tancadas y també las del pati, menos una en la qual y havia centinellas y personas dels tres estaments per no deixar entrar sinó als dels brassos, fins y atant que estiguessen acentats en los banchs de la iglésia, y axí mateix també en la portaria. Y després de haver-se entrat sas magestats a palàcio, se disperà la artillaria de la present plaza per tres vegadas.

4. La definició dels bàndols. Conspiració i desembarcament frustrats dels austriacistes a Barcelona (1704)

4.1. TEXT INTRODUCTORI

4.1.1. Context històric

Les interessades concessions de Felip V al Principat en les Corts catalanes de 1701-1702 no van servir per a acabar amb les reticències que el nou monarca despertava ja des de l'inici del seu regnat. La negativa a abandonar la intervenció reial en l'elecció (per insaculació) dels càrrecs de les principals institucions polítiques catalanes, la persistència de l'antifrancesisme i la temença que el nou monarca seguís el model polític absolutista del seu avi, Lluís XIV, foren, entre altres greuges, uns factors molt importants que decantaren cada cop més sectors catalans cap a una oposició oberta a Felip V i un acostament a les tesis dels partidaris de l'arxiduc Carles d'Àustria. Aquest decantament, però, no es produí de manera immediata quan el nou rei accedí al tron, sinó que fou més progressiu, no tan sols a Catalunya, sinó també a Castella. D'ençà que el 1702 esclatà el conflicte bèl·lic en l'àmbit internacional, tots dos bàndols es començaren a definir a l'hora de donar notícies i a valorar els triomfs i fracassos d'un o altre costat. En aquest sentit, un testimoni d'època com Francesc de Castellví va donar molta importància a l'assalt de Cadis, el mateix 1702, dut a terme pels aliats austriacistes, que saquejaren diferents edificis religiosos. El fet va possibilitar que els seguidors de Felip V presentessin els austriacistes com uns heretges i que, amb l'argument de la defensa catòlica, decantessin tot Castella a favor seu. Un component, aquest de la religió, que potser no ha estat prou remarcat per la historiografia més actual. Naturalment també va influir-hi, en aquest posicionament, la gran diferència entre la tradició política pactista i constitucionalista que existia a la Corona d'Aragó i l'actitud més indefensa davant l'absolutisme de Castella, que feia més temps que no disposava d'institucions pròpies que poguessin limitar el poder del monarca. Tanmateix, l'intent

frustrat de desembarcament a Barcelona dels austriacistes el 1704 evidencià que, tot i l'existència d'una important simpatia envers Carles d'Àustria, els partidaris de l'austriacisme encara no eren prou forts ni tenien prou suports per a decantar la balança, en una acció de guerra, a favor dels aliats. La repressió posterior del virrei Francisco Velasco va ser un element que féu acabar de decidir molts indecisos a favor de l'arxiduc. Un candidat que, cal dir-ho, semblava que tenia moltes possibilitats de reeixir a causa dels suports internacionals que tenia, entre els quals hi havia la potent esquadra naval angloholandesa.

4.1.2. *Presentació dels textos escollits*

Francesc de Castellví és l'autor dels tres primers textos que reproduïm i que il·lustren molt bé com la configuració dels bàndols es produí de manera progressiva. En la crònica filipista *Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña* es recull com el color groc esdevingué un símbol dels partidaris de l'arxiduc Carles. Pel que fa a l'intent de desembarcament aliat a Barcelona, tenim tres testimonis molt diferents. El primer, Francesc Gelat, ens dóna una explicació breu, genèrica i molt distant de l'esdeveniment. El segon, Jaume Avellà, ens ofereix una crònica també genèrica, però ja més detallada. En canvi, el de Francesc de Castellví és una narració més detallada dels fets i del complot que hi va haver a favor dels austriacistes. L'autor arriba a desmentir la versió que, d'aquest mateix fet, va donar Narcís Feliu de la Penya (també partidari de l'arxiduc Carles), perquè Feliu aleshores era a la presó i no va poder consultar les persones que, segons Castellví, sí que sabien com havien anat les coses. Tanmateix, un i altre citen també una font comuna ara desapareguda: les memòries manuscrites de Joan Francesc Verneda, que fou secretari de Carles III i que també es va haver d'exiliar a Viena en acabar la guerra. En el fragment que hem escollit, Castellví es presenta com un cronista rigorós que demostra tenir una capacitat crítica molt aguda al llarg de tota l'obra, només aigualida per les reiterades referències a presagis i altres senyals premonitoris del que havia de passar que trobem tant en aquest capítol com en d'altres. La repressió subsegüent a l'intent de desembarcament frustrat de 1704 menada pel virrei Velasco fou, segons Castellví, un factor molt important que serví perquè sectors majoritaris dels Principat adoptessin la causa austriacista.

També hem recollit un fragment dels *Anales de Cataluña*, de Narcís Feliu de la Penya, en què l'autor explica la seva detenció i com va ser gairebé miraculós el fet que no trobessin, durant el registre de casa seva, el manuscrit de l'obra referit al segle XVIII, que ja aleshores tenia molt avançat i que ja narrava esdeveniments recents en els quals no deixava gens bé Felip V (a qui sempre anomenava *Duc d'Anjou* i no *rei*, en senyal de no acceptació d'aquesta condició). Avancem que, després que Felip V s'imposés militarment, ordenà, el 1716, que tothom que tin-

gués l'obra de Feliu la lliurés a les autoritats per tal que n'eliminessin l'etapa que descriu l'inici del seu regnat fins al 1709, data en què Feliu va finalitzar el seu llibre.

4.2. TEXTOS REPRODUÏTS

4.2.1. *Francesc de Castellví. (Definició dels bàndols)*

4.2.1.1. Importància del saqueig de Cadis

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. I, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1997, p. 368-369.

Llegada la noticia a Madrid del desembarco, siguió el aviso del impío saco. Inflamóse la nación castellana de celo a la religión más que de amor al príncipe que la dominaba. La reina se salió de Madrid. Ofreció ir en persona a la frente de sus vasallos. Remitiéronse luego 150.000 ducados a Villadarias. Mandó la reina por extraordinario la noticia a todos los reinos, provincias y ciudades dependientes de las Castillas, explicando los ultrajes que habían padecido los templos. Dio orden que de todas las ciudades, cabildos y cabezas de partido se destinasen sujetos que pasasen al Puerto de Santa María a ver la profanación de los templos para que fuesen innegables testigos de la verdad de los hechos y informasen después a los naturales. Mandóse después a los eclesiásticos publicar en los púlpitos lo que habían visto y observado, exhortando al pueblo a tomar las armas en defensa de la religión. Este fue el origen de la constancia de las Castillas en aborrecer los aliados y en oponerse con todo su poder en que no las ocupasen. Con esto variaron la voluntad que tenían a los austríacos en odio a su augusto nombre, con la evidencia de los sacrilegios. Creyeron que los que se nombraban restauradores de la libertad eran sin contradicción violadores de lo sagrado de la religión.

4.2.1.2. L'opció de la Corona d'Aragó i la de Castella

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. I, p. 370-371.

Disponíase lentamente en todos los reinos de España extrañar el nuevo rey porque en todos empezaba el malcontento y a pocos agradaba el francés monarca. Promovía el desagrado el no ser de gusto a las Castillas ver tantas mutaciones en el gobierno. Temían ya los grandes en su representación. Los pueblos de las Castillas se lastimaban de ver depuestos de sus empleos tantos de sus naturales. Inflúan desde la corte a encender lentamente el fuego. Deseaban la ocasión de

variar de dominio. A los moradores de la Corona de Aragón no alteraban las novedades de la corte porque en los empleos no se interesaban sus naturales. Sentían como en casa propia las que de más cerca les affligían, violando el gobierno en continuas interpretaciones en las leyes y privilegios que gozaban. Entrambas coronas estaban dispuestas con diferentes motivos y las dos aborrecían los Borbones y amaban los austríacos como prosapia que en tantos años había reinado. Varió en instantes la inclinación en las Castillas.

Oían los pueblos desde los púlpitos publicarse los auténticos de los excesos cometidos en el Puerto de Santa María, ultrajando la religión. Mudaron en instantes de dictamen. Creyeron iba a eclipsarse la pureza de la religión en los reinos. Ofrecieron con gusto sus caudales y personas. Juzgaron vínculo de la religión apartar con la fuerza la amenaza y el peligro. [...]

Los de la Corona de Aragón no fueron llamados a reconocer por sus ojos los estragos y insultos cometidos en Santa María. No creyeron todo lo que se divulgaba y, más acostumbrados a la guerra, no podían persuadirse que el exceso de un general fuese orden escrita de los soberanos que deseaban mudase la España de dominio. Animóse por estos opuestos principios implacable odio entre las dos naciones. Creyó el sencillo pueblo de las Castillas que la Corona de Aragón, no oponiéndose con tesón a la introducción del rey Carlos en Cataluña en 1705, variaba de religión o no conservaba la católica con pureza. A esto atizaban los eclesiásticos. Unos por sencillez, otros por malicia y muchos por ambición predicaban que ayudaba la Corona de Aragón con su fuerza a introducir la herejía en España. Los naturales de ella, al contrario, creían que Castilla aplicaba sin reserva todo su poder para conseguir el total exterminio de sus leyes y privilegios. Por estas opuestas opiniones se enemistaron los dos reinos como capitales enemigos.

4.2.1.3. Què vol dir *botifler* i *imperial*?

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. I, p. 420-421.

Esparcióse por toda España la aclamación ejecutada en Viena de Austria de rey de España en persona del serenísimo archiduque Carlos. Divulgóse concurrir muchos príncipes con sus fuerzas para establecerle en el trono de España. Corrían ocultamente los manifiestos mandados hacer del emperador Leopoldo, otros del almirante de Castilla, presentados al pontífice; y noticias particulares del príncipe de Darmstadt que aseguraba que el rey Carlos pasaba a Portugal; que la reducción de la España a su dominio sería infalible. Estas voces hicieron impresión generalmente en España y en particular empezaba a distinguirse dos

partidos, en Cataluña, con sobrenombres distintos. A los que se consideraban inclinados a las Dos Coronas los llamaban *butifleros* y éstos, a los que discurrían ser del partido austríaco, *imperiales*. Estos nombres tuvieron principio y se originó esta distinción del combate que en 11 de junio de 1702 hubo en las cercanías de Nimega entre las Dos Coronas y aliados, mandados los primeros del duque de Borgoña, guiado de la grande experiencia militar del mariscal de Boufflers, y los aliados mandados por el conde de Athlone. Esta noticia se publicó en Barcelona en los avisos públicos muy favorable a las Dos Coronas. De este hecho empezó como en sombra este renombre. Tomó cuerpo de otro combate en las cercanías de Amberes entre Ekeren y Chapelle que un destacamento de las Dos Coronas, compuesto de 33 batallones y 32 escuadrones, mandado por el mariscal de Boufflers y marqués de Bedmar, habían dado una total derrota contra 26 escuadrones y 13 batallones de los aliados, mandados por el general Fagel, Coëhorn y Obdam. Sucedió en 30 de junio de 1703, que duró el combate desde las 4 de la tarde hasta la noche. Los avisos publicados en España le escribieron muy favorable. Los extranjeros daban favorable a los aliados el suceso. De este segundo hecho quedaron distinguidos los partidos. Los que creían o esparcían sucesos favorables a las Dos Coronas eran llamados *butifleros* y los que divulgaban o creían sucesos favorables al rey Carlos y sus aliados eran considerados con el renombre de *imperiales*. Esta distinción y renombre ocasionó muchos infortunios y desgracias y duró todo el curso de la guerra. Y aunque en 10 de marzo de 1711 murió el mariscal de Boufflers, no terminó el renombre y creció siempre el encono entre los dos partidos, conservándose aún después de terminada la guerra en España. [...] En otras provincias de España con diferentes renombres y el de herejes era el común con que distinguían a los que consideraban inclinados al rey Carlos.

4.2.2. Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña. (*El color groc, divisa dels imperials*)

Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña, a Rosa M. ALABRÚS (cur.), *Escrips polítics del segle XVIII*, tom IV, *Cròniques de la Guerra de Successió*, Vic, Eumo, i Barcelona, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2006, p. 74.

Teníase el color amarillo o pajizo por divisa del Imperio (apetecido por esta causa de sus apasionados), y llegó al extremo de usarse y señalarse con él con notable desahogo; especialmente hacían ufanas demostración ostentosa las señoras que estaban accidentadas de la pasión alemana, por haber esta comprendido a ambos sexos, no produciendo los fértiles jardines barceloneses las suficientes flores de este color para el adorno y compostura de sus pechos, mi-

rándose tan prontamente trasladadas en ellos que casi no se les concedía los fueros de la naturaleza, que es el nacer y matizarse, pues a medio vestir la arrebatada de la planta la ambición de su color; logrando éste por camino tan extraño la mayor estimación, y muy abundante agosto la ramilleteras.

4.2.3. Francesc Gelat. (*L'Armada a Barcelona i el príncep de Darmstadt*)

Memòries de Francesc Gelat, a Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 78-79.

I després, més avant, à soseyt que lo emparador à pretès la corona de Espania per un seu fill anomenat Carlos Terser, i, per so, lo dit emparador à feta una lliga ab Inglaterra, Olanda i altres grans señors. Ab què lo dit Carlos Terser és vingut acompanyat de una gran armada de mar, tanbé ab compania de un gran general de la armada de Inglaterra anomenat Petris Burch, i tanbé ab lo prínseph de Armestat, que fou virrei de Barselona en temps que morí Carlos Segon, rei de Aspania. I dit prínseph per ésser estat virrey de Catalunya à fet molt per lo dit Carlos Terser, per tenir la provínsia en pràtica. És vingut en est any 1704 [i] à donat cap an al Regna de Portugal, lo qual allí lo rebéran ab tota quietut, per ésser tanbé de la lliga de l'enparador. I lo mateix any prenguéran la fortalesa de Gibaltar a forsa de g[u]erra.

I després vingué lo prínseph d'Armestat ab dita armada de mar devant Barselona y lo dit prínseph se dasembarcà ab molta gent i, loego, per ésser ell conegut en Catalunya lo anà a vèurar molta gent de defora de unas pars i altres. I soseí que al cap de tres o quatra dias lo dit prínseph se tornà a embarcar ab tota sa gent i dita armada se n'anà. Del qual se seguí que lo virrei de Barselona féu pendra molta gent dels que éran anats a vèurar lo prínseph, de tal manera que en saber que algú era afectat a l'anparador ja lo prenían i los portàvan a las presons de Barselona, que ditas presons n'éran plenas: aquí i avia capallans, frares, cavallers, de tota qualitat de gent. I, com càdal dia se anava prenent gent, lo dit virrei envià a cercar alguns de la plana de Vich perquè se presentasen, i con ells véran que ne posaven tants a la presó, no i volguéran anar, ans bé en dita plana de Vich se comensà de replegar gent ab armas i fer-sa forts, de tal manera que lo virrei féu anar cavallaria i molta gent en volta dita plana de Vich per poder-los capturar, però aguéran de recular i ab algunas mors que i va aver.

4.2.4. Jaume Avellà. (*Una visió del fet des d'Arenys de Mar*)

Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 44-45.

Als 29 de maig de 1704 al matí, se començà a vèurer d'assí de Arenys la armada de vaxells de la part de l'emparador, qui pretén lo regne de Espanya. Y als 20 de dit, diu desembarcaren soldats y cavalleria a la platja del riu de Besòs y dihuen que lo príncep de Erme strat també y és, y dihuen que dit dia envià lo príncep al virey y ciutat de Barcelona a demanar la obediència de part de l'emperador y no u volgueren escoltar. Després, diu, tornà enviar demanant audiència y tanpoch la volgueren escoltar y, vist axò, dit dia a la tarda començaren a tirar bombas, però pocas. Als 31 de dit continuaren a tirar bombas y més a la matinada que a la tarda y després tota la nit següent y, després a la matinada, se tornaren a embarcar tots los que havían desembarcat y luego se n'anà tota la armada que al mitigdia passava tota per devant de Arenys.

Diuhèn que algunas perçonas a vista del damunt dit (o altrament) s'aurien demostrades apassionades de la part de l'emperador y que luego [que] fou fora la armada, feren apprehensió de ells en capturar-los y, entre altres, diuhèn del qui ere veguer de dita ciutat dit Jancen, un cavaller dit... de Paguera y lo rector de St. Andreu y altres.

Als 28 de juliol de dit any arribà devant de Arenys la armada de França que venia en favor de nostre rey de Espanya, en la qual hi havia 60 veles y los demás eren vexells y se detingueren aquí fins lo endemà a la tarda que vingueren las galeras que eren... y se n'anaren envés Barcelona y estigueren fins al 2 de agost y després a la nit tos desaparagueren y després digueren avían combatut ab l'altra armada y que la armada de la part de l'emparador avia vensut la nostra.

En lo any 1705 se anà continuant lo capturar los que se demostràven aficionats al dit emperador y diu avia lo virrey enviat a dir ab manament de que alguns de Vich, qui són Ragàs, Cortada i Puig de Perafita, pare y fill, y altres circumvehins, de que comparaguessen devant d'ell en Barcelona y no volgueren obehir y diu los féu cridar per enemichs del rey y tanbé de que qui'ls hi aportaria presos a ell, si v<u>ius mil doblas per quiscú dels descridats, y morts sinch-centes doblas.

4.2.5. Francesc de Castellví. (*Conspiració i desembarcament frustrats*)

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. 1, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1997, p. 439-451.

Manifestábase más cada dia la contrariedad de opiniones que animaba el irregular método del Ministerio y los contrarios efectos que engendraban los avisos de estar encendida la guerra.

Esto distinguía los partidos en el modo de publicar los sucesos. No se daba crédito a los hechos cuando los de un mismo dictamen no los publicaban. Di-

vulgábanse ventajas a favor de las Dos Coronas; dábase sin rebozo el nombre de butifleros a los relatores; oíanse esparcir favorables hechos de los aliados; titulaban imperiales a los que les creían. En esta forma el renombre de butiflero y de imperial iba engendrando un recíproco odio que en los días acarreó deplorables estragos. Juró el empleo de virrey don Francisco Velasco en 27 de enero. La corte le destinó a don José de Boneta y Asiain por secretario de Estado y Guerra, que se nombraba de la Capitanía General de Cataluña. Era aragonés y su mediación sirvió de alivio a muchos. [...]

Indubitable parecía el desear Velasco ser bienquisto de los catalanes. Reprimía la viveza de su genio juzgando ser este medio para tenerlos propicios. La noticia de que la armada de los aliados entraba en el Mediterráneo, o no la tenía o la disimulaba. Sólo declaraba tener avisos de un convoy que venía de Esmirna y que otros navíos aliados pasaban a Italia. O no juzgó o ocultó que se dirigiesen a atacarle. [...] No hay duda que el príncipe Jorge de Darmstadt era universalmente estimado de los catalanes; que al embarcarse en Barcelona, extrañado de España, en 1701, había hablado con libertad a muchos que consideró más parciales a la augusta familia, a quienes, impelido más de la cólera del desaire que recibía que de indicios que le podían animar a creerlo, decía volvería en breve y que ocuparía el cetro de España el rey Carlos III. Estas insinuaciones fueron creídas del vulgo, que el común de las gentes da cuerpo a la voces de sujetos de alta representación a quienes consideraba como infalibles. Esto puede ser fuese motivo que muchos oficiales y soldados españoles, entrado el conde de Palma a virrey, dejaron el servicio del rey Felipe para tener libertad sin manchar su honor de pasar al servicio del rey Carlos.

[...] El príncipe Jorge facilitaba la empresa sobre Barcelona con sólo avistar-se la armada. Facilidad no poco común en lo que se desea; cuando lo promueve afecto de la voluntad se discurre con ligereza del triunfo. Disimulaba su sentir inclinando al parecer de pasar a las costas de Málaga y Gibraltar a tantear si eran verdad las disposiciones que se suponían, y en el caso de no serlo, pasar a la empresa. Suponía la aversión de los pueblos al dominio las violencias que padecían, lo belicoso de sus naturales; aseguraba no hacer impresión en ellos los manifiestos del rey Felipe. Daba por constante un buen número de afectos a su persona. [...] En 27 de abril se embarcó el príncipe con su hermano, el príncipe Enrique. [...] La armada logró favorable viento. En 14 de mayo se avistó a Gibraltar, convidando sólo con el faustoso poder a la entrega de la plaza. Permanecieron en aquellas costas sin novedad. [...] El príncipe Jorge en Lisboa había embarcado cuantos catalanes se hallaban allí, hasta el número de 38. Entre ellos no había ninguno de nombre. Era su fin servirse de ellos para difundir en el país los avisos. [...] La sustancia de ellas [cortes] contenía que el rey Carlos era reconocido por rey de España de casi todos los soberanos de Europa, con una breve

exposición de sus derechos. Exhortábales a tomar la ocasión que se les presentaba de sacudir el yugo y hacer revivir su vulnerada libertad. [...] El príncipe envió un tambor con cartas a Velasco y a los comunes; en ellas decía que abrieran las puertas a las armas aliadas; que Velasco respondió al portador de palabra que estaba admirado que el príncipe concibiese tan bajamente de él». Velasco, hallándose en la plaza con solos 700 infantes y 180 caballos y en la necesidad de haber de presidir Montjuïc, escribió a la Ciudad. El contenido era: que las ideas y disposiciones que iba advirtiendo era de sitiar la plaza en todas formas; que les prevenía que como virrey y capitán general no podía ni debía quedar sitiado en la plaza; que le avisasen de la disposición que concibiesen se podría dar a la defensa de la plaza, haciendo reflexión al poco número de tropas. Respondió la Ciudad de acuerdo consultado con los diputados y Brazo militar por escrito con embajada: que su Ex. podía discurrir cuán necesaria era su persona en la plaza; que en Cataluña no había ejército, en el cual caso era precisa su presencia a mandar; que lo más propio y justo era acudir a la defensa de la capital; que la Ciudad entendía que la presencia de su persona era necesaria en la plaza; que era el que había de defenderla. Estaba la Ciudad pronta a contribuir; que comunicarían su proposición a los otros comunes. Velasco había hecho la misma proposición a la Diputación y Brazo militar. Los tres comunes con embajada respondieron a Velasco que ofrecían para la defensa sus bienes y vidas; que les parecía que para suplir la falta de tropas se podría desde luego formar el regimiento de los naturales, nombrado Coronela; que este cuerpo, que sería de 5000 hombres, podría suplir la falta de soldados; que su Ex. podría mandar darles desde luego armas. Algunos de los de aquel tiempo han asegurado que el pensamiento de formar la Coronela lo insinuó a la Ciudad el obrero Dr. Ramón Vilana Perles y al Brazo militar, don Felipe Ferrán; y que intervino en ello el Dr. Narciso Feliu de la Peña. Algunos han querido dar siniestro sentido a este dictamen, que consideraron que teniendo las armas 5000 ciudadanos no sufrirían el estrago de las bombas; que esto facilitaría la empresa del príncipe. Si tal fue, que muchos han dudado, se engañaron; que la historia nos refiere escasos ejemplos que todo un cuerpo representando nobleza y pueblo concurriesen en acción que tenga visos de poco airosa. De este regimiento es siempre coronel el consejero primero, que lo era entonces el Dr. Francisco Costa. Los oficiales, de capitán inclusive, ejerce la primera nobleza del país. Los tenientes y alféreces son los artesanos de los mismos gremios. Respondió Velasco que condescendía al dictamen de los comunes, que las armas estarían prontas en la atarazana siempre que quisiesen. Dio la Ciudad las disposiciones de modo que a la mañana del día 29, avisados los gremios, pasaron a tomar las armas. [...]

Volvió Pedro Carený de conferir a bordo con el príncipe. Trajo carta para don Antonio Peguera, muy breve. Contenía dar crédito a lo que le expondría Carený.

Éste pasó a participarlo al Dr. José Durán, natural de Peralada. Éste era hombre de ingenio, vivo y resuelto. Poco tiempo antes había llegado de Madrid y esparcido diferentes escritos a favor de la casa de Austria, y antes de su llegada había remitido otros al escribano Rossinés. Estos dos, con el Dr. Domingo Perera, idearon dominar una puerta, suponiendo que este logro facilitaría al príncipe el ingreso, y aplazaron la noche del día 30. Discurrieron poder inclinar a su proyecto al capitán que estaría de guardia a la puerta de San Antonio. El mismo Pedro Careny, travestido, volvió luego a la ciudad a perficionar la ideada operación. Éste había dispuesto que 150 hombres de la Ribera se dividiesen en las partes del convento del Carmen y Valldonzella; que al anochecer separadamente se dirigiesen al colegio del Obispo, edificio inhabitado, situado entre los dos nombrados puestos. De las gentes que debían concurrir, unos no lo sabían de otros. A más de esto, tenía prevenidos 20 hombres para correr la ciudad aclamando el nombre de Carlos. El príncipe Jorge, los dos almirantes y el príncipe Enrique, antes de amanecer del día 30 tuvieron consejo a bordo. Expuso el príncipe todos los indicios que tenía de poder ocupar por sorpresa a Barcelona. Pidió se desembarcasen 5000 hombres. Opusieron los almirantes porque este número exponía la armada en caso de combate. Condescendieron a desembarcar 3500 hombres. No permitieron se desembarcase artillería. Consintieron sólo desembarcar algunos morteros propios a atemorizar al pueblo y a mover confusión para poder obrar lo que suponía el príncipe serles parciales. Al príncipe le fue preciso condescender en este dictamen. Lo alto de su carácter le daba autoridad en lo aparente, no predominio en hacerse obedecer. Al amanecer del día 30 desembarcó el príncipe y su hermano. A un mismo tiempo las tropas tomaron las avenidas. El príncipe desde tierra mandó un tambor a Velasco; escribió a los comunes que dentro de 24 horas se entregase la plaza. Remitió cartas separadamente que introdujo Rafael Anés. El virrey Velasco mandó decir a los comunes respondiesen de acuerdo. Así ejecutaron y entregaron la respuesta al virrey, que contenía que siempre habían sido leales a sus reyes, que protegerían siempre cumpliendo con su obligación y fidelidad. Esta breve respuesta no satisfizo al Real Senado, que había dado inteligencia se expresase el nombre de Felipe V. Menos grata fue al príncipe, que con furioso disparo de bombas a la ruina hizo evidente su desagrado. Este día por la tarde dos paisanos que entraron del campo de los aliados divulgaron que allí se decía que aquella noche entrarían en la ciudad. Han querido asegurar que una mujer dio aviso a Velasco de maquinarse entregar una puerta. Velasco, al parecer, despreció los avisos. En este tiempo llegó en presencia de Velasco don Lázaro Gelsen, veguer de Barcelona, sabedor del hecho. Velasco le dijo: «V.m. no sabe cómo esta noche han de entrar los ingleses?» Gelsen respondió un «no» muy turbado. Dicen que esto movió a Velasco a decirle con reflexión «¿No lo sabe?» Turbóse Gelsen. Velasco le cogió la corbata y le dijo:

«Traidor. Si no lo dice, morirá; y si todo lo declara su vida será salva». Gelsen, del todo turbado manifestó todo lo que Careny tenía ideado. Careny entresintió que su disposición se hacía pública o por lo menos se sabía haber entrado y salido de la plaza. En este tiempo estaban apostadas algunas compañías de la Coronela en la Rambla y desde allí debían de entrar algunas guardias. Careny pasó a hablar allí a algunos capitanes de aquel cuerpo que comprendía apoyarían su idea. Ellos la afearon y le dijeron que en cualquier acción que intentase no era propia de su honor concurrir y que se opondrían hasta perder la vida. Desvanecida esta tentativa y sabiendo al mismo tiempo que el veguer estaba detenido en palacio y Velasco en marcha para conferenciar con los comunes, dio aviso a la gente de su séquito y en instantes se separaron y los que recelaron se escondieron. Lo ejecutó Careny, que se embarcó para Génova. [...] Don Juan Francisco Verneda, en sus memorias manuscritas, que se hallaba secretario del Brazo militar, dice que luego que empezaron a arrojar bombas, los tres comunes se retiraron a la Universidad por estar juntos y prontos; el virrey pasó a habitar delante de San Gaetano; el Real Senado, a la calle del Pino, en casa del canciller Sanjust; que se dispusieron partidas de la Coronela por rondas con albañiles y carpinteros; que al anochecer del día 30 el virrey Velasco con la compañía de guardia y comitiva de nobleza pasó a la Universidad, llamó a los diputados, consellers de Barcelona, presidente y oficiales del Brazo militar; que juntos pasaron a la capilla de la misma Universidad; que el virrey se sentó entre el diputado protector y conseller primero, y todos los demás se sentaron y formaron un círculo; que el virrey les dijo que el veguer de Barcelona, don Lázaro Gelsen, le acababa de asegurar cómo algunos perturbadores de la quietud tenían 150 hombres en el colegio del Obispo, a fin de forzar con ellos la guardia de la puerta de San Antonio; que el aviso era cierto, que el caso era de la mayor importancia, de honor de la nación y servicio del rey; que los comunes eran los más interesados en evitar la ideada perniciosa prevención de turbulentos genios; que él había pasado en persona a comunicarles este cierto aviso; que vivía con la certeza que sin detenerse en reflexiones en coyuntura tan urgente le ayudarían desde luego a aplicar los más prontos y eficaces remedios; que fiaba el todo de su honor; que él desde luego marcharía con alguna tropa y nobleza a impedir el éxito de tan fea acción y que ellos de su parte no dudaba emprenderían lo mismo. Los tres presidentes, con destacamentos de la Coronela y nobleza, se dividieron en tres cuerpos: el presidente de la nobleza, con nueve caballeros, nombrados oficiales del Brazo, y el secretario don Juan Francisco Verneda, con tres compañías de la Coronela, mandadas por don Miguel de Pinós, don Felipe Ferrán y don José Vilana, con 400 hombres, fueron a tomar las avenidas del colegio del Obispo, entraron dentro, hallaron sólo las gentes que le habitaban, siguieron todos los arrabales. El diputado militar con 15 caballeros y 300 hombres, fueron a atacar

la casa de Careny en el Pla Denllui y la hallaron deshabitada y todos aquellos barrios sin gente, que al disparo de las bombas se habían retirado. El conseller primero, con algunos caballeros y 300 hombres, cruzó el centro de la ciudad y en todas las bocacalles y puestos más principales pusieron desde luego guardias. Volvieron los tres presidentes a la Universidad y desde allí dieron general noticia al virrey de todo lo ejecutado y se mantuvieron toda la noche juntos y un cuerpo de la Coronela permaneció en la Rambla hasta las 8 de la mañana. Los más de la noche arrojaron los aliados bombas a la ruina y desvanecida la concebida esperanza antes de amanecer el día 31 la armada tomó el rumbo hacia Levante. [...]

Los comunes en cuerpo felicitaron al virrey y el mismo día 31 dieron cuenta al rey Felipe del suceso. Recibió el rey las cartas en el campo de Portalegre, en Portugal, que respondió en 11 de junio con especial satisfacción y demostración de gratitud, aprobando el acierto con que practicaron todos los medios y providencias, expresándoles que en todos tiempos tendría presente este servicio en común y particular. Velasco les entregó las cartas y de orden del rey les expresó que el rey no olvidaría este particular servicio. Conoció el príncipe Jorge y los almirantes que para aquella guerra eran precisas las armas, no papeles y débiles inteligencias. Agitaba el ánimo del príncipe el ver que de ninguna de cuantas cartas escribió a diferentes caballeros no tuvo respuesta y las entregaron al virrey. Desistió, malcontento de la empresa. Los almirantes no apoyaron su facilidad en haber empeñado las armas, padeciendo el sonrojo de una pronta retirada. La aversión que el príncipe había concebido en el desaire de haberle mandado salir precipitadamente de los dominios o otra inclinación o el amor que juzgaba de los barceloneses al nombre de Austria y a su persona habían avivado en su dictamen conseguible la empresa. Vio con enfado frustrados sus designios; los ciudadanos, guardando las puertas, coronando las murallas; en el campo, ninguno de sus emisarios de vuelta en el tiempo de ejecutarse la acción; muy pocos de los paisanos de aquellas llanuras que llamados de la novedad pasaron al campo. Allí llegó el cura de Vilabella, Dr. Antonio Pons, emisario del príncipe, y le notició que sus proposiciones no habían tenido efecto, que las gentes querían vivir con quietud, aunque inclinados a los austríacos.

4.2.6. *Francesc de Castellví. (Repressió desfermada pel virrei Velasco)*

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. I, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1997, p. 459-465.

Luego que la flota aliada se perdió de vista, juntó el virrey el Real Senado. Informó de los indicios y averiguaciones, pidió resolviese el Senado lo que debía ejecutarse en justicia. Fue dictamen proceder desde luego a la captura de don

Antonio Peguera y de Aimeric y otros [...] y que a los ausentes se les formase proceso. Encargó el virrey a los jueces Güell y Prous pasar a la casa de don Grau de Peguera y Berardo, padre del dicho, procediendo con los términos de la mayor civilidad y que no se reconociesen los cuartos de su madre doña María. No lo hallaron, ni a los otros que habían deliberado prender. Resolvió el Senado que antes de pasar a averiguar los desafectos al rey Felipe, se esperase el orden de la corte. El virrey detuvo en su palacio al veguer don Lázaro Gelsen, sin permitirle le formasen proceso, manteniendo religiosamente la palabra que dio. Poco después de ocupada Barcelona de los aliados, murió, no sin opinión de haberle lentamente dispuesto a morir. Velasco despreció los avisos de que don Antonio Peguera se mantenía escondido en Barcelona. [...]

Llegaron órdenes del Ministerio de Madrid para inquirir contra los que discurrían malcontentos de la dominación de los Borbones. Empezó el Real Senado con leves indicios a rígidas capturas. [...] Algunos han querido asegurar que Velasco creyó que por el relevante servicio de haber impedido a los aliados ocupar Barcelona el Ministerio de Madrid le elevaría a gobernador del Supremo Consejo de Castilla, que vacó y él pretendía; que el ser excluido le disgustó; que este fue el motivo de mudar de sistema en el trato con los catalanes, que consideró que disgustándoles y oprimiéndoles con ásperos tratos, sucediendo otro ataque sobre Barcelona, conocido el genio de la nación, rehusando no formar el regimiento de los burgueses, la ciudad se perdería. Mudó del todo Velasco el estilo. [...] El moderado trato y proceder de Velasco preservó a Barcelona de la sorpresa de los aliados porque Velasco procedió con benignidad y moderación y hacía poco caso de la variedad de discursos que ocasionaba la ociosidad en el modo de referir los sucesos que en Europa pasaban. Al contrario, variado del todo el blando estilo en rigores, tomó cuerpo en toda Cataluña y Corona de Aragón el disgusto del despótico ejecutar de Velasco por leves indicios de afectos a la casa de Austria. Crecía el odio, al tiempo que aumentaban encarcelamientos y el número de los afectos a los austríacos se hacía mayor. [...]

Prosiguieron por leves indicios a encarcelar toda condición de gentes. En 20 de junio tomaron al Dr. Ramón Vilana Perles por el motivo de que el Dr. José Durán al salirse de Barcelona a conferir con el príncipe de Darmstadt en 30 y 31 de mayo se había llevado de su casa el caballo que le servía para una calesa. [...] El mismo día encarcelaron al Dr. Narciso Feliu de la Peña, autor de los *Anales de Cataluña*, con motivo de su genio y inmoderada demostración a los austríacos. Esta ardiente demostración ha hecho descaecer la estimación de sus *Anales* que merecía la fatiga de 40 años de trabajo que en ellos empleó, siendo el primero que formó historia general de Cataluña, reuniendo todos los naturales autores, añadiendo preciosas noticias sacadas de los archivos. Sólo puede fiscalizarse de ligero en sus escritos desde el año de 1700 hasta el año

de 1709, que en algunos hechos particulares se aleja con la exageración de la verdad, movido de su afecto y de la ligereza de creer vulgar gente y dar más acción de la que tuvieron, dejando en algunas familias sin motivo sospechosa la posteridad en el proceder de sus sinceras acciones. Parece justo que cese el concepto por lo poco verídico de algunas relaciones y no dé ocasión la ligereza de su pluma a dejar fiscales en lo venidero a tanta importancia. Nacieron algunos de sus equivocaciones por hallarse en la cárcel en el tiempo del sitio de los aliados, siguiendo ligeros informes, sin ceñirse a los documentos o seguir sujetos de todo crédito. Feliu comunicó al autor de estas narraciones sus escritos. Le advirtió sus grandes equivocaciones y cómo estaba trabajando y uniendo documentos fue aconsejado de sus amigos no comunicarle las noticias. [...] A otros muchos en estos días y hasta agosto de 1705 mandó el gobierno encarcelar sin formarles proceso y estuvieron presos hasta que los aliados ocuparon a Barcelona. [...] Suscitó Velasco una inaudita pretensión, que fue que se le participase cuanto en el Magistrado de la Ciudad se tratase. Resistióse la Ciudad. No quisieron revelar lo que en un Consejo de Ciento se había tratado. Desterró a algunos y encarceló a otros. La Ciudad deliberó consultar con los primeros letrados y teólogos. Éstos resolvieron que no se podía revelar lo que en el Magistrado se trataba, oponiéndose al juramento que prestaban de no revelar lo que en el Consejo se trataba. La Ciudad dió representación al virrey, el cual juntó las tres salas del Senado. [...]

Empezó Velasco a fortificar el castillo de Montjuïc, nombrándole el freno del indómito caballo. Añadió reparos a la fortificación de Barcelona. Mandó construir empalizada en la Rambla. Las bocacalles que daban a la muralla, las fortificó con estacadas y sobre la misma muralla formó defensas contra la Ciudad. Mandó entrar los víveres que juzgó precisos para una larga defensa. Sacáronse pertrechos de las demás plazas y llenó los almacenes, al paso que iban llegando tropas de Italia a presidir Barcelona. Estas manifiestas desconfianzas causaban común desazón. Los avisos que llegaban de Madrid eran conformes que el Ministerio animaba a Velasco a obrar opresiones y que Velasco añadía sospechas para hacerse más grato. Todos eran eficaces medios para que los aliados penetrasen sin oposición el país, instigada la nación del ultraje de sus fueros, de los continuos destierros y de los incesantes encarcelamientos. Finalizó el año con tan universal descontento y común sentimiento en los catalanes que faltan voces a la explicación; testigos, las consecuencias que se siguieron en los venideros años, promovidas de la violencia de una mal dictada política. Ésta facilitó victorias a los aliados, ejecutada por Velasco.

4.2.7. *Narcís Feliu de la Penya. (Crònica de la seva pròpia detenció)*

NARCÍS FELIU DE LA PENYA, *Anales de Cataluña*, vol. III, Barcelona, Base, 1999, p. 522-524.

Llegaron noticias de la entrada, y Victorias del Duque de Anjou en Portugal, multiplicandose todos los Correos, en las Plaças que dezian, conquistavan, siendo las mas Lugares abiertos, pues les perdieron con menos tiempo que los avian ganado, y con notable daño del Exercito del Duque. Hizieronse Pregones mandando comparecer à Don Antonio de Paguera y Aymerich, y a otros con varias penas.

Dia 20. à lo que entendí aviendo llegado el orden, llevaron preso a la Carcel al Doctor Ramon Vilana Perlas, el qual en las Conferencias de los Comunes, y dependencias despues de la muerte de Carlos Segundo, manifestó su mucho afecto á la Augustissima Casa de Austria, cooperando en quanto pudo à disponer la admision del Rey en esta Provincia; y al mismo dia el Doctor Francisco Barata Retor de Premià por fino, y apasionado à la Augustissima Casa, como lo manifestava tambien en disponer los animos para admitir gustosos à su Magestad.

Tambien en el mismo dia 20. à un mismo tiempo à mi, tomando Inventario de todos mis muebles (lo que tambien se executò en la casa de Perlas) llevandose de mi casa Don Narciso de Anglasell los manuscritos de esta Historia, los quales se llevó Don Francisco Velasco a lo Navios, despues de aver Pactado Barcelona, con el Indice de los Lugares de Cataluña, Aragon, y Valencia, y de sus Feudos, con el privilegio *Recognoverunt Proceres* y con el Processo que avian formado contra los mas afectos á la Augustissima Casa de Austria, llevandoselo todo del Archivo Real de Barcelona; pero su Magestad, que Dios guarde, mandò fe bolviesse todo à Barcelona, como se consiguió, frustrandose todas las ideas de Velasco.

Agradecido á los beneficios de Dios, no puedo passar en silencio la noticia de aver la divina Magestad favorecido mi sana intencion, porque teniendo escondidos los quadernos que contenian la relación de los sucessos desde la muerte del Rey Carlos Segundo hasta que me llevaron á la Carcel, en el lugar mas publico de mi casa dentro de un Armario, ò Alazèna de vidrios, jamás la tocaron, ni la mandaron abrir, registrando toda la casa por espacio de dia y medio, abriendo, y registrando quanto se hallava à los lados del Armario que claramente veían.

Executaron los Ministros del Duque mi Prision, por unas palabras que dixe en la Casa de la Deputacion á dos Deputados, y à dos Concelleres de la Ciudad, culpandoles por el descuydo en guardar las Puertas; añadiendo, que era de su obligacion el assegurarse para prevenir el daño que amenazava á toda la Ciudad, culpando la omission del que por su cargo devia cuydar del beneficio publico: Estas palabras variadas, y mal entendidas, dieron motivo à explicarse contra mi persona, despues de quinze dias de Consultas dentro, y fuera de Barcelona, que no las ignorava; siendo el fin de mis diligencias, que se esperasse la ocasion, y no se malograsse, para que à su tiempo con la devida estimacion pudiesse introdu-

cirle nuestro deseado Monarca en sus Hereditarios Dominios: Para cuyo fin, quando partieron el Retor de Vilabella, y Gabriel Rofinès, a encontrar el Principe de Darmstad, les entreguè carta, previniendole lo dificil del empeño, y que no juzgava poder lograrse; pero si le parecia, podria executàr alguna prueba, aunque la juzgava sin fruto.

Hallavame tan firme en este dictamen, que aviendo venido à la Carcel à poco tiempo de estar preso, Mosen Miguel Brunells Clerigo, que residia en Barcelona, y hallando medio para hablarme en nombre de Iayme Puig de Perafita, y de otros, diziendome, que tenian prevenido algun numero de gente, que introducida à Barcelona, con los amigos que tenia yo en la Ciudad, me libraria: Le respondi, que no tenia por acertado se moviessen, si que esperassen la ocasion, porque yo estava libre de temor; é haziendome otros la misma instancia, siempre me assistiò Dios para no exponer à Cataluña; porque mi voluntad estuvo siempre constante, por mas que estuviesse preso con mucho rigor, y en lugar muy indecente, en desearse lograsse el lance con acierto, para entregarse Barcelona, y el Principado à su Legitimo, y Natural Señor.

Los mismos Ministros del Duque de Anjou me dieron la ocasion para poder influir en lo que con tanta ansia deseava, con darme licencia, despues de siete meses de penosa, y dura Carcel, para confessarme con el Padre Fr. Ioseph Parès Agustino Descalço, ò con el que iba por Compañero, que era el Padre Fr. Ioseph de S. Olager.

Hallè en estos Religiosos igual afecto á la Augustisima Casa de Asutria; pero en el Padre Fr. Ioseph de S. Olaguer mas resolucion por estar yà empeñado con Don Antonio de Paguera y Aymerich: Instèle en varias ocasiones para que saliese de Barcelona; y hallandose dispuesto, entendiendo que venia el Rey con la Armada de los Altos Aliados, temiendo yo otro lance como el del Principe de Darmstad, supliqué al Padre Fray Ioseph de San Olaguer, que saliendo de Barcelona llegase a Vique, y que en secreto hablasse a Iayme Puig de Perafita, y à su hijo Francisco Puig y Sorreibes solamente, para que los tres en mi nombre representassen al Principe de Darmstad apenas llegase, que si atacavan la Plaça, no era facil lograrla, y que el medio era Montjuich, por estar su Fortificación imperfecta, con poca Guarnición, y no se rezelava este lance, señalando el lugar por donde podian entrar, y el tiempo para la acertada execucion.

5. El Pacte de Gènova i la revolta vigatana. Aixecament valencià (1705)

5.1. TEXT INTRODUCTORI

5.1.1. Context històric

El posicionament d'un important nucli de propietaris de Vic a favor de la causa de l'arxiduc Carles d'Àustria va facilitar la implicació del Principat en la Guerra de Successió en defensa d'aquell pretendent. L'estiu de 1705 Antoni de Peguera i Domènec Perera van concertar amb l'ambaixador anglès Mitford Crowe l'anomenat *Pacte de Gènova*, ja que fou signat en aquella ciutat italiana. Els vincles que el grup tenia amb l'antic virrei, Jordi de Darmstadt, un dels cabdills més destacats de la causa austriacista, van permetre aquell acord. Ben aviat es va estendre la revolta per tota la comarca. Això fou el desencadenant que va esperonar els aliats a intentar entrar militarment al Principat i a tornar a assetjar Barcelona, aquest cop amb èxit, com veurem tot seguit. Per bé que les autoritats catalanes van mantenir una posició ambigua fins a l'entrada austriacista, no van deixar de sentir-se agreujades per l'actitud del virrei i de la Cort. La sol·licitud per tal que es trobés una sortida política a la insurrecció de la plana de Vic va topar amb la negativa del virrei Velasco. I encara fou més greu l'empresonament i posterior desterrament de l'enviat de la Generalitat a Madrid, Pau Ignasi de Dalmases i Ros, per tal de denunciar davant del monarca la repressió empresa pel virrei a Catalunya. El fet és que al Principat es va constituir un bloc molt potent a favor de l'arxiduc, compost pels sectors que defensaven les *Constitucions catalanes* i les prerrogatives anteriors al 1652, membres del braç militar, els propietaris vigatans ja esmentats i un nucli d'influents sectors econòmics, amb interessos comercials molt pròxims als de les potències marítimes d'Holanda i Gran Bretanya, que fou capaç de decantar la balança a favor de Carles d'Àustria i que va saber atraure la majoria de la població del Principat a la seva causa.

El mateix any 1705, quan ja havia estat presa Barcelona, també en el País Valencià es produí un aixecament popular de signe austriacista i de base sobretot camperola (amb clares connotacions antiabsolutistes) dirigit pel general Basset i que reeixí a prendre la ciutat de València. El canvi de bàndol del coronel Nebot, que, amb altres alts oficials, havia anat a reprimir l'aixecament, en nom de Felip V, fou decisiu per al triomf austriacista.

5.1.2. *Presentació dels textos escollits*

El primer text és format per diferents fragments de l'obra de Francesc de Castellví, *Narraciones históricas*, en què explica l'empresonament del delegat de la Generalitat a Madrid (i la reacció que es va viure al Principat), la signatura del Pacte de Gènova i l'aixecament de Vic. Pel que fa al Pacte de Gènova, el mateix Castellví afirma, en un dels escrits que presentem, que va tenir accés personal al document arran de la mort d'Antoni Peguera, un dels signants, el 1708.

En el text següent, de *Dietaris de la Generalitat*, es verifica l'intent d'intercessió a favor de la ciutat de Vic que la institució va fer arribar al virrei i la resposta negativa de Velasco.

La narració de l'aixecament valencià s'inicia amb una viva explicació extreta de l'esmentada obra de Castellví, en què l'autor no assenyala el component antisenyorial utilitzat pel general Basset per atraure els seus seguidors camperols, una característica que sí que han remarcat d'altres fonts coetànies i els historiadors actuals. El filipista valencià Josep Vicent Ortí va deixar constància del seu empresonament, junt amb altres proborbònics destacats, quan la ciutat passà al bàndol austriacista. Ell mateix explica, però, que gràcies a les influències que tenia, no va ser traslladat a Barcelona, com s'havia previst en un principi.

Castellví es mostra molt crític amb Basset, cosa que no ha de sorprendre perquè al marge dels excessos que pogué cometre, la defensa d'una posició antisenyorial no podia satisfer en absolut Carles III i la resta de dirigents que li donaven suport, ja que el que volien no era pas l'eliminació de la noblesa, sinó el canvi de posicionament d'aquesta a favor de la causa austriacista. Cal remarcar que, per la seva actuació, Basset arribà a ser empresonat momentàniament per les mateixes autoritats austriacistes, cosa que no féu decaure ni la popularitat que tenia entre el poble ni tampoc la seva fidelitat a Carles III, ja que es mantingué com un dels líders militars i per això participà, entre altres iniciatives, en la defensa final de Barcelona del setembre del 1714. Sobre el suport popular que Basset tenia, hem recollit un fragment del diari del borbònic Josep Vicent Ortí, que s'exclama de les mostres d'adhesió que el militar rebia.

5.2. TEXTOS REPRODUÏTS

5.2.1. *Francesc de Castellví. (Empresonament de Dalmases; notícia del Pacte i de la revolta)*

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. I, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1997, p. 494-504.

En 20 de enero resolvió la ciudad de Barcelona, de acuerdo con el presidente de la nobleza, don Pedro Torrellas y Sentmenat, y de los 9 sujetos que componen la junta secreta del Brazo militar, despachar a Madrid por su embajador a don Pablo Ignacio Dalmases y Ros, encargado de una larga representación para el rey Felipe. Ella incluía gravámenes, opresiones, encarcelamientos y destierros que el virrey Velasco ejecutaba, violando los fueros en deservicio del mismo rey y en perjuicio del bien público. En 5 de febrero llegó a Madrid don Pablo, con su cuñado don José Fausto de Potau. Tuvo aviso el duque de Montalto, vicescanciller del Consejo de Aragón, y al amanecer el día 6 mandó a su posada un alguacil mayor del Consejo que les condujo presos a la cárcel pública de Madrid en una de sus torres. No se les manifestó la causa de la prisión ni se permitió a Dalmases que por otro se ejecutase su comisión, mandando responder Montalto que él y el Consejo de Aragón cuidarían de lo que importase representar al rey. En 17 de marzo, de orden de Montalto, pasó desterrado a Burgos, y después a París, y hasta 22 de enero de 1709 no se restituyó a su patria, con el beneficio del canje; y al llegar a Barcelona, el rey Carlos le elevó al honor de marqués. [...] Estas, a la verdad, poco premeditadas y violentas ejecuciones dieron admiración a toda la España, a la Corona de Aragón recelos, y a la Cataluña desazonó del todo; porque consideraban lo más sacro el derecho de poder enviar embajadores a sus soberanos, y miraban cerrada la puerta al alivio y al recurso de la queja de la violencia y de la infracción, y creció, con este acto, el número de los afectos al partido austríaco, manifestando los más pacíficos y rústicos formal aversión al gobierno. [...]

En primeros de abril había llegado a Génova desde Viena don Antonio Peguera y de Aimeric. Éste, con el Dr. Domingo Perera, pasaron a conferir con Mitford Crowe, enviado de Inglaterra, a quien la reina, informada de la poca satisfacción en que los moradores de la Corona de Aragón vivían del método del Ministerio de Madrid y de lo que en Cataluña ejecutaba el virrey Velasco, había despachado para que desde Génova se consiguiese más facilidad para tratar con los españoles el modo cómo a menos costa elevar al rey Carlos al trono. En la primera conferencia que tuvieron con Crowe les informó de las disposiciones, instrucciones y órdenes de la reina. Les propuso facilitar pronta y segura embarcación para embarcarse el Dr. Domingo Perera y pasar a Cataluña,

que volviendo con poderes de los comunes, o de seis caballeros que les nombró, u otra seguridad, entraría en positivo tratado, según su orden, a fin de que las armas de los aliados no sufriesen el desaire de no conseguir la empresa. Perera pasó a Cataluña, desembarcó en Arenys, llegó al llano de Vic. Les juntó en la ermita de San Sebastián del curato de Santa Eulalia de Riuprimer. Intervino el Dr. Lorenzo Thomás y Costa, cura de aquella parroquia. Allí se trató, asistiendo los que se consideraban cabos en el hecho de Manlleu. Consideraron impracticables los poderes que pedía Crowe de los comunes o de los seis caballeros. Resolvieron dar poderes en nombre propio a don Antonio Peguera y a Perera para tratar en su nombre. [...] en fin, la persuasión venció a Crowe, conociendo las ventajas. Leyéronse y comunicáronse recíprocamente los poderes. Esto es: Mitford Crowe les comunicó la comisión que la reina Ana le había dado en 7 de marzo para tratar con los catalanes, la carta credencial para los mismos de la misma data para que se diese crédito a sus proposiciones. Don Antonio Peguera y don Domingo Perera le comunicaron el poder y comisión de ocho sujetos que van firmados en la misma comisión par entrar en tratado, en data de 17 de mayo, cuyo poder había concebido el Dr. Lorenzo Tomás y Costa, principal representante y promotor de aquella junta, que tuvo la dirección principal en el negocio de que él mismo y algunos de los concurrentes informaron al autor. Formóse el tratado y el Dr. Domingo Perera, como era de mayor edad y doctor en Leyes, tuvo la dirección de formar la estipulación del tratado. Él y don Antonio Peguera, entrambos con comisión, firmaron la convención en 20 de junio. [...]

Firmado el tratado, se hicieron cuatro copias auténticas. Una se remitió a la reina Ana, otras dos al rey Carlos y a milord Peterborough, que la noche del mismo día despachó Crowe a Lisboa y a Inglaterra, y el día siguiente se hicieron otras dos copias. Con una se quedó Crowe y otra quedó en mano de don Antonio Peguera. [...] Este tratado y poder de los de Vic llegó al conocimiento del autor por el lastimoso caso de la muerte de don Antonio Peguera, sucedida en Barcelona a 15 de marzo de 1708. Sus afligidos padres, por no renovarles la memoria, confiaron a don Damián Solanes, que había sido su instructor, registrase todos los papeles y apartase los que no considerase necesarios y pudiesen aumentar el dolor. Esta fue la ocasión que facilitó al autor, como a pariente de la familia y conocido del Dr. Damián, ver muchos papeles, y entre ellos el referido tratado y poder. [...]

Recibido el aviso de Génova en el llano de Vic de estar firmado el tratado, los del séquito de los cabos referidos se pusieron cintas amarillas como divisa austríaca y se afirmaron en la resolución de no presentarse en Barcelona, como habían resuelto antecedente al arribo del Dr. Domingo Perera. En esto les había radicado el haber visto que habiéndose presentado José Mas de Roda

luego fue conducido prisionero al castillo de Lérida y desde entonces procuraron por todos medios conomover los pueblos a su favor. Jaime Puig, que hacía de principal caudillo, juzgó con supuesta estratagema conmover la ciudad de Vic y comarca. Dispuso que con una supuesta carta llegase a Vic el día 3 de mayo a las 3 de la tarde un expreso como si viniese de Barcelona. Era día de concurso de todas aquellas comarcas porque era feria. Dispuso se le entregase la carta en la plaza estando en medio de muchos. Leyó Puig la carta como admirado y dijo: «Señores, en esta me avisan que el virrey Velasco ha mandado marchar 400 caballos para entrar en esta ciudad. Si no nos ponemos en defensa, la ciudad y nosotros estamos perdidos». A esta voz, tomó la mayor parte del pueblo las armas y cerraron las puertas de la ciudad. Los Puig y demás cabos hicieron muestra de juntar gentes, que ya tenían prevenidas, y luego se pusieron en marcha con 260 hombres y a las 5 de la tarde se les unió José Moragues con 54 hombres y pasaron a ocupar Collsuspina y Congost, desfiladeros en la entrada del llano. Les siguieron diferentes labradores de los más cómodos, entre ellos Codina de Sentfores, Dalmau del Bosc y otros. El primero adelantó para subsistencia de la gente en diferentes partidas 10.000 libras catalanas; el segundo, una partida de trigo. Tomó las armas todo el llano de Vic y cercanías y en la ciudad de Vic los más del pueblo, sin que ningún caballero ni el cuerpo de la ciudad se moviese. [...] Mantuviéronse tres días en el Congost y dejando un pequeño cuerpo para darles aviso se retiró la gente a sus casas.

5.2.2. Dietaris de la Generalitat de Catalunya. (*Intercessió a favor de la ciutat de Vic*)

5.2.2.1. Plantejament

Josep M. SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. x, *Anys 1701 a 1713*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2007, p. 603.

En aquest mateix dia, constituït personalment en la sala del consistori lo magnífich Pau Corbera y Palau, ciutedà honrat de Barcelona y síndich del General, a hont se trobavan presents los il·lustríssims y fidelíssims senyors deputat ecclesiàstich y oïdor ecclesiàstich y real, ha feta la relació següent, la qual me han ordenat a mi, secretari y scrivà major del General, que la continuàs en lo present dietari, tenint també per est effecte la paraula del il·lustríssim y fidelíssim senyor diputat militar presa en la casa per estar indispost, y que incertàs los papers que baix se narraran. Y consisteix en que, havent anat lo dia de ahir, de orde de sas senyorias, a las onse horas de la matinada, per a péndrer hora de sa excel·lència per a reportar-li una embaxada en scrits dos consistorials, li

digué que si dita embaixada era per intercedir per la ciutat de Vich que ho ajustassen, però que si era per altre negoci podrian anar a las sinch horas de la tarda. Y que havent-se conferit també a las sinch horas de la tarda, de orde de sas senyorias, ab sa excel·lència, digué a sa excel·lència que los dos consistorials no eran anats ha posar-se a la obediència per la sobredita embaxada era perquè no havian escusat per donar gust a sa excel·lència per recàurer sobra la intercessió per la ciutat de Vich. Emperò, que considerant lo consistori era peculiar de sa obligació posar en la consideració de sa excel·lència alguns punts fahents per dita ciutat de Vich, li suplicava fos servit admètrer lo paper que es assí cusit y signat de lletras MM, lo qual, de orde de sas senyorias il·lustríssimas, posava en sa mà. Al que respongué que si le-y entregava com a síndich del General no podria acceptar-lo. Emperò, que si la-y entregava com a particular, lo prendria y llegiria, com ho féu. Y que lo dia present, a la matinada, havent-se conferit ab sa excel·lència a las onse horas, de orde de sas senyorias il·lustríssimas, per quan ahir a la tarda sas senyorias il·lustríssimas, després de la sobradita resposta, li insinuaren fes la relació de tot lo dalt succehit, ha expresat a sa excel·lència que de nou li suplicava, per descàrrech del consistori, fos servit honrarlo en admètrer-li lo sobredit paper com a síndich y no com a particular. Li ha respost que en dit nom de síndich no podria acceptar-lo per los motius que se expressan en un paper que sa excel·lència li ha entregat, que és assí cusit y signat de lletras MM.

5.2.2.2. Demanda de la Generalitat

Josep M. SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. x, p. 1922.

La causa que motiva al consistori de deputats y oydors de comptes del General de Catalunya en la ocasió present posar-se a la obediència de vostra excel·lència per medi de sa embaxada, és que ahir, a las deu horas del matí, per medi de síndich de la ciutat de Vich, li remeté una carta de aquell comú. Y considerant lo consistori que no és del agrado de vostra excel·lència que los consistorials enviats donen ohidos ni admeten cartas del comú y particulars de aquella ciutat, tampoch lo consistori, desitjant crehent donar gust a vostra excel·lència, ha volgut admètrer dita carta ni donar ohidos a aquella, com en effecte axis ho executà. Però, ab lo permís de vostra excel·lència, regoneixia trobar-se precisat a expressar a vostra excel·lència tres cosas sobre la subjecta matèria. La primera és que lo consistori, místicaçment, representa pare de tots los individuos de la província, y offerint-se aquells sacrificar sas vidas y haciendas en comú y en particular al servey de las dos magestats divina y humana y per lo benefici y quietut pública del Principat, és peculiar del pare lo ohir estas súplicas y offertas

per a passar-las als ohidors de vostra excel·lència, per a que ab ulls de pietat sia servit acceptar gustós esta víctima d'estos umilíssims y fidelíssims vassalls de sa magestat, que Déu guarde.

La segona és que, no admetent-se carta ni ohidos de aquell comú y particulars, se'n pot seguir grans danys i prejudicis a la recta administració dels drets de la Generalitat que estan destinats per al real servey, pau i quietut del Principat y per a la administració de justícia, per no poder comunicar ab aquells ni poder donar los ordes convenientes en aquella estació y col·lecta.

La tercera y última és, senyor, que per tota lley, tant natural com sivil, com positiva y ecclesiàstica, que se deurian admètrer semblants representacions. En la natural, per via de apel·lació, en la sivil per via de defensa, y en la eclesiàstica en tot temps y hora, puix en la excomunicació que's prohibeix totalment la comunicació per via de reconciliació se'ls dona y admet ohidos. Ab que apar en lo que hagués faltat aquell comú en alguna atenció deguda a vostra excel·lència, que no serà estat per falta de voluntat, si per temor de algunas personas no se'ls deuria de denegar semblants ohidos, puix se veu tiran en offerir-se a tot quant sie del real servey y coadjuvar per la quietut pública en tot quant puga que és molt digne de acceptar-se en la hora corrent, altrament correria per ull de poder-se provocar una impensada desesperació y precicipi acas que podrian ser molt perniciosas al real servey.

Esta demostració confia lo consistori ha de meréxer de vostra excel·lència un total aplauso, puix sols tira las líneas al major acert del real servey y benefici públic del que sempre ha reconegut lo consistori tenir merescut vostra excel·lència lo gloriós timbre sens igual dels justificadíssims zelos de aquells, podent assegurar a vostra excel·lència que lo consistori per sa naturalesa y obligació no ha de poder faltar al que sia de sa innata y incontrastable lealtat.

5.2.2.3. Resposta del virrei

Josep M. SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. x, p. 1922-1923.

Haviendo el síndico del consistorio de la Diputación llebado un papel para entregársele a su excelencia de parte del consistorio, le preguntó si el motivo de este papel hera las cartas que la ciudad de Vique havía escrito a los comunes que residen en Barcelona, para que solicitasen que su excelencia reziviese venígnamente dos síndicos que querían embiar para justificación de sus procedimientos. Y haviendo respondido el síndico de la Diputación ser materias de Vique las contenidas en el papel del consistorio, le dijo su excelencia que respecto de las órdenes con que se allanavan los consistoriales que residen en las villas de Moyá y la Garriga, de no admitir cartas ni tener comercio, directa ni

indirectamente con el común ni particulares de Vique, sería una notable inconsecuencia que el consistorio hiciese lo contrario de lo que están ejecutando sus consistoriales, por cuya razón no debía ver este papel como embiado por el consistorio ni como rezivido del síndico, como síndico, sino como particular, y que como a tal le decía que, en medio de que los mayores enemigos del rey, no dejarían de tener por muy justa la indignación de su excelencia con el común y particulares de Vique, que era de notorio a todos que sin un general consentimiento és imposible que una ciudad tan populosa como la de Vique se dejasse sugetar de los quatro particulares que la tenía dominada, como su excelencia lo que únicamente dessea es mirar con piedad los defectos de los vassallos de su magestad, que ellos quieran parezerlo en sus operaciones no discutir otro medio para quedar capaz de suplicar al rey se dignasse de yndultar a la ciudad de Vique, que embiasse quatro síndicos cada uno con la caveza de quatro publicados traydores, pues de otro modo puede labar la mancha con que ha afrentado su lealtad y empañado el esplendor de la de toda la provincia.

5.2.3. *Francesc de Castellví. (Presa de València)*

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. I, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1997, p. 601-606.

A este reino le cupo igual admiración que a los demás la imprevista disposición de Carlos II. Siguió en la sumisión, continuó la quietud. Los manifiestos del emperador Leopoldo y del rey Carlos que se esparcieron en 1704 empezaron a turbar el sosiego y a agitar los ánimos inclinados a los austríacos y adversos a los Borbones. [...] El Gobierno empezó aquel año a encarcelar distintos sujetos en Valencia, Játiva, Alcira y en otros pueblos. Pasaron de 70. Desterró a otros, considerados poco advertidos en el hablar. Los recelos extrañaron no pocos, que pasaron a Portugal y Gibraltar. El rey pidió al reino un subsidio de 2 por 100. Condescendió con resignación por no dar motivo a la duda de tener aversión al dominio. La nación lo atribuyó a violencia y a infracción de los fueros, porque faltaba la autoridad de las cortes el reino, de quien dependía el consentimiento. Ocupada Denia, [...] se aumentó el número de los malcontentos. Algunos del pueblo se pasaron a Denia y aumentaron el partido de ellos. Formó el general Basset compañía de milicias. [...] Llegó a las cercanías de Denia el general don Luis de Zúñiga y don Tiberio Spínola, exento de guardias, y el coronel don Rafael Nebot con 450 caballos de su regimiento y [...] bloquearon Denia. [...] El Reino respondió al rey que recelaban que el regimiento de Nebot, siendo la mayor parte catalanes, podía ser perjudicial a su servicio porque tenían avisos ciertos que sus hermanos con las milicias de Cataluña habían ocupado Tortosa y Vinaroz, que aquellas gentes podían ser más de perjuicio que de defensa. [...]

Poco después, llegó el teniente general don José de Salazar con 8 escuadrones y 400 infantes navarros que desde las cercanías de Lérida en 29 de octubre se habían puesto en marcha. [...] El 22 de octubre mandó un trompeta al general Basset para que rindiese la plaza. Basset respondió que no habiendo brecha abierta la proposición era fuera de tiempo. [...]

Continuaba el bloqueo en Denia. Faltaban víveres, y en particular pan; y la plaza, en peligro de entregarse. En este tiempo llegó a manos del coronel Nebot una carta del rey Carlos, su fecha en 10 de octubre, [...] Nebot fue disponiendo los ánimos de algunos subalternos y soldados de su confianza sin manifestarles el designio. Cautamente dio aviso al general Basset. Facilitó el poderse proveer de víveres. [...] El coronel Nebot, divididas y apostadas sus gentes, se separó con un cuerpo de los de su mayor confianza, entre ellos algunos subalternos, y les habló estas voces: «A todos es notorio el severo trato con que han sido lastimados nuestros hermanos, los encarcelamientos y destierros que muchos sufren, la ignominia que padece en la prisión en Madrid nuestro embajador, en quien reside todo nuestro honor. El rey Carlos III ocupa toda la Cataluña, conserva nuestros privilegios. Los castellanos en públicas voces amenazan nuestra tierra de reducirla a esclavitud. Nuestra patria está en peligro. El rey Carlos nos llama con una carta qu de él he recibido. Yo me declaro de su partido y desde ahora le sigo. Creo no habrá ninguno que se niegue a imitarme y el que no quisiese le daré pasaporte». [...]

El coronel don Rafael Nebot y general Basset pasaron a sorprender al general Zúñiga en Oliva. Introdujéronse sin dar tiempo a las guardias y al teniente general don Luis Zúñiga de ponerse en defensa. Quedó prisionero con su gente. [...] Desde Alcira repitieron avisos al rey Carlos, instando por la importancia de penetrar desde Tortosa y Vinaroz con tropas, que esto facilitaría la toma de la ciudad de Valencia, a cuya empresa se dirigían. Enviaron sus emisarios a la ciudad. Recibieron avisos que los ciudadanos vivían quietos; que el Gobierno estaba en continuas juntas; que no había disposición ni prevención ni tropas para oponerse. [...] Unieron hasta mil caballos y 500 infantes arreglados. Juntóse un buen número de milicias y al acercarse a Valencia se les unieron más de 15.000 paisanos a pie y a caballo. El día 14 desde Alcira caminaron toda la noche y al amanecer llegaron delante de la puerta de San Vicente. [...] A las repetidas instancias de la Ciudad y estamentos, repondió el virrey que se hallaba sin prevenciones para oponerse y sin tropas que aplicar a la defensa, que tocaba a la Ciudad determinar. [...] Firmáronse las capitulaciones [...]. El 21 se cantó el tedéum. Esto sucedió sin muerte alguna, y seguidamente prestaron las obediencias hasta Castellón de la Plana y de la parte de Orihuela, el valle de Albaida y la ribera del río Júcar. El día 20 pasó Nebot a tomar la obediencia de Játiva.

Firmada la capitulación, se despachó a don Alejandro Nebot a la corte de Barcelona con la noticia, y ya el día 12 había marchado el caballero Carlos Weinfeld a dar el aviso al rey del estado y resolución, donde llegó en 21 de diciembre. El rey le dio el grado de teniente coronel y a su hermano don Rafael, de general de batalla, con retención del regimiento, con la facultad de nombrar los oficiales que faltaban, cuyos nombres van a la fin. El 17 declaró el general Basset virrey de Valencia a don José Folch de Cardona y Erill, conde de Cardona, marqués de Guadaleste.

5.2.4. *Narcís Feliu de la Penya. (La notícia arriba a Barcelona)*

NARCÍS FELIU DE LA PENYA, *Anales de Cataluña*, vol. III, Barcelona, Base, 1999, p. 548-549.

El Reyno de Valencia supo bien lograr la ocasion, pues hallandose el Coronel Rafael Nebot con su Regimiento de quatrocientos Cavallos, montados de Catalanes, corriendo las Campañas de aquel Reyno, con asistencia del General Don Iuan Baset y Ramos à primeros de Deziembre, dia 12. ganaron à Xativa, haziendo Prisioneros à quatrocientos Soldados Vizcaynos, con su Coronel: Rindieron á Oliva con su Governador Don Iuan de Rocafull: Passaron à Gandía, y la dominaron, hallando trescientos Cavallos, y muchos pertrechos: Ganòse Trahigera, passando à otros progressos dicho Coronel Nebot, y General Basset y Ramos.

[...]

Rafael Nebot, y Don Iuan Basset y Ramos, prosiguiendo sus Vitorias, tomaron la obediencia de los Lugares de la Ribera del rio Xucar, y llegaron à Valencia dia 16. de Deziembre, que Capituló, y diò gustosa la Obediencia, con lo restante del Reyno, menos Peníscola, y Alicante que se conquistò después de largo Assedio, entrando nuestras Armas al Castillo dia 5. de Setiembre de 1706.

Celebraron estas Vitorias por el Rey, y Barcelona, con *Te Deum*, y Oficio de Gracias en la Seo; y por la noche el Rey en su Palacio con sumptuoso Festin, y Comedia.

5.2.5. *Josep Vicent Ortí. (Empresonament)*

JOSEP VICENT ORTÍ, ed. a cura de Vicent Josep Escartí, *El Diario (1700-1715) de Josep Vicent Ortí i Mayor*, València, Fundació Bancaixa, 2007, p. 96-97.

Domingo, a 10 de enero 1706, entre las diez y onse de la mañana, nos llevaron a la plaza de San Francisco al excelentísimo don Cayetano Copula, duque de Cansano, a don Fernando de Jacome, sargento mayor de el regimiento de el marqués de Pozoblanco, a don Fermín [...], capitán (prisionero por no querer

tomar este partido) de don Rafael Nebot, a don Ximén Pérez Lloris, beneficiado en la santa metropolitana iglesia de Valencia, y a mí para conduzirnos a Denia y desde allí a Barcelona por prisioneros. Bien que a mí, por las eficazes diligencias que se hizieron, me dexaron en la ciudad, poniéndome en la torre de Serranos a cosa de la una, y al día siguiente me arrestaron en casa. Y lo estuve asta el día 6 de febrero, sin salir a missa.

El motivo de mi prisión fue que preguntándome Bacet de dónde había yo sacado —pues sabía muy bien que yo previne a otro de ello— que el día 9 de enero había de hazerse una arma falsa por la noche, aclamando al Sr. Felip V para conozer con semejante ardid los apasionados que tenía para castigarlos, le respondí que quando me venía a casa, ya al anochezer, lo ohí de paso a unos hombres en la calle, que lo estaban hablando a media voz, pero que yo no les había conozido, por ser ya algo obscuro y estar disimulados con el traje de monterillas. Y como con esta incertidumbre y confusión de respuesta no pudo averiguar el origen de quién había esparzido esta voz, y con haverse ya divulgado —pues era muy corriente— no podría lograr lo que ideava, me puso aquella noche en San Narcís, para que declarasse la verdad, y a la mañana siguiente, domingo a 18, sin dexarme acabar de oír la missa, me llevaron azia Denia, para passarme a Barcelona.

5.2.6. *Francesc de Castellví. (Visió crítica de Basset)*

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. I, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1997, p. 612-613.

No fue grata a la nobleza la declaración que hizo el general Basset de virrey en persona de don José de Cardona y Erill. [...] El día 26 salió de Valencia el virrey marqués de Villagarcía, seguido de poca nobleza. [...] El general Basset, inhábil al manejo de tan acumuladas circunstancias como incluía aquella situación, seguía con precipitación errados consejos de gente poco capaz, menos hábil y mucha del ínfimo pueblo que por ser Basset de su clase le tributaba irregulares aclamaciones. De ellas se animaba su altanería, que llegaba a insolencia. La nobleza y gente más civil era adversa a intempestivas y precipitadas ejecuciones y empezó el amor de los sujetos más considerados y reflectivos que le había concebido como nativo a variarse en odio. [...] Era hombre de buena intención; su genio, tumultuoso. El arte de la guerra no le había infundido los modales de un civil estilo. Su talento era poco; su trato, tosco y vulgar. [...] El día 20 de diciembre empezó el pueblo a saquear algunas casas de ellos y el 21, más atrevido, despojó enteramente sus casas.

5.2.7. Josep Vicent Ortí. (*Suport popular de Baset*)

Josep Vicent ORTÍ, ed. a cura de Vicent Josep Escartí, *El Diario (1700-1715) de Josep Vicent Ortí i Mayor*, València, Fundació Bancaixa, 2007, p. 146.

Esta noche, para atajar la inquietud que se empezava a suscitar entre los de la plebe, por la prisión de Baset, se divulgaron noticias de que el rey de Portugal había entrado ya en Madrid, y había esta corte ya prestado obediencia al señor Carlos 3º, con cuyo regozijado alborozo se turbó el vulgo, y con él olvidó el sentimiento que les ocasionava la prisión. Y Peterborow tuvo prevenidas sus tropas, salió de noche por la ciudad con 10 u 12 soldados, y toda la noche corrieron varias patrullas, assí a pie como a cavallo, por la ciudad, para que no se fomentasse algún motín.

Movióse por las calles gran ruido de aclamaciones festivas, pero no duraron mucho, pues viendo que esta noticia, siendo tan feliz, no la celebravan los buelos de las campanas ni la artillería con sus salvas, ni los particulares ni ministros, ni el virrey con luzes, empezaron a desmayar las voces, discurriendo que era ardid para sosegarles, con lo qual se retiraron todos a sus casas, y no hubo noche, asta entonces, más quieta que la presente. Y entre la variedad de las voces que se oyeron, una fue dezir: «¡Viva Baset, antes que Carlos 3º!» Con lo qual se manifestava el allucinamiento y ceguedad del pueblo. Pero de mayor horror, por ser de escándalo, fueron las de dos clérigos que, encontrando de noche, por las calles, a un hombre que iba tocando la vihuela, le dixerón: «Hombre: aora no es hora de estas diversiones, pues se halla preso nuestro general Baset. No es tiempo si no de tomar las armas para vengar el agravio».

6. El setge austriacista de Barcelona de 1705

6.1. TEXT INTRODUCTORI

6.1.1. *Context històric*

Jordi de Darmstadt, que ja havia estat el promotor de l'intent frustrat de presa de Barcelona del 1704, fou també qui animà l'intent, aquest cop reeixit, de conquesta de la ciutat el 1705 per part dels austriacistes. Ell havia estat virrei de Catalunya amb l'anterior dinastia i per tant coneixia el tarannà dels catalans. Hi tenia amistats rellevants i ell mateix parlava el català —com reconeix Castellví en el fragment que reproduïm. Estava convençut que el Principat era possiblement el lloc més propici de tota la Corona hispànica a la causa de l'arxiduc Carles i per això no va parar fins que va aconseguir que fossin escoltades i ateses les seves conviccions pels aliats, que es plantejaven altres opcions per tal d'assolir un territori significatiu per a assentar-hi el poder del seu candidat a la Corona hispànica. El punt d'entrada dels austriacistes per a rebentar la resistència borbònica fou la conquesta per sorpresa del castell de Montjuïc. Narcís Feliu de la Peña afirmava, en un text reproduït en un capítol anterior d'aquest mateix volum, que havia estat l'inspirador d'aquest assalt. En aquella batalla, Jordi de Darmstadt hi va perdre la vida. Aquesta baixa provocà un gran desconcert en Carles d'Àustria —que encapçalava les tropes assetjadores—, ja que suposava la pèrdua del principal vincle que existia entre els catalans i els defensors de la seva causa. D'aquí que decidís donar distincions i poder als membres del nucli vigatà, significativament a Llorenç Tomàs i Costa, a qui nomenà canceller. La presa de Barcelona, després de la capitulació pactada de les tropes borbòniques i del virrei Velasco, va permetre que l'arxiduc Carles fos reconegut pels catalans com a rei i que el Principat es convertís en el baluard de la causa austriacista.

6.1.2. *Presentació dels textos escollits*

Els dos primers fragments, de Francesc Gelat i Jaume Avellà, respectivament, reporten com fou vist l'esdeveniment des de fora i contrasten molt amb el text següent, de Francesc de Castellví, extret de les *Narraciones históricas*, que es caracteritza per un alt grau de detall i vigor. El relat de Castellví és trepidant i en molts moments sembla ben bé una novel·la, ja que conté fragments gairebé dialogats, una bona dosi d'intriga i s'hi fa una caracterització psicològica dels personatges, amb dos clars protagonistes: Jordi de Darmstadt i el comte de Peterborough, cap de l'exèrcit aliat. Tot i que per raons d'espai no podem reproduir tota l'explicació que fa sobre el fet, els fragments que recollim permeten veure perfectament les característiques del text. Segueix un brevíssim fragment de Feliu de la Penya que explica la seva vivència, des de la presó, de l'assalt austriacista de Barcelona. L'esmentat Castellví també reporta un motí popular que es produí un cop Velasco s'havia rendit i preparava la seva marxa. Un esclat espontani que també va quedar recollit en el *Dietari del convent de Santa Caterina*, document que també ens és útil per a poder identificar un seguit de religiosos filipistes que emprengueren el camí de l'exili. El punt de vista filipista ens l'ofereix Honorat Pallejà, conseller tercer de Barcelona, que féu part del centenar i mig d'autoritats borbòniques que, junt amb Velasco i sota la protecció directa de Peterborough, van poder abandonar la ciutat conquerida. En el seu cas, va refugiar-se a Perpinyà, d'on era originari el seu pare. Un altre escrit filipista, l'anònima *Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña*, registra també les accions empreses per la població contra els botiflers un cop conquerida la ciutat.

6.2. TEXTOS REPRODUÏTS

6.2.1. *Francesc Gelat. (Arribada de l'armada austriacista)*

Memòries de Francesc Gelat, a Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 79-80.

Ab què, després, lo any 1705, és tornada la armada de mar de Inglaterra ab molt poder, que passava de dos-sents vaxells, ab la qual venia Carlos Terser i lo prínseph d'Armastat i lo general Petris Burch, i desembarcaren molta gent. I lo Carlos Terser, lo prínseph i lo general Petris Burch posaren camp alrededor de Barselona, i aquí loego concorragué tota aquella gent de Vich i molta gent de Catalonia, ab què entra la gent que desembarcaren i la gent de la terra i avia un bon exièrsit. Ab què al cap d'alguns dias lo prínsep de Armastat féu una treta. I fou dir que volían retirar i que una partida de gent se'n volia anar ab compania del prínseph a Tarragona, ab què un capvespra se posaren en marxa

i després [se] retiraren i envastíran a Montjoÿch i lo pre[n]guéran sens perdra molta gent. Però lo prínseph i morí, que fou molt planguda la sua vida. I dasprés posaren bateria a las moralles de la ciutat i féran bretxa, ab què la dita ciutat se arrandí a dit Carlos Terser.

I després anà una partida de gent de Girona i loego, sens fer ningunas tornas, tanbé se va arrendí a dit Carlos Terser. I després lo general Petris Burch se n'anà ab sa gent i prengué Tarragona, Lleida, València, que no'ls costà molt perquè las terras se decantaven més a Carlos Terser que no an al duch d'Enjou.

6.2.2. *Jaume Avellà. (Una visió sintètica de l'esdeveniment)*

Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 45-46.

Al 22 d'agost de dit any [1705] arribà la armada de Olanda y Inglaterra devant Barcelona, qui venían en favor de l'emperador, si bé avia ya alguns días que ne rodàvan per aquí alguns sinch o sis, y diuhen n'í ha, ab tots, 228; y han desembarcat molta gent entra Basòs i Barcelona al lloch, diu, dita la Font de n'Alió, y los de Vich són baxats en son favor y junts tenen assitiat Barcelona per totas parts, sens dexar entrar res, ni la neu, y diu han llevada tota la aygua y la de las fonts.

Als 30 d'agost anà lo rector de Arenys, dit Dr. Joseph Llorens, ab los jurats de Arenys de Munt, a donar la obediència al que venia per rey (dit Carlos Tercer) y diu que los de mar ya hi avían anat dos días antes.

Als 14 de desembre guanyaren Monjuhich a força d'armes a fins la torra y no més y mataren lo príncep de Ermastrat, y no paleant, sinó estant sobre tractes, ab una escopetada [d]'un soldat des del castell —era sardà diuhen—, eo lo nafren ab una magrana y morí prest. Y als 17 de dit, ab una bomba, a las 5 horas de la tarda, mataren lo governador y se posà foch a la pólvora de dit castell y se enderrocà part de dit castell y lo endemà, als 18, acabaren de guanyar, o lo dia mateix, y passaren per les armes al que avia mort lo príncep y a un altre que diuhen ley avia ensenyat quin era dels que éran allí, no conexent-lo lo qui'l matà.

Als 5 d'octubre a la nit, en Arenys feren fochs dient ya avían guanyat Barcelona, y no era axí, sinó que avían entrat a pactes, y als 7 de dit a la tarda quedaren ajustat[s] y després se mogué un mutí lo endemà o altre dia després y entraren ab violència y no's guardà algun pacte, sinó tots presonés per certas cosas que dins se fulminaven.

Als 23 de dit se n'anaren tots los vexells.

Als 7 de novembre entrà lo rey Carlos Tercer y jurà lo endemà, que era diumenge, se féu una professó general y lo dit rey a peu seguí part de dita, ab los rosaris a les mans, y feren grans festes que duraren tres días fins als 10 inclusive.

6.2.3. Francesc de Castellví. (*Setge i presa de Montjuïc*)

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. I, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1997, p. 510-548.

Los continuos avisos que el príncipe de Darmstadt daba desde Gibraltar a Lisboa de las favorables disposiciones de los reinos de la Corona de Aragón, movieron al rey Carlos a mandarle pasase a Lisboa. En 2 de junio recibió el orden. El 3 a las 6 de la tarde se embarcó. En 11 llegó a Lisboa; y el 14 llegaron a Gibraltar un catalán y un valenciano desde Valencia con siete días de navegación y el 19 llegó al mismo puerto una fragata desde Génova con diferentes pliegos de Mitford Crowe y cartas para el príncipe de Darmstadt, que luego fueron despachados a Lisboa. Esto animó más al partido de emprender la expedición de Cataluña. [...]

El 23 de junio se volvió por forma a tener consejo general de guerra. El príncipe de Darmstadt esforzó que se debía ir sobre Barcelona, donde los ciudadanos estaban irritados contra el virrey Velasco por la infracción de los fueros; que a esto se añadía la inclinación de los catalanes a la familia austríaca; que él tenía probabilidades para asegurar que las familias esclarecidas y autorizadas de aquel Principado y reinos de Aragón y Valencia no tomarían las armas contra el rey Carlos; que ya actualmente la plana de Vic estaba con las armas en las manos y ocupaba aquellos ásperos montes; que los caudillos que se sostenían, guardándose de no caer en manos de Velasco, ofrecían 6000 hombres; que los catalanes eran gente belicosa y constante en el odio y en el amor, que era notorio aborrecían el nombre de Borbón, y con mayor odio padeciendo sus fueros desde que había sido aclamado rey el serenísimo duque de Anjou; que era constante amaban el nombre de Austria; [...] finalmente, que el objeto era la España, que la gente donde se hallaría la puerta menos cerrada sería la Cataluña. [...] la pluralidad de votos adhirió al parecer del príncipe Darmstadt y el mismo día se embarcó. [...]

El 17 la flota no dobló el cabo de San Martín. Llegó un navío de Génova con pliegos. El 18 continuó el aire; el 19, calma; el 20 llegó la flota a las alturas de Tarragona, el 21 adelantó poco; el 22 toda la flota dio fondo delante de Barcelona a la parte de levante. Este día, en el navío *La Gran Bretaña*, en presencia del rey Carlos, hubo consejo de guerra. [...] En este consejo se altercó si se consideraba conveniente sitiar a Barcelona formalmente. Fue resuelto de común dictamen que no convenía emprender el ataque de Barcelona, fundando el parecer en que los avisos convenían que la guarnición de Barcelona era de 4000 hombres; otros añadían hasta 7000; que las fuerzas eran débiles para esta empresa. [...] Este día llegó el príncipe Jorge de vuelta de la costa de Levante a tiempo que se había tomado resolución en el consejo de guerra. Habló a los almirantes

y persuadió a milord Peterborough desembarcar la gente. Aseguró que el país no tomaría las armas; que los de Vic eran en buen número, gente que servirían en la trinchera y ataque de la plaza; que despachaba luego un número de catalanes de los que venían sobre la flota a todas las comarcas de Cataluña; que esto pondría la tierra en armas; que había remitido comisiones para capitanear a los naturales; que en breves días verían en el campo un número considerable de gente y en toda la tierra abierta, aclamado el rey Carlos. [...] Los esfuerzos y persuasiones del príncipe no podían tener el cumplimiento que ofrecía a los generales. Los pueblos obedecían con lentitud, dudaban del éxito y aunque deseaban el dominio austríaco no querían manchar la opinión en su obrar. La consideración de los generales reflectó, según Lamberty, que el estado de los naturales de Cataluña no se hallaba en el pie que se les había hecho entender, que al llegar hallarían un copioso número de gentes para reforzar la armada, guardar las avenidas y cubrir el desembarco; que era muy corto el número de los paisanos con armas; que los más llevaban víveres con abundancia. Sólo hasta aquel día habían pasado a bordo del navío del rey tres caballeros a besarle la mano, que vivían en alquerías poco distantes. [...] El príncipe de Darmstadt mandaba continuos emisarios en lo interior de Cataluña a promover los pueblos; afianzaba la continuación de la empresa en que los generales aliados vieran declarado el país a favor del rey Carlos. [...]

El día 7 Velasco repitió permiso de salir de la plaza los que quisiesen y hasta el 10 salió un gran número y mucha nobleza, que Velasco extrañó de la plaza. Todos dieron exacta noticia del estado de ella y animaron a los paisanos de la campaña. Los más voceaban: «más vale morir que volver a la obediencia de Velasco». La multitud de pueblo que salió aumentó el número de los sitiadores, alarmó a todo el país y movióle a contribuir con todo esfuerzo. Este día acabó de llegar un buen número de milicias de las que el príncipe había convocado, mandadas por los justicias. El príncipe dio orden de unirse todas cerca del real alojamiento. Mirólas el rey desde una ventana. El príncipe dispuso formarlas en la mejor forma para animar a Milord a condescender a la tentativa. Era el número de 7000. Siguió Milord y el príncipe las filas. Éste había dispuesto que la gente vocease «Viva el rey y milord Peterborough». [...] El día 11 muy de mañana el príncipe pasó a bordo del almirante, que Milord, sabido que el príncipe era a bordo, pasó al navío del almirante; que éste habló a Milord y le dijo qué era lo que resolvía sobre las operaciones; [...] Peterborough respondió que no hallaba expediente en emprender acción que tuviese visos de favorable, que nadie lo deseaba más que él, para complacer al rey, y por el honor de las armas. El príncipe le respondió: Milord, yo deseo las ventajas del rey y vuestra gloria y contribuiré en ayudaros y seréis considerado jefe, de conseguir el logro de la reducción de este país, y después de entronizar el rey en la corona. El aplauso

y expresión que veis de los naturales a mi persona, nace del trato de tantos años con ellos y de hablar su idioma. [...] Yo me ofrezco acompañaros de ayudante; primero me habéis de dar palabra de honor de no comunicarlo. Le hizo ver los avisos de Barcelona; que el rey, el almirante y él habían ideado sorprender el castillo de Montjuïc. Milord convino y prometió el secreto. [...] Empezóse la marcha en tres cuerpos: uno de 1000 hombres, mandaba el mismo Milord; otro, el príncipe y otro, Stanhope, apartados alguna distancia. No lejos del pie de la montaña de Montjuïc descansaron las tropas. Milord y el príncipe hablaron a solas. A las 10 de la noche retrocedieron del camino que seguían y descansaron al pie del monte y refrescaron las gentes. Dispusieron el ataque: milord Peterborough a la derecha, a la parte de la lengua de sierpe, hacia el mar; el príncipe con mil hombres, a la izquierda, a la parte de sobre Santa Madrona, que debía internarse en el foso y pasar a la puerta del castillo o fortificación vieja; el brigadier Stanhope, con mil hombres, a cortar el paso entre la ciudad y el castillo. [...] Los defensores se retiraron a la obra vieja u homenaje, dirigiéndose a la parte que mira a Barcelona, pasando por dentro del foso a ocupar el paso entre la ciudad y el castillo. Los aliados hacían un vivo fuego. El fervor de los sitiadores les condujo hasta el mismo foso del Bonete, no obstante del vigoroso fuego de los sitiados, y llegaron hasta la puerta del castillo viejo, siguiendo a los sitiados, con tal ímpetu que de todos entraron en el interior del castillo. En el tiempo de este fuego quedó herido de una bala el príncipe en una rodilla, en el mismo lugar que en Flandes años antes había recibido otra. Le tocó una arteria. Prosiguió el avance, despreció el golpe, animando al combate. Poco después se ató un pañuelo. Fáltole el vigor y quedó inhábil al valor. Le retiraron a casa de María la Pastelera, en el declivio del monte. Murió dos horas después en los brazos del ayudante general Leopoldo Errigo de Fortinez [*sic*], de cuyo manuscrito de las campañas que hizo en Cataluña debe la posteridad quedar informada de diferentes particularidades.

[...] Milord Peterborough animaba los suyos. Les dijo en alta voz: «Morir o vencer, que hoy será de nosotros la gloria». Milord inflamaba el ardor con el ejemplo. Consideró propio lo que antes juzgaba ajeno triunfo. [...]

A las 5 de la tarde transportaron desde la casa de María la Pastelera el cuerpo del príncipe Jorge a su alojamiento y por tres días fue expuesto al público su cuerpo y se celebraron continuas misas, concurriendo toda clase de gentes [...] El día 18 a la tarde fue depositado el cuerpo del príncipe en el convento de carmelitas descalzos nombrado Gracia. Su corazón fue encargado a Godofredo Gordein; fue transportado a Darmstadt, su patria y entierro. Esta muerte fue generalmente llorada de los catalanes, que tenían la mayor consideración y amor a su persona, radicado en tantos años de trato. Este imprevisto suceso, que afligió a los catalanes, turbó la corte del rey Carlos. Era el motivo que el príncipe

Antonio de Liechtenstein, sujeto de poca reflexión, creía que la gente de Vic descaecería de ánimo, que la favorable disposición del país sería turbada. Llamó con gran prisa y mayor turbación al Dr. Lorenzo Thomás y Costa, que era como oráculo de aquella gente. Le expresó de parte del rey pasase luego a animar a los de Vic, que les ofreciese en su real nombre a los cabos las gracias y honores que le pareciesen, aumentando los grados que les había prometido Mitford Crowe en Génova; que procurasen mayor número de gente. [...] Volvió el Dr. Lorenzo con la respuesta al rey, que adornó de retórica frase. El rey mostró la mayor satisfacción. El príncipe Antonio le llamó aparte y le dijo que pidiera al rey algún empleo. Era el crisis de señas las más favorables a la elevación. Pidió al rey el más preeminente encargo de Cataluña, que era el de canciller. El rey le dio su real firma. Así exalta la ciega fortuna, si al que se le propone sabe lograr la ocasión. La esperanza que concibieron los de Vic de su elevación verificó luego la evidencia. [...]

A las 8 del día los de Vic y paisanos ocuparon otra vez la montaña. A las 10 y media de la noche empezó el bombardeo desde el mar y puso en confusión a la ciudad. El 16 los sitiadores añadieron hasta 15 cañones y 8 morteros contra el castillo. A la noche continuó el bombardeo contra la ciudad. Milord supo por un desertor el puesto donde estaba la pólvora. Informó a un hábil bombardero holandés, nombrado Derker. El 17 continuó el fuego y el bombardero tiró con tanto acierto que a las 3 de la tarde prendió el fuego en 60 barriles de pólvora. Voló parte del lienzo de muralla que hace frente al mar y a Barcelona y la puerta principal y entre las ruinas quedó muerto el gobernador y parte de la guarnición. Los sitiadores ocuparon desde luego por asalto las ruinas. Los sitiados pusieron bandera y se rindieron a discreción en número de 285, 19 oficiales, y tomaron 7 banderas, y luego se canjearon con los prisioneros que había en la plaza. [...] El día 18, ocupado Montjuïc, formaron una batería en la montaña que mira a la ciudad. Empezó a disparar la artillería. Causó turbación porque no se hallaba lugar exento de peligro y faltaban mantenimientos a los naturales. Muchos siguieron el ejemplo de las familias de algunos jueces, que salieron de Barcelona por la puerta del Ángel. Dejaron la ciudad algunas comunidades de religiosas en procesión, tapadas hasta la cintura, con un santo Cristo por guión. Afirmaron que este día salieron de la plaza 9750 personas de todos sexos. [...] El rey Carlos dio orden, para acallar todas las voces de queja, de que todos los despachos, gracias y patentes de grados que había dado el príncipe tuvieran su valor, entregando a los agraciados nuevos títulos, su data del día en que les presentasen. [...] El 17, rendido Montjuïc, a les 3 de la tarde se corrió la cortina y se manifestó la Majestad y declaró mandar como rey. Se publicó en el real un manifiesto en su real nombre. Se remitieron copias que, esparcidas por Cataluña, pusieron en movimiento todo el país. [...]

Los marciales bríos de Milord se enardecieron más con la toma de Montjuïc. Ésta facilitaba la de la plaza y enfervorizaba su ánimo porque la empresa a que iba ceñía sólo en sus sienes el triunfo. La tibieza en obrar se transformó en el más aplicado y vigilante cuidado. [...]

El rey Carlos desde el día 17 había enviado orden a todas las ciudades y pueblos que distaban jornada y media que tomando las armas de 14 años arriba vinieran al campo, mandados por sus justicias, que debían hallarse el día 24. Los pueblos al aviso del rendición de Montjuïc y orden de pasar al campo aceleraron la marcha y el día 23 se vio un grande número llegar al real. El rey mandó que el día 24 a las 9 de la mañana estuvieran todas las milicias formadas delante del real, a fin que Milord, que había instado convocarlas, reconociera la gente, que fue en número de 15 a 16.000 hombres. [...] El día 8 se publicó estar concluida la capitulación. El 9 a las 10 de la mañana los aliados ocuparon todo lo exterior de la puerta del Ángel. A la noche se pasaron muchos soldados y del baluarte del rey, 40 con sus oficiales. El virrey Velasco consiguió una honrosa capitulación sin alterar circunstancia a los 21 capítulos que propuso en cuanto a la capitulación. Y en cuanto a los 19 capítulos por parte de la Provincia y Ciudad, el día 9 por la mañana se firmó. [...]

Los muertos y heridos de los sitiados en este sitio fueron 314 los primeros; de los segundos, 480, entre ellos hasta 45 de los naturales de las bombas y artillería. Los sitiadores tuvieron 58 muertos y 75 heridos.

6.2.4. *Narcís Feliu de la Penya. (Des de la presó)*

NARCÍS FELIU DE LA PENYA, *Anales de Cataluña*, vol. III, Barcelona, Base, 1999, p. 533.

Dia 21. a las doze de la noche nos sacaron de la Carcel a todos los Presos por afectos à la Augustissima Casa, excepto al capitan Francisco Coll y Ferrer, que tenian destinado al Suplicio, y nos llevaron a la Atarazana; y de esta à la Torre del Matadero por las Bombas, y Balas que davan en la Atarazana, despues de ganado Monjuich.

6.2.5. *Francesc de Castellví. (Motí popular)*

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. I, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1997, p. 548-555.

En el ínterin que se trataba sobre la evacuación de la plaza y dificultades que se originaban, convino Velasco en embarcar la infantería, equipajes y artillería pactada, a la reserva de cuatro cañones que debían marchar por tierra con

sola la caballería a la parte de Aragón y Valencia. Disponíanse los tránsitos y se embarcaban los equipajes. El pueblo era descontento de la dilación porque había concebido la mayor aversión a la persona de Velasco. A dispuesta materia, pequeña centella prende. [...] Las voces de que Velasco se quería llevar los prisioneros tenía conmovida la ciudad y aumentó la aprehensión la rara conducta de Velasco, que dobló las guardias a la torre y repetía continuos órdenes al oficial de guardia. Estas medidas de Velasco abultaban los recelos porque la práctica no correspondía a las palabras.

[...]

La primera empresa de los conmovidos, sin que entre ellos hubiera sujeto de mediana esfera que les capitanease, gente toda del inferior pueblo, fue librar de la torre del matadero los prisioneros. Algunos ya habían salido por los tejados contiguos a la torre. Les pusieron en libertad. Los prisioneros les pidieron los acompañasen para su resguardo hasta la casa de la ciudad, donde les dejaron. Pasaron después a abrir las cárceles, la pública, la del Obispo y la torre de las Pulgas. Sólo respetaron el sagrado del tribunal de la Santa Inquisición, que ninguno de aquella confusa plebe entró en aquel venerado lugar. [...]

Rendida toda la guarnición, ocupada la muralla y puertas, los ciudadanos se retiraron a sus casas. En este tiempo algunos de los detenidos en la cárcel pública, unidos a otra gente baja que entró en la ciudad, sin que entre ellos se refiera ningún ciudadano de los gremios y sólo alguna gente de la Ribera, que es la menos quieta de la ciudad, todos empezaron a saquear las casas de los franceses y de las familias distinguidas por afectas al rey Felipe. Saqueáronse hasta 20 casas. Dado el aviso a los comunes, salieron los diputados y consellers en forma pública con comitiva y gente armada que en breve tiempo atajaron el desorden.

6.2.6. Honorat Pallejà. (Assalt austriacista)

Honorat PALLEJÀ, *Memòries d'Honorat Pallejà. 1703-1713*, a Joaquim ALBAREDA (cur.), *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra: 1705-1714: El Dietari del convent de Santa Caterina i les Memòries d'Honorat de Pallejà*, Vic, Eumo, i [Barcelona], Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2001, p. 89-103.

Lo sobredit disposat, la dita armada marítima inglesa començà son desembarc (que fou de 8.000 hòmens i 400 cavalls) lo dia 22 d'agost 1705 i s'estigueren les tropes quietes, aguantant los sometents, i levantament del paisanisme fins lo dia 14 de setembre de dit any que los feren lo assalt a Montjuïc. I dit dia ja començà dita armada a bombardejar la ciutat, ab 6 balandros, a on jo me quedé ab ma muller Eulària Pallejà i Martí, los dos fills, Francisco i Caietano, i dos criades. [...] I lo endemà, que era lo dia 14, després d'haver menjat tots unes

poques d'albergines per esmorzar, que devien ser les 8 hores i mitja de la matinal, començarem a sentir gran repicament de campanes i alarits i no sabent lo que era se publicà luego que era motí, com en efecte de la mia celda enfora se veien sobre la iglésia de Sta. Caterina més de 200 soldats napolitans ab una multitud de frares cridant ab grans crits «Visca Carlos tercer», i sobre la de St. Agustí més de 60 també ab molts frares cridant tots així mateix. I jo me'n baixí a la celda del comte de Llar, que era 6 graons més baix, i al cap d'un quart o un quart i mig pujà en dita celda lo pare frai Fernando de los Àngeles, religiós trinitari descalç, confessor del virrei, i digué al comte de Llar: *Sa Excelencia se va, baxe V. S. luego*. I oint jo dites paraules, pugí a ma celda i prenguí la capa i un carpàs de plomes (que després perdí) i, ab llàgrimes a mos ulls, me despedí de la mia senyora i de mos fills i del pare Francisco Roig de St. Agustí que estava en sa companyia, i me'n torní a la celda de dit comte i junts nos ne baixàrem baix. I al capdavall de l'escala, en un celobert que dóna als claustros, trobàrem lo virrei ab lo marquès d'Argensola, ab lo de Gironella, Don Josep Pastor, lo Doctor Güell, jutges, Don Tomàs Martí i altres en un rotllo, discorrent què és lo que havien de fer. [...] I després discorreguérem d'anar-nos per la muralla i passar per la porta falsa de l'hort de St. Pere. [...] I al cap de poc rato vérem venir a Peterborough per lo carrer de Jesús ençà, corrent a cavall. I ab açò prenguérem un poc d'aliento i lo dit Peterborough pujà dalt a la muralla corrent i féu totes les urbanitats i ofertes possibles al virrei i li digué no el deixaria de son costat i que vés per a on volia anar. [...] I lo virrei li digué: *V. Excelencia no hará nada en poner a salvo mi persona si no salva todos estos señores, que me estimo más morir al lado de cualquier de ellos que no que V. Excelencia me salve a mi solo*. I Peterborough li digué que tots seríem salvos. [...] I al exir lo Portal de l'Àngel, vérem les vores del camí d'una i altra part, i en particular de la part esquerra, plenes de paianisme ab ses escopetes al coll. I entre ells, a hi havia alguns cavallers i ciutadans de Barcelona i juristes mesclats, los quals, en veure-me, ab grandíssims crits i alarits deien: *Vet allí un membre de la Ciutat, lo traïdor d'en Pallejà*; altres me deien: *Bugra*; altres: *Ah traïdor com ho pagaràs!*; altres: *Ara te penjarem* i altres injúries. I al virrei uns li deien: *gitano*; altres: *traïdor*; altres: *bordegàs*; altres: *Qui és, que li tiraré!*; altres: *Si no a hi ha ni botxí jo lo penjaré*. I los que nos deien injúries als dos, feien grans crits de Visca Carlos Tercer; altres Visca Peterborough. I jo, perquè no em tirassen, anava sempre ab la mà a les anques del cavall de Peterborough discorrent que per no tocar a ell no em tirarien [...] I al cap d'alguna hora Peterborough nos donà un gran dinar. I a la primera taula seien la duquessa i duc de Pòpuli, lo virrei, lo marquès d'Aitona, lo marquès de Risbourg, general de les armes, lo comte de la Rosa, governador de la plaça de Barcelona, lo canonge Don Fèlix Taverner, los dos inquisidors i altres; i a la segona alguns de nosaltres; i los que no hi cabérem

menjàrem drets i nos proveïen los de la taula. [...] I al cap d'alguna hora d'haver dinat, digué Peterborough al virrei quants cavalls havia menester per nosaltres per anar fins a la vora del mar per embarcar-nos. I lo virrei li digué 30 i jo diguí al virrei: *Mire Señor que seremos 40*. I lo virrei li digué, aleshores, 40 i Peterborough manà prevenir-los.

[...]

A penes començaren a remar los inglesos de la llanxa quan luego se posà a ploure i se mogué un gran vent. I jo, com no tenia la capa, que me la tenia lo comte de Llar, haguí de reparar la pluja ab lo sol gambeto de borata, durant més de dos hores que tardàrem arribar a la Capitana d'Inglaterra i en lo camí vomití tot lo dinar i moltes aigües. [...]

Lo endemà que jo fiu en dit vaixell vingué dit pare Francisco Roig ab T. Cavaller, cavaller de Cardedeu, lo qual pare Francisco Roig me contà com m'havien robat quant tenia i que eren 300 dins de casa i que les caixes, per obrir-les, les tiraven escala avall i ne feien trossos per robar lo de dintre; com m'havien penjat en efígie al meu balcó lo dia de l'entrada de l'Arxiduc pintat ab un gran paper; com m'havien enderrocant la casa aportant-se'n fins los balcons, portes, reixes, finestres, i rajoles i que havien espatllat molts envans; [...] i com en lo convent de St. Francisco de Paula m'havien cercat dins les celdes i aposentos més obscurs, lo que també me confirmà un capità de cavalls en lo vaixell dit Don Miguel Haro que es trobava en dit convent.

6.2.7. Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña. (Accions contra els botiflers)

Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña, a Rosa M. ALABRÚS (cur.), *Escrits polítics del segle XVIII*, tom IV, *Cròniques de la Guerra de Successió*, Vic, Eumo, i Barcelona, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2006, p. 91.

Dieron principio al saqueo y robo de las casas de los afectos al Rey, a quienes llamaban butiflés (voz que daba a entender según su inteligencia lo mismo que gabachos nuevos), y de antemano tenían ya señaladas con unas cruces encarnadas sus puertas, con tanto desorden que, las que hallaban cerradas abriéndolas con intrépido furor, se hacían dueños de cuanto encontraban en ellas; siendo tal vez muchos de los que las saqueaban conocidos de sus dueños, pues, quitado ya el rebozo y hechos a la desvergüenza, nada les atajaba ni causaba el menor embarazo.

Estaba toda aquella infeliz ciudad hecha un incendio, robando aquí, desnudando allí, disparando al que les parecía, cometiéndose en todas partes repetidas atrocidades. Daban aliento a la canalla algunos caballeros que delante iban esforzando el partido de su pasión, habiendo infinitos de aquellos vecinos que

poseídos del temor iban también entre los mismos amotinados sin más fin que el de librarse con este disimulo de alguna tropelía, temiendo de lo contrario les tuviesen por afectos, pues ya se ve que el que no apoyase en esta ocasión su conducta se hacía sospechoso y exponía a las iras de aquella confusa muchedumbre.

6.2.8. Dietari del convent de Santa Caterina. (*Final del setge*)

Dietari del convent de Santa Caterina, a Joaquim ALBAREDA (cur.), *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra: 1705-1714: El Dietari del convent de Santa Caterina i les Memòries d'Honorat de Pallejà*, Vic, Eumo, i [Barcelona], Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2001, p. 36-37.

Estant, com dic, lo P. Prior en Cardona, arribà lo rei ab l'armada a posar lo siti en Barcelona lo dia 22 d'agost de 1705 i com tota Catalunya estigué, fins a l'octubre, ab molta confusió. Pensàvem que lo P. Provincial, que estava en Saragossa, no cuidaria d'enviar la confirmació; però esta se trobà en casa de D. Francisco Amat, que començava a tenir l'estafeta per gràcia li havia feta lo rei, a petició del príncep Jordi Darmstadt. I havent cuidat los religiosos estaven en la torre d'avisar al P. Prior per a que baixàs a besar la mà al rei antes que se rendís Barcelona, per a que no se diferenciàs dels demés, havent-ho executat se logrà tot. Havent entrar les armes del rei dins la plaça lo dia 14, trobant-se ell ab altres religiosos en la torre, vingueren lo dia 15, i luego se llegí la patenta.

Com a l'últim del siti s'havien refugiat en casa més de 300 soldats los quals s'havien fet forts sobre la iglésia, lo que faltà poc no fos causa de nostra ruïna, pues que lo virrei havia donat orde que se volàs ab pòlvora en cas no volguessen exir, lo rei luego envià recado per a que se donàs de menjar als soldats fins que ell donàs providència perquè se presentassen en los regiments, disposició que tardà alguns dies.

Luego lo P. Prior donà providència per a que se restauràs tot lo dany havien ocasionat les bombes, que encara que no fou tant com lo any 1697, però no deixà d'ocasionar gastos.

No puc olvidar-me com alguns religiosos que per sa afició s'havien allargat en lo parlar, volgueren embarcar-se en l'armada inglesa per passar ab D. Francisco Velasco, virrei, i altres ministres en Andalusia, però trobant-se en lo moll lo dia 14 d'octubre ab lo ruido perderen tots los trastos i después, pobres i miserables de molts treballs de les grans pluges, hagueren de desembarcar i posats en un corral en lo Prat patiren moltíssim, fins que hagueren avisat a Fr. Jacinto Ester, que era germà d'un, per a que los anàs a recollir. Lo P. Pt. Francisco Ossuna se quedà ací ab lo P. Fr. Jeroni Dalmau i lo P. Fr. Jacinto Casals. Lo P. Mariano Bages se'n passà a Rosselló i lo P. Fr. Tomàs Mauri i lo P. Fr. Crisan-

to Orlau se n'anaren ab l'armada i lo P. Mauri, per ser vell, morí luego que arribà en Castilla. Lo P. Dalmau i Pt. Ossuna moriren breument en est convent i lo P. Bages, quan lo duc d'Anjou, la primavera sigüent, tingué lo siti en esta ciutat, vingué de Perpinyà i com patí molt en la retirada de l'exèrcit, arribat que fou en Perpinyà morí luego. Desengany per a que los religiosos no nos posem en matèries fora de nostre institut.

7. Carles III i les Corts catalanes de 1705-1706

7.1. TEXT INTRODUCTORI

7.1.1. *Context històric*

La presa militar de Barcelona i la instal·lació del rei Carles III convertiren la ciutat en la capital del bàndol austriacista. Ràpidament el Principat mostrà la seva submissió i fidelitat al nou sobirà. De seguida, el monarca començà a prendre decisions, entre les quals destaquen l'entrada pública que féu a la ciutat com a nou rei (el 7 de novembre de 1705) i la celebració d'unes Corts Generals catalanes, que s'iniciaren el 5 de desembre de 1705 i no es van cloure fins al 31 de març de 1706. En aquestes Corts i en altres privilegis posteriors, Carles III féu reconeixements polítics molt importants, ja que no tan sols es van ratificar les mesures econòmiques que havien adoptat les Corts anteriors de 1701-1702, sinó que el nou rei arribà a cedir el control de les insaculacions a les institucions catalanes —la decisiva mesura que no va voler concedir Felip V—, acceptà que es reguessin els allotjaments militars, que es facilités la reincorporació dels comtats de Rosselló i Cerdanya, i que fossin restituïts a la Corona catalanoaragonesa els territoris de Sicília, Sardenya i Nàpols. Com a contrapartida, entre altres, les Corts li van atorgar un donatiu de 1.900.000 lliures (a pagar en deu anys) i van acceptar, després de moltes reticències i discussions, d'excloure per sempre més la dinastia borbònica de la successió del comtat de Barcelona i de la Corona hispànica. Precisament aquest debat sobre l'exclusió dels Borbó evidencia que, ja des d'aleshores, es manifestà una divergència d'interessos entre les institucions catalanes i el monarca. El canvi dinàstic per si mateix no podia resoldre la tensió entre una arrelada tradició constitucionalista i les tendències absolutistes pròpies de les monarquies de l'època. La guerra i la situació d'excepcionalitat política que aleshores es va viure van impedir segurament que aquest conflicte tingués una dimensió pública més clara. Tanmateix, l'abril

del 1711, la publicació del llibre de Francesc Grases *Epitome o compendi de las principales diferencias entre les lleys generals de Cathalunya y los capitols del redres o ordinacions del general de aquella...* (en què l'autor defensava que les Corts no tenien capacitat legislativa i només podien ratificar les lleis reials perquè tinguessin més força jurídica) provocà la reacció de les institucions catalanes i motivà que l'obra fos requisada i cremada.

7.1.2. *Presentació dels textos escollits*

Les primeres disposicions adoptades per l'arxiduc Carles d'Àustria són reportades en el primer text de Castellví, extret de les *Narraciones*. Per la seva banda, Patllari Ombravella, que fou capellà de Santa Maria del Collell (Banyoles) i que redactà el dietari *Así estaran continuadas breument algunas cosas y treballs que han succehit en est pahys de Catelunya la senturia de 1700*, explica també les primeres mesures adoptades pel que fa a la fabricació de moneda i no pot deixar d'expressar la seva opinió que aleshores es visqueren moments de «massa llibertat». Una impressió que ell considera que encara va augmentar quan es va poder superar el setge borbònic de 1706.

Tot seguit presentem una crònica de l'entrada oficial de Carles III a la ciutat de Barcelona, molt centrada en els detalls de la celebració pública (els vestits i l'ordre del seguici reial, les decoracions dels carrers, les festes, etc.) feta en els *Dietaris de la Generalitat* corresponents a aquella mateixa diada. Feliu de la Peña en els *Anales* féu la descripció de les Corts catalanes de 1705-1706 que presentem a continuació. El seu relat incorpora diferents documents d'interès, com ara la llarga oració reial d'obertura o l'oració reial de conclusió i el text de l'exclusió dels Borbó, que no hem reproduït aquí a causa de l'extensió i de l'estil feixuc i protocol·lari que té. Però Feliu no aprofundeix en els debats que van tenir lloc precisament a l'hora d'acceptar l'exclusió de la dinastia borbònica, que sí que reporta Castellví en el fragment que hem reproduït. El filipista Antoni d'Alòs ens ofereix la visió que tingueren els borbònics d'aquelles Corts i ens mostra un panorama de la Barcelona de l'època clarament tremendista, per tal de desprestigiar el govern austriacista.

7.2. TEXTOS REPRODUÏTS

7.2.1. *Francesc de Castellví. (Primeres disposicions)*

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. I, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1997, p. 558-560.

El rey Carlos consideró los motivos de quejas y disturbios que aprehendieron los catalanes contra el Ministerio de Felipe y las causas de los disgustos

desde que murió el rey Carlos II. Quiso ostentar a la nación que ceñía su señorío a lo prescrito de los privilegios y leyes de la provincia manifestando la puntual observancia. Para extinguir toda sospecha nombró una junta que tituló Real de Estado por lo perteneciente a Cataluña. Eligió sujetos de los tres estamentos para aconsejarle, arreglado el curso de los negocios a su dictamen siguiendo la observancia de las leyes. [...]

El rey mandó entregar a la junta diferentes puntos sobre los cuales debían aconsejarle. Los más principales se reducían a 12 proposiciones. La primera, la interina providencia para la administración de justicia; segunda, cómo debían conferirse los empleos de y a qué sujetos; tercera, el modo cómo proveer las tropas; cuarto, el método para cuarteles y acantonar las tropas y guarnecer las plazas; quinta, la forma y el método y modo cómo proveer de víveres y pertrechos las plazas; sexta, la forma que debía observarse para proveer de cuarteles las tropas aliadas en las plazas; séptima, la forma cómo debían universalmente alojarse las tropas en la provincia y en particular ingleses y holandeses; octava, discurrir de forma cómo presidir las plazas, auxiliando los naturales, porque el número de tropas era corto; novena, forma cómo administrar los bienes de los naturales que habían seguido el contrario partido, así eclesiásticos como seglares, décima, si sería conveniente convocar desde luego a cortes generales; undécima, que se le representasen desde luego todos los medios que deberían practicarse y establecerse para la observancia inalterable de la religión, habiéndose ausentado los inquisidores; doceava, que generalmente se le representase lo concerniente al mayor bien público y a su servicio. Juntáronse los sujetos y representaron al rey que antes de ejercer ningún acto de regia jurisdicción debía primero jurar las leyes y privilegios, que se debía nombrar protonotario de la Corona de Aragón, o secretario del Consejo de Aragón por parte de Cataluña. No habiendo ni uno ni otro en Barcelona, debía ejercerlo el secretario de la Provincia. [...] La junta quiso proponer al rey el Dr. Narcís Feliu, que se resistió por no dejar la tarea de los *Anales de Cataluña* que escribía. El Dr. Juan Baptista Reverter, ciudadano honrado, se excusó a la Junta que su genio era muy retirado y propuso al Dr. Ramón Vilana Perles, ciudadano honrado que tenía la autoridad de notario regio, que era precisa para este empleo. Convino la Junta y le propusieron al rey por secretario de la Provincia. [...]

El rey declaró a los comunes que el día 7 había determinado hacer su entrada pública y respecto que las urgencias pedía caudales para aplicarse a la oposición de los enemigos y consideraba los atrasos de los comunes, les encargaba que los gastos fuesen con moderación. El dicho día a las 2 de la tarde salió de su palacio con toda la corte y fue por la puerta del Mar al lugar de Sants para ejecutar la entrada y recibir el ceremonial de diferentes magistrados. La Universidad literaria fue la primera.

7.2.2. *Patllari Ombravella. (Massa llibertat)*

Patllari OMBRAVELLA, *Así estaran continuadas breument algunas cosas y treballs que han succehit en est pahys de Catelunya la senturia de 1700*, a Lluís G. CONSTANS, «Una crónica inédita de la Guerra de Sucesión en Gerona», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. v (1950), p. 78-82.

Gonyat que fou Barcelona se desembarcá lo noble Sr. Arxiduch de Austria y entrá en Barcelona, fentse anomenar Carlos 3.^r Rei de Espanya. Y tenia sa propia habitació en dita siutat tot lo temps que se conserva en Espanya donant sas vistas per lo pahys, fortalezes y campanya sempre li convenia. Y feu fer molta moneda rodona, pasetas de 7 sous bar. quiscuna de valor tot lo temps que ocupa Barcelona las quals son estadas bonas y admesas per tals per lo pahys com las de nostron Rei Felip quint y may son estadas abetudas y tenent lo intrinsich valor com las demes.

També feu fer diners menuts de aram valent un diner bar. y feu repicar los que corrian donantlos valor de dos diners bars. quicunt, los quals despres que las armas de dit Sr. Arxiduch, dit Carlos 3.^r foren fora de Catelunya, tornaren al prestino valor de un diner y los diners patits que havia fet fer, dits: Carletas, foren abatuts y sols corrian per malla per lo pahys.

També feu dit Sr. Carlos 3.^r que, lo temps que ell ocupà al pahys, los estanchs de tabaco y bollas fosen sopits y sospesos y per dita causa lo pahys vivia ab mes llibertat, venent sens temor, y se anava eficionant a son voler y molts se posavan a servir voluntariament gosant de la llibertat que era la perdicio del pahys y de moltes animas estar enredadas per la massa llibertat que se vivia. [...]

Despres de lo passat y socorregut Barcelona [setge de 1706] hont es trobava lo dit Sr. Carlos 3.^r sen tornaren los somatents alegras en llurs casas, quedant lo pahys ab gran contento y alegria vehient que tots los dies anava multiplicant la moneda per lo pahys, estaven fora los estanchs, nos pegaven impositos Reals, catastros ni estancillas, corria prou moneda, venian be los cabals vivint ab molta y massa llibertat, encara que tinguessen allotjaments y pagassen algunas tassas, com corria moneda los aperexia no era res; y se posa à tanta pompa y offana lo pahys que los homens portaven botonadas de plata per las jupas, camisolas y calsas y las donas sintas de plata los dies de festa y gala.

7.2.3. *Dietaris de la Generalitat de Catalunya. (Jurament del rei i festes)*

Josep M. SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. x, *Anys 1701 a 1713*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2007, p. 652-654.

Disapte, a VII de novembre, MDCCV. [...]

En aquest mateix dia, després de dinar, la real magestat del rey, nostre senyor, don Carlos Tercer de Austria, compte de Barcelona, entrà en la present

ciutat de Barcelona, en la forma següent, ço és: que après de haver dinat sa magestat, que devia ser hora y mitja, isqué a cavall per lo portal de Mar, y voltant la ciutat se'n entrà dins del baluart del portal de Sant Antoni, en las torras del qual hi havia molta música, a gastos del General, consistint en timbalas, trompetas y menestrils, vestits ab cotas de domàs carmesí i blanch, acompanyat del príncep Antonio Hilistein y de molts altres titulars i cavallers, axí forasters com del present Principat, també a cavall, y ab las suas guardas reals de a cavall y alabarders y ab altres milicias de infanteria. Y arribat que fou dins dit baluart, per lo excel·lentíssim milort compte de Peterbroum, general de las milícias dels aliats, ab una fuente de plata li foren entregadas las claus dels portals de esta ciutat. Las quals, après de haver acceptat sa magestat, las tornà a dit milort. Y en dit puesto lo reberen los excel·lentíssims senyors concellers de la excel·lentíssima ciutat, ab sos pròmens, y vint-y-quatre personas del savi Consell de Cent, a peu, tots vestits de militar. Y després de haver donat las gràcias a sa magestat, per veu del senyor conceller en cap, de la honrra tanta singular que feya a esta ciutat entrant en ella y volent jurar sos privilegis, sa magestat manà cubrir a tots los sis senyors concellers, los quals sempre anaren cuberts durant esta funció. Y luego lo senyor conceller en cap prengué la rienda del cavall en què anava sa magestat ab la mà esquerra. [...] Se continuà esta funció en esta forma: és a saber, que per tots los carrers a hont passa sa magestat, per un costat y altre, estaven differentes milicias dels aliats a peu, y devant lo real palau un regiment, y tots ab las armas a las mans. [...] Després passà per lo portal de la Dressana, antes del qual, a gastos de la Generalitat, estava format un molt rich arch triunfal adornat de la tapissaria més fina de la present casa de la Deputació, rematant ab lo docer de brocat de tres altos de la present casa, sota del qual estava una vera figia de sa magestat. Al costat del qual arch hi havia un tablado molt dilatat, adornat de uns draps, ab los quals estaven pintats dos àngels que sustentaven y tenian las armas de la Deputació, dins lo qual catafal ha y havia molt singular y esquisita música, consistint en timbalas, clarins, menestrils y vària música de corda. Passà sa magestat per lo Dormidó de Sant Francesch, y arribat que fou al plà de Sant Francesch, se apeà sa magestat y se'n pujà en un bell tablado que la ciutat a sas costas havia allí fet fer, com és acostumat, lo paviment del qual y gradas estavan cubertas de paños catorsens o setsens de colors vermells i grochs, y en lo rebedor de dit catafal y costats de la escala hi havia uns balustres tornejats de fusta, jaspejats de blau y plateats en sertas parts. [...] Y estant axí, han aportat devant sa magestat una taula coberta de un rich estrado o tapete ab un missal desobra, y allí, encontinent, és arribat lo guardià del convent de Sant Francesch, revestit ab capa pluvial, aportant la vera Creu, assitint-lo alguns religiosos y dos acòlits ab sos candeleros. Y ha posat dita vera Creu sobre dit estrado o tapete, y sa magestat, posant sa real mà sobre de ella,

ha fet lo jurament acostumat, que és dit de la Ciutat y per las islas, llevant acte de dit jurament don Ramon Vilana Perlas, secretari de sa magestat, estant en dit tablado gran en peus, descubert. Fet lo dit jurament y apartada de devant sa magestat la dita taula, los senyors consellers y sos pròmens han pujat a besar la mà a sa magestat, fent-li tres reverèncias al anar y tres al tornar-se'n, agenollats de una rodilla en la ocasió que li besavan sa real mà, havent-li antecedentment donat las gràcias lo senyor conceller en cap en veu de sos companys. [...] També allí han passat, per devant de sa magestat los gegants, drac y brívia y cavalls cotoners de la ciutat, y la àguila, havent esta dansat y aquells ballat. Prestat dit jurament per sa magestat y fetas totas las sobraditas cosas, ab la meteixa ordenansa y acompanyament que antes, ganant devant las sobraditas confrarias ab sas invensions y banderas, ha muntat sa magestat a cavall y tos los demés que y anaven en la mateixa forma que antes. [...] Y passant sa magestat per devant la presó ha perdonat a molts dels presos que no tenian instància de part, com és acostumat; [...] plassa de la Seu, a hont, al ser devant del palau episcopal, ha baxat sa magestat de cavall y allí lo ha exit a rébrer ab creu alta lo il·lustríssim y reverendíssim senyor bisbe de Solsona, per trobar-se absent del present Principat lo senyor bisbe de Barcelona, vestit de pontifical, junt ab tots los capitulars y clero de dita iglésia, tots ab hàbits de cor, cantant lo Te Deum Laudamus. Y havent-se posat sa magestat en lo gramial a mà dreita de dit senyor bisbe, ha entrat en la Seu per lo portal major, lo qual estava molt ben impaliat. Y en lo altar que y havia allí lo dit senyor bisbe de Solsona li ha rebut lo jurament per lo Capítol y lo clero, y se'n ha muntat dalt en lo presbiteri [...] a hont ha fet lo altre jurament acostumat. [...] Tot lo temps que sa magestat ha estat en dita iglésia han tocat totas las campanas de la cetredal, havent precehit que al entrar sa magestat dins ciutat per lo portal de Sant Antoni tocaren totas las campanas de las iglésias de la present ciutat diferents vegadas. E fet tot lo demunt dit, ab la mateixa ostentació y acompanyament se'n és tornat sa magestat per lo dit portal mayor que era entrat, y havent muntat a cavall, se'n éss anat. [...] Y per quant hera de nits quant sa magestat és exit de la Seu, los de las sobraditas confrarias, ab un sens fi de número de atxas, lo han acompanyat, y estant ense-sas las lluminàrias per los carrers a hont ha passat. En la casa del General y Bolla de la present ciutat, ab tablado sota lo balcó, a costas de la Deputació, ha y havia molta música ço és, timbalas, trompetas, menestrils y de corda, estant adornat lo dit tablado de tela groga i vermella ab las armas del General. Tots los carrers per a hont ha passat sa magestat han estat las finestras y parets entoldadas de colgaduras y tapisseries, y molt en particular lo porxo de Sant Jaume y los enfronts de las casas de la Ciutat i Llotja. Esta tarda se ha fet salva real en lo temps de la entrada de sa magestat, disparant tres vegadas tota la artilleria de esta ciutat, essent innumerable lo concurs de la gent que ha acudit per tots los

carrers, mirant-se sa magestat ab molta alegria y contento per experimentar tenir un rey de tantas amabilíssimas prendas, axí de virtud com de més y en tant poca hedat quedant enamorats los ànimos de la Nació Cathalana acerca de son para, rey y senyor natural.

En aquest mateix dia, a la nit, hi ha hagut alimària en la present ciutat, molt numerosa y ab gran multitut de atxas en la present casa, per ser esta ocasió tant grave. [...] Tocada la oració, a gastos de la present ciutat, se ha disparat grandíssima multitut de bombas, carretillas y altres cuets des de la dita casa del General y Bolla, obtinguda llicència de sas senyories, que ha durat la cosa una hora. Y després de haver-se fet senyal del real palau ab un candelero, desde dit palau, a gastos de sa magestat, ha estat coronat de atxas en totas las dos rengleras de balcones.

7.2.4. Narcís Feliu de la Peña. (Crònica de les Corts)

NARCÍS FELIU DE LA PENYA, *Anales de Cataluña*, vol. III, Barcelona, Base, 1999, p. 544-550.

A 28. jurò el rey por Cataluña, y recibió el juramento de fidelidad, de todos los Estados, y Braços en la Sala grande del Palacio Mayor.

A 5. de Deziembre fue la abertura de las Cortes, y la celebre Proposicion del Rey que en viva voz hizo à los Braços convocados en la Casa de la Deputación: La conclusion de las Cortes fue Miercoles Santo à 31. de Março, con otra magestuosa, y elegante Oracion en aprecio, y ponderación de los relevantes meritos, y servicios de la Nacion Catalana. [...]

Dilataronse estas Cortes por causa de algunas Constituciones que pretendían los Braços, y no parecía á los Tratadores de la parte del Rey, que las concediesse; no faltando algunos, (aunque pocos) que parecia las diferian con arte; però concluyeronse à gusto del Rey, y Vasallos. Mandome su Magestad antes de abrirlas, me abstuviesse de entrar al Braço Militar, favoreciendime, y sirviendose de mi inutilidad para mediar, è instar la conclusion, que se consiguió à vista de la poderosa Armada enemiga, y de dos Exercitos. [...]

Mandome el Rey Martes 30. de Marzo llegàr à las Cortes, y dezir á los Braços, que en aquel dia se avian de concluir las Cortes, y que dilatandose, no las queria concluir: Prometieronme se executaria, como lo cumplieron dia Miercoles.

Apenas lleguè al Rey, quando parte del Pueblo de Barcelona llegó á la Deputación, donde se celebravan las Cortes, diziendo las dexassen, y tratassen de la defensa contra los Enemigos: Luego partieron à Palacio: mandòme su Magestad baxàr, y consolarles con la palabra de concluirse en aquel mismo dia, ò por la mañana del siguiente; quedando todos contentos, y prevenidos contra la oposicion. A esto llegó el intenso amor de la Nacion Catalana, y mayor de los

Barceloneses finos con su Adorado Monarca, y mucho mas, como veremos en el Asedio.

[...]

Declaró el Rey en la Constitucion primera destas Cortes con uniforme aprovacion, y libre, y espontanea voluntad de los Estados, ò Braços de la Provincia, que era Rey, y Monarca legitimo de toda la Monarquia Española, excluyendo de la Succession de ella para siempre, à todos los de la Casa Real de Fra[n]cia, y Principes de aquella Corona, con magnanimo desprecio de las fuerzas enemigas; assegurados Rey, y Vassallos en el favor Divino, y proteccion de los Santos Tutélares, que favorecieron á este Principado para la accion más gloriosa, y magnanima que puede leerse en los Anales de la Fama.

7.2.5. *Francesc de Castellví. (Debat intern)*

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. II, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1998, p. 33-36.

Las cortes generales que el rey Carlos convocó se celebraron en la casa de la Diputación de Cataluña. Concurrieron en ellas el arzobispo de Tarragona fray José Llinás, aragonés, religioso de la Merced, presidente del Estamento eclesiástico, los obispos, abades, los enviados de los cabildos y otras dignidades eclesiásticas que poseen lugares o jurisdicciones y tienen voto en ellas. En el Estamento militar, cuyo presidente es el duque de Cardona de algunos años atrás, concurren todos los caballeros y por ausencia del duque fue precisamente don Pedro Torrellas y Sentmenat, que lo era del Brazo particular o Estamento de la nobleza. En el Brazo real concurren todos los enviados de las ciudades, villas y pueblos regios, cuyo presidente es el *conseller* primero de Barcelona, y en estas cortes por muerte del primero fue presidente el Dr. Francisco Gallart y Pastor, *conseller* segundo. Hizo de camarlengo el príncipe Antonio de Liechtenstein. [...] El rey entregó al Dr. Ramón Vilana Perles, que poco antes había nombrado protonotario, la proposición que hacía a las Cortes para que en alta voz la leyera el protonotario que leído respondió en nombre de los estamentos el arzobispo de Tarragona. La proposición del rey Carlos y la respuesta de la corte general a la proposición del rey, que fueron en 5 de diciembre de 1705, como fueron impresas y dadas al público y refiere la proposición hecha del rey Carlos Feliu (*Anales de Cataluña*, t. 3, f. 544) [...]

Continuó la corte general sus sesiones. Reformáronse abusos. Se extinguieron diferentes perjuicios. Se establecieron algunas leyes y fueron reintegrados los catalanes en algunos privilegios y otras prerrogativas, eclipsadas en el curso de más de 100 años, desde las cortes que en 1599 celebró Felipe II de Aragón, III

en Castilla. El rey Carlos convino en la reintegración de las libres insaculaciones, de la tan decantada y disputada prerrogativa de que el rey, sin cognición de causa, no puede privar ni suspender de sus empleos los diputados de la provincia, ni *consellers*, ni ellos por sí solos elegir los concurrentes a los empleos. Esta fue la prerrogativa tan combatida en las cortes del rey Felipe que celebró en 1702, que dio motivo a los primeros disgustos y origen de las presentes turbaciones. A la Diputación concedió el rey Carlos la reintegración por capítulo de cortes a la ciudad de Barcelona por privilegio y se reservó por aquella sola vez las insaculaciones en las vacantes de concurrentes. Apaciguó el rey Carlos la poca satisfacción en que estaban los catalanes de no ser empleados en los senados de los reinos de Nápoles, Sicilia, Cerdeña y Mallorca, reinos unidos a la Corona de Aragón, ocupando casi siempre los empleos los castellanos. Concedió en estas cortes a los catalanes una plaza fija en todos los consejos y añadió que gozasen lo mismo en el senado de Milán.

El rey Carlos, para inclinar las cortes a finalizar las sesiones, iba de cuando en cuando al solio. Los más deseaban concluir las. Los negocios eran muchos y aunque se juntaban mañana y tarde no era posible terminarlos. El común del pueblo lo deseaba. Las noticias de las prevenciones que hacían las Dos Coronas en las fronteras daban más motivo al rey en las instancias y en el pueblo más ansia en desearlas concluidas. El principal impedimento que tenía la corte indecisa era la ley de exclusión de los Borbones al condado de Barcelona que proponía el rey Carlos a las cortes, que en Cataluña se llamaba *constitución*, que era la ley que el rey proponía y las cortes consentían. Dilatábase la resolución de las cortes en convenir. Alegaban los sujetos destinados para formar las constituciones de parte del Principado a los tratadores de parte del rey que le habían jurado rey y le mantendrían con todo su poder y sangre, pero que excluir a los que podían tener alguna pretensión, sin oír todas las partes, no se atrevían a proponerlo a las cortes, porque se apartaban de los que se ejecutó en el congreso de Caspe, cuando los reinos de Aragón, Valencia y Castilla eligieron por rey al príncipe don Fernando de Antequera. Añadieron que el príncipe Felipe de Borbón ya quedaba excluido porque entró sin solemnidad de declaración del derecho, que pertenecía a las cortes hacer la sentencia siendo el caso dudoso y que, a más de esto, había quebrantado muchas leyes de las que juró en su ingreso, y por esto en fuerza de las leyes del condado de Barcelona estaba decaído de la pretensión. No era posible superar punto tan importante, porque consideraban débiles sus fuerzas para tanto empeño y aunque el amor era el mayor a su persona, no era del todo ciego porque preveían a los peligros y contingencias que se exponían. Recibieron avisos que de las fronteras de Francia y de Aragón se disponían las tropas de las Dos Coronas a penetrar en Cataluña y a emprender la marcha para sitiar a Barcelona. El día 29 de marzo, esparcida la voz que los

dos ejércitos se acercaban a Barcelona, parte del pueblo concurrió delante de la casa de la Diputación donde se celebraban las cortes, declarando deseaba se concluyesen, por lo que el rey Carlos mandó decir a las cortes que si luego no se concluían, le era preciso prorrogarlas. El pueblo anhelaba la conclusión porque quedaba establecida la libre insaculación en el modo que la gozaban antes de los años 1652. [...] Después, pasó en 26 de marzo a pedir hora para hablar a los diputados de la Provincia. Conferenció con ellos, les aseguró podían en su nombre insinuar a la corte general que la reina de Inglaterra aseguraba la ley de exclusión que el rey Carlos deseaba, y para más seguridad les entregaba una carta de su soberana, su data en 7 de marzo de 1705, [...] Entonces fue cuando, para más persuadirlos, hicieron entender a las cortes que el rey había confiado la formación de la ley a don Miguel Calderó y al Dr. Francisco Solanes, entrambos sujetos de gran literatura y de entera satisfacción de los catalanes. [...] Esto facilitó del todo el consentimiento general de las cortes y finalizó del todo los reparos y dio consuelo la resolución que el rey Carlos hizo entender a las cortes que se quedaría en Barcelona a la defensa de la plaza. [...] Allanada la referida laberintosa dificultad, el rey Carlos propuso la ley de exclusión a la corte general, la cual dio su consentimiento. El día 31 de marzo pasó el rey Carlos al solio. Leyóse la constitución o ley de exclusión y el rey concluyó las cortes e hizo su oración a la corte general. [...]

Las cortes prometieron al rey Carlos dos millones de libras catalanas de donativo voluntario, con las mismas protestas, a ciertos plazos en el espacio de 10 años. Este donativo excedió de medio millón al que ofrecieron al rey Felipe. El rey Carlos concedió la mayor parte de las prerrogativas que gozaban los catalanes antes de las turbaciones del año de 1641. Sólo quedó pendiente el integrar a la ciudad de Barcelona y demás ciudades en la posesión antigua de las guardias de sus puertas y fortificaciones, el tener artillería propia, armería y el no entrar tropas a presidiarlas, visos de ciudades libres. El rey Carlos hizo entender a la ciudad de Barcelona que hallándose formadas todas las coronelas de Cataluña y fiada su persona a la de Barcelona, era evidente prueba de mayor concesión y confianza que aseguraba no entrarían tropas en Barcelona más que las precisas para descanso de los naturales o en las urgentes necesidades. Con esto la ciudad de Barcelona acalló sus instancias. [...]

La diversidad de dictámenes que se ha concebido en Europa de la ley de exclusiones que estableció el rey Carlos en las cortes que celebró a los catalanes dio motivo a manchar el honor y el proceder de los catalanes, afirmando, los escritores falsos supuestos por falta de verídicos informes y conocimientos del hecho. [...] Por basa fundamental debe suponerse que las leyes que se establecen en las cortes generales de Cataluña son en tres clases. Las primeras se llaman *constituciones*. Éstas son las leyes que propone el rey a las cortes generales, y

ellas consienten y aprueban. [...] Esto manifiesta que la ley de exclusión de los Borbones no la propuso la corte general, pues fue por constitución y sólo la aprobó por aquella parte que creía tener derecho, perteneciente a decidir del litigioso entre las partes competidoras a la sucesión en cuanto al condado de Barcelona, como queda referido en el año de 1700.

7.2.6. Antoni d'Alòs i Rius. (Visió borbònica)

Breve noticia de las cinco principales revoluciones que en varias épocas han sucedido en el Principado de Cataluña, a Rosa M. ALABRÚS (cur.), *Escrips polítics del segle XVIII*, tom IV, *Cròniques de la Guerra de Successió*, Vic, Eumo, i Barcelona, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2006, p. 178.

El año 1706 fue fausto para los austríacos. Toda la Cataluña había formado empeño en defenderse (menos Cervera, que se siguió siempre fiel a su Rey Felipe). Los paisanos de las pequeñas aldeas habían formado el propósito de ser todos soldados. Creó el Principado dos regimientos a sus expensas, siendo sus coroneles don Miguel Pinós y don Jaime Cordell[e]s, pasando circulares para toda Cataluña para recoger gente y armarse, que todo fue fácil de conseguir por hallarse todas las ciudades y villas y pueblos (menos Rosas que se defendía por el rey Felipe) de este Principado a favor del rey Carlos.

Esto lo confirma las famosas Cortes que celebraron los catalanes en la ciudad de Barcelona en la casa de la Deputación del General, en el mes de marzo del año 1706. En la primera de sus constituciones se declara la sucesión de la monarquía de España, sus reinos, dominios y provincias a favor de Carlos III, excluyendo perpetuamente la casa de Borbón. Las firmaron casi todas las ciudades y villas de Cataluña y en su nombre los síndicos de las mismas, que todavía andan impresas en un tomo en folio de 196 páginas impresas en Barcelona en la oficina de Rafel Figueró, calle de los Algodoneros, año 1706.

En estas Cortes en el cap. CXI se concedió carta de connaturalización a don Antonio Floriano, príncipe de Liechtenstein, mayordomo mayor del rey Carlos, que estaban a su cargo todos los negocios caseros, y procuraron los catalanes obsequiar a todos los dependientes y empleados del rey. [Eran innumerables] las insolencias y tropelías que cometían las tropas que estaban alojadas a las casas, que no contentos de robarlas prohibían muchas veces al marido la entrada a su casa y al padre y parientes para poder impedir el adulterio de su mujer y el estupro de sus hijas. Llegó a tal extremo la insolencia que robaba por las calles las doncellas y las tenían encerradas hasta haberlas forzado. Y a pesar de ser tan católicos los catalanes se permitió cátedra pública de Calvino y Lutero, autorizando el Gobierno estos excesos para conte[m]porizar a Peterbourg, que tenía a su mando todas las tropas, y al duque de Moles [por el] que corrían los negocios políticos.

8. El setge borbònic de Barcelona i l'ofensiva austriacista de 1706

8.1. TEXT INTRODUCTORI

8.1.1. Context històric

La reacció borbònica davant de la presa de Barcelona de 1705 fou força ràpida gràcies a l'ajut militar de Lluís XIV i al suport incondicional que Felip V rebé de Castella. Durant el mes de març del 1706 ja es va poder reunir un voluminós exèrcit que, a principis del mes següent, va posar setge a la capital catalana. Els efectius militars del Principat eren petits i tot just en fase d'organització. Molts s'havien desplaçat a lluitar al País Valencià. Malgrat el perill imminent, el rei Carles III acceptà restar a Barcelona per la petició expressa de les institucions catalanes (i, com ja hem vist, presidí les Corts fins al 31 de març). La formació de la Coronela fou bàsica en la defensa de la ciutat. Tot i haver conquerit Montjuïc, els borbònics van haver de retirar-se precipitadament a principis de maig, a causa de la pressió dels assetjats i de l'arribada d'una flota britànica de quaranta-set vaixells. Aquest triomf possibilità una ofensiva aliada cap a Espanya endins que va permetre la presa de Madrid i que, el 2 de juliol, l'arxiduc Carles es proclamés rei de Castella. Fou, però, una conquesta efímera, ja que ben aviat les forces austriacistes van haver de marxar d'aquella capital a causa de la contraofensiva militar borbònica i de l'aixecament popular que aleshores esclatà. La retirada aliada es va fer per València, on la cort de Carles III s'oposà al general Basset i al seu projecte antisenyorial, cosa que comportà una pèrdua del suport popular a la causa de l'arxiduc. Els fracassos militars austriacistes es van veure parcialment compensats per l'èxit de l'expedició aliada a Mallorca (on fou proclamat rei el dia 4 d'octubre) i la presa d'Aragó. Tots els territoris hispànics de la Corona d'Aragó quedaren així sota obediència de Carles III (excepte Menorca, en mans franceses, sotmesa a una forta repressió).

8.1.2. *Presentació dels textos escollits*

Francesc Gelat i Jaume Avellà ens ofereixen, com en anteriors ocasions, una visió sintètica de l'esdeveniment. En el cas de mossèn Avellà, crida l'atenció el seu esforç per a quantificar, amb el màxim de rigor possible, les pèrdues borbòniques. La llista que recollim va ser feta en un foli a part i era molt més completa que no pas les dades que oferia ell mateix en el text enquadernat (i lògicament redactat amb anterioritat). El tercer dels textos és el de l'exiliat austriacista Josep Plantí, extret de la seva crònica sobre la Guerra de Successió que es conserva manuscrita a la Biblioteca Nazionale Braidense de Milà (ms. AF XI 12). El text de Plantí sorprèn per la seva capacitat sintètica i argumentativa a l'hora de plantejar els termes de l'enfrontament entre agressors i defensors. La seva descripció aparentment distant no fa sinó augmentar la magnitud de la derrota borbònica. Per la seva banda, Castellví dóna una visió numèrica de les forces enfrontades i fa una explicació del funcionament i la història del cos de la Coronela, una unitat militar d'extracció clarament popular que arribà a tenir un paper molt destacat fins al final del conflicte. El capellà Patllari Ombravella ens fa una curiosa descripció de com veia que eren els aliats i no pot amagar la seva sorpresa pel que fa als costums que tenien d'ingerir begudes alcohòliques que no eren de vi de raïm.

Honorat Pallejà ens torna a aportar la visió des del bàndol filipista. Segons que explica ell mateix, es desplaçà des de Perpinyà per a assistir al setge que comandava el mateix Felip V, per tal d'anar a jurar-li fidelitat i rebre la corresponent recompensa si aconseguia vèncer la resistència ciutadana. D'aquesta manera es convertí en un involuntari testimoni directe de la retirada borbònica. També la *Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña* ens dóna una altra visió del bàndol borbònic, amanida amb la descripció de l'eclipse que es produí en el moment de l'inici de la reculada militar.

De la importància que els austriacistes van concedir a aquella victòria ens en dóna testimoni Feliu de la Peña en la descripció que fa, en els *Anales*, de la construcció d'una piràmide commemorativa de l'esdeveniment, que no cal gairebé ni dir que fou destruïda després de l'onze de setembre de 1714, quan Felip V finalment esclafà la resistència catalana. L'anònima *Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña*, de signe borbònic, explica com era vist l'arxiduc a Castella: com si fos l'anticrist. El ja esmentat Feliu de la Peña és qui reporta, als *Anales*, el pas de l'entusiasme austriacista a la constatació del fracàs de l'ofensiva que s'havia emprès i que havia dut Carles III a Madrid. Un cop a la capital, un motí ciutadà evidenciava l'escàs suport que tenia el candidat austríac, que va haver de recórrer als temibles miquelets catalans per reprimir-lo. Recorrem finalment un altre cop a Castellví per tal d'obtenir una descripció detallada de les característiques d'aquesta milícia —que, pels seus mètodes expeditius, despertaren una intensa polèmica

fins i tot en el mateix bàndol per al qual servien, com veurem al llarg del present volum— i també per evidenciar la importància estratègica del control de l'illa de Mallorca.

8.2. TEXTOS REPRODUÏTS

8.2.1. *Francesc Gelat. (Un intent d'assalt frustrat)*

Memòries de Francesc Gelat, a Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 80-82.

Ab què, després, cap a l'ivern, la armada de mar se'n tornà a Inglaterra sens quedar ningun vaixell i, en asò, à soseït que lo duch d'Enjou à fet son exsèrsit per la part de Espania i Fransa, tanbé per la part de Roselló, ab què, sens tocar en ninguna fortalesa, tant de una part com d'altra, se'n són anats a Barselona, que tots dos exsèrsits s'i són trobats a dos de abril de 1706, i arribant se n'anaren a envastir a Montjoÿch i no-l pogueran aver. I tanbé, al mateix temps, se trobaren devant Barselona la armada de mar de Fransa, ab què an asetiat Barselona per terra i mar i an batut fortament a Montjoÿch, ab què l'an pres i, després, batent la ciutat fortament, fent-i molt dani tirant-i bombas, ab molta gent que s'i à morta de una banda i altra.

En asó, tanbé à soseït que càdal dia s'alsàvan somatents, majorment als primers de matx se à alsat un somatent general que casi tot Catalunya s'ajustà serca de Barselona, que i avia moltíssima gent i, astant allí, és vinguda la armada de mar de Inglaterra, que passava de sent vaxells i an desembarcat molta gent i an socorregut Barselona, ab què totom à quedat alegre<s> i ab molt ànimo.

Tanbé advartesch que antes de arribar la armada de Inglaterra, ja la de Fransa se n'és anada, de tal manera que, als vuit de matx, trobant-me jo an al somatent cerca de Barselona, é vist las dos armadas de mar, la de Fransa, [que] s'anava retirant i la de Inglaterra [que] anava arribant. I, com tot axò, la armada de terra encara està batent Barselona, fins avui, als 12 de matx, que és lo dia que jo fas esta nota. Ara Déu sap lo que serà.

[...]

Noto que lo dia 12 de maig, lo dia que lo sol [s']eclipsà, la dita armada de Fransa i de Espania que, de dos pars, com tras està notat, s'ajustà en Barselona, dit dia 12 se és alsada i, tota junta, se és retirada per la banda de Anpordà i és passada per lo coll de Moncada, dret a St. Celoni i Ostalrich i Llagostera, dret a la Vall Darua i en volta la Bisbal, ahont vui, als 25 de maig, se troba. I a fer aqueix camí des de Barselona a l'Ampurdà an posat sis dias. Lo mal que à fet és grandísim: moltes casas cremadas, robadas, fins las isglésias saquejadas, que és terror

de sentir-o a dir, encara que per aqueix camí los miclets i altra gent los anàvan perseguint algun poch, que n'i an morts a dotsenas, però lo major que se pot dir de exa retirada és que dita armada à dexas en lo pla de Barselona tota l'ertillaria, que, segons se diu, pàsan de sent i tans canons, més de quaranta morters de tirar bombas, moltíssim de blat, molta farina, vestits, sabatas, ab què és gran número lo bé que an dexas. I de tenir ells tanta provisió se judica que estàvan ab ànimo de guaniar Barselona, i la volían ben proveir peraquè si l'armada de Inglaterra los agués asitiats, ells aguèran tingut la plasa proveïda; com, de fet, que si com la armada de Inglaterra arribà los francesos fósan estats dins Barselona, aguera semblat un Judisi per poder-los-en traure.

Ab què una retirada com aquesa, sent-i lo mateix duc d'Enjou, no pot dexar de éser notada. *Esto* ha passat fins vui, als 25 de mag de 1706.

8.2.2. Jaume Avellà. (Explicació i quantificació de les pèrdues borbòniques)

Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 46-48.

Ítem, als 29 de març 1706, a la nit, passà per devant de Arenys una armada del francès de més de cent velas, entre barcas, gànguils y vaxells, y los més eren gànguils; i avia ya acerca de un mes o més que ne rodàvan per aquí devant uns vint-y-sis vaxells y lo demés del temps estàvan devant Barcelona y dins aqueix temps entrà a l'Empurdà un exèrcit del francès de un[s] set a vuit mil soldats y los dits soldats travassant per Palamós y St. Feliu vingueren per Massanet, Vidreras, Hostalrich y als 31 de mars feren nit a San Celoni y als 2 d'abril foren al pla de Barcelona per a unir-se ab altre exèrcit de semblant candidat o més [que] venia de la part de Aragó en adjutori de dits. Y als 3 de dit, feren asalt a Monjuhic pençant guanyar-lo, perquè, diu, tenían feta trahitió ab lo qui-l governava y, antes de anar-hi ells, fou descuberta y axís y a dit assalt, diu, ne mataren molts.

Després continuaren en voler-lo guanyar y los de dins, vent-se molt oprimits, al cap d'alguns dias lo dexaren vàcuo y se'n baxaren baix a la ciutat y després los contraris des de dita muntanya de Monjuhic batían la ciutat nit y dia, ab què ya los avían posat molt peril de poder entrar en ella.

Als 7 de maig descobriren una armada de uns cent vaxells que venían en favor dels assitiats, y vist axò la armada del francès que se estava devant Barcelona se n'anà y als 8 de dit, la armada que se avia descubert ya fou devant Barcelona. Y als 12 de dit, de bon matí, desemparà lo exèrcit que tenia assitiat Barcelona, anant-se'n devés San Celoni y dit dia s'eclipsà lo sol, y fou tal que se obscu<cu>rí lo día a no poder-se llegir, la qual obscuritat durà manco de mitg quart, y al temps de dita obscuritat, que serían las nou horas y mitja del matí

poch més o manco, se trobava lo exèrcit que avia dextat Barcelona y se n'anava envés San Celoni passar lo coll de Muncada; y als 13 de dit a las 3 horas de la tarda, diu, passà per San Celoni y, per las pars que ha passat, diuhen, ha fet molt de dany, robant y cremant casas y isglésias y, a l'Ampurdà, diuhen, han cremat sis o set llochs, lo un prop de l'altra.

Allí al pla de Barcelona, allí ahont tenían les provisions dit exèrcit, diuhen han dextat [...]

Canons de bronse	140
Murters de bronse	27
Barrils de pólvora	5.000
Bombas	2.000
Granadas reals	1.000
Palas, pichs y xades	8.000
Balas de artilleria	40.00
Sachs de farina	13.000
Sivada molta quantitat	
Caxas de ferro y morters	12
Parells de sabatas	10.000
Barrils de balas de fusell	600
Tortugas de plom	100
Granadas de mà	14.000
Pells de bou	1.000
Molta quantitat de carbó	
Alguns bahuls que los paysans han desbotat per lo camp	

Als 20 de juny, lo rey Carlos 3, que Déu guart, ha fet posar al Born de Barcelona una piramis y al capdemunt una imatja de la Concepció de Maria Santíssima feta de bronsu, y quan sa féu axò en dit Born digué missa de pontifical lo bisbe de Solsona ab assistència del dit rey y magnates de dita ciutat, cleresia y populatje. Y dit dia, diuhen, féu moltras gràtias de títols que donà a difarents perçonas y officis.

Als 23 de dit, se n'anà a Monserrat y, diuhen, oferí la espasa o espadí a Maria Santíssima y després se n'anà a Vilafranca y tirant a Tortosa per anar a campanya.

8.2.3. Josep Plantí. (Agressors i defensors)

Agustí ALCOBERRO, «Memòria històrica i pensament polític a l'exili austriacista. La crònica de la Guerra de Successió de Josep Plantí», *Pedralbes*, núm. 23 (2003), p. 339.

És un fet ben admirable i digne, un rei agressor i un altre de defensor. El primer, amb guerrers veterans i amb moltes tropes. El segon, dintre de la ciutat, sense soldats, sinó només amb els ciutadans generosos que volen fer la guerra, tots ells preparats per a morir o per a defensar la ciutat [...] Varen ser obligats [els agressors] a fugar-se amb el seu rei, abandonats els elements de l'empresa, els utensilis, els instruments, les innumbrables provisions d'armes i d'artilleria i abandonant els projectils de guerra de bronze. I els exèrcits no se'n van anar pel camí pel qual havien vingut, sinó que tots s'adrecen a França pel mateix camí.

8.2.4. Francesc de Castellví. (*Forces enfrontades*)

8.2.4.1. Xifres de cadascun dels bàndols

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. II, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1998, p. 25.

Mandaba las armas aliadas y propias del rey Carlos, con título de generalísimo que le dio el rey, milord Peterborough en Cataluña, fronteras de Aragón y reino de Valencia. Las tropas que desembarcaron en 1705 estaban reducidas a 4000 hombres. Las propias del rey Carlos eran las que de nuevo levantaba. Consistían en cinco regimientos de caballería y dragones, la infantería, en dos de extranjeros, cuatro de españoles; de ellos, dos que formó la Diputación de Cataluña y ciudad de Barcelona a su costa. Estos cuerpos no eran completos. A más de esto, formó cinco regimientos de fusileros de montaña. Las Dos Coronas resolvieron invadir Cataluña y sitiar Barcelona. El rey Felipe tomó el general mando; bajo sus órdenes, los mariscales de Tessé y Noailles. El rey desde Aragón penetró en Cataluña con 19 batallones y 19 escuadrones. El duque de Noailles desde Rosellón entró con 21 batallones y 8 escuadrones. Estos cuerpos se unieron sobre Barcelona. Unos han querido decir el todo eran 28.000 hombres; otros, 30.000; otros, 36 batallones, 24 escuadrones. Fuerzas marítimas que ingleses pusieron en el mar: 78 navíos de guerra; holandeses, 54; franceses, 35 en el Mediterráneo, 15 en el Océano, sin contar de los dos partidos los armadores de particulares, no los navíos empleados en las Indias.

8.2.4.2. Cos militar de la Coronela

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. I, 1997, p. 451-456.

El aguerrido y renombrado cuerpo de los naturales y habitantes de Barcelona se componía de los colegios, gremios, cofradías, estamentos, nombrados co-

munes de las artes y oficios mecánicos, de los sujetos promovidos a ellos. En Barcelona, cada gremio forma un común, poseyendo casa propia, donde se juntan estatutos para gobernarse en lo perteneciente a sus empleos y oficios con preeminencias entre ellos, conservando las leyes, privilegios, inmunidades y prerrogativas en sus propios archivos, formando cada común a modo de una república para su régimen. [...] Estos comunes formaban un militar cuerpo. Tuvieron su ordenanza y arreglado origen desde la expulsión de los moros, que gozando la ciudad los visos de libre república, guardaban los moradores las puertas y murallas sin permitir entrada a otras milicias, señaladamente desde la última recuperación de Barcelona año 804. Este cuerpo ha tenido diferentes nombres según en el tiempo han variado en la milicia. Su comandante era el conseller primero, gobernador perpetuo de las armas y plaza. El nombre de Coronela ignoro el tiempo en que empezó. Feliu refiere que en la entrada que el rey don Juan hizo en Barcelona en 29 de septiembre de 1473 no la nombra Coronela; sólo dice que las cofradías de la ciudad se hallaron apostadas por donde pasó el rey, dispararon sus armas y batieron sus banderas. El mismo Feliu nombra Coronela este cuerpo, año de 1684. Era su guión una bandera, nombrada de Santa Eulalia (ignoro el origen), patrona y natural de Barcelona. [...] La ciudad conservó la guardia privativa de murallas y puertas hasta el año de 1652, teniendo armería propia para armar sus gremios, y en los últimos años de su dominio tenía armas para armar 30000 hombres y 380 cañones de bronce. Todos los domingos se hacía ejercicio de armas, según el uso de los tiempos. Este cuerpo, en la antigüedad hizo señalados servicios. [...] Al tiempo que suspendió el rey a Barcelona el goce de esta autorizada prerrogativa ejecutó lo mismo en todas las ciudades de Cataluña. Ideó hacer menos notorio al conocimiento de la nación. Lo pretextó con el velo de aliviar de este grande peso a las ciudades. Estableció otro modo de guardar las puertas y castillos en tiempo de paz y a este fin estableció compañías fijas en todas las fortalezas, que tituló de dotación. En ellas incluyeron la gente más mísera de los ciudadanos con exención del fueron ordinario. Se les daba el pan de munición; la paga, muy escasa y tarda; vestido, rara vez. En esta especie de milicias incluyeron con el tiempo soldados impedidos y mal vestidos que guardaban las puertas. [...] Los naturales de Barcelona, que siempre conservaban viva la memoria de los visos de su soberanía, procuraron por todos medios el recobro de la suspendida distinción. Para facilitarlo, sabido que los franceses en 1675, en últimos de abril, se unían para penetrar en Ampurdán, como lo ejecutaron en 9 de mayo, ofreció la Ciudad al virrey, duque de San Germán, 500 hombres de los gremios. Aceptó el servicio. Con los nombramientos de los gremios a petición de la Ciudad, como queda referido, se formó la Coronela en 1704, en 30 de mayo, y permaneció en pie ocupando la muralla y tres puertas. Y en 18 de junio tuvo orden de retirarse. En 1705 la ciudad ofreció el mismo servicio al virrey Velasco, que no admitió.

Este año, ocupada Barcelona por los aliados, a insinuación del rey Carlos, las ciudades de Cataluña ofrecieron el servicio de formar los regimientos o coronelas de los naturales, gremios y cofradías. El conseller primero de Barcelona en últimos de noviembre lo ofreció al rey Carlos y éste, en 29 del mismo, expidió decreto de aceptar el servicio, arreglando el cuerpo de Coronela en la mejor forma, que es como se lee al fin del año (núm. 6).

Inmediatamente se formaron las coronelas en todas las ciudades de Cataluña que ocupaban los aliados, como referiremos, en número de más de 10.000 hombres, y se les encargó la guardia de las puertas y murallas.

8.2.5. Patllari Ombravella. (Com eren els aliats)

Patlari OMBRAVELLA, *Así estaran continuadas breument algunas cosas y treballs que han succehit en est pahys de Catelunya la senturia de 1700*, a Lluís G. CONSTANS, «Una crónica inédita de la Guerra de Sucesión en Girona», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. v (1950), p. 83-84.

Los inglesos eran una gent ben plantada, blanchs, prou grans y cortesans; los olandesos eran mes baxos de estatura, blanchs, demostrant joves y poch pel a la barba; los alemanys y hirlandesos demostraven gent corpolent y robusta y també los palatins y flamenchs, però los palatins cobars y prou eficionats al latrosini; los ungros llestos y valerosos y molt arriscats y bons per portar al sabre. A la tropa inglesa y olandesa los probava poch est pahys porque es calido y ells venien de terra fresca y al estiu morian molts; [...]

Lo vi que ells usavan en llur pahys era vi de sibada, pomas y altres cosas llaugeras; del qual ne portaven per est pahys, y ne gustaven alguns y deyen era un vi que no tenia mala bevenda, clar y de poch esperit y qui nol tenia acostumat emboraxava o feye mal ventrell; y de despres ensá en est pahys y ha subjectes han provat y fet vi de pomas, pero son poch; que mes son los que estiman lo ví de raims que no aquell com tenen la experiencia.

8.2.6. Honorat Pallejà. (Tribulacions de la retirada borbònica)

Joaquim ALBAREDA (cur.), *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra: 1705-1714: El Dietari del convent de Santa Caterina i les Memòries d'Honorat de Pallejà*, Vic, Eumo, i [Barcelona], Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2001, p. 135-143.

I *inter has moras* Barcelona era assitiat, en lo qual siti era lo rei i per açò, molts dels refugiats de Perpinyà eren anats ab lo duc de Noailles a campanya i a besar la mà al rei. I jo tenia també gran quimera en anar-hi per no ser menos que los altres; i d'altra part sentí molt lo haver de deixar dita ma muller malalta

i estant ja molt enllà de sa desgana prengueren los nostres Montjuïc i veent jo que a no anar a Barcelona a besar la mà al rei podia perdre mos medros, perquè si aguardava que Barcelona fos rendit, antes la nova no hauria arribat a Perpinyà i antes jo no fóra anat a Cotlliure i allí trobat embarcació, passarien molts dies, ab los quals podia lo rei donar molts puestos. I veent la mia senyora així, estava desatinat i cridí consulta de metges per veure si tenia perills de la vida ab aquell mal (que los metges ne deien reumatisme) i me digueren que no i que me'n podia anar ab tota seguretat i sens ànsies.

I aleshores, ab viu sentiment de la mia senyora, me determiní de marxar i al dia 3 de març a la matinada, [...] I arribats a casa del duc de Noailles, que posava en la torre d'en Vinyals de la Torra, lo trobarem que dinava i lo assaludí i me tornà la salut ab una gran rialla. I lo aguardí hagués dinat i li entreguí tres cartes de favor que per ell aportava, [...] I jo li diguí si em volia fer mercè de presentar-me al rei i ell me digué que de molt bona gana, que demà de matí seria bona ocasió. [...] I, arribats a la casa del rei, trobí a la sala molts cavallers, així castellans com catalans, i los catalans me feren mil festes i de castellans, quan m'oí anomenar, me féu moltes festes lo marquès del Palacio, protonotari que era de la Corona d'Aragó. [...] I lo rei, luego que ens veu, se'ns girà i jo luego me li agenyollí als peus i ab lo genoll esquerre a terra i lo dret alt, li prenguí la mà dreta i la hi besí i luego m'alcí i allí li fiu comprendre breument jo qui era i li fiu un petit resumen de mos serveis. I lo rei me respongué molt alegre: *Yo estoy muy agradecido.* [...]

Dita mateixa tarda de dit dia 8, dita armada marítima enemiga —composta d'algunes 80 veles i entre elles 40 vaixells de guerra— desembarcà, segons la comuna i més probable opinió, en número de 6.000 hòmens que dits enemics tenien en les partides de València i prengué passant. I a la tarda tot fou consells de guerra i, tanmateix, lo siti anà continuant i se digué que aquella nit se donaria lo assalt a la ciutat. [...]

Lo dia 10 ja se començà a murmurar per lo exèrcit si retiraven o no a vista del desembarc. I jo, veent que los Grandes estaven inquiets i la cosa mal parada, no volguí anar a visitar a ningú més i procurí a veure si trobaria un cavall per vendre i ho diguí a molts i fiu grans diligències. [...]

I lo endemà, antes de partir, vingueren los dos meus criats o miquelets, que em cercaven, i partírem dret a la Roca junt ab lo rei i sa comitiva, i no es pot oir més que los tirs i alarits dels paisans per aquelles muntanyes. [...] I en fin, fóra un procés en infinit lo haver de contar tots mos treballs que passí dende lo dia 12 de maig, que isquérem del camp, fins lo dia 21, que arribàrem a Perpinyà, que se redueixen primum, que del gran picor del sol me isqué la mà dreta tota bollofes de postemà i los dits tots inflats i també la mà esquerra, però no de molt tant, de modo que m'havien d'ajudar sempre a pujar a cavall i lo pijor de tot era

que los dos miquelets criats m'eren tan gran brivons que sempre em deixaven i casi mai baixí de cavall que en tingués ningun de present. I dit mal de les mans me durà fins 15 dies després d'arribat a Perpinyà que em corrien com si fos una font, posant-m'hi fulles d'enciam i de parra. [...]

I sent al Portús, que em viu salvo, piqué de tal modo lo cavall que fui dels primers que arribaren al Voló, a on havia de ser aquella nit lo allotjament.

8.2.7. Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña. (*Eclipsi de sol*)

Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña, a Rosa M. ALABRÚS (cur.), *Escrits polítics del segle XVIII*, tom IV, *Cròniques de la Guerra de Successió*, Vic, Eumo, i Barcelona, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2006, p. 106-107.

Hubo este día aquel grande eclipse de sol, de los más terribles que se han visto. Cubriose todo su hermoso cuerpo de obscurísimas sombras con tanto espanto y horror que quedó casi de noche, con cuya funesta señal parece quiso demostrar el cielo lo ciegos que estaban aquellos naturales; pues aunque es tan ordinario el haberlos, siendo tan singulares no es dudable suelen ser fatal aviso de futuras desgracias.

Reparose que al mismo tiempo que el Rey volvió la espalda a aquella infeliz ciudad para coger el camino de Francia fue cuando se eclipsó. Quedó suspenso el ejército con semejante melancólico asombro, sin saber a qué poder atribuirse esta novedad, y acaeciendo a un mismo tiempo la impensada casualidad de reventar las minas del castillo de Monjuich —que se habían dejado dispuestas para volarle— con tanto estruendo que ignorándose la causa y viendo obscurecerse el día flaqueó el de más valeroso ánimo. Calmó la gritería de los paisanos que ciegamente iban siguiendo el ejército, y haciendo alto las tropas estaban aguardando todos la última ruina.

Fue poco a poco descubriéndose el sol, nunca deseado con más ansia, y reconociéndose la causa del retiro de sus luces se recobraron los casi perdidos alientos. Continuose la marcha y, tomando siempre los miqueletes las alturas y costados del ejército, fueron siguiendo con rara porfía hasta casi las cercanías de Francia, dando motivo su terquedad a que en distintas ocasiones con algunas piezas de campaña se les disparase para que dejasen libre el paso.

Arruinaban las tropas del Rey los pueblos de su tránsito, pegándoles fuego a su salida, y con tal desorden que hubo casa que antes de salir el Rey ya ardía. Y habiendo llegado a Francia prosiguió con alguna aceleración S.M. las marchas, arribando a Madrid el día 6 de junio, donde le recibieron tan fieles vasallos con los mayores cariños, templando éstos los despegos groseros de aquellos.

8.2.8. *Narcís Feliu de la Penya. (Construcció d'una piràmide commemorativa)*

Narcís FELIU DE LA PENYA, *Anales de Cataluña*, vol. III, Barcelona, Base, 1999, p. 569-570.

Como tan Catolico el Rey no permitiò fiestas profanas, dirigiòlas solo al Santissimo Dios de los Exercitos, que avia concedido liberal la Vitoria. Publicóse Edicto, que dia 14. estuviesse el Santissimo Patente en todas las Iglesias, y que con devota Oracion el Cura, ò Prédicador exortasse al Pueblo à la Penitencia, y à dar gracias à Dios por tan Soberanos Favores, como se executó: [...]

No satisfecha la devoción reconocida del Rey, ofreció perpetuo Monumento de agradecimiento à la Virgen Madre en sumptuosa Piramide de Marmol, Jaspe, y Bronse; pero siendo menester mucho tiempo para executarla, puntual se fabricò de Madera en la Plaça Mayor de Barcelona, [...]

Domingo à 20. de Junio yà fabricada la Piramide, llegó el Rey con la misma forma, que en la accion antecedente à ponerse à los Pies de su Asylo con todos los Moradores de Barcelona, en cuyo lugar se puso Altar, se entonò *Te Deum* por el mismo Obispo, que celebró Missa de Pontifical, bolviendo con el mismo orden à la Seo.

[...]

Fundó tambien renta el Rey para el cuydado de la Piramide y para ocho Faroles, que ardiessen dia, y noche delante la Soberana Imagen, y antorchas, y velas en los dias de fiesta.

8.2.9. *Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña. (L'arxiduc, l'anticrist)*

Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña, a Rosa M. ALABRÚS (cur.), *Escrips polítics del segle XVIII*, tom IV, *Cròniques de la Guerra de Successió*, Vic, Eumo, i Barcelona, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2006, p. 111.

Ocasionó la entrada de los enemigos en Castilla la ruina de muchos que, llevados de la inclinación a aquel partido y persuadidos de que era el más seguro, contemplando quedaba difinido el caso y que el Rey se retiraba a Francia, tomaron la resolución, no sólo sujetos de la Corte sino de diferentes pueblos, de seguir al enemigo y, quedando otros accidentados de esta pasión, se dieron varias providencias y se ejecutaron diferentes castigos para contenerlos y que no se perturbase la quietud que se empezaba a gozar. A este asunto y a lo desengañados que quedaron muchos de la impresión que había causado la entrada del Archiduque, creyendo era la mayor felicidad, se hizo esta bella cuarteta:

*Espanoles, ya habéis visto
cumplidas las profecías:*

*aguardabais al Mesías
y ha venido el Antecristo*

8.2.10. Narcís Feliu de la Penya. (Entrada de Carles III a Madrid)

Narcís FELIU DE LA PENYA, *Anales de Cataluña*, vol. III, Barcelona, Base, 1999, p. 578-579.

Aviendo llegado cerca de Madrid el Exercito de los Portugueses governado por el Marquès de las Minas, por Milord Conde de Galloway, Conde la Corçana, y otros, diò la obediencia à su Magestad aquella Villa dia 25. de Junio; siendo la publica, y celebre Proclamacion à 2. de Julio, aunque con exteriores demostraciones del Pueblo; aviendose ausentado de Madrid el Duque de Anjou con sus Tropas, al llegar el Exercito de los Portugueses al Puerto de Guadarrama, seguido de los Grandes de España que tenían Puesto; [...]

Luego que el Exercito llegó, dispuestas las Rondas por las noches formadas de Oficiales, Soldados, Cavalleros, y Vezinos de los Gremios de Madrid, y con especialidad de Catalanes, Aragoneses, y Valencianos, por la mayor confianza que tenian los Generales, de los tres Reynos, formaron una Compañía de 40. hombres los mas Catalanes, algunos Valencianos, y Aragoneses, mandandoles vestir con el mismo traje de los Migueletes de Cataluña, por aver concebido el Pueblo de Madrid gran terror a los Migueletes, juzgando los Generales, que pocos solo con el nombre, y traje los detendrian; como sucedió, pues viendoles en los puestos mas publicos de la Villa donde residian de dia, no se atrevian los Matritenses à hablar, ni à vitorear al Duque; executandolo algunos, antes à las noches despues de aver dado la obediencia à su verdadero Rey.

Solo estos gritos, y voces de los vezinos de Madrid, dia 15. de Julio tomaron cuerpo por la noche, hallandose la Ronda de los Migueletes, y otros Catalanes à la Puerta del Sol; pero acercandose à lo comovedores à tiro, les dispararon con tanto acierto, que quedaron algunos muertos, heridos muchos, y huieron los demàs; no oyendose desde tentones en Madrid tales vitores, ni atreviendose à alborotarse aquel Pueblo.

[...]

El mismo día por la mañana se alborotó el Pueblo de Madrid con tal desorden, y confusion contra los Catalanes, y todos los que reconocian afectos à la Augustíssima Casa de Austria, que les saquearon las casas, [...] mataron a muchos, y à muchos llevaron presos à diferentes Carceles donde lastimosamente perecieron; librandose otros de su furor escondidos en Iglesias, y Conventos, perseverando este desorden dia, y medio, hasta que los Ministros del Duque mandaron poner horcas en los puestos mas publicos de la Villa para castigo de los comovedores.

8.2.11. *Francesc de Castellví. (Miquelets)*

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. 1, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1997, p. 595-598.

A más de los referidos regimientos mandó el rey levantar seis escuadras de milicias, vulgarmente nombrados *miquelets*, que se les dio el nombre de cuerpo de infantería de milicias y se les dieron patentes con vestidos a la moda del país, uniformes, señalando sueldos; a los soldados, 3 sueldos catalanes. Para el llamamiento se les dejó el antiguo instrumento que usaban, nombrado *corn*, que era un caracol marino. Posteriormente, durante la guerra, se les dio el nombre de *fusileros de montaña* y en las patentes se expresaba título de coronel de un regimiento de fusileros. [...] El traje moderno, después que se fue perdiendo el antiguo y de 200 años a esta parte, ha sido el propio rústico vestido. Esto es, una casaca ancha y no muy larga de paño, que en el país se llama *burell*, de color pardo; debajo de él, otro casacón corto, que en el país llaman *camisola*, de una especie de ropa que nombran *santsjuans*, *cordellats* o *baieta*, y el regular color encarnado; y si lograban alguna ventaja en sus correrías se ponían botones de plata maciza. Las calzas, muy anchas, por lo regular de algodón azul o otra ropa ligera. En las piernas, unos botines estrechos, de paño, con una pala que cubría la mitad del pie. Otras veces, de cuero, que nombraban *calçons*. En los pies, un calzado de cáñamo que se nombra *espargatas*. Una correa, que les ceñía la cintura; otra, que les pasaba sobre el hombro para sostener la que les ceñía; delante, una bolsa grande de cuero con diferentes bolsillos. Allí traían las balas, pólvora, tapos y foguero y de ordinario todos llevaban pipas. Sus armas, una escopeta que sólo se distinguía del fusil en la llave y forma del cabo; pendiente de la correa, a la izquierda, un pedazo de cuero y en él dos pistolas y una daga. Su equipaje ordinario, una camisa y un par de espargatas. Su provisión, un pan y una calabaza, todo atado con cordeles en la correa. El traje modernísimo es el mismo, con sólo la diferencia que las casacas eran de paño más fino, con vuelta de diferente color por regimientos y algunos llevaban fusiles y bayonetas. [...] Esta clase de milicias no guarda forma militar en los combates y rara vez si no son precisados pelean en las llanuras. Ocupan siempre montes, colinas, bosques y desfiladeros. Están en las fronteras y hacen correrías dentro de los países enemigos. Dentro de las plazas en tiempo de sitios sirven con ventaja. [...] Sirvieron en diferentes sitios y en particular dentro de Barcelona en 1705, 1706, 1713 y 1714. Si son puntualmente pagados se manejan con gran ventaja del monarca. Sufren con paciencia los castigos a tiempo y con razón. Aman la libertad de invadir el país enemigo y hacer emboscadas. Si les falta la paga cometen toda especie de insolencias. Inclinan a servir en estos cuerpos la gente más inquieta y atrevida; por lo regular la nacida y crecida en los pueblos situados entre los

montes, hombres más robustos y más propios a sufrir frío, calor, incomodidad y hambre, y son los más rústicos. Sus cabos regularmente son de la misma clase.

8.2.12. *Francesc de Castellví. (Importància estratègica de Mallorca)*

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. II, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1998, p. 218.

El día 5 el virrey hizo publicar edicto de perdón general de todos los delitos cometidos hasta el 28 de septiembre, no habiendo instancia de la parte ofendida. Desde luego formó una escuadra de fusileros mallorquines. Mandó unir el batallón del reino y dio providencias a la defensa. La entera reducción de este reino se consiguió a costa de un muerto y un herido. Fue muy ventajosa al rey Carlos por los trigos y víveres que de este reino durante la guerra se transportaron en Cataluña y la remonta de 700 caballos que se sacaron del reino y la ventaja que se consiguió en buen número de diestros artilleros que entraron en servicio del rey Carlos, porque en este reino había escuela militar de artillería, destinados dos cabos maestros a la enseñanza, uno por el rey y otro por la ciudad. Precedía riguroso examen a la habilitación de maestros de artillería y el día de San Juan era el señalado para el general ejercicio y examen. [...] La conquista de Mallorca fue muy perjudicial a las Dos Coronas, turbando la navegación y el comercio, porque los armadores de Mallorca y Ibiza hicieron considerables presas en todo el tiempo que duró la guerra. No faltaron celos de poco satisfechos del nuevo dominio. Esto precisó al virrey durante los tres años de su gobierno mandar pasar a Barcelona a don Jorge Fortuny y su hermano, don Mateo Gual, don Jorge Puigorfila, don Pedro Net y don Antonio Dameto.

9. La batalla d'Almansa i la caiguda de València (1707). La guerra fins a finals del 1707

9.1. TEXT INTRODUCTORI

9.1.1. Context històric

Els fracassos militars austriacistes d'ençà de la brillant etapa inicial del conflicte, el 1705-1706, han estat explicats pel historiadors actuals pels forts problemes de comandament existents entre les diferents potències aliades, que tenien interessos molt diversos al marge del suport puntual al seu candidat a la Corona. A més, també tingueren un impacte negatiu molt important, en el curs de la guerra, les dificultats de finançament i el fet de no voler armar un veritable exèrcit autòcton català (excepció feta d'iniciatives gairebé personals de Carles III i sempre com a tropes irregulars). Això contrastava vivament amb l'actitud de la Corona francesa envers Felip V, que va tenir un gran interès en la formació d'un exèrcit espanyol ben assessorat tècnicament i ben dotat econòmicament i militarment. La superioritat de l'exèrcit de les Dues Corones es féu evident en la batalla d'Almansa, el 25 d'abril de 1707, que comportà la presa de València, l'incendi de Xàtiva i la liquidació dels furs valencians. Així mateix, caigué sota la pressió borbònica tot Aragó, que veié també abolits els seus furs. Aquestes mesures van trencar l'ordenament polític i jurídic que fins aleshores havia existit i van possibilitar la implantació d'una política obertament absolutista per part de Felip V. El trencament fou tan radical i violent que la decisió suscità la crítica de filipistes significatius. I encara cal afegir que el mateix 1707 s'inicià l'ocupació del Principat, amb la caiguda de Lleida, que fou assaltada el mes d'octubre i que va haver de capitular el 10 de novembre d'aquell mateix any. A part de l'impacte en la moral de les tropes i la població, aquests fracassos militars agreujaren les condicions de vida del Principat, ja que va haver d'acollir una veritable allau de refugiats provinents del País Valencià i d'Aragó; un

contingent que aleshores fou una càrrega, però que durant el setge de 1713-1714 fou cabdal en la resistència de la ciutat. Aquestes derrotes militars tan importants per a la causa austriacista es van veure minorades pels triomfs dels partidaris de Carles III als territoris italians de la Corona hispànica.

9.1.2. *Presentació dels textos escollits*

La descripció de la batalla d'Almansa que fa Castellví, per més que parcial, és força equànime. Intenta objectivar al màxim els resultats de la batalla i aporta fonts diferents.

El filipista Josep Vicent Ortí explica en el seu dietari l'entrada de les tropes borbòniques a València, després que la ciutat capitulés pel problema que tenia a l'hora de defensar-se, després de la derrota d'Almansa. Tanmateix, recull el descontentament popular que es registrà per aquesta decisió i la tensió que es visqué fins a l'entrada de les tropes filipistes. Ja amb la notícia del resultat de la batalla d'Almansa, segons el mateix Ortí, es produïren actes de suport a Carles III que ell censurà, com el d'una dona que enmig d'una processó cridà «Santo glorioso: hazed un milagro y sea que reyne Carlos 3º y rebiente los botifleros».

El mateix Ortí reporta en el seu diari un intent de gestió dut a terme per les autoritats valencianes per tal de minorar el tracte imposat pels vencedors que topà amb l'actitud intransigent de Berwick. La duresa i profunditat de la repressió iniciada després del triomf de Felip V, doncs, arribà a sorprendre els mateixos filipistes valencians, que, no obstant això, es mantingueren en una posició de submissió al monarca.

Feliu de la Penya reporta la notícia d'un altre dels episodis clau del període considerat, la presa de Lleida, i descriu la brutalitat amb què actuaren les tropes franceses. Aleix Ribalta també ens dóna la seva versió d'aquest esdeveniment. El text següent, de Francesc Gelat, és una visió sintètica dels fets bèl·lics fins a finals del 1707. I clou el capítol un breu text de mossèn Avellà sobre les notícies de les victòries aliades a Nàpols, Sicília i Sardenya, que alimentaven les esperances dels partidaris del bàndol de l'arxiduc.

9.2. TEXTOS REPRODUÏTS

9.2.1. *Francesc de Castellví. (Batalla d'Almansa)*

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. II, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 1998, p. 352-357.

Los aliados, para cubrir el sitio de Villena acamparon la derecha a Fuente, la izquierda a Alforins. El 19 batieron el castillo, que se defendió con valor. No

se intimidó el comandante por las amenazas de los aliados. Despreció con bizarría las proposiciones y continuó la defensa. En este estado de situación de los dos ejércitos constaban ellos de los batallones y naciones y generales que hemos podido tener noticia y qué lugares ocupaban el día que fue la batalla de Almansa [...] La defensa de Villena dio tiempo a Berwick de unir del todo las tropas, elegir ventajoso campo y esperar el refuerzo de tropas y duque de Orleans o el ataque de los aliados en terreno favorable. El ejército de Berwick consistía, según Mr. de Quincy en 52 batallones y 76 escuadrones. En el número de los aliados son diferentes opiniones: [...] Los que más alargan el número de los aliados dicen eran 24.000 y que la infantería hacía en todo 30 batallones completos de 500 hombres y 5000 caballos; el todo, 20.000 hombres. [...] En fin, después de repetidos consejos, en 24 de abril fue resuelto marchar a atacar al duque de Berwick, acampado y fortificado en Almansa. [...] Los aliados, antes de amanecer del día 25 desde Caudete, 3 leguas distante de Almansa, se pusieron en marcha. [...] Empezóse la batalla en los campos de Almansa, que se nombra la Hoya de la Batalla, por otra que se dio en los antiguos tiempos. [...] El ejército de los aliados, después de sangriento combate, fue derrotado. [...]

En la derrota que padecieron los aliados varían los manuscritos y autores en circunstancias. Unos dicen duró la batalla dos hora y media. Otros dicen tres horas. [...] Sobre el número de muertos, heridos y prisioneros, son varias las relaciones. Limiers dice que los aliados tuvieron de 7 a 8000 muertos; que los franceses perdieron 4000 muertos; [...] Mr. de la Torre en sus *Memorias*, dice que la noticia que llevó el marqués de Silly al rey de Francia fue que los aliados perdieron por lo menos 8000 hombres, sin los heridos; que el número fue mayor. Tomaron 122 banderas, 22 cañones, la mayor parte del bagaje, muchos prisioneros, 13 batallones enteros, más de 8000 prisioneros, 6 generales, 12 brigadieres, 20 coroneles y 800 oficiales prisioneros. El marqués de San Felipe en sus *Comentarios* dice: españoles murieron 2500, los más de las guardias del rey y, de éstos, más de mil heridos. Calla el número de los franceses. De los aliados dice 6000 muertos, 12.000 prisioneros, tenientes generales 5, brigadieres 7, coroneles 25, tenientes coroneles 30, oficiales subalternos 100. Tomaron 300 carros de equipaje y toda la artillería. Agostino Umicalia, *Memorie istoriche*, describe esta batalla muy circunstanciada. Dice que los muertos de los aliados fueron 5000, 6 coroneles y 300 oficiales, prisioneros, 4000. [...] Un manuscrito añade: los aliados fueron vencedores en el centro y en la izquierda, y si la derecha se hubiera movido no tan tarde y con igual vigor era muy dudoso el éxito de la batalla. Retirada la caballería de la derecha, la infantería quedó del todo expuesta por más de una hora. El centro y la izquierda sostuvo con feroz tesón el combate. Cedieron a la multitud de combatientes, muertos la mayor parte de los oficiales de la caballería de la izquierda. Entoces fue cuando la caballería

gallispana penetró y la victoria se declaró por las Dos Coronas y en número de cerca de 5000 infantes se ampararon de una montaña distante hora y media del campo, donde se mantuvieron toda la noche con las banderas de cinco regimientos ingleses, seis holandeses y tres portugueses [...]

Procuró el partido de los generales del voto de la guerra ofensiva alegar sus excusas. Hicieron publicar sus parciales una relación con dudosos supuestos, alegando entre otros puntos que al retirarse el rey Carlos a Barcelona le habían seguido diferentes regimientos holandeses. Hicieron imprimir una relación de la batalla que justificaba su conducta. Eran poco fundadas las razones. Consta en los consejos de guerra los dictámenes. No obstante, el rey Carlos, por sincerar su conducta, escribió al conde de Gallas, ministro imperial en Inglaterra, una carta muy circunstanciada de cuanto había ocurrido, [...]

Al rey Carlos le movieron tres motivos a evidenciar la verdad de los hechos. El primero atendía a su persona, de hacer ver la poca reflexión de los generales aliados a su representación y la discordia que entre ellos reinaba; el segundo, informar de las circunstancias que precedieron a la fatal batalla; la tercera, hacer ver el riesgo en que se hallaba y solicitar socorro.

9.2.2. Josep Vicent Ortí. (*Crits a favor de Carles III i la rendició de València*)

Josep Vicent ORTÍ, ed. a cura de Vicent Josep Escartí, *El Diario (1700-1715) de Josep Vicent Ortí i Mayor*, València, Fundació Bancaixa, 2007, p. 212-216.

Esta tarde, al passar la procesión por la calle de el Mar, una muger loca, mirando al altar del el santo, dixo: «¡Santo glorioso: hazed un milagro y sea que reyne Carlos 3º y rebiente los botifleros!» ¡Que a tan locos extremos llega el rencor y ceguedad de estos allucinados!

[...]

Sábado, a 7 de mayo 1707, muros.

[...]

Esta mañana resolvió el consejo general entregar la ciudad al señor Felipe V, pues no se podía defender, pero inmediatamente que el pueblo tuvo esta noticia, con gran insolencia se encaminaron a la casa de la Ciudad con ánimo de matar a los jurados, pues dezían que ellos tenían la culpa y con efeto entraron por tres veces en el consistorio y encararon los fusiles contra los jurados, los quales, reconociendo el peligro, se retiraron a la Santa Inquisición —que sólo en el Tribunal de la Fee halló toda la Ciudad su abrigo—, y se llevaron consigo, disimulando, y disfrazado el vestido, al trompeta que había entrado, el qual por la noche se salió con el jurado Gamir y se fueron entrambos a los generales, haviendo por la mañana ido el obispo Gilart.

[...]

Domingo, a 8 de mayo de 1707, [...]

Por la tarde mataron un soldado de los del señor Felipe V, y estuvo a riesgo la ciudad de que la quemassen las tropas. Y viniendo en forma de batalla para este fin, tuvieron los cabos noticia de que la Ciudad había salido a recibirles y con esta rendida demostración disimularon la justificación de el rigor y la temeridad del delito. Entraron en Valencia sólo tropas españolas y por cabo de ellas el mariscal de campo, don Antonio del Valle, flamenco de nación. Recibieron las llaves de los portales de la ciudad y después se encaminaron a la casa de las Armas.

9.2.3. *Josep Vicent Ortí. (València, un regne rebel)*

Josep Vicent ORTÍ, ed. a cura de Vicent Josep Escartí, *El Diario (1700-1715) de Josep Vicent Ortí i Mayor*, València, Fundació Bancaixa, 2007, p. 217.

Miércoles, a 11, [...]

Por la tarde, con la noticia de que Berbik partía azia Murviedro, habiendo adelantado sus tropas, y que su partida sería a las tres horas, poco más, los eletos de los tres Estamentos, sin esperar todas aquellas formalidades de timbales y clarines con que acostumbra[n] autorizar sus embaxadas, fueron a casa el marqués de Boyl, donde su excelencia estava, a cumplimentarle. Ya le encontraron para montar a caballo y, recibéndoles en pie y sin darles lugar a que hablasen los eletos, les dixo: «yo he de hablar sólo. No hablo con los individuos, sino con el reyno que en sus eletos está representado. Este reyno ha sido rebelde a su magestad y ha sido conquistado, habiendo cometido contra su magestad una grande alevosía. Y assí, no tiene más privilegios ni fueros que aquellos que su magestad quisiere conceder en adelante, sabiéndoles vuestras señorías merezer, a que yo ayudaré con todo afecto. Pero hasta aora, mal obliga su clemencia, pues habiendo yo mandado hazer un pregón para que se entreguen las armas, no se ha obedezido, y por vida de el rey que sin excempción de personas haré un exemplar riguroso, pues se ha de suponer que en adelante no ha de tener armas otro que aquel a quien yo diere licencia, etc.»

9.2.4. *Narcís Feliu de la Penya. (Presa de Lleida)*

Narcís FELIU DE LA PENYA, *Anales de Cataluña*, vol. III, Barcelona, Base, 1999, p. 599.

A 2. de Noviembre Capituló Lerida, aviendo puesto el enemigo el Asedio à 11. de Setiembre: abriò Trincheras à 12. de Octubre, y soldados, y Paysanos se retiraron de la Ciudad al Castillo á 13. de dicho mes. Los sucessos publicará el

tiempo, como la causa porque no fue socorrida aviendo empleado grandisimas cantidades Cataluña en embiar Gente de todos sus Lugares, para socorrerla, y lo sumo de los trabajos, disgustos, y miserias que padecieron los Naturales por mantenerse, aviendo antes gastado grandes sumas de dinero, contribuyendo para las fortificaciones del Castillo de Gardeny, de los Castillos de adentro, y Ciudadela, en los Cordones al circuito de dichos Castillos, en proveerles de lo necesario para la defensa, y aun llenado del agua del Rio todas las Cisternas; asistiendo dia, y noche, quando amenazava el Asedio, al trabajo, à hazer guardias, y surtidas con grande daño de los enemigos, à los Cordones, y Brecha, singularmente en la noche de los dos avances à la Ciudad à 12. de Octubre, rechazando à los enemigos con las Tropas Portuguesas, y Olandesas, obrando valerosamente el Principe Henrique de Darmstad, siendo preciso repetir el Principe el orden para que se retirassen los Paysanos que mantenian los puestos de la Ciudad, aun retirados los Soldados à la Ciudadela. Lo cierto es, que en los Asedios antecedentes siempre se avia defendido la Ciudad, que es muy capaz de defensa, y en este se abandonò, y pactò el Castillo, no faltando Guarnición, Viveres, ni Municiones.

No puedo omitir la noticia de la crueldad executada por los Franceses al entrar en la Ciudad, con la gente de todos estados que se avian retirado à la Iglesia del Rosario, pues les passaron à filo de espada casi á todos, y fueron muy raros los que pudieron librarse de la colera francesa.

Por recelos de Capítular Lerida, escrivì el Conde de Ullefeld à Miguel Gallart Teniente Coronel del Regimiento de Joseph Nebòt, retirasse con todo orden la Cavalleria, que lo executò siguiendo el orden. Escrivìó también al Governador Don Manuel Desvalls retirandose como pudieron los Paysanos, unos cubiertos de la Cavalleria que governava Gallart, y otros à hora extraordinaria defendidos de los Uzares.

9.2.5. *Aleix Ribalta. (Ocupació borbònica de Lleida i l'Urgell)*

Antoni BACH (cur.), «Crònica de la Guerra de Successió a les terres de Lleida, escrita per un pagès de Palau d'Anglesola», *Ilerda* (Lleida), núm. 44 (1983), p. 174-175.

En lo any 1707 ja tenim fora los francesos de Catalunya; Carlos III nos té de governar. La campanya vinent pasà Carlos III en sa armada al Regne de València, per voler conquistar les Castilles; y en Almansa se donà una batalla, que Carlos III la perdé, que quedà ab pochs soldats, y se agué de retirar en Catalunya, y esto fou en lo any 1707. Y la armada de Felip Quint los anà en seguiment, y guaà Tortosa, y vingué a posar citi en Lleyda, y lo dia de St. Martí se rendí. Mentres estava sitiada Lleyda la armada de Carlos III era en las Borjas, y tenie

posats tres mil cavalls portuguesos, que van pillar tot lo gra de esta terra, y de casa sen portaren 1.300 q. de gra. Ja tenim Lleyda rendida; mes ja pots estar sert que també nos quedaren los treballs al damunt, que venien ab lo ànimo de degollar fins a les criatures, a no haver intercedit la Reyna, que era de Saboya y era mare del Rey D. Fernando. Als primers de juliol se despoblà tota esta terra; les erens eren totas paradas; al pondres lo sol marxà lo poble tot junt; pararen en Muntaler, y lo endemà en Agramunt, y de allí se anaren repartint. Nosaltres paràrem en Guissona; allí se morí un germà, de edat duns vuit anys. Se deye Joseph; y de allí pararem en Cardona, que pots estar sert que com eixírem de Guissona, se formà un motí, que dien que los francesos entravan ya dins la vila; que veurer lo ruído de la vila era per fer tenir compassió a qualsevol christians, y veyent que tutom fugia, yo me trobava allí amb la mia mare, que de glòria gose, sens tenir ninguna cabalcadura, sens tenir salut, que lo treure lo desconsuelo de la mia mare ho só tingut tota la vida present, y per nosaltres nos trobà una cabalcadura y ella tingué de anar fins a Torà a peu, y semblants treballs eran generals; yo só vist aixís de Guissona los capellans molts a peu, sens agordar pare ni mare, ni germà. [...]

[...] Per Sta. Catarina se tornà a poblar lo Urgell; per los carrers y havia herbas. Del campanar sen portaren las campanas, que eren quatre, y les dos més grosses que les que avuy són. Los rahims encara eren a les vinyes la major part. Per la Mare de Déu de la Concepció he vist entrar cistelles de vagots, y per ser tan madura la verema se tragué lo vi molt claret, y alguns se arriscavan a portarne en Lleyda, quen treian tot lo que volian. Lo qui governava la armada del citi de Lleyda eran Orleans y Barvich, y com ley portaren la notícia que esta terra se havia despoblada, com era home de molta experiència, digué que yan vindria lo ivern, que nos treuria de la muntaña y hauríam de tornar per forza en nostra casa; així mateix va sucsohir; y així, si may veus que antes de deixar lo poble se té de reflectar, perquè tots los que havian pasat aquella guerra no haurian fugit més, perquè tot lo dun poble se perd en fugir, si sols és profit per los que no tenen cosa.

En lo any 1708 venian las partidas de Lleyda, se mon portaren totas las pallas, sens quedar cosa per las nostras cavalcaduras, y se aniquilaren tant que casi lo Urgell quedà sens cavalcadures. Eixa campanya parà Orleans en Agramunt en comprar blat als soldats. La infanteria venia ab tres o quatre cortans de blat en la muxilla, y los paisans lo compraven per alimentarse, per no haver quedat cosa, ni menos se sembrà dit any. La armada de Carlos III se trobava en Igualada, y quant a la part de Montblanch; deixo a ta consideració quina revolució havia de haver per est pahís, y aquells homens ques levantaren en lo any 1705 en títol de Miquelets pararen en lladres, y estos eran los que feian més mal en lo pahís.

9.2.6. *Francesc Gelat. (Crònica de la guerra fins a finals del 1707)*

Memòries de Francesc Gelat, a Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 82-83.

Després que lo duch d'Enjou (que axís lo nomènan per Catalunya i no rei d'Espania) fou passat a la part de Fransa, féu la volta i se'n tornà a Madrit. I allí féu son gros exsèrsit, que díuan que tenia més de sis mil cavalls.

I Carlos Terser, rei d'Espania, que axí se nomena per Catalunya, també se n'anà de la part d'Aregó i també féu son exsèrsit, ab què s'apoderà de tot lo Aregó.

Las fortunas, cremas i robos que socsèeixan en exa guerra, segons díuan, és llàstima. Ab què, fins vui, dia 26 de desembra de 1706, lo Carlos Terser s'està en València; del que passarà per més avant, si Déu me dóna vida, ja o aniré escrivint. Lo que veïtx i díuan tothom, que Catalunya à estat a punt de pèrdrar-se. Com se pot considerar vèurar Carlos Terser dins Barselona asitiat per lo duch d'Enjou, ab son gran exsèrsit per mar i terra, vèurar també tants somatents casi de tot Catalunya an aquèllas montanias serca Barselona, que se podia dir que també tenían asetiat lo exsèrsit del duch d'Enjou. Com és veritat que a dita armada no s'í portava res per terra, que tota la provisió los venia per mar, però pasmava la moltitud de gàngils que a la contínua passàvan, que venían de la part de Fransa. I axís considerem com aguèram quedat en Catalunya si lo duch d'Enjou agués tornat apoderar-se de la província. Al fin Déu sap lo que serà de ací al devant. A 26 de desembra 1706.

Ítem, advartesch que lo rei Carlos Terser, als prinsipi de l'any 1707, s'és tornat retirar a Barselona i la rahó que dóna la gent és que en Barselona i entra los catalans està més segur que en ninguna altra part. I també lo duch d'Enjou à fet un gran exsèrsit en dita part de la Castilla, que's diu que tenia quaranta mil òmens i que, entra ells, i avia cerca de dotza mil cavalls, de tal manera que era molt més gran lo exsèrsit del duch d'Enjou que no lo del rei Carlos Terser. I no obstant axò, per las festas de Pasqua, lo exèrsit de Carlos Terser donà batalla a l'exèrsit del duch d'Enjou, que fou la batalla d'Almansa. Però perdé la batalla, que fou llàstima que casi no i quedà ningú de la infantaria, que's diu que entra morts i presos perdé Carlos Terser vint mil òmens. Ab què, seguida derrota, se retiraren fins a Tortosa, i los altres tornaren guaniar València, i tot fins a Tortosa, ab què allí se féran forts uns i altres i se ant estat per allí fins vui.

Lo estrago que an fet los del duch d'Enjou en València i per la terra que an tornada cobrar se diu que's llàstima. Tanbé per la part de Anpurdà lo rei de Fransa à fet un exèrsit de set a vuit mil òmens i an estat en volta Figueras i per aquell Ampordà fins vui, que an fet gran dani. I la gent de Carlos Terser s'estava en Gerona, que, per ser poca, no an pogut guardar los franzesos de entrar en lo Ampurdà. Tanbé, en est any, l'exèrsit de l'e[m]perador, per la part de la Itàlia, à

pres Milà i los Estats tanbé per Carlos Terser. I tanbé en lo mes de juni, la armada de mar de Inglaterra és tornada, i à estat alguns dias en Barselona i després és passada en la part de Nàpols, de tal manera que lo exèrsit de l'emperador és vingut d'aquella part de Milà dret a Nàpols, i tanbé lo an pres, encara que no à costat molt, que liberalment se són entregats a la obediència de Carlos Terser. I des de Nàpols la armada de mar i terra són anats a çitiar lo port de Toló, del rei de Fransa, ab un gran poder, en lo qual vui s'i tròban. I, per ex respecta, la armada de Fransa que era en lo Ampurdà s'és retirada en los primers d'agost, ab molts compòsits que han fet en aquella part de Figueras. Tanbé advartesch que lo any passat tanbé se prengué Mallorca en favor de Carlos Terser. Al fin apar que las cosas vénan del Cel en favor de Carlos Terser, i totom diu que la corona de Espania toca a Carlos Terser i no an al duch d'Enjou. Al fin Déu vulla donar la corona de Espania a lo qui tòquia peraquè se puga conseguir pau i quietut, que altrament las cosas que van passant sols apar que nostres pacats o demànan.

Lo rei Carlos Terser vui se troba en Barselona ab molta exemplar de virtut i cristiandat, que totom està contentísim. Lo que socseirà de Toló i del demés, si Déu me dóna vida, ja o aniré continuant. Vui, als 28 de agost de 1707.

Lo port de Toló l'aguéran de dexar, però i féran gran estrago. Ítem advartesch que lo setembra de 1707 lo exèrsit del duch d'Enjou tornà pendra la ciutat de Lleida, en gran dani de Carlos Terser.

9.2.7. *Jaume Avellà. (Notícies de les guerres exteriors)*

Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 48.

Nota que als 26 de juliol de 1707, assí en Arenys, feren alimàries per haver entrat en pocessió nostre rey Carlos Tercer dels regnes de Nàpols, Sardenya y Cicília.

Als 22 d'octubre de 1707 feren galas per haver entrat en pocessió dels regnes de Sardenya y Cicília a lo nostre rey Carlos Tercer.

10. El casament de Carles III (1708). El decurs indefinit de la guerra (1708-1710)

10.1. TEXT INTRODUCTORI

10.1.1. Context històric

El casament, a Barcelona, de Carles III amb Elisabet Cristina de Brunsvic-Wolfenbüttel havia de servir possiblement per a insuflar ànims als súbdits del territori que s'havia manifestat més fidel al nou rei. De fet, però, legalment, el casament s'havia fet per poders a Viena el 23 d'abril de 1708, després que Elisabet s'hagués convertit al catolicisme. Tres mesos després, desembarcà a Mataró per trobar-se amb el rei. Malgrat la caiguda de Tortosa (juliol del 1708) i dels darrers bastions del País Valencià —Dénia (al novembre) i Alacant (al desembre)—, els aliats van poder sostenir una resistència prou sòlida durant tot el 1708, comandats pel príncep Guiu de Starhemberg. També en aquesta etapa va créixer el contingent militar català, que malgrat la seva importància numèrica (uns trenta mil homes) fou enquadrat en formacions irregulars que impediéien parlar d'un exèrcit català pròpiament dit, cosa que implicà que Catalunya no tingués ni veu ni vot en el disseny de les operacions militars. El bàndol austriacista es va veure afavorit pel desenvolupament internacional del conflicte, amb importants derrotes de Lluís XIV a Oudenaarde i Lilla (1708) i Malplaquet (1709). Això provocà una forta crisi en el bàndol de les Dues Corones, ja que, el 1709, Lluís XIV intentà negociar una pau amb els aliats al marge del seu nét. Les fortes exigències aliades impossibilitaren l'entesa. Però la crisi implicà una notable minva del suport francès a Felip V. El mateix 1709 els anglesos conqueriren Menorca i el 1710 s'inicià una ofensiva aliada de gran volada. Derrotaren l'exèrcit borbònic a Almenar (juliol del 1710), recuperaren Aragó (on restabliren el furs) i entraren novament a Madrid (el 23 de setembre), d'on hagueren de marxar el 9 de novembre d'aquell mateix any. S'inicià així una desastrosa reculada dels aliats, que comportà greus derrotes —a Brihuega i Villaviciosa— i la pèrdua definitiva d'Ara-

gó a finals de l'any 1710. Al llarg de tota aquesta etapa de la guerra, diversos territoris catalans hagueren de canviar de bàndol per a evitar el saqueig, com foren els casos de Puigcerdà, la Vall d'Aran, Banyoles, Figueres o Reus.

10.1.2. *Presentació dels textos escollits*

El primer dels fragments correspon al dietari de Jaume Avellà, que narra el casament reial i que segurament es fonamenta amb les notícies que corrien de manera oral. Es tracta d'un text sintètic, però que mira de ser precís, no tan sols pel que fa als dies, sinó també pel que fa a les hores exactes en què succeïren els esdeveniments. També el text de Feliu de la Penya fa referència a la boda reial. El contrast amb l'anterior és evident, ja que es tracta d'un escrit que s'acosta a una crònica oficial, amb tota mena de detalls sobre els assistents, lloes a la bellesa de la reina, una descripció de l'itinerari seguit i de les festes que es feren, etc. L'escrit següent, de Francesc Bellsollé, és tret del llibre de memòries i calendari que la família Bellsollé, pagesos benestants de prop d'Arenys de Munt, van mantenir des del 1666 fins al 1838. S'hi expliquen les dificultats amb què es trobà Carles III per tal de finançar la guerra per mitjà d'un donatiu voluntari. Tot seguit, Francesc Gelat torna a oferir-nos una panoràmica general dels esdeveniments en un període força llarg, en aquest cas, del juny del 1708 al novembre del 1710, que es clou amb una impressió molt optimista sobre les expectatives que tenia aleshores la causa de Carles III, fins al punt que afirma que «la gent comensen de estar contents». La situació bèl·lica comportava, tanmateix, el greu problema de l'allotjament de tropes militars, cosa que no tan sols afectava la pagesia, sinó també les institucions eclesiàstiques, com evidencia el fragment del *Dietari del convent de Santa Caterina* que hem seleccionat. En aquest mateix document, també hi trobem una petita notícia sobre l'empresonament d'un frare filipista. Seguidament, presentem uns fragments finals dels *Anales de Cataluña*, de Feliu de la Penya, en què l'autor fa una reflexió sobre quina mena de fets són els que ha d'escollir l'historiador a l'hora d'escriure una bona història i també un balanç final sobre els territoris que dominaven Felip V i Carles III a finals del 1709, moment en què es clou l'obra. Per acabar, trobem el text d'Aleix Ribalta, en què s'explica la situació de treballs forçats que s'imposà als lleidatans durant l'ocupació borbònica de la ciutat i també es dona notícia de la batalla d'Almenar.

10.2. TEXTOS REPRODUÏTS

10.2.1. *Jaume Avellà. (Casament de Carles III)*

Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 48-49.

Als 29 de juliol de 1708 arribà la armada devant de la ciutat de Mataró qui aportava la reyna, dita Elisabeth Cristina, desposada (ab procura) ab Carlos Tercer, rey de Espanya. Y al tart de dit dia desembarcà an dita ciutat y anà a posar en una casa que li avían previnguda a la Riera, que ere de Jauma Baró, negociant.

Als 28 a la tarda, lo rey, son marit, vingué de Barcelona a visitar-la, a cavall ab un cavall, junt ab altres cavallers que l'acompañàvan y diu arribà a las dos horas de la tarda y diu estigueren sols en un aposento unas tres horas, y després, dita tarda matexa, se'n tornà lo rey en Barcelona.

Als 31 de dit, a las sinch horas del matí, dita reyna partí de Mataró (havent-la vinguda a visitar lo rey a Mataró una o dos vegadas sens la primera ab lo inter-medi de dits dias) y se n'anà a St. Andreu y, després, al primer de agost a las sinch horas de la tarda, entrà en Barcelona, y dit dia, en la iglésia de Sta. Maria del Mar de dita ciutat, per medi de l'archabisbe de Tarragona, ab l'assistència d'altres bisbes y abats mitrats, ratificaren lo desposori (que se avia fet ab procura) entre lo rey y la reyna y per la somneta de dita festa féu lo rey moltes gràtias a diferents perçonas de títuls y rendas y després als 12 de dit mes se féu una solemna professó.

10.2.2. *Narcís Feliu de la Penya. (Casament dels reis)*

NARCÍS FELIU DE LA PENYA, *Anales de Cataluña*, vol. III, Barcelona, Base, 1999, p. 606-607.

A 24. dia de nuestro Santo, y Patron de la Monarquia Española San-Tiago, llegó la Armada con la Reyna Nuestra Señora: desembarcó en la ciudad de Mataró, que supo bien manifestar en la entrada, fiestas, luzes, y fuegos, el que ardía en sus fieles, y amantes coraçones de fino y correspondido amor à su venerado Monarca, y à su celebrada, y gloriosissima Consorte; cuyas admirables prendas de virtud, discrecion, magestuoso agrado, y singular hermosura, no puede mi corte-dad aun insinuarlas: basta dezir, (y es dezirlo todo) que es dignissima Consorte de nuestro Rey, y Señor Carlos III. Acudieron à aquella Ciudad los Comunes primeros de Barcelona, de Ciudad, Deputacion, Braço Militar, y Cabildo por sus Embaxadores, y muchos particulares; el Real, y Supremo Consejo de Cataluña con los Ministros que le componen, y al otro dia los Embaxadores del Imperio, y Portugal, à besar la Real mano, y darle el parabien del Real Consorcio, y feliz arribo.

[...]

De Mataró saliò para San Andrés, à una legua de Barcelona, donde hallò bien prevenido hospedaje, y besaronle la mano los Concelleres, Deputados, Braço Militar, Cabildo, y Real Consejo. Llegò el deseado, y mas luzidamente festivo dia para Barcelona, en la magestuosa, y luzidissima entrada de su Reyna, y Señora, dia primero de Agosto. Salió su Magestad de San Andrés, llegó à en-

contrarla poco mas de un quarto de hora de Barcelona el Retor, y Claustro de la Universidad en sus quatro Colegios, con las Insignias de sus grados, à estos siguiò el Cabildo, à este la Deputacion, y luego la Ciudad, que besó la Real mano de su Magestad sin desmontar de cavallo los Concelleres, y sirvió à su Magestad hasta la Real Tienda puesta entre los Conventos de Jesus, y Capuchinos; y despues juntos Consellerses, Deputados, y Oficiales del Braço Militar, assistieron à la festiva entrada à su tiempo, llevando el Palio lo Concelleres al entrar sus Magestades en Barcelona, poniendose el rey baxo el Palio, aviendo venido con la Reyna, desde un Real Pavellon sumptuosamente compuesto, en el qual esperaba à su amada, y Real prenda. Iva el Rey baxo el Palio, como en su primera entrada: seguia la Reyna en riquissima Carroça, que ofuscava la del Sol, que fingia la Gentilidad. Seguian à su Magestad las Damas, luzientes Astros, participantes de su Real Esplendor. Hallavanse las Calles de Barcelona curiosamente adornadas, y mucho mas los balcones, y ventanas, de hermosas Damas; y de la Puerta del Angel, Plaça de Santa Ana, Puerta Ferrissa, y Rambla, hasta la Iglesia de Santa Maria del Mar en dos hileras la gloriosa Coronela de la Ciudad, en demostracion de su constante afecto, y assegurada fidelidad.

[...]

Al llegar sus Magestades à la Puerta de la Iglesia, arrodillados adoraron el Lignum Crucis de mano del Arçobispo de Tarragona con grandes expresiones de veneracion: con la misma tomaron agua bendita de mano de dicho Arçobispo; y quedando un rato sus Magestades en la Capilla de la Virgen del Pilar, entonò la Real Capilla las Letanias de la Virgen, y partieron los Reyes al Presbiterio donde en presencia de tan autorizado concurso se executó la solemnidad, y revalidacion de los Reales Desposorios; dando la bendición à sus Magestades el Arçobispo assistido de los Prelados, y Comunidades Ecclesiasticas referidas, entregando las Reales Arras à sus Magestades, à cuya accion se siguiò entonar el Arçobispo el *Tè Deum*; quedando en piè sus Magestades hasta concluirse todo. Despues de aver concedido el Arçobispo ochenta dias de Indulgencia à los que rogassen à Dios por la feliz duracion de tan feliz Matrimonio, diò la bendicion à sus Magestades, y à los circunstantes, y subieron los Reyes à Palacio assistidos de la Real Familia, Grandes, y Nobleza.

Celebró esta festiva, y ostentosa entrada la Armada de los Altos Aliados con Salva de toda su Artilleria; aviendo precedido repetidas salvas de toda la Artilleria de los Baluartes de la Ciudad.

No obstante el peso de la guerra ardiò volcàn de amor Barcelona en luzes, y artificiales fuegos por tres dias. El concurso, y jubilo de la Nacion Catalana, por el inmenso amor con que venera à su adorado Monarca, digno ojeto de tal fineza por sus Reales, y amables prendas, y por lo mucho que le ha costado su gloriosissimo empeño, solo es explicable en la fiel atencion Catalana.

10.2.3. *Francesc Bellsollé. (Problemes per a finançar la guerra)*

Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 119.

Poso per memòria que lo any 1710, en lo mes de abril y maig, lo rey nostre senyor Carlos Tercer (que Déu guarde) alegí diffarents juntas en est Principat de Catalunya a fi de conseguir un donatiu voluntari de sos vasalls, lo qual avia de servir per fortificar las plassas de Gerona y Tarragona y sos hospitals, las quals juntas se féran d'esta manera: que lo rey anomenà la de Barcelona y esta anomenà la de Girona y altres ciutats, y estes elegíran altres en differents vilas de son bisbat. Y la de Girona, además de les que elegí en son bisbat, féu electió assí de una composta de quatra personas de esta vila y de altres quatra de Arenys de Vall. Los que éram de la junta d'esta vila, éram lo Sr. Rector, que aleshores era lo Sr. Dr. Joseph Llorens, lo Sr. don Joseph de Jalpí, lo oncle y Sr. Joseph Vilarasa y jo. Los senyors de la junta de Arenys de Vall éran lo Sr. Agustí Lligada, lo Sr. Francisco Riera, lo Sr. Joseph Milans y lo Sr. patró Joseph Cullera. Y cada junta tenia differents llochs de son districte y lo nostre tenia Arenys de Munt, Arenys de Vall, Sant Iscle, Canet, Sant Ciprià, Orssavinyà, Sant Pol, Calella, Pineda, Sant Pera de Riu y Santa Susanna. Y los demás llochs vehins éran de la junta de Blanes. Y a tots los particulars de tots los pobles se'ls avisava o a boca o ab carta y nos ajuntàvem matí y tarda, so és, los de est poble en la rectoria y los de Arenys de Vall en la vicaria. Y lo que succehí, que se'n recabà poch, perquè fóran poch los que donaren, com era cosa voluntària que no se obligava a ningú y sols se acceptava lo menos un ral de vuyt.

10.2.4. *Francesc Gelat. (Breu crònica de l'etapa juny del 1708 - novembre del 1710)*

Memòries de Francesc Gelat, a Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 83-85.

Ítem advartesch que al mes de juni de 1708 lo exèrsit del duch d'Enjou à tornat pèndrar Tortosa, tanbé en gran dani de dit Carlos Terser, ab què tot est estiu los exèrsits, tant de Carlos Terser com del duch d'Enjou se an estat per aquellas parts del riu de Tortosa. Lo mal i dani que à rebut aquella terra segons díuan és llàstima.

Tanbé advartesch que nostre rei Carlos Terser se és casat ab una senhora de aquella part de l'Imperi, la qual és vinguda ab una gran armada de mar est mes de juliol de 1708 i s'és desembarcada a Mataró, ab grans galas i festas que li an fet. I lo rei l'és anada a vèurar dos o tres vegadas des de Barselona istant. I des-

prés, al cap de 7 o 8 dias, se'n són anats junts a Barselona, tanbé ab gran entrada i festas que féu dita ciutat de Barselona. I després, los vaxells se n'anaren a Serdenia i al prenguéràn, i després a Mahó i tanbé l'an pres. *Esto* tinch notat fins vui, als 20 de octubre de 1708.

Ítem advartesch que est ivern pasat de 1708, tot Catalonia à estat ple de soldats de Carlos Terser. I després, allí, al prinsipi del juni de 1709 se an fet dos parts de exsèrsits, lo una part és anat en volta Tortosa, l'altra part a l'Anpordà.

I quant tot axò lo duch d'Enjou o bé lo rei de Fransa (que axò vui és tot una cosa) an fet son exèrsit i, als primers de agost són entrats per lo Ampordà, ahont vui campèjant amplament ab molts danis, segons se diu, que per allí fan, sens que los soldats de Carlos Terser los àjan poguts detenir, encara i agué un poch de escaramussa, ab pèrdua de una partida de gent de Carlos Terser.

Tanbé se diu que una partida de armada de mar de Inglaterra vui se tròban en volta Coplliura i que per allí bonbèjan. *Esto* pasa fins avui, als 24 de agost de 1709, del que pasará, si Déu me dóna vida, ja o aniré notant. Lo que veïtx que la gent no dèxan de tenir molt temor, com vèan que la terra se va estrenient. Al fin Déu Nostre Señor nos vulla donar la sua gràsia. Amén.

Ítem est ani de 1709, l'armada de Fransa és tornada entrar per l'Ampurdà i són arribats fins a Gerona. I després pujàran a Ulot. Los danis que an fet, segons se diu, és estat més que mai.

Per la part de Lleida, se an estat per allí casi com lo ani pasat, sinó que lo exèrsit de Carlos Tercer prengué Balaguer i se són fortificats allí. Lo[s] demés, a l'ivern, em tingut las casas plenas d'allotjaments. Per més avant vaurem si Déu nos dóna vida al que serà.

Ítem en est any 1710, lo nostre rei Carlos Terser à previngut una bona armada ab alguns bons generals que an vingut de aquella part d'Alemania, i se són posat en camp i és exit lo mateix rei en campanya i se són posat cerca de Balaguer. I lo duch d'Enjou tanbé és exit en campanya ab major exsèrsit que no lo de Carlos Terser i se són atendats en volta de Lleida. I se an estat los dos exsèrsits molt temps sensa dir-sa res lo un a l'altre, però allí, en volta lo mes de agost, tinguéran una bona escaramusa, que lo duc d'Enjou comensà de retirar i lo de Carlos Terser avansà, que dins poch dias tinguéran altra batalla que l'armada del duch d'Enjou, sent axís que era molt major, quedà derrotada i, d'esta manera, s'és anat retirant i Carlos Terser avansant, que, sengons díuan, ja vui Carlos Terser és senior de Madrit. I tantmateix Lleida i Tortosa encara çe ténan per al duch d'Enjou. Las festas i galas que se àn fet per tot Catalonia és cosa admirable. En est any tanpoch l'armada de Fransa no és entrada per l'Anpordà, ab què, gràsias a Déu la gent comènsan de estar contents.

La reina, tantmateix, s'està en Barselona. *Esto* pasa fins vui, als primers de novembra de 1710.

10.2.5. *Dietari del convent de Santa Caterina*

10.2.5.1. Allotjament de tropes

Dietari del convent de Santa Caterina, a Joaquim ALBAREDA (cur.), *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra: 1705-1714: El Dietari del convent de Santa Caterina i les Memòries d'Honorat de Pallejà*, Vic, Eumo, i [Barcelona], Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2001, p. 41-42.

26. [gener del 1708] Vui a les 9 del matí és vingut lo veguer a regonèixer lloc en la sala i claustro per a hospedar un regiment del que porten los vaixells que encara estan a vela a la ciutat per no poder desembarcar per causa del vent contrari i demanà que lo convent los fes olla. Lo P. Prior és anat al P. Confessor i Vicari general a prevenir-lo per si acàs lo havien de requestar per exir a la defensa de la immunitat eclesiàstica. Vingué vui un frare alemany confessor d'un regiment i ja n'havia vingut un altre ab comte de Jaf, que era son cosí germà i era irlandés.

[...]

28. Vui ha acabat d'arribar l'armada a les 9 del matí i luego se són posats a desembarcar la gent que ve molt marejada, pues dende embarcar en Gènova han tingut sempre mal temps. Lo príncep d'Elbuf, francès de la casa de Lorena que lo any passat se'n passà en Itàlia, és arribat i rebut ab gran estimació del rei i demés. Immediatament han repartit entre los convents la gent ha desembarcat i en casa n'ha vinguda una part del regiment i diferents mànegues. Lo P. Prior ha fet tancar totes les portes del convent ab que ara havem de baixar o per l'hospederia i per l'escala de la sagristia, o bé per lo dormidor dels espanyols d'on s'ha treta la reixa. I per la porta de la bodega entram al refetor perquè tot lo profundis està ple de soldats.

29.30. S'ha posat més ab orde los soldats i s'ha donat l'aula de filosofia per tenir les banderes i algun fato, l'acadèmia per servei dels oficials i l'aula petita per dos mullers de capitans.

31. S'ha d'advertir, per altres ocasions, que la primera diligència és procurar guanyar algun oficial maior, perquè los soldats no inquieten i per posar sentinelles per a que tots los soldats vagen a les secretes baixes de l'hospederia, com de facto ho negocià axí lo porter Fr. Miquel Terrer, per tenir experiència d'altres vegades.

Vui han arribats 200 hòmens del regiment faltaven, ab que ara tenim de 800 a 1.000 hòmens en casa. La gent que ha vingut seran uns 8.000 hòmens de bona calitat, alemanys i palatins i un regiment de lombardos que havia de quedar de guarnició en Sardenya.

10.2.5.2. Empresonament d'un frare botifler

Dietari del convent de Santa Caterina, a Joaquim ALBAREDA (cur.), *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra: 1705-1714*, p. 51.

[1 de juny de 1708] Vui per orde del canceller han portat pres del convent de St. Ramon el P. Fr. Pedro Nicolàs, acusat per botifler, i lo han posat en la Inquisició a on estan los demás aunque en presó més estreta.

10.2.6. Narcís Feliu de la Penya

10.2.6.1. Què s'ha de registrar?

NARCÍS FELIU DE LA PENYA, *Anales de Cataluña*, vol. III, Barcelona, Base, 1999, p. 643.

Evidencia tengo que todos quisieran mas individuales noticias de los successos passados, presentes, y venideros; pero bien pueden entender que todas las cosas no son buenas para contadas; y pueden passar sin serlo, sin quedar menoscabada la Historia, porque ay acciones que por grandes no pueden explicarse, y otras que por baxas no deven dezirse, pues la excelencia de la Historia consiste en que lo que se escribe, passe al sabor de la verdad que consigo trae.

10.2.6.2. Cloenda del llibre

NARCÍS FELIU DE LA PENYA, *Anales de Cataluña*, vol. III, p. 654-655.

Con esto, queda concluido este tercer Tomo, el resumen de los Anales de Cataluña, y la Relacion de los Sucessos con el año 1709. dexandola en este estado para dar lugar à que con mayor acierto otra mayor Inteligencia pueda corregir, y añadir à su contenido.

[...]

Dexo mi Relacion en este año, en que queda aun el Duque de Anjou avanderizando los Reynos de Castilla contra su Rey, y Señor natural Carlos III. y ocupandolos con las Indias, Aragon, Valencia, y Sicilia; con Tortosa, Lerida, Rosas, y Cerdaña en Cataluña; y su Abuelo Luís XIV. Rey de Francia dominando los Condados de Ruissellon, y Borgoña. Dexo à Nuestro Amado, y venerado Monarca Carlos III. asegurado en su incontrastable Presidio, y fuerte Propugnaculo Barcelona, obedecido de todo el Principado, de las Islas de Mallorca, Menorca, Ivissa, Cerdeña, y Provincias del Reyno de Napoles que han seguido su exemplo; unos, y otros con la assistencia de los Altos Aliados, que no menos con su valor han librado el Ducado de Milàn, y los Estados de Flandes, añadiendo

de estos las Plaças que tengo referidas, que no las avia posseïdo Carlos II de gloriosa memoria.

10.2.7. Aleix Ribalta. (*Borbònics a Lleida*)

10.2.7.1. Treballs forçats per a tothom

Antoni BACH (cur.), «Crònica de la Guerra de Successió a les terres de Lleida, escrita per un pagès de Palau d'Anglesola», *Ilerda* (Lleida), núm, 44 (1983), p. 177-178.

Mes et diré que del any 1707 fins cerca del any 1710 y agué un Governador que ley deïan Uvenyí, que era lo home més cruel que may al mon se ha vist. Va durar cerca de dos anys que tants Miquelets com prenïan tots los feïa penjar, y después se posava al cap que volïa fer un pou, que de dalt del castell volïa fer una mina fins al riu; el pou se va fer y vuy y és, y féu pèdrer molta gent; no va poder lograr lo que pretenia, que va eixir la aigua salada. Y perquè conegas la autoritat que té Lleyda y el dany (que) va donar per esta terra; aquells baluarts nous, que vuy són cerca del castell, los feren fer als comuns de tota esta terra; en est poble del Palau va durar dos anys. [...] Y te diré més, que mentres feïan eïxos baluarts, que qualsevol qualitat de persona que anàs a Lleyda, al eixir ya tenia un sarrió a punt, y ley feïan pujar una carga de arena dalt al castell y això o feïan perquè o pogués contar quan fore vell. Les pedres de les portalades les feïan pujar als paisans ab bayarts, quels cuidaven fer rebentar, y sempre la gran garrotada per aturdir lo paisanatge.

10.2.7.2. Batalla d'Almenar

Antoni Bach (cur.), «Crònica de la Guerra de Successió a les terres de Lleida, escrita per un pagès de Palau d'Anglesola», p. 178-179.

En lo 1710 te referiré la campanya que va sucsohir. Primerament Carlos III es trobava a Balaguer en sa armada. Felip Quint se trobava en sa armada als contorns de Lleyda, y perquè la armada de Felip Quint era més poderosa que la de Balaguer, es posà al cap de voler donar batalla, y lo dia 12 de Juny pasaren Lleyda per venir a fer nit entre Belloch y lo convent de las Sogas. En lo dit convent no habitava ningún religiós, y feren algun estrago, que no quedà ninguna porta. Dia 13 de juny, dia de St. Antoni, acometeren a Balaguer per dar la batalla, y la altra armada estava del castell de Dn. Joan, per aquella montañeta que y ha tota acordonada, y Carlos III se trobava dalt al St. Christo, y Felip Quint en lo Molí del Compte, y al que acometeren lo castell de Dn. Joan, que y havia una columna de la armada y tenïan molta artilleria; y vehent lo gran foc (que) donave, no

gosaren acometre, per figurarse que estavan tots acordonats, que podian fer una gran resistència, y per veurer si els podien traurer de allí voluntàriament, sen anaren a parar lo camp en Ivars, per tapar lo pas, que no vingués socorro als de Balaguer, que fins a Pons tenian tota eixa terra tancada, y los viures los feian baixar en Balaguer per part de la Montanya.

Estigué Felip Quint en Ivars 40 dies, y en eix temps vingué de la part de Girona als de Balaguer un socorro de set o vuit mil homens, y luego que est socorro fou en Balaguer, lo endemà se plegà lo camp de Ivars, y prengueren la retirada dret a Lleyda, y pasaren per davall St. Llúcia lo comboy per lo Camí Real, y per lo poble pasà la retraguàrdia ab dos mil cavalls; [...]

Luego que la armada arribà en Lleyda lo dia següent prengueren la marxa dret a Almenar, per atacar lo pas als de Balaguer, y erraren lo judici, que Estaramberch era dels homens més astuts per la guerra, que altre home se aje vist. Y la nit que arribaren en Lleyda, Estramberch féu una emboscada a Almenar de passats 4.000 cavalls, y la armada de Balaguer anave formada dret a Almenar, en tant que los de Lleyda anaven plantant les banderetes per formar línies, y de mitja hora de sol, ab poca diferència, se encontren les dos armades; ya comense a jugar la artilleria de les dos parts, y en eixa ocasió eixí la emboscada dels 4.000 cavalls, que en un imprevis se desféu tota la armada y se retirà en Lleyda; Felip Quint pasà per un gran treball, que lo cavall y ell caigueren dintre una sèquia. Si lo Rey pasà semblants treballs dexo a ta consideració per los pobres paisans com avia de anar, y la armada se recollí tota en Lleyda, y la altra quedà en Almenar; y los síndichs [que] tinc referits se trobaren en Almenar, y pasaren grans treballs, y com que y agué tant gran desman ab la armada, no crech tinguessen ànimo per participar lo sucsohit; que a no venir semblant lanze, auria quedat alguna relíquia al poble, que encara potser ne ressentirias. Peguen les dos armadas dret a Zaragoza, y cada Rey en sa armada, y al pasar Sinca tingueren altre rehencontre, que Felip Quint perdé pasats de 3.000 homens.

11. El punt d'inflexió: els canvis en el context polític europeu i els seus efectes a Catalunya (1711-1713)

11.1. TEXT INTRODUCTORI

11.1.1. Context històric

La capitulació de Girona, el 25 gener de 1711, va constituir una mena de punt final a la desastrosa ofensiva austriacista iniciada l'any anterior. Però allò decisiu que decantà la balança a favor del borbònics, el punt d'inflexió, no es produí en el camp de batalla, sinó que foren dos canvis fonamentals en l'equilibri polític europeu. D'una banda, el Govern britànic canvià de signe, ja que els liberals (*whigs*) caigueren del poder (des de l'octubre del 1710), a favor dels conservadors (*tories*), que eren fervents partidaris de la pau. I de l'altra, la mort de Josep I, rei d'Àustria i emperador d'Alemanya, el 17 d'abril de 1711, féu que la Corona passés al seu germà, l'arxiduc Carles, que es convertí en el nou monarca. Si l'aliança contra els Borbó es justificava per tal d'evitar una concentració de poder que amenacés l'equilibri europeu, la nova situació feia que el gran perill ja no fossin les dues corones borbòniques (la francesa i la hispànica), sinó un nou emperador, Carles VI (d'Àustria-Hongria i Alemanya), que també podia obtenir la Corona hispànica. L'arxiduc Carles partí de Barcelona el 27 de setembre de 1711 per ser coronat i deixà la seva muller, Elisabet de Brunsvic, com a governadora i com a garantia que no es desdedia de les seves pretensions a la Corona hispànica i dels compromisos adquirits envers els catalans.

Els britànics i els holandesos cercaren una resolució diplomàtica del conflicte i coincidiren amb els desitjos de pau de Lluís XVI de França, que ja abans havia intentat trobar una sortida diplomàtica. Això possibilità un seguit de contactes secrets que finalment es concretaren de manera pública, primer, en el Tractat d'Utrecht i, posteriorment, en els de Rastatt i Baden, signats entre el gener del 1713 i

el febrer del 1715. Les gestions diplomàtiques catalanes fetes per vies indirectes (ja que Catalunya no era reconeguda com a nació sobirana) no fructificaren.

Els efectes de la nova situació europea ja es deixaren sentir al Principat des del 1712, quan els britànics, al mes d'abril, decidiren evacuar tropes i posar el punt final a la seva intervenció militar. Malgrat tot, en aquells moments la conjuntura bèl·lica encara no era gaire desfavorable al bàndol austriacista, ja que havien aturat una forta ofensiva de Felip V i havien reeixit a assetjar Girona, en mans dels francesos. Però Lluís XIV, cada cop amb més disponibilitat de tropes a causa de l'avenç de les negociacions amb els antics adversaris, va poder abocar forces i recursos en l'ajut a Felip V, i el setge de Girona es trencà. En aquelles dates finals de 1712 també es féu efectiva la retirada de les forces portugueses i holandeses. El únics aliats que es quedaren al Principat foren els imperials, que tampoc no van tardar gaire a marxar. El 14 de març de 1713 se signà un tractat per tal d'evacuar el Principat, Mallorca i Eivissa. El 19 d'aquell mateix mes, quan encara no s'havia fet públic el tractat, Elisabet de Brunsvic partí de Barcelona. El 22 de juny, el mariscal Starhemberg, virrei de Catalunya, després d'haver dissolt pràcticament la capacitat defensiva del Principat, signà secretament amb les forces borbòniques el Conveni de l'Hospitalet per tal d'enllestir una evacuació i una entrada a Barcelona incruentes. Dos dies abans, el 20, la Generalitat havia convocat, per al 30 de juny, una Junta General de Braços que havia de decidir l'actitud que havien de prendre els catalans.

11.1.2. *Presentació dels textos escollits*

Mossèn Jaume Avellà torna a encapçalar els textos d'aquest capítol amb un escrit molt breu en què consigna la marxa del rei Carles i fa vots pel seu pròxim retorn (cosa que no arribà mai a succeir). També torna a aparèixer Francesc Bellsollé, però el seu text no pertany al mateix llibre de memòries familiars al qual havíem al·ludit en el capítol anterior, sinó a un altre volum que inicià ell mateix amb el títol de *Llibre de debits i crèdits de la casa Bellsollé de la Torre*, que és una minuciosa crònica de la Guerra de Successió i dels anys posteriors que va poder redactar personalment fins a la seva mort, el 1754, i que fou continuat pels seus descendents. La part redactada per ell és d'un gran interès per al tema que ens ocupa, ja que demostra ser un bon coneixedor de la situació política. No tan sols fou un testimoni directe dels fets sinó que també participà en diversos episodis que relata. A causa de la seva opció austriacista, fou empresonat més d'un cop i en una ocasió arribà a ser enviat, com a personatge influent, a parlamentar amb el coronel Ermengol Amill, un dels caps que intentaren trencar el setge final de Barcelona per mitjà d'un aixecament generalitzat de tot el Principat.

El text extret del *Dietari del convent de Santa Caterina* evidencia la gran alarma que la capitulació de Girona a principis del 1711 provocà a Barcelona, on s'arribà

a organitzar la Coronela per si esclatava un motí de signe borbònic. Seguidament, Francesc Gelat ens ofereix una nova visió panoràmica dels principals fets del període, però, en aquesta ocasió, hi ha un marcat canvi de to en relació amb la narració presentada anteriorment, ja que les bones expectatives per als seguidors de Carles III que ell havia recollit abans no es van veure acomplertes i la marxa del monarca i el posterior setge de Barcelona ja van fer preveure que les coses es torçaven per al bàndol austriacista. Els fragments que segueixen són extrets també del *Dietari del convent de Santa Caterina*, en el qual es reporta una visita que la reina féu al convent i la crònica de la seva marxa, així com l'evacuació de les tropes aliades i la situació en què quedà aleshores la ciutat. La visió borbònica del canvi de conjuntura ens l'ofereix la crònica recollida a la *Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña*. L'últim text, molt breu, extret del *Dietari del convent de Santa Caterina*, recull el rumor que la pau ja era signada i que era cosa feta el retorn a l'obediència de Felip V.

11.2. TEXTOS REPRODUÏTS

11.2.1. *Jaume Avellà. (Partença del rei Carles III)*

Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 49.

Nota que als 25 de setembre de 1711 lo nostre rey Carlos Tercer (que Déu guarde) se és embarcat an Barcelona ab uns vexells per anar a l'Imperi per jurar perquè, diu, lo havían fet emperador (per mort de son jermà Juseph) y ha dextat a sa muller en Barcelona. Déu lo deix tornar ab salut y pròspero.

11.2.2. *Aleix Ribalta. (Canvi de la situació internacional i retirada aliada)*

Antoni BACH (cur.), «Crònica de la Guerra de Successió a les terres de Lleida, escrita per un pagès de Palau d'Anglesola», *Ilerda* (Lleida), núm. 44 (1983), p. 181-182.

Luego se sabé que lo Emperador era mort, en la armada de Carlos III y havia soldats de altres potencias que tenian lliga feta, y luego se va anar desfent, perquè no volian que lo Emperador fos Emperador y Rey de España. Se dividí la armada del Emperador, pasat de 7.000 homens, que eren inglesos, y eren el floret de la armada, quels comanava Stanoch, y vehent que aquesta armada se havia dividit, los acometé Vamdonna yls assistí dins de Viriguela, y los rendí, y no obstant que Stamberg anave en sa armada per donarlos socorro, noy fou a temps.

Después de estar rendits los inglesos se donà la batalla en les dos armadas y fou una crueltat de gent (que) se matà, y Estramberch perdé la batalla, tot lo

equipatge de la armada, tota la artilleria y quedà molt poca gent, y anant fugint nit y dia, fins que fou en lo Aragó, que fou miracle com ne tornà nengun. Per les festes de Nadal pasaren tots per aquí, per haver de pasar tots per Balaguer, per no tenir altra retirada, y anaren a pendrer los quartels en lo Camp de Tarragona y per lo restant de Catalunya. La entrada la feren gran, mes la retirada va ésser breu; los aficionats al emperador prou estaven alegres, mes te aseguro que luego tindràs los treballs al damun. Ya tenim fora lo Emperador en Siena. Sols queda en Barcelona la Emperatrís, y pots veure en una campanya quina monstruositat véurese en Madrit y antes de aser als cortels aver de fer tan gran referida retirada.

En lo any 1711 noy agué campanya per deixar refer los soldats per lo gran treball [que] tingueren en lo any 1710. Los quartels tengueren que posaren molt poca tropa per est Urgell, y te aseguro que los pobles agueren de pagar una gran imposició de tants cànters de vi y tantes lliuras de bou diàriament. En est poble lo feren contribuir quant a Anglesola, quant a Castellserà, y com era la terra, y avia molta falta de averias; aquí eran los treballs, que si lo dia se amagaven [y] no portaven lo que demanave, sen portavan un regidor pres, y los gastos que ocasionaren als Comuns importavan moltes doblas. Sols te diré, a demés del que demanaven, en la cullita se va aver de posar lo Comú una sisena de tos los grans per acontentarlos de la partida del gra [que] nos demanaven, y del any 1712 fins al any 1728 lo Comú portà sempre un dotsè, y alguns anys quinsè per pagar los interesos dels censals [que] manllevava lo Comú per los grans gastos [que] porta la guerra.

Als últims del any 1711 tornaren a eixir los miquelets del any 1705, y com la tropa de Felip Quint estava tan esbarriada comensaren a matar alguns soldats de cavall, y ab los cavalls mateixos pasaren a servir, y posaren lo nom que eren voluntaris, y com la justícia no tenia gran poder entre los miquelets y voluntaris, prenian al paísà tot lo que podian, y ab algunas casas que estavan acomodadas los oposaven que eran Butiflers, y prenian lo amo de la casa y lo composavan, a quí deu, a quí vint, a qui coranta i fins a cent soblas composavan de eixa conformitat. Y multiplicaren tant los voluntaris, que avia moltes companyias, y los que feian de officials eren aquestos homens que tenian més valor, y de eixa manera feren los aragonesos, que vingué a ser un embull per a tota la Província, y així dexo a ta consideració, que lo tractar ab semblant gent quals havian de ser los treballs per tota esta terra.

11.2.3. Francesc Bellsollell. (*Descripció de la situació política*)

Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 266-267.

Poso per memòria com lo any 1713 vingueren las tropas de Phelip Quint ha assitiar en Barcelona, quant Carlos Tercer se'n fou anat a l'Imperi per la mort de son germà emperador, Joseph, per la mort del qual se elegí emperador al dit Carlos Tercer, lo qual se n'anà de Barcelona en lo mes de setembre de 1712. Y la reyna, muller del dit Carlos Tercer, se embarcà lo dia de St. Joseph de l'any 1713 y se'n passà a Itàlia y d'allí ha Viena.

Y com tot lo temps que dit Carlos Tercer estigué en Catalunya, que fou cosa de set o vuyt anys, se agués fet una lliga entre lo emperador Joseph, Inglaterra, Olanda y Portugal, per posar en lo trono de Espanya a Carlos Tercer, per la mort de dit emperador, avent-sse elegit per emperador al dit Carlos Tercer, se desféu la lliga dels aliats, perquè concideraren que, si Carlos Tercer era rey de Espanya y emperador, seria massa poderós.

Y com dit Carlos Tercer, sens la ajuda dels aliats, se vés impossibilitat de poder mantenir las tropas que tenia en Catalunya —no obstant que dit any ell tot sol tingué un exèrcit al Rhin prou numerós contra lo de Franssa, encara que lo de Franssa li prengué dos plassas com són Landau y Filisburg—, per ssò lo dit Carlos Tercer envià ha dir a la ciutat de Barcelona y Diputació que, per trobar-sse ell tot sol sens ajuda dels aliats y aver de fer la guerra contra Franssa y Espanya, li aparexia bé lo tràurer sas tropas de Catalunya per no arrisgar-sse a pèrder-las, no obstant que deya que, si consideràs que si lo quedar sas tropas en Catalunya fos medi per poder conservar la ciutat de Barcelona, no repararia en deixar-las y arrisgar ha pèrdrar-las. Y així que considerava que valia més lo evacuar ditas tropas y que la província de Catalunya ab sos millors medis se subjectàs a la obediència de Phelip Quint, que no exposar-sse ha de ser presa a forssa de armas. Y per lo tant, ditas tropas se enmarcàran ab dos o tres differentes vegadas. La una al Pla de Barcelona y l'altra en Blanes; y se'n passaren a Itàlia.

11.2.4. Dietari del convent de Santa Caterina. (*Capitulació de Girona; temor a Barcelona*)

Dietari del convent de Santa Caterina, a Joaquim ALBAREDA (cur.), *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra: 1705-1714: El Dietari del convent de Santa Caterina i les Memòries d'Honorat de Pallejà*, Vic, Eumo, i [Barcelona], Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2001, p. 57-58.

21. [gener del 1711] Vui tenen orde totes les iglésies de tenir Sagrament patent per lo bon succés del siti de Girona. A la nit s'ha tingut orde de fer los mateix los 2 dies següents.

22. [...]

Vui ha prosseguit una maror que ha atropellat los vaixells inglesos, los que no obstant estar maltractats demà, dia 24, se són fets a la vela i se creu per anar

a les cercanies de Roses per impedir los socorros que desembarquen los francesos en l'Escala per a lo siti de Girona.

[...]

25. Vui s'ha tingut notícia com la ciutat de Gerona ha capitulat. La guarnició s'és retirada als castells i si per tot aquest mes no és socorreguda se rendirà. Lo governador era D. Ignasi Picalquès, català, i per general lo comte de Tattenbach, alemany; coronel del regiment vell de la ciutat D. T. De Cordelles, tinent coronel D. Anton d'Andrada; del nou, sargento major D. Fernando Comas, que no tenia altre oficial major.

26. Estos dies, per temor d'algun motí en Barcelona, la Ciutat prengué 100 hòmens de la Coronela als quals donaba 10 lliures tots los dies. I estos, de dia estan en 5 parts repartits i de nits rondan ab 2 cavallers que tots los dies anomena lo Braç Militar dels que no estan ocupats en la Coronela.

11.2.5. Francesc Gelat. (*Visió panoràmica dels principals fets del període*)

Memòries de Francesc Gelat, a Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 85-89.

Molt s'és mudat lo que sobra tinch escrit, perquè, dins poch temps, lo duch d'Enjou reféu son exsèrsit i comensàran a escaramusar-se ab lo de Carlos Terser, que s'és agut de retirar a tota presa. I lo Carlos Terser se és tornat a Barcelona. I lo exèrsit, escaramusant i retirant, s'és tornat fins a Catalunya que fins a Balaguer an abandonat, encara que <de> tots dos exsèrsits són quedats molt derrotats i de mala manera. Al mateix temps à vingut una gran armada de Fransa per la part de l'Ampurdà, que's diu qu'és vinguda de Saboya, ab què an asitiat Gerona, de tal manera que lo dia de Nadal lo comensàran de batra i à durat lo seti cosa de un mes i mitx, ab què lo an gonià, en lo qual vui és dels francesos. D'artillarias i bombas, tot lo temps del siti aparexia un Judisi, de tal manera que an posat molta partida de ciutat per terra. Alrededor de Gerona no an quedat casas senseras. La gent fugían qu'era una llàstima vèurar, al mitx de l'ivern, fugir la gent ab las carretas i animals carregats i bastiars, que's diu que a la Selva i avia vint-i-vuit llochs desabitats. Los sustos i treballs i sumatents que per açí avem pasats no's pot pensar.

Ara, per tot allí ahont los frasesos són arribats, los compòsits que fan no ténan número. Al fin, los treballs que vui té Catalunya són pijors que may. Nostre Señor sap lo que serà. *Esto* pasa vui, als primers de mars de 1711.

Tanbé advartesch que per la vuitava de Sant Narsís, lo gloriós cos sant de sant Narsís tragué moscas i durà per molt temps que se n'i vèian sobre lo dit cos sant, cosa que donà molta admirasió a los mortals.

Al fin, la poca gent que queda de la derrota passada, com dalt està dit, s'és mantinguda est ivern en Catalunya, asent las casas plenas de soldats, que gran[s]

treballs à tingut la gent, i, a la primavera, an vingut alguns comboys de vaxells i an portant gent i se n'anàran a posar campanya en aquella part de la Segarra, que, segons dían, se acordonaren ab una vila que's diu Prats del Rey. I lo exèrsit del duch d'Enjou tanbé s'és acordonat allí, que estàvan molt prop lo un de l'altre, ascaramusant-se algun poch, però mai se an donat forta batalla.

Al mateix temps anà alguna partida de gent a Tortosa pensant que'l guaniarían, però no los reísqüé, que, segons se diu, perdéran més de mil òmens.

Tanbé, al mateix temps à vingut notísia que l'emperador Joseph, germà de Carlos Terser, era mort, i, per éser mort sens ningun fill mascle, à soseït a Carlos Tercer aquells estats de la Casa de ustria i, tanbé, al mateix temps, lo Carlos Terser s'és enbarcat ab los vaxells i és anat allí, a la Alamania, i, després à vingut notísia que tanbé l'avían fet emperador, que la gent n'estan molt alegres i la reina, tant-mateix, se està a Barselona.

[...]

Lo rei Carlos Terser encara no és tornat i la reina se està en Barselona. *Esto* pasa fins vui, dia 15 de abril de 1712.

[...]

Per la part de Gerona, tanbé anà una partida de exsèrsit ab son general Bexsel i tot lo estiu an estat alrederor de Gerona i per aquell Anpordà, de tal manera que Gerona à estat asitiat, se pot dir, a la llarga i an posada la ciutat ab molta nesositat, de tal manera que dels naturals de Gerona se n'an anat molta gent. I, per no tenir carns per menjar, an tallat en dita ciutat per molt temps, carn de cavall i de burro, i faltats de moltes altras coses que causa admiració lo sentir-o a contar. Ab què Fransa à volgut socórrer dita ciutat de Gerona, de tal manera que, en volta lo mitjant mes de novembra, és vingut un exsèrsit de set o vui mil òmens fins casi prop Gerona y no l'an pogut socorra, ab què se són aguts de retirar i lo nostre exsèrsit los [à] anat darrera fins que són estats fora de l'Ampordà. I de després, an asitiat més estretament Gerona, y allí és anat tanbé lo general Astaramberch, després que agué plegat lo camp de Cervera, ab molta gent tanbé que i à manada, an al qual vui se estan alrederor de Gerona. Díuan que tenían la siutat a punt de rendir-sa; no sé què serà.

[...]

La Sra. Reina se està en Barselona. Tanbé à soseït en est any que Inglaterra s'és apartat de la lliga i à fet paus o trevas ab Fransa, de tal manera que tots los soldats inglesos an dexas las armas i se an estat en lo pla de Barselona molt temps sens fer bé ni mal. I després, en lo mes de novembra, an vingut una partida de vaxells inglesos i los an enbarcats i se'ls n'an aportats.

Ítem, de després del contingut i sobra espresat, estant lo nostre exsèrsit cerca de Gerona i molt estretament asitiat, à vingut altra socorro de la part de Fransa, que dèian i avia més de vint-i-cinc mil òmens i, acostant-sa serca

de Girona, à soseït que lo nostre exèrsit s'és retirat en volta Ridarenas sensa tirar un tir ni fer ninguna demostrasió. I los frances[os] an socorregut Girona ab tota la quietut del món, que totom es quedà enmaravellat.

[...]

Los soldats de Carlos Tercer se són enbarcats molta partida i se'n són anats. I altres que se estan encara esgordant més embarcacions, sinó que no fan armas per un ni altra. Encara que diuan que Carlos Tercer no à vingut bé a la pau, que diuan que encara continua la guerra ab Fransa fortament per aquelles parts, sinó que açí en Catalunya, per aver-sa apartat de la Lliga los demés de la Liga que tenían feta, no à pugat assistir, ans bé à tretas las tropas com està dit. Ab què en asò i [a] agut gran desasosiego en la província, de tal manera que la ciutat de Barcelona contínuament estàven tenint consell i an cridat un síndich de cada lloch de Catalunya, com da fet que són anats allí; que lo dia 30 de juni se toparen a la Casa de la Diputació, units allí lo bras eclesiàstich, militar i real i, units que f<r>óran allí, foren uns de un parer, altres de altra. Uns deïam que molt bé nos estava la pau, altres que la província se defensàs. Ab què, al cap de alguns dias, los sendichs que éran anats allí lo un se n'anava per una part, l'altra per l'altra, perquè segons se à dit, los sèndichs de dafora los demés demanàvan la pau i quietut, los de la ciutat que mantiguésan la guerra.

Al fin, sia com sia, se és determinada la ciutat de tenir guerra, de tal manera que dins poch dias, dins de la ciutat se an fetas cridas i pregons declarant la guerra contra lo duch d'Enjou i contra inglesos [sic] i en favor de Carlos Tercer, de tal manera que encontinent an comensat a fer soldats i, vaent axò, molts soldats de Carlos Tercer que estàven esperant embarcacions per anar-se'n, com dalt tinch dit, se'n passaren a la ciutat. I an pres partit tots los micalets, [que] també se són quedats per la ciutat.

11.2.6. Dietari del convent de Santa Caterina. (*La reina a Barcelona; visita al convent*)

Dietari del convent de Santa Caterina, a Joaquim ALBAREDA (cur.), *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra: 1705-1714: El Dietari del convent de Santa Caterina i les Memòries d'Honorat de Pallegà*, Vic, Eumo, i [Barcelona], Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2001, p. 64-67.

25. Havent donat intel·ligència la reina i emperatris que volia venir en nostra iglésia lo dia de Sta. Caterina, s'envià un religiós al comte de Cardona, majordom, per a saber si gustava anàs lo P. Prior a convidar-la, lo qual respongué que no tenien que anar sinó que vindria sens falta. I aixís se previngué tot.

[...]

Per lo recibiment de la reina emperatris tinguérem orde d'aguantar la comun-

tat, ab la creu i acòlits, a la porta de les Semoleres. Quan estigué cerca lo portal lo coche de la reina, desfilà la creu i comunitat per les grades del presbiteri, a on passà. En lo mig del portal de la iglésia entre les dos piques s'havia parat un altar ab 4 ciris, 4 floreres i un Santeristo enmig, detràs del qual estava esperant lo Sr. Bisbe d'Albarracín, que feia de Patriarca. Lo Sr. Arquebisbe no se mogué del presbiter, lo Sr. Bisbe li donà aigua beneita i luego entonà lo Te Deum. Tocaren un poc les timbales, orgue i rollo i cantà la capella tot lo Te Deum que se rematà dient lo Sr. Arquebisbe una oració. A l'entrar de la iglésia estaven 6 cavallers tenint lo tàlem baix lo qual arribà la reina fins dalt lo presbiteri, tenint lo braç lo comte de Cardona, son majordom major, valencià. S'ha d'advertir que no volguérem servir lo tàlem bo del convent per haver servit a l'entrada del duc d'Anjou en Barcelona i aixís, serví lo del Roser lo qual encomanà a 6 cavallers D. Pau Ignasi Dalmases, obrer major. Davant de l'altaret de la porta de la iglésia posaren los de palacio un pelló ab una almohada de vellut a on s'agenollà la reina quan lo Sr. Bisbe li donà aigua beneita i li féu adorar una creu que, ab una aça feta per a l'aigua, havien posat sobre lo altar los de palacio. En aquest recibiment no hi hagué capa ni ministres del convent. Posada la reina en son trono estigué molt curiosa regoneixent sempre tota la iglésia per lo molt li havien alabada les sues dames que alguna vegada hi eren estades i se conegué estava alegre d'haver-la vista. Lo dia antes les monges caputxines la convidaren per a la missa, que començaven les festes de St. Fèlix, i los respongué no podia ser perquè volia veure la iglésia de Sta. Caterina que li havien alabada, ja que era son propi dia. En la tribuna de la capella estava la comtessa de Palma ab moltes altres senyores i antes que arribàs la reina tingueren de tancar totes les ventalles, sens estar poc ni molt obertes. Acabat l'ofici tota la comunitat, com pogué, isqué fins a la porta, no pogueren acudir molts religiosos, entre la confusió gran de la gent li besà la mà. Al encochar-se la reina, lo comte de Cardona demanà lo P. Prior i no trobant-se per la gent, acudí allí lo P. Superior que s'encontrà allí, i li féu besar la mà i digué que seria de l'agrado de la reina dispensàs aquest Advent de matines als religiosos, lo que se féu aixís. Mostrant la reina i demés agrado de nostra iglésia i ornats.

11.2.7. Dietari del convent de Santa Caterina

11.2.7.1. Marxa de la reina; evacuació dels aliats

Dietari del convent de Santa Caterina, a Joaquim ALBAREDA (cur.), *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra: 1705-1714: El Dietari del convent de Santa Caterina i les Memòries d'Honorat de Pallejà*, Vic, Eumo, i [Barcelona], Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2001, p. 70-77.

20. [Febrer del 1713] Vui, entre una i dos, la Ciutat ha tocat a Consell per a llegir lo decret de l'emperador en què dóna avís a Catalunya com s'és vist pre-

cisat a firmar les paus, deixant Catalunya per a Castilla, no havent-li valgut ninguna diligència per a estorbar la intenció dels aliats. Deia també era precis se n'anàs l'emperatrís i que estimaria la buena correspondència ab les sues tropes. Ha donada esta notícia lo comte Stampa als 6 electos dels Comuns i estos, cada un respectiva, a son comú.

[...]

24. Vui s'ha llegit en los Comuns lo billet de l'emperatrís, enviat per medi dels tres presidents, en què avisava de la sua anada a Alemanya ab l'armada inglesa que se troba en lo Mediterràneo.

[...]

18. [Març del 1713]. Vui s'és embarcada la família de la reina emperatrís.

19. Esta nit se donà orde per a que la Coronela estigués a les 2 de la matinada en la Rambla i havent-se ajuntades 14 companyies són anades per a assistir a l'embarc de la reina la qual, en coche, és exida a les 8 de la matinada de palacio, acompanyada dels Comuns los quals, posats en dos files a la llengua de l'aigua, passant entre ells s'és embarcada en una chalupa inglesa, passant-hi per un pont li havien los mariners que anaven tots vestits de seda verda. Embarcada l'emperatrís, ha feta salva tota l'armada inglesa i després tres vegades la Ciutat. Era aquest dia 3 dominica de quaresma, dia de St. Josep. La tristesa de Barcelona ab les llàgrimes no és ponderable, però ab un consuelo de que ab tan tropell de coses no succeís ninguna desgràcia i tot s'executàs ab tota quietud i sossiego, lo que no podien creure los estrangers. L'emperatrís i les sues dames anaven ab dos cotxes de 4 cavalls molt bons los quals, després d'embarcada, se són presentats en son nom a la Ciutat, lo que s'ha estimat com devia.

Vui a les 4 de la tarda lo comte Guido d'Starhemberg, generalíssim de l'emperador en Espanya, és anat a la Seu a prestar lo jurament acostumen los virreis de Catalunya. Després l'artilleria de la plaça ha fet salva.

23. [Març del 1713] Vui a les 3 de la tarda se són embarcats en un vaixell anglès D. Pau Ignasi Dalmases i D. Felip Ferran, embaixadors de Catalunya, per a anar Dalmases a Anglaterra i Ferran a Holanda per negocis de Catalunya, passant per Itàlia. I se diu aniran antes a Viena.

[...]

8 [Juny del 1713] Vui se són ajustats tots los Comuns ab lo recado que han tingut del virrei, comte de Starhemberg, de que los comissaris estaven cerca per a ajustar l'evacuació de Catalunya i que lo almirante Jennings vindria luego, per a fiador de tot, com a comissari de la reina d'Anglaterra, i que posassen tot a punt.

[...]

10. Vui lo comte de Starhemberg, virrei, ha enviada carta de l'emperador als Comuns en què los diu que ell ha firmada l'evacuació per no poder conservar Catalunya ni poder enviar socorros.

11.2.7.2. Què cal fer?

Dietari del convent de Santa Caterina, a Joaquim ALBAREDA (cur.), *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra: 1705-1714*, p. 77.

[...] 30. Vui a les 3 hores de la tarda, per ordre dels diputats ab convocació general, s'ha juntat en la Diputació Parlament a modo de Cortes, per a tractar-se com s'ha de portar Catalunya en esta tribulació: o si han d'anar-se a subjectar a Felip 5 o bé discórrer-se modo per a salvar los privilegis, veent lo tracte s'ha firmat d'evacuar Catalunya. Se junten matí i tarda.

11.2.8. Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña. (*Canvi de conjuntura segons els borbònics*)

Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña, a Rosa M. ALABRÚS (cur.), *Escritos políticos del siglo XVIII*, tom IV, *Crónicas de la Guerra de Sucesión*, Vic, Eumo, i Barcelona, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2006, p. 117-118.

Volviendo pues a nuestro Principado de Cataluña, veremos el estado en que se hallaba una tan porfiada guerra. Continuaban los enemigos en disputar y defender favorecidos del país el más corto terreno, siendo cada paso que las tropas de España daban un conocido riesgo por la fuerte oposición de aquellos naturales. Vivíase con la esperanza de que en breve se habían de mudar de semblante las cosas, como lo ofrecían las circunstancias que iban ocurriendo.

Fuese mudando, pues, el teatro de trágico en apacible con la novedad de haberse partido el Archiduque a Alemania a tomar posesión de los estados hereditarios el día 27 de septiembre del año de 1712. Embarcose en Barcelona en la armada anglolanda que mandaba el almirante Genings, dejando por gobernadora de Cataluña a la señora Archiduquesa; y habiendo en 12 de octubre desembarcado en la rivera de Génova y en 13 del mismo mes entrado en Milán, tuvo la gustosa noticia el día 16 de haber sido electo emperador de Alemania.

Era forzoso que con esta novedad descaeciese en los aliados el tenaz empeño que habían hecho en la firme protección de este Príncipe, por faltar aquella principal razón o causa del equilibrio de las potencias que les movió a dar principio a una tan encendida y prolongada guerra. Dio a entender la Reina Ana de Inglaterra dejaba al arbitrio del Archiduque o bien el ser Emperador de Alemania o el continuar la empresa de la conquista de España, por no poder ser componibles ambas cosas. Y hallándose ya en Alemania este Príncipe y ceñido el imperial laurel, fue amainando el calor, y por consiguiente mejorando de suerte las cosas de España.

Aclarose más la nube con la suspensión de armas que en 17 de julio hubo

entre Inglaterra y Francia y en 7 de noviembre entre España y Portugal, preludios ya de una paz. En cuya consecuencia el día 12 de julio del mismo año de 1712 participó el Rey a todos los tribunales cómo para contribuir al bien de la paz era preciso asegurar la separación de los reinos de España y Francia. Y siendo su amor tan tierno hacia los españoles y muy grande la estimación que hacía de esta nación, sin detenerse en una resolución de tanta importancia, desde luego había resuelto preferir el dominio de esta Corona a cualquiera derecho de sucesión a la de Francia y la renuncia de aquellos príncipes a la de España.

Estábase trabajando y discurriendo el cómo concluir la guerra en España, y en las disposiciones que se dieron para el sitio de Barcelona y recuperación del Principado de Cataluña fue el irse juntando en el Rosellón un numeroso ejército, nombrando S.M. Cristianísima el día 6 de diciembre al mariscal de Bervich para mandarle. Abandonó el general Staremborg el bloqueo de la plaza de Girona en enero del año de 1713, enviando el mariscal de Bervich un destacamento de ocho mil hombres para seguirle.

Causaba en aquellos pueblos de Cataluña una grande comoción el recelo de la precisa novedad de la evacuación de las tropas aliadas y lo asegurados ya que estaban de haberse de embarcar la emperatriz, como se ejecutó en Barcelona el día 12 de marzo del mismo año de 1713, embarcándose en la armada inglesa mandada por el almirante Genings, dejando el gobierno de aquel Principado al cargo del mariscal Staremborg hasta su evacuación, que se había de disponer en breve. Desembarcó esta Princesa en San Pedro de Arenas y habiendo llegado el día 10 de abril a Milán entró en Viena el día 11 de julio.

Lo funesto de este día del embarco y los mortales desalientos que causó a los catalanes el ver que esta disposición era anuncio de su próxima infalible desgracia es dificultoso de comprehender. Confusa estaba toda Barcelona, padeciendo crueles parasismos, manifestando en sus melancólicos semblantes todos aquellos afligidos vecinos la irremediable dolencia en que se hallaban.

11.2.9. Dietari del convent de Santa Caterina. (*Rumors*)

Dietari del convent de Santa Caterina, a Joaquim ALBAREDA (cur.), *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra: 1705-1714: El Dietari del convent de Santa Caterina i les Memòries d'Honorat de Pallegà*, Vic, Eumo, i [Barcelona], Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2001, p. 69.

18. [Gener del 1713] Per causa d'haver desembarcat en Arenys o Blanes un correu de Viena, s'han publicades notícies, en esta ciutat, que la pau estava feta i que tornàvem a l'obediència de Felip V.

12. La resistència catalana.

El setge de Barcelona de 1713-1714

12.1. TEXT INTRODUCTORI

12.1.1. Context històric

La Junta General de Braços que es reuní el dia 30 de juny de 1713 a Barcelona, convocada per la Generalitat, constituïa una mena de Parlament —però sense capacitat legislativa— convocat de manera extraordinària per a afrontar una situació excepcional. Els participants foren els membres del braços que residien o que es trobaven a la ciutat. En la primera sessió foren dinou membres del braç eclesiàstic, dos-cents tretze del militar i cent vint del reial. En un primer moment, el braç eclesiàstic s'inhibí i el braç militar acceptà la submissió al duc de Pòpuli, comandant de les tropes de Felip V, malgrat l'abrandada intervenció contrària a aquesta mesura de Manuel Ferrer i Sitges. El braç popular, però, defensà la resistència. Una nova votació del braç militar decantà una notable majoria cap a les posicions resistencialistes. Aquesta actitud s'ha explicat sobretot per dues raons. D'una banda, perquè malgrat que hi hagués hagut una submissió incondicional a Felip V, no s'haurien salvat les *Constitucions* ni segurament no s'haurien estalviat mesures repressives duríssimes. De l'altra, el fet de perseverar en una resistència llarga —possible de mantenir, malgrat tot— podria haver permès una sortida diplomàtica en un hipotètic canvi de context internacional més favorable.

A partir del dia 9 de juliol començaren divulgar-se els bans de guerra. Inicialment, les forces catalanes eren molt migrades i els nuclis resistents sòlids eren Barcelona, el castell de Cardona i Mallorca. Hi havia, però, diferents partides armades (uns dos mil homes) escampades a l'interior del Principat, comandades per Bac de Roda, Antoni Desvalls, Rafael Nebot, el Carrasclet, Josep Moragues i d'altres que esdevingueren figures mítiques de l'etapa final de la guerra i la postguerra. A Barcelona també hi hagué dirigents que posteriorment van adquirir un gran renom

com Antoni de Villarroel, Joan Baptista Basset o el capità Francesc de Castellví. En canvi, l'exèrcit de les Dues Corones tenia mig Principat ocupat i disposava de vint-i-cinc mil homes per a sotmetre la resta del territori.

Malgrat que la lluita es feia per a la preservació de les llibertats i dels privilegis catalans i també a favor de Carles III, es visqué *de facto* un veritable moment republicà entre el juliol del 1713 i el setembre del 1714. Per a afrontar la situació de guerra es constituí una Junta General de govern formada per trenta-sis membres (dotze de cada braç) i, en el seu si, cinc juntes o comissions: de guerra, de mitjans, d'economia, de seguretat i de política. Aquest organisme junt amb la Generalitat i el Consell de Cent formaven el Govern del Principat. Progressivament, el Consell adquirí un paper preeminent perquè posseïa més recursos i per haver armat la Coronela. El febrer del 1714, la cessió del comandament militar al Consell era un fet, cosa que evidència el caràcter marcadament popular de la Barcelona resistent.

Les condicions del setge barceloní foren duríssimes. A part de la duresa del bombardeig enemic —es parla de més de quaranta mil projectils disparats—, es patí una aguda penúria econòmica, es visqué una eclosió de manifestacions de fervor religiós que ratllaven el fanatisme —amb processons i actes de penitència públics molt freqüents— i es produïren serioses amenaces a l'ordre públic, fruit de la situació desesperada i de l'abundor de soldats concentrats. En aquest context, l'aprovisionament fet inicialment des de Mallorca fou cabdal per a continuar la resistència, però quedà tallat pel bloqueig final imposat pels atacants.

L'intent més seriós de trencar el setge fou emprès, l'estiu del mateix any 1713, per Antoni Francesc de Berenguer (diputat militar) i el general Nebot, amb mil soldats de cavalleria i cinc-cents d'infanteria, per aixecar diferents comarques del país contra les tropes borbòniques. A finals de setembre, l'acció havia fracassat i s'havia desfermat una repressió ferotge. Encara a principis de 1714, es produí un ampli aixecament arreu del Principat amb els crits de «Visca la pàtria» i «Via fora lladres» motivat per nous impostos (catorzenes), que finalitzà a principis de febrer amb una repressió brutal.

12.1.2. *Presentació dels textos escollits*

La convocatòria de la Junta General de Braços que trobem reportada en els *Dietaris de la Generalitat* de l'època i que inicia el recull d'aquest capítol se centra sobretot en els aspectes més formals i protocol·laris de la reunió, fins i tot de la decoració, però no pas en la discussió que s'hi realitzà. En canvi en les *Narraciones históricas* de Francesc de Castellví sí que s'hi expliquen els debats i votacions que hi va haver fins a la resolució final. Castellví, que era capità de la Coronela i que fou ferit en l'assalt final de la ciutat, fins i tot arriba a aportar, en la seva obra, documentació inèdita, com el parlament que va fer en la reunió del braç militar

Manuel Ferrer i Sitges, en què defensà la resistència fins al final. La versió que presentem, però, no és la traducció espanyola que féu Castellví i que va incloure en el seu llibre, sinó l'original català que ell traduí i que es conserva a l'Arxiu de Viena, on encara hi ha també el manuscrit de les *Narraciones históricas* i molta de la documentació que hi va incloure. D'aquest parlament en català n'hi ha una còpia a la Biblioteca de Catalunya, que havia transcrit Salvador Sanpere i Miquel per a l'elaboració del llibre *Fin de la nación catalana* (1905). Sobre la base de la intervenció de Ferrer i Sitges sembla que s'elaboraren dues peces clau en la propaganda de guerra del bàndol austriacista: *Despertador de Catalunya* (1713), en català, i *Crisol de fidelidad* (1713), en espanyol.

El fragment de la crònica del notari Aleix Claramunt que hem recollit mostra clarament la posició contrària a la resistència. L'autor fou dels qui votà en contra de resistir i fou també dels qui sortiren de la ciutat a l'inici del setge (n'hi hagué que votaren en contra però que després lluitaren al costat dels resistents). El seu escrit té un marcat to exculpatori dels qui, com ell, decidiren sotmetre's a Felip V. Pel que fa a la descripció de l'ambient que es vivia a la ciutat assetjada, hem seleccionat uns fragments dels *Dietaris de la Generalitat* (en què trobem una descripció freda dels primers dies) i del *Dietari del convent de Santa Caterina*. En aquest mateix sentit, hem triat un text de Manuel Mas i Soldevila, extret de la seva crònica *Relació del siti de Barcelona de l'any 1713 i 1714*, en què l'autor descriu el desbordament de devoció religiosa que es desfermà a causa de la situació de gran perill que es patia. El fragment del *Manual de Novells Ardits* o *Dietari del Antich Consell Barceloní* que hem seleccionat evidencia el protagonisme polític que el Consell va prendre en aquella situació extrema, en detriment de la Generalitat. Hem considerat d'un gran interès incloure una mostra de les notícies donades per la *Gazeta de Barcelona*. *Continuación del diario del sitio y defensa de Barcelona* (realitzada des de la mateixa Barcelona assetjada), ja que constitueix una mostra molt clara del que s'ha anomenat el «protoperiodisme» de l'època. Tenim constància que aquests primers periòdics, molt pròxims aleshores a les cròniques personals, eren sovint utilitzats com a font de notícies pels qui realitzaven memòries personals. Enllà, doncs, de la circulació oral de notícies, els redactors de memòries personals van comptar amb les primeres mostres de periodisme escrit ja des dels inicis d'aquestes publicacions.

Considerem l'escrit extret del *Dietari del setge de Barcelona del convent de Sant Josep* d'un gran interès per la plena consciència que demostra l'autor envers la transcendència del moment històric en què viu. Amb referència al bombardeig que aleshores es patia, l'autor arriba a dir que «Lo estrago no-s pot dir, però de vuy a 300 anys se'n recordarà». I efectivament, com es va atrevir a pronosticar Soler, ara que se n'han complert tres-cents anys, encara recordem aquells moments.

No podia faltar en aquest capítol un fragment de les *Narraciones históricas*, redactat pel mateix Castellví, sobre un aspecte, el de la participació de les dones en

el setge, que ja aleshores cridà l'atenció dels contemporanis. L'autor hi reporta dos episodis que afirma haver viscut en primera persona. Francesc Gelat és l'autor dels dos escrits següents, en el primer dels quals manifesta la seva decepció pel curs que havien pres els esdeveniments. Gelat, que inicialment havia format part del bàndol austriacista i que havia arribat a participar activament en la defensa de Barcelona el 1706, veu la guerra perduda i demana implícitament que quan més aviat s'acabi, millor. En el penúltim fragment, del dietari de Francesc Bellsollé, es critica obertament l'intent de trencar el setge per part del general Nebot, a qui l'autor arriba a acusar de traïdor. També en el dietari del pagès Joan Puigcercós es critica l'actuació de voluntaris i sometents pel saqueig al qual van sotmetre molts masos i pagesos. El fragment escollit és tret d'un dietari familiar iniciat pel pare de Joan, Segimon Puigcercós, que ha estat transcrit modernament per Mercè Quera de Puigcercós, però que no ha estat editat i es conserva encara al Mas Puigcercós de Borredà (Berguedà). Finalment, trobem un text, el dietari d'Aleix Ribalta, que explica com era vist el setge de Barcelona des de Lleida.

12.2. TEXTOS REPRODUÏTS

12.2.1. Dietaris de la Generalitat de Catalunya. (*Convocatòria de la Junta General de Braços*)

Josep M. SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. x, *Anys 1701 a 1713*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2007, p. 1308-1310.

Convocació de brassos generals en la sala de Sant Jordi. En aquest mateix dia, a las tres oras de la tarda, se han juntat en la sala gran de sant Jordi de la present ciutat los brassos generals que ab veu pública crida als 20 del present y corrent mes foren convocats tant en la present ciutat com y també en las demás ciutats y vilas que són cap de vegaria y sotsvegueria, y axí mateix en alguna ciutat real, y no menos los prelats, militars y universitats de defora de la present ciutat, tant reals com de barons. Són stadas convocadas per medi de cartas impresas, y tots de part de sas excel·lèncias fidelíssimas, inseguint lo deliberat per lo savi Consell de Cent y bras militar havent-se antecedentment participat al excel·lentíssim senyor comte Guidobaldo de Estaramberg.

La formalitat que en tot se ha observat en esta funció és lo següent: en lo cap de la sala gran de Sant Jordi estavan posats de banchs ab respalder de vellut carmesí colxats per assentar-se sas excel·lèncias presidint, tenint una taula gran que prenia la delantera dels senyors consistorials, cuberta de domàs carmesí ab guarnició de or, sobre la qual ay havia un juratori de plata, tot lo adrés de escriurer y campaneta de plata. A mà dreta de dita taula, banchs de

vellut carmesí y de vaqueta, possibles ab respaldo y altres de fusta rasos per lo estament ecclesiàstich; a mà esquerra de dita la semblants banch per lo estament militar.

Y després de mitja pessa, semblants banchs de cara y arrimats a la part dels banchs del estament ecclesiàstich. Estavan posats semblants banchs per lo estament real als dos caps de dita sala, so és, en lo cor principal y allà a hont se disposa lo altar a ý havia dos imatges de sant Christo. Lo secretari estava assentat ab banchs a la part a hont seyan los militars, en una taula davant, ab tapete, tinters y polseras, assistit dels tres ajudants de scrivà major y los dos escribents de la Escriptoria major.

[...]

Ohida la sobredita proposició per la present junta de brassos generals se ha entrat a dubtar, antes de votar, si los estaments o brassos generals se podian separar y per millor reflectar lo negoci proposat, per ser molt àrduo, juntar-se separatament en pessas distinctas de la present casa. Y havent-se consultat ab los magnífichs assessors y advocat fiscal del General y present casa, de paraula, si's podia practicar, són estats de vot y parer que com no sabian exemplar y al·trament la consuetut era contrària, no podian aconsellar semblant separació, que si tenian gust los brassos podrian aconsellar al consistori lo que millor los aparegués al major servey de Déu y benefici públich.

E la present junta de brassos generals, ohit lo referit, havent passat al estar prenent los vots lo escripturari ordinari de la Escriptoria Major ha aconsellat a sas excel·lències que en consideració de que lo assumpte proposat a la major gravetat que pot ocórrer-se al principat, essent precís fer-se madura reflexió sobre la proposició feta, que al·trament no podria conseguir-se lo major acort, ha acordat aconsellar al consistori que sie entregada còpia de proposició a quiscun dels tres presidents dels brassos, a fi que separats en distintas pessas destinadoras per sas excel·lències, puguin reflectar-la y donar lo consell que regoneixeran de major glòria de Déu y benefici públich. [...] Que se imprimesca la dita proposició, a fi de repartir-se entre los individus dels brassos perquè puguin millor reflectar son contengut. Que los brassos se junten cada matí a las 8 horas y a la tarda a las quatre per la expedició dels negocis que se ocorrian. Y que se disposen altars en quiscuna de las pessas en que's juntaran, devent-se celebrar en ells quiscun dia la missa del Esperit Sant.

12.2.2. Manuel Ferrer i Sitges. (La resistència fins al final: «Acabe's la nació ab glòria...»)

Joaquim ALBAREDA (cur.), *Escriptes polítiques del segle XVIII*, tom I, *Despertador de Catalunya i altres textos*, Barcelona, Institut Interuniversitari d'Història Jaume Vicens i Vives, i Vic, Eumo, 1996, p. 98-118.

Después d'haver entrevingut en moltes conferències, prevalesqué per resolució final, a pluralitat de veus, lo vot de que la gravetat del mal, units tants irreparables accidents, és ja del tot sens remei, i així que s'aconsellàs als Excel·lentíssims Braços la prompta submissió, demanant per est efecte, des de luego, los passaports que té oferts lo mariscal Starhemberg per anar a encontrar lo general Grimaldi, assegura lo mariscal ha promès dar passaports per passar a sotmetrer-se al Duc de Popoli, general dels enemics, i estar a lo que ell disposarà per no augmentar més doloroses conseqüències en la tardança, podent-se prometre que esta prompta resignació pot ser medi de millorar les condicions de la deplorable desgràcia que nos amenacen. Este sentir prevalesqué contra los altres dictàmens; [...]

Voldria mon zel de verdader patrici, desapropiat d'humans respectes, ja que és notori no he procurat més lustre que haver nat català, ni més vantatges a mes conveniències que les que posseïa ma sort; mon desig fóra en esta ocasió tenir lo magister d'un Tàcit, per referir los gloriosos fets de nostres majors i l'eloqüència d'un Ciceró per induir a la nació a imitar als que ab tantes fatigues i sang establiren nostra nació llibera, franca i gloriosa; però me serveix de consol que la veritat, sens mendigar les dolces veus de la retòrica, per si sola, és la més eloqüent persuasió. [...]

Pregunto: és altra Catalunya de la que era en altres temps? S'és mudat lo benigne clima devem a l'alta Providència? Tenim altres progenitors que los que en tantes empreses i conquestes han dilatat i il·lustrat nostre nom? Tenen, per ventura, nostres lleis i privilegis indignes establiments i principis? Falta als Excel·lentíssims Braços Generals autoritat i justícia? No donen nostres lleis i privilegis facultat per oposar-se als que injustament volen oprimir-nos? Pot ser dubtar que quan la causa és justa los fins són ditxosos? Qui negarà que Déu just apadrina ab impensats consols als que, convertits a ell, segueixen les regles de la justícia, i qui dirà que la major multitud, contra raó, no s'ha vist abismada per una invisible Providència, si estes proposicions nos demostren tantes experiències en nostra pròpia Pàtria? Qui serà que reflectant ab sinceritat, justícia i pròpia conveniència no s'animarà a la defensa per les lleis, juraments, honor i finalment per lo que se deu a si mateix i a sa Pàtria? [...]

Són tan sòlidos los establiments de nostres llibertats, que informats los reis de la firmesa d'elles, les han de nou ratificades ab successos particulars. [...]

Recordar ab breus veus a la memòria les hassanyes de nostra nació és com casi numerar les arenes del mar. Són testimonis tants regnes i províncies, pedres precioses que adornen la corona de nostres reis. [...]

Què motius té lo sereníssim Duc d'Anjou per haver deliberat lo oprimir-nos ab tant rigor, com voler reduir-nos de pobles francs i lliberos a nació del tot subjecta i esclava? [...] Vingué a tenir Corts, interposà's un dessentiment i, teme-

rosos de la superioritat de les forces, desistiren desauçats d'ajuda. Clogué's la Cort sens conseguir les insiculacions de Ciutat i Diputació, en lo modo les gosaven antes dels anys 1652, únic pol de la llibertat i privilegis. No conseguí Catalunya en estes Corts vantatges a la nació, com la malícia ha publicat. [...] D'estos insubsistents motius s'ha prevalgut lo sereníssim Duc d'Anjou per abolir lo Consell d'Aragó i publicar un decret de derogació de totes lleis i privilegis que gosava la Corona d'Aragó, unint com a províncies a la Castella, publicat en Madrid en Juny de 1707 i posat en execució en Aragó i València i en les ciutats ocuparen ses armes en est Principat. [...] Los delictes que poden imputar-se a Catalunya és considerar que los catalans han tingut sempre per més sòlidos los drets de la casa d'Àustria que los de la casa de Borbon. Est imaginat delictes ha estat comú en Espanya, és innegable, i en més força a Catalunya, és cert, però los majors contraris de nostres franqueses i lleis no poden negar del referit que Catalunya no ha dat motiu per la venjança, pretén executar lo ministeri de Madrid, abolint del tot nostre honor, nostres lleis i immunitats, del que queda sòlidament provat que Catalunya no ha dat causa, luego és injusta la raó de què se valen per oprimir-nos.

No dec callar los falsos pretextos en què los ministres castellans que tiranisen los indefensos pobles de Castella se serveixen per imbibir perniciosos màximes a aquests senzillos i ignorants habitants, per mantenir-los i acarrear-los més dura l'esclavitud, ab lo encono que com a infecta llavor han sembrat en sos cors lo oprobiós caràcter de rebeldes, calificant així nostra constància i la unió en mantenir nostres lleis i privilegis. [...] Diguem en què dret o en què justícia s'han apropiat lo que no és seu, regnes que han costat tants tresors, sang i fatigues a la corona d'Aragó. No és cert que des de Carlos V nostres nacionals no han ocupat ningun empleo en lo real palacio? Són, per ventura, de més il·lustres prosàpies les famílies de Castella que les de Catalunya? No ho pot dir ni la major vanitat ni la més crassa ignorància. [...] És també notori que los castellans han entrat sens justícia a gosar los arquebisbats i bisbats de Catalunya i corona d'Aragó, però no consta que ningú català hage ocupat semblants ni altres empleos en Castella. [...]

Los medis per oposar-se a les depravades idees d'extingir ab ignomínia nostre honor, franqueses i privilegis, apar són ninguns si se considera devastada la terra, los enemics casi a les portes d'esta ciutat, abandonades les fronteres de nostres tropes, ocupades ja de nostres contraris. I més si se fa consideració que l'Excel·lentíssima Diputació i l'Excel·lentíssima Ciutat se troben sens ningunes prevencions, i lo que és més de ponderar, sens diners efectius en sos eraris que és lo principal nervi i força per emprendre guerra. [...] Qui pot dubtar que en los Excel·lentíssims Braços Generals resideix autoritat per la defensa de les lleis, sobre tots los béns, en general i particular, sens distinció? Perquè està per mig

la salut pública, que en tal cas tots los medis estan obligats i subjectes a aplicar-se per la causa pública, del que s'infereix que los Excel·lentíssims Braços poden apropiar-se i executar tots los medis que puguen produir prompts i efectives sumes per oposar-se als que pretenen fer decaure del tot lo estat de nostra llibertat, en tant que se consumen, los referits fondos, i pren a interès la Diputació, obliguen-se los Braços Generals ab les clàusules de major seguretat, per tenir segurs sos interessos, aquells que els prestaran, donant temps als Excel·lentíssims Braços per recórrer i demanar auxili, no deixant regne ni província en Europa sens avisar i informar de la indubtosa justícia que assisteix per emprendre esta justa defensa, [...]

Los ambaixadors i enviats que los Excel·lentíssims Comuns tenen en Inglaterra i Holanda, sabuda la resolució en què Catalunya emprèn la defensa a què l'empenyaren les confiances que posà en los holandesos i que l'empenyaren les promeses de la reina d'Inglaterra mouran los holandesos per sa conservació i los inglesos per lo punt d'honor de sa paraula i glòria de sa nació a ajudar als que exposaren ses promeses, commourà aquella briosa nació a no deixar a la posteritat tan negre borro.

Los prínceps de Germània, noticiats de nostra determinació, pot ser socorren a estos pobles i nació, [...]

Per estos justos motius i sòlides raons, assentat com a fundamental base i provada veritat que Catalunya és la mateixa que era en altres temps, que los que vui viuen són descendents d'aquells que han deixat etern son nom, que nostres lleis renasqueren baixant nostres majors des de los freds Pirineus ab la divisa de la Santa Creu per senyal de sa religió, que Catalunya té autoritat per repel·lir les injúries no sols per lo dret natural, però principalment per nostres lleis jurades i pactades, que la multitud de contraris no turba lo cor dels catalans. [...]

Les infraccions de lleis i privilegis que executaven los ministres del sereníssim Duc d'Anjou són provades; les públiques ofenses i injustícies que en tants anys ha tolerat Catalunya del ministeri castellà s'han fet notòries. Què esperam? [...] Vol Catalunya tornar a subjectar-se a l'ultratge que tants anys ha sofert de veure no sols sos naturals privats de tots empleos, però també en un sol dia, sens privilegis, lleis, ni honors? [...] Poden, per ventura, ser pitjors les condicions que d'haver-nos d'entregar a discreció, com volen nostres enemics? És cert que no. [...] Qui pot creure que en un sol dia se vulga consentir a entronisar-se la vanitat i violència castellana, fent servir als catalans com nos diu la història de Castella, feien sofrir als índios? I qui podria veure sens afront i dolor la violència de treure del costat del pare lo consol del volgut fill, i lo amat marit de prop de la muller, portant-los lligats per los camins a modo de salvatges, per fer-los anar a la guerra per aquell inhumà orde que se diu quintar? Acabe's la nació ab glò-

ria i resignació, que logra menos patir que sufrir extorsions que no practicaren los moros.

Per tots estes raons sobredites, só de vot que des de luego s'empunyen les armes, s'alcen banderes, s'allisten soldats, no perdent-se un mínim moment.

12.2.3. Aleix Claramunt. (Contra la resistència)

Agustí ALCOBERRO, «Crònica del setge de Barcelona de 1713-1714 del notari Aleix Claramunt. *Per desengany dels esdevenidors*», *Estudis Històrics i Documents de l'Arxiu de Protocols*, vol. xxvi (2008), p. 272-273.

Com als 24 del mes de juliol de l'any 1713, per ocasió de haver la present ciutat de Barcelona, ab intervenció dels tres brassos, ecclesiàstich, militar y real, havent ajuntat Parlament des del dia 30 de juny de dit any; precehint unas pregàrias molt solempnes de las iglésias per son orde y ab grans penitèncias anant a la Seu, ahont en lo altar major se posaren tots los sants patrons y la Mare de Déu de la Mercè aportada ab gran professó y assistència de tota la ciutat, confessats y combregats; declararen lo dia 5 lo bras ecclesiàstich, militar y Consell de Cent submètrer-se y implorar la clemència de nostre rey y senyor don Felip 5 (Déu lo guarde).

Y com esta declaració fos contrària a molts maliciosos hòmens (en atenció al que declararé en lo primer full dels present manual *ad futuram rei memoriam*) procuraren a sas infectas amenassas y persegussions públicas de matar y cremar als que no votarian guerra. Y axí lo dia 7 subsegüent, lo protector qui era del bras ecclesiàstich [per: militar], lo compte de Plassencia, sabent que molts dels que votàran segons Déu y consiència submètrer-se, temerosos de ditas amenassas y per altres desmans succehían dins los congressos, se havían escondidament ausentats de esta ciutat, féu tornar a congregar dit bras, tornant maliciosament a proposar si se votaria defensar-se o submètrer-se a dita sa magestad. Y lograven lo malintencionat fi y resolgueren guerra y defensar-se, oposant-se axí a la corona de España, nóstron primer jurat rey, y a la de Fransa, y no menos al tractat en lo congrés de Utrech per lo emperador Carlos VI en Alemanya y sos aliats (per haver-nos est desengañat que li era forçós evacuar sas tropas tenia en esta província y que acudíssem al remey de la cort de Madrid).

Y luego feren congregar lo Consell de Cent de esta ciutat y ab las matexas amenassas resolgueren defensar-se y se agermanaren ab lo bras real, que des de el primer congrés resolgué la guerra. Y no obstant que estas resolucions fossen consultivas y no decissivas, per tocar la decissió als deputats y oïdor[s] de est Principat, fou tant grave lo pecat que los maliciosos se valgueren del mateix medi de las amenassas, volent penjar y matar a aquells, fins los ecclesiàstichs, en los tarongers de la mateixa Deputació si no resolían la guerra.

Y luego la resolgueren y publicaren, essent lo abat [de Sant Pere de Galligans, Francesc Antoni de] Solanell, deputat ecclesiàstich, qui passà grans treballs. Y fou tal la alegria del poble que no la puch ponderar. Y predicant per las tronas palesament era guerra de religió, projectant lo fals motiu que Tarragona nostre rey y senyor [Felip V] lo entregaria als ingleses y que se subsegueria Barcelona. Y com *stultorum infinitus est numerus*, molts no miràvan la malícia que ponderaré en dit full primer de est manual.

Y preveyent yo, Aleix Claramunt, nottari públich reial col·legiat de Barcelona, que la present declaració escrich de mà mia pròpia, lo gran error se cometia volerse oposar esta ciutat, com se oposà, sens costat ni patrocini algú, al poder y armas de nostre rey y senyor don Felip quint (que Déu guarde y prospere) y del de Fransa, sens conciderar las grans culpas hi havia en est Principat, a tot lo que no consentí ni vingué bé lo braç ecclesiàstich; y axí dit dia 24 me ausentí yo Alex Claramunt, nottari sobredit, de la present ciutat en companyia de don Francisco Móra, nottari, mon mestre, y de tota sa família, en la qual casa habito des de 21 mars 1703 que comensí a practicar la art de nottaria; y luego al 25 del dit mes, dia de sant Jaume, ya fou circuïda o invadida la present y infeliç ciutat per las armas del rey nostre senyor y assitiada. Y essent tota carregada de obediència de nostre rey menos la costa de mar, me n'aní en casa Busquets, de Premià.

12.2.4. Dietaris de la Generalitat de Catalunya. (*Primers dies del setge*)

Josep M. SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. x, *Anys 1701 a 1713*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2007, p. 1320-1322.

Dimarts, a 25 de juliol de 1713. Juntas juntadas. En aquest dia, matí y tarda, se han ajuntat las juntas de política, guerra, medis y provisions.

Enemich se ha deixat véurer en esta plassa. En aquest mateix dia, molt a la matinada, lo exèrcit del enemich ha comparegut davant de esta capital, arribant fins al mar de Guinardó; y a la tarda se ha retirat la part de Sans, havent precehit que per los voluntaris y paysans se tingué un rencontre ab ells, havent disperat la plassa vàrias y differents canonadas. Y deu advertir-se que a la nit se ha fet salva per ocasió de ser sant Jaume, patró d'Espanya.

[...]

Dimecres, a 26 de juliol de 1713. [...]

Enemich continua sobre Sans. En aquest mateix dia lo exèrcit enemich, que's diu compóndrer-se de 15 mil hòmens, entre cavalleria y infanteria, se manté sobre Sans, tenint a la mar sis galeras, tres vaxellets y altres embaracions de transport.

Dijous, a 27 de juliol de 1713. [...]

Lo enemich fa moviment. En aquest mateix dia lo enemich ha dilatat son camp des de Sans, muntant-se'n a Sarrià y arribant fins a Gràcia. Són estats molestats los enemichs matí y tarde per los voluntaris y altres, aportant-se ab molta biszarria y valor. Y des de la plaça són estats canonejats ab molts trets de artellaria.

Divendres, a 28 de juliol de 1713. [...]

Lo enemich. En aquest mateix dia lo exèrcit enemich, al matí, se ha estès des de Gràcia fins al mas Guinardó. Y hagut moltes escopetadas entre los enemichs, voluntaris, fusellers y molts altres. La plaça ha disparat moltes canonadas de artellaria y ha arribat fins a sant Martí.

[...]

Disapte, als 29 de juliol de 1713. [...]

En aquest mateix dia se ha mantingut lo enemich en los mateixos paratges que lo die de ahir.

[...]

Dilluns, als 31 de juliol de 1713. [...]

Se nota que tots los dependents y emergents de esta guerra seran continuats en llibre apart de Deliberacions y dietari, començant al primer de agost de 1713.

12.2.5. Dietari del convent de Santa Caterina. (*Notes sobre el setge*)

Dietari del convent de Santa Caterina, a Joaquim ALBAREDA (cur.), *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra: 1705-1714: El Dietari del convent de Santa Caterina i les Memòries d'Honorat de Pallejà*, Vic, Eumo, i [Barcelona], Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2001, p. 77-88.

1. [Juliol del 1713] Vui tot és estat prevenir-se les embarcacions a la sorda
2. Esta nit, ab tot silenci, han vingut les tropes que estaven cerca de St. Andreu i a les 7 hores del matí ja són estats embarcats cosa de 7 mil alemanys, ab 40 barques i 16 vaixells i a les tres de la tarda s'han fet a la vela per a anar a desembarcar-los en lo final. També s'és embarcat lo Sr. Cardenal, la comtessa de Savallà i la marquesa de la Casta, germana del comte.
3. Vui al matí, antes de l'ofici, s'ha feta la professó per lo claustro i així fins a Nostra Senyora de Gràcia, com s'acostuma tots estos dies, cantant la lletania major fins al presbiteri, que se diu Adjuva nos Deus, portant un frare llec lo Santristo mediano de la sagristia vestit ab alba i acòlits, tots sens collets. A l'ofici i tota la tarda Nostre Senyor patent.

[...] 4. Esta tarda s'ha feta la nostra professó de pregàries a la Seu. Lo P. P.Fr. Tomàs Torrents, prior de la tercera regla, havia convidat per a la dita professó la qual és exida per les Semoleres, Bòria, Tapineria, Plaça Nova i, después de la

Seu, per l'Argenteria, Sombrerers i carrer de Montcada. Anaven davant molts minyons vestits de blanc de dos en dos; després se seguïen les donzelles, totes tapades ab un vel negre, vestides de blanc; anaven repartides per barris, cada un ab un Santercristo, i dos d'elles cantant la llitania ab molta devoció i responent les altres, totes descalces, anant de tant en tant dos homes vestits ab vestes ab vares per arreglar. Lo número d'elles fonch de 860, que ab la devoció i composició ab què anaven edificaren tota Barcelona. Després se seguïen 700 terçoires ab moltes dames mesclades entre elles, tapades i moltes descalces. Després anaven alguns penitents tapats ab vestes rossegant cadenes i algunes eren dones. Després seguïen une 100 atxes. Anava després lo Santercristo que portaven uns seculars vestits ab vestes; se seguïen uns 12 o 16 sacerdots seculars de la tercera regla i, immediatament, la comunitat i després infinita gent. [...] Lo concurs de la gent en nostra iglésia, carrers, particularment en la Seu, no és ponderable, però ab tant silenci i quietud que no se sentia una mosca, tant era lo fervor de la gent en estes pregàries. Al passar davant la Diputació, sent veritat esta junt lo parlament ab infinita gent, no s'oïa paraula. Lo fi d'estes pregàries era aplacar la ira de Nostre Senyor i suplicar-li il·luminàs los del Parlament per a que prenguessen la resolució fos més del servei de Nostre Senyor.

5. [...] Vui també se diu que en lo Parlament lo Braç Real i Militar han pres resolució de voler-se defensar-se tots sols, cosa que sols Déu pot fer reïska, per no anar en ninguna cosa ben fundada. Nostre Senyor no vulla mirar ab ulls de misericòrdia i apiadar-se de nosaltres.

[...]

9. Vui, cerca les 10 del matí, s'és embarcat en lo moll lo comte de Starhemberg, virrei de l'emperador, i luego la Diputació ha fetes crides per qui volgués assentar plaça.

[...]

10. Vui s'és feta a vela l'armada inglesa ab 40 barques genoveses, tots carregats de tropes alemanes.

14. Vui entraren les armes de Felip 5 en Tarragona.

16. [...] Ab les formes gastades s'ha tret que vui han combregat en casa més de 20 mil persones, sent veritat que ahir també foren moltes.

[...]

24. Esta matinada, entre las 9 i les 10, en casa la Ciutat. Ab so de taballs, trompetes i clarins s'ha treta la bandera de Sta. Eulària i s'ha posada una finestra.

25. Esta nit lo exèrcit de Felip 5 ha levantat lo camp de Martorell i d'una correguda ha ocupat fins lo mas Guinardó. Cerca de Sants ha tingut alguna escaramussa ab uns voluntaris, a on ha perduda alguna gent. [...] Ha hagudes moltes escaramusses; han comparegut 6 galeres, 5 vaixellets i altres embarcacions d'Espanya al cap de Besòs. L'artilleria ha disparat molt esta tarda. [...]

28. Havent arribat esta nit passada un reforç de 5 mil homes a l'exèrcit de Felip 5, vui s'és escampat per lo pla ocupant St. Andreu i St. Martí, però deixant un gran pedàs cerca de Gràcia sens cloure.

29. Vui les tropes del costat de Pedralbes se són esteses fins Gràcia. Vui lo duc de Pòpuli ha enviat un trompeta a la Ciutat intimant-los se subjectassen per a no experimentar lo rigor de la guerra i enviassen persones per a implorar clemència. Se li ha respost ab lo mateix tenor i demà dematí, a les 5 hores, se despatxà trompeta.

[...]

25. [Agost del 1713] Vui a l'apuntar del dia les tropes de Felip 5 s'han anat apoderant de les cases a la falda de Montjuïc i, a la tarda, són arribades fins cerca de Sta. Madrona.

A les 4 de la tarda en la Rambla, cerca de Sta. Mònica, s'ha llevat lo cap a D. Emanuel Eguiluz, cavaller de calitat espanyol, sergento major del regiment de Villarroel, per haver-li trobada una carta del duc de Pòpuli. D'edat de 33 anys.

[...]

9. [Octubre del 1713] Vui la comunitat ha menjat de dejuni i sols s'ha pogut haver carn per los malalts. Lo vi se ven en la plaça a 14 lliures 10 sous la càrrega.

[...] 12. Vui, cerca les 8 de la nit, s'ha portat pres a la Inquisició a Don Antoni Berenguer, diputat militar, i al general D. Rafael Nebot al baluard de mig jorn, i també s'han pres a sos germans.

[...]

Per estos dies la falta de vi era gran pues la càrrega costava 35 lliures, lo que a la menuda lo bo se venia a 6 sous la meitadella, no obstant les barques que la fragata prengué davant de Vilanova, que foren 11, ne portaren algun poc lo dia 16. Però la carestia era gran, pues ja no se trobava carn ni per los malalts, vi, ni llenya en freds grans.

[...]

Lo dia primer ha comparegut davant d'esta ciutat l'armada de mar d'Espanya de més de 40 veles, les 30, vaixells de totes sorts.

[...]

Vui [novembre del 1713] a la nit la comunitat no ha begut ja vi, havent-se acabat lo poc que lo P. Prior havia comprat, ab que d'aquí avant beurem aigua. Lo vi en estos dies va a 20 lliures la càrrega sens los drets; los ous estan estan-tissos a 10 sous la dotzena i los del dia a 2 sous 6 diners lo parell i no se'n troben; les gallines a 3 lliures lo parell; lo carbo antes anava a 10 lliures, però ara va a 6 lliures.

[...]

7. [març del 1714] Vui festa de St. Tomàs. No obstant lo siti, alguns religiosos han fet cantar un ofici a la capella de la Seu, pagant-ho de sos diners, sens que

los catredàtics se sien mostrats en cosa. Ha predicat, en menos de 2 hores, P. P. Fr. Tomàs Padrell.

Anant augmentant-se les misèries del siti, lo convent s'ha venut lo palio de plata, que era lo major ornato teniem en la sagristia, cosa molt llastimosa.

12.2.6. Manuel Mas i Soldevila. (*Devoció desfermada*)

Manuel MAS I SOLDEVILA, *Relació del siti de Barcelona de l'any 1713 i 1714*, a Agustí ALCOBERRO i Mireia CAMPABADAL (ed.), *Cròniques del setge de Barcelona de 1713-1714*, Barcelona, Barcino, 2014, col·l. «Els Nostres Clàssics. Autors Moderns», núm. 7, p. 71-72, l'original es troba a la Biblioteca Pública Episcopal de Barcelona, ms. 419, f. 59v i 92r-140r, i el fragment reproduït correspon als folis 94v-95r.

En est temps, per implorar lo auxili de l'Altíssim per lo major acert y bon succés en negoci de tanta gravetat, importància y conseqüència com lo present, se comensà en esta ciutat a fer públicas extraordinàries rogativas en professons y altras devocions, tant en las iglésias com en carrers y plazas, ab gran calificació y compuncció dels que las fèyan y de tot lo poble. Y entre altras cosas, se introduí lo dir-se cada dia a cors, en alta veu, en la plaza del Born, plassa Nova y a la Rambla o Cap de Creus o Portal de la Bocaria, ab assistència de un religiós dominico per dir los misteris, una part del sant rosari de Maria santíssima, mare y senyora nostra; lo que, ab numerós concurs de gent, perseverà tot lo temps del siti, variant dits respectius llocs, en las ocasions que per las bombas o balas no éran segurs, en altres de ciutat menos exposats al perill.

12.2.7. Manual de Novells Ardits o Dietari del Antich Consell Barceloní. (*El Consell pren protagonisme*)

Pere VOLTES BOU (dir.), *Manual de Novells Ardits vulgarment apel·lat Dietari del Antich Consell Barceloní*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, Institut Municipal d'Història, 1975, vol. XXVIII, p. 121-125.

Dit die, [divendres 2 de febrer de 1714] a la tarda en la present casa se tingué conferència entre lo excel·lentíssim y fidelíssim Bras Militar y present excel·lentíssima Ciutat, concorrent en aquella part de l'excel·lentíssim i fidelíssim Bras Militar los senyors don Jaume de Copons, comte de Sant Martí, lo senyors don Alexandro de Palau, lo senyor don Fèlix Vadell y lo senyor don Vicens de Magarola, y per part de la present Ciutat lo senyor Joan de Ponsich y Monjó, lo senyor doctor micer Emanuel Flix, lo senyor doctor micer Lluís Garriga y lo doctor en Medicina Rafel Esteve, assirca de tractar y conferenciar cosas concernents a la junta de las divuyt personas de la Deputació; y feren y entregaren un paper que és cusit a la mà corrent.

Dit die, [divendres 2 de febrer de 1714] se ajuntaren en casa lo senyor general comandant dos dels excel·lentíssims senyors concellers, qui foren cap y segon, dos dels excel·lentíssims senyors deputats y dos de l'excel·lentíssim Bras Militar, ço és, lo protector y altre, y quatre senyors de la divuytena ab lo dit senyor general, component junts una junta per a tractar coses concernents a la política y guerra.

[...]

Dit die, [dimarts 6 de febrer de 1714] se tingué Concell de Cent en lo qual entre altres cosas per dit Concell fou anomenat en tinent coronel de la Corone-la lo marquès don Joseph Vilana y de Millàs, fent altres deliberacions expressades en la mà corrent.

[...]

Dit die, [dilluns 26 de febrer de 1714] per lo excel·lentíssim concistori me fou entregat una súplica o embaxada se feu al molt il·lustre y spectacle senyor governador de Catalunya, la qual me digueren a mi, Lluís Cases, notari y scrivà racional de la present casa y Concell, que per los senyors Joan Llinàs, ciutadà, per part de la present Ciutat, per don Gerònym Moliner, per part de la Deputació, y per don Fèlix Vadell, per part del Bras Militar, fou reportada a dit molt il·lustre y espectable senyor governador; la qual és del tenor següent:

«Molt il·lustre y espectable senyor:

»La Justícia com a particular virtut és la vasis ab que descansa lo bon govern y la quietud pública. Es molt amada de la divina bondat y recomanda ab effica-ces exortacions que ensenyan las segrades lletres; y esta advertència deuria ser sobrat motiu per atèndrer-la quant la necessitat no obligàs a sollicitar-la. Han conciderat los Comuns de la Ciutat de Barcelona, Diputació y Bras Militar de Catalunya los desordes y delictes (en tot gènere) que se han perpetrat y continuan, divent-se crèurer que indignada la justícia divina de tals accessos vibra la espasa de la guerra que aflageix Catalunya. Y encara que se persuadeixen que lo fervorós zel de vostra senyoria ha tingut y manté molt present la importància de la administració de justícia per castigar los mals ab la pena y mantenir los bons en tranquil·litat ab lo exemplar; emperò la obligació dels Comuns, inseparable del recte fi a que se encaminan sas reflections en major servey de Déu, del rey y benefici de la Pàtria, los impel·leix a contribuir ab sa aplicació en procurar-la. Per lo que, ab la més respectuosa instància y viva expressió, entrenyablement suplican a vostra senyoria sie de son agrado disposar ab tota activitat que tots los reals ministres de sa magestat (Déu lo guardi), se apliquen a la execució y administració de justícia, sens omitir diligència que puga conduir a est intent, tenint la mira en guanyar lo temps en los casos y delictes que per més graves claman la justícia, per ocasió dels quals no faltan inculpats en las presons reals; y no menos aserca los concernents a matèria de Estat y de tractar secretament

ab lo enemich, conduint-se avisos y correspondèncias tant perniciosas al bé public y a la conveniència de la Nació, com la gran prudència de vostra senyoria sabrà comprendre; seguint-se de aquellas las malas conseqüèncias que se han experimentat en lo estat del present siti, que és una de las pars més substancials en que deu esmenar-se la recta administració de la justícia en tot gènere de personas y còmplices, sens distinguir sexo, qualitat ni estat. Esperan los comuns dèurer a la gran justificació de vostra senyoria lo bon logro de sa ins-tància y ab los effectes conseguir de la clemència divina lo consuelo de que nessesitan en major glòria de Déu, servey del rey, nostre senyor, y utilitat pública».

Al que dit senyor governador fou servit respondrer que ell daria orde per a que se fes justícia y que ell ho havia apetit, y que se farà justícia. Y esta relació feren en concistori després de tornats de dita embaxada.

12.2.8. Gazeta de Barcelona. Continuación del diario del sitio y defensa de Barcelona. (Selecció)

12.2.8.1. Nomenaments

Mireia CAMPABADAL (cur.), *Diario del sitio y defensa de Barcelona: El setge de Barcelona 1713-1714*, València, Edicions 3 i 4, 2009, p. 305-307.

Con maduro acuerdo y pluralidad de votos, el *día 6 del presente* [juliol del 1713], resolvieron los Brazos Generales tomar las armas y alistar tropas, a mayor gloria de Dios y exaltación de su Santísimo Nombre, en defensa de la justa causa de la majestad católica y de su augustísima Casa, y por conservación de las libertades y privilegios de Cataluña, que con los tratados de los comisarios no quedaban seguros, y según otras inteligencias, estaban perdidos. No es de admirar tan admirable resolución, pues ha sido siempre Cataluña, en amor, servicios y finezas, admirable en privilegios y libertades, valerosa en su fidelidad constante.

[...]

Para la defensa de la causa pública, los dichos excelentísimos y fidelísimos Comunes, de común acuerdo, inmediatamente confirieron el mando de las armas y tropas al excelentísimo señor don Antonio Villarroel, teniente mariscal general por su majestad cesárea y católica, en cuyo nombre y debido respeto queda comandante en jefe general del ejército de Cataluña. Se nombraron, asimismo, por general de la caballería el general don Rafael Nebot; por general de la artillería, el general don Juan Bautista Basset y Ramos; por la infantería, los sargentos generales de batalla don Bartolomé Ortega y don Josep Antonio Martí.

Nombráronse los demás oficiales mayores y menores para el gobierno de siete regimientos, que se formaron sobre el pie alemán de mil hombres cada uno, bajo la invocación de los santos patronos, en cuyo patrocinio se confía por la justicia de la causa, es a saber: el de la Purísima Concepción, el de Nuestra Señora del Rosario, el de San Narciso, el de Santa Eulalia y el de la Virgen de los Desamparados, por la infantería; y por la caballería, el regimiento de la Fe, que, a sus costas, de gente vetarana, tiene levantado don Sebastián Dalmau, su coronel, y el regimiento de Sant Jorge.

A más de las referidas tropas (sin los regimientos de infantería de Ciudad y Deputación y el de caballería del general don Rafael Nebot), se han arreglado dos compañías de húsares, un regimiento nuevo de fusileros y todos los voluntarios.

[...]

El día 24, con la acostumbrada ceremonia y numerosa comitiva, fue sacada en público la celebrada bandera de santa Eulalia y colocada sobre la puerta mayor de la Casa de la Ciudad, guardada de noche y día de crecido número de su Coronela.

12.2.8.2. Noticias de la guerra a Europa

Mireia CAMPABADAL (cur.), *Diario del sitio y defensa de Barcelona: El setge de Barcelona 1713-1714*, p. 309.

Por repetidos avisos y cartas de las fronteras y de Francia, se asegura la grande victoria que han conseguido las armas del emperador y rey nuestro señor en la sangrienta batalla que se han dado los ejércitos en las vecindades de Landau, en donde ha sido enteramente derrotado el ejército de Francia, con pérdida de tres generales mayores, muchos generales inferiores, un excesivo número de oficiales de todos grados y setenta mil soldados, con toda la artillería, tren y bagaje; y aunque se dice que de nuestro ejército se perdieron más de 20 mil hombres, quedaron excesivamente reemplazados por el numeroso socorro que llegó con el príncipe duque de Marlborough, de que se espera individual relación. Y siendo cierto este suceso, lo es también que mudará el semblante la Europa.

12.2.8.3. Repressió borbònica a Manresa

Mireia CAMPABADAL (cur.), *Diario del sitio y defensa de Barcelona: El setge de Barcelona 1713-1714*, p. 322-323.

Este día, se cogieron dos hombres que pasaban con cartas del enemigo a Mataró. Entró en su campo el destacamento, que volvió de Manresa, habiendo

dejado en aquella ciudad un cabal desengaño de su furiosa ingratitud y rabia, pagando con un atroz castigo el hospedaje de 13 días, en los cuales procuraron todos los habitantes suavizar lo duro de su rigor con abundantes regalos y rendidos obsequios y, sin otro motivo que el de haberles lisonjeado el paladar, quemaron más de 800 casas (en ellas, muchos intereses, algunas mujeres), sin que la voracidad del fuego perdonase a sus propios soldados: se quemaron dos en una casa. Y hubiera sucedido lo propio a un capitán y dos sacerdotes si no se hubiesen arrojado de un balcón. Ni lo más sagrado se libró del incendio, pues quemaron la capilla de Nuestra Señora de Montserrat y la iglesia de Nuestra Señora del Carmen: ¿quién creará de unos católicos que manden y ejecuten tales sacrilegios? De orden del duque de Pópuli, lo ejecutó el conde [de] Montemar, comandante de los incendiarios, con tales insultos y atroces atropellamientos que, por no escandalizar los oídos de la piedad cristiana, se calla la individual relación de cuanto allí ejecutaron. Y no les bastó para saciar su apetito lo mucho que saquearon, pues se trujeron 50 personas, y entre ellas, algunos eclesiásticos, atados todos con inhumanidad. Se queda temiendo ejecuten lo mismo cuando abandonen Mataró, pues las ideas del enemigo contra Cataluña son tan crueles que, no parando en quitar las leyes y privilegios ni en quemar lugares, ahorcar paisanos y talar el país, desea extinguir y acabar enteramente la nación y, si deja algunos, será para transferirlos a donde lloren su ruina, dejando destruidas todas las masías o casas de campo y reducido el Principado a pequeños y unidos lugares y bajo una pesada sujeción. Y en la comprensión de esta verdad, solicita Barcelona a toda costa precaver al Principado de esta inaudita crueldad, hasta consumir todos sus intereses y derramar la última gota de sangre.

12.2.8.4. Desertors enemies

Mireia CAMPABADAL (cur.), *Diario del sitio y defensa de Barcelona: El setge de Barcelona 1713-1714*, p. 344.

Día 24. [setembre del 1713] De consejo y dictamen del excelentísimo señor comandante general (siempre celoso y aplicado a la mayor ruina del enemigo), fue deliberado por el excelentísimo y fidelísimo Consistorio dar a cada uno de los desertores de caballería que se pasase del ejército enemigo con su caballo y armas cinco doblones, y el de infantería que se pasase con armas y vestido, seis patacas y, viniendo sin vestido y armas, cuatro patacas; ofreciendo a todos y cada uno libre y seguro pasaporte para donde le pidan y, en caso de querer tomar partido, la seguridad de ser bien admitido y bien pagado. Para noticiar de la resolución a los soldados del enemigo, se dispusieron algunos papelillos que la

contenían y se confiaron al cuidado de los oficiales de las gran guardias, que los introdujeron en el campamento del enemigo, en cuya ejecución se batieron algunos soldados de caballería e infantería de una y otra parte. Continuó el acostumbrado fuego de las artillerías. Llegaron diez desertores, entre éstos, tres de caballería, y uno con dos caballos; se les satisfizo luego lo ofrecido por el pasaje, aunque vinieron sin la noticia de las cedulaillas, y aseguraron que el motivo de no desertar más consiste en la voz que ha derramado el enemigo por todo su campo de que esta capital estaba ya capitulando su entrega, con otras voces y supuestos, de que se vale para detener a sus soldados, que se cree serán infructuosas con la nueva y acertada eficaz disposición.

12.2.8.5. Desertors propis

Mireia CAMPABADAL (cur.), *Diario del sitio y defensa de Barcelona: El setge de Barcelona 1713-1714*, p. 498-499.

Este día, se supo, por el aviso de algunos desertores y el de otras personas fidedignas, haber parado en el partido enemigo los oficiales y demás personas que salieron la noche antecedente, con el motivo referido, y que el señor duque de Berwick, teniendo por cosa increíble que sujetos de tal carácter y graduación incurriesen en la fealdad de la deserción en la ocasión menos oportuna, contra su punto y valor, para prevenir cuanto se debía sospechar, sin darles audiencia, les mandó poner presos y sucesivamente hacerles pasar al castillo de Peníscola.

12.2.8.6. Bombardeig del 23 de maig de 1714

Mireia CAMPABADAL (cur.), *Diario del sitio y defensa de Barcelona: El setge de Barcelona 1713-1714*, p. 464.

La noche inmediata, entre 9 y 10, empezaron los enemigos a tirar bombas con 21 morteros desde Capuchinos y, aunque se sabía que tenían dispuesta la batería y resuelta la bárbara hostilidad de tirar a la total ruina de casas y templos, sorprendió a muchos el tirano horror con que dieron principio, pues, a breve tiempo, cayó una dentro el convento de San Francisco, en donde hizo algún estrago, matando algunas personas, entre ellas, a un religioso, hiriendo a otras y atemorizando a muchas, que se hallaban refugiadas en dicho convento. Viendo que cruzaban toda la ciudad, con imponderable resignación y valerosa conformidad, abandonaron todos, sin distinción de sexo ni estado, las casas, cuando las advirtieron amenazadas de la puntería, saliéndose a otros puestos más seguros; siendo digno[s] de la mayor alabanza el conforme dictamen, el igual silen-

cio y la ejemplar tolerancia con que todos sufrían el trabajo por nueva ejecutoria de la defensa de su patria.

12.2.8.7. Bombardeig del 26 de maig de 1714

Mireia CAMPABADAL (cur.), *Diario del sitio y defensa de Barcelona: El setge de Barcelona 1713-1714*, p. 466.

Los enemigos repitieron la hostilidad de las bombas, con raro estrago de los templos y las imágenes: aunque en la del Borne voló a la de un ángel de la pirámide, no reventó la bomba; bajo la cárcel, voló una la cabeza de la imagen de santa Eulalia; en San Agustín, destruido una imagen de nuestra Señora, sin otras muchas, pues el rabioso espíritu que les mueve, como sabe que Dios y los santos patronos son los que protegen nuestra causa, pretende su soberbia barbaridad destruirles para destruirnos y, siéndole imposible lo uno, le será por más que haga, imposible lo otro.

12.2.8.8. Precs religiosos

Mireia CAMPABADAL (cur.), *Diario del sitio y defensa de Barcelona: El setge de Barcelona 1713-1714*, p. 511-512.

Este día [2 d'agost de 1714], retiraron los enemigos algunos cañones de la batería principal, los de la plaza y morteros jugaron con igualdad. Procurando con cristiano fervoroso celo los tres excelentísimos Comunes de la Ciudad, Deputación y Brazo Militar aplicar todos los medios proporcionados para implorar la continuación de la divina piedad y la templanza de la justicia divina, a los muchos de que hasta ahora se han valido, añadieron el más eficaz: este día 2 (memorable en Barcelona por venerar esta excelentísima ciudad la descensión de María Santísima y aparición al patriarca san Pedro Nolasco, san Raimundo de Peñafort y al señor rey don Jaime el Primero de Aragón, a fin de fundar la real y militar religión de la Merced, para la redención de los pobres cautivos), concurriendo sus excelencias a la iglesia de Santa Margarita, del real convento de capuchinas, que es el primero que se fundó en España, oyeron la misa que celebró el excelentísimo y fidelísimo señor diputado eclesiástico, recibieron la sagrada comunión y después, en nombre de los tres excelentísimos Comunes, hicieron solemne voto de mandar poner en ejecución todas la instrucciones y seguras reglas que dieron por escrito las personas de especial virtud y literatura, elegidas para este fin de sus excelencias, cuyos consejos e instrucciones se dirigen al mayor acierto del gobierno, en lo católico y en lo político; y de todo, se dará la puntual relación aparte.

12.2.9. *Manuel Soler. (D'aquí a tres-cents anys)*

Manuel SOLER, *Dietari del setge de Barcelona del convent de Sant Josep*, a Agustí ALCOBERRO i Mireia CAMPABADAL (ed.), *Cròniques del setge de Barcelona de 1713-1714*, Barcelona, Barcino, 2014, col·l. «Els Nostres Clàssics. Autors Moderns», núm. 7, p. 342-343, l'original és a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona, ms. 386, f. 19r-66r, i el fragment reproduït correspon al f. 64r.

Die 28 [de maig de 1714]. A entrada de nit y agué un poch de pausa en lo disparar, cosa de una hora; y tocadas las nou, comensaren a disparar bombas los enemichs y lo matex de la plaça, prosseguint tota la nit y tot lo die, tant de uns com de altres, no avent-hi ninguna diferència de vuy [a] ahir. Y a penas fou die com començà de jugar nostra artilleria, y se sap de cert causà gran dany als enemichs. Esta matinada, nostres miquelets an avançat los cordons dels enemichs, arribant estos cerca de Gràcia, y se conex ésser los enemichs grans gallines. An vingut los desertors esta tarde y lo un és bombardé, y luego à pres partit, dient li llevassen lo cap si no desmontava los morters dels enemichs. Y lo duc de Pòpuli à dit que, si podia tirar-nos tot lo foc de l'infern, nos lo tiraria, y que avia d'eresar tota Barcelona, de modo que los que vindran agen de dir: «Aquí fou Barcelona.»

Die 29. Lo foc que esta nit se à disparat tant de la plaça com dels enemichs és cosa que pasma, lo que à proseguït tot lo die, disparant una càrrega serrada ab bombas, semblant aver arribat ja lo die del Judici, disparant-ne moltes per lo Reval, causant gran consternació a tota la gent per no trobar ja lloc segur per poder habitar. Concidérian las afliccions en què se troba est poble. Lo estrago no's pot dir, però de vuy a 300 anys se'n recordarà. Lo foc de las escopetadas és estat gran y à durat molt.

12.2.10. *Francesc de Castellví. (Dones i setge)*

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. IV, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 2002, p. 281-282.

Cierta mujer de vulgar esfera estaba para casar con uno de los sujetos que se pasaron durante el sitio a los sitiadores, y bajo palabra de casamiento había tenido de él un hijo. Ocupada Barcelona por los sitiadores, entró el sujeto en la plaza. Ella fue luego a encontrarle, llevando de la mano a su hijo. Interrumpió la mujer, cortando el hilo a las expresiones que le quería significar su amante, y le dijo: «Aquí tienes a tu hijo, que no te he de ver más; primero moriré que me case contigo, que me tengo por más honrada confesando mi deshonor y flaqueza que cometer un delito tan feo como casar con un traidor». [...] El día del avance general, al toque de la campana, y avisada del peligro, salió de su casa una mujer

nombrada Paula Viñas, con dos hijos y su marido para retirarse en lo interior de la ciudad. Su marido quería acompañarla hasta dejarla en lugar de seguridad. Advirtiéndolo ella y le dijo: «Id a pelear por la libertad, que si ésta se pierde no importa el morir, ni que yo y tus hijos nos perdamos». Otra mujer, llamada Eulalia Fagel, durante el sitio la despertó el toque de la campana. Despertó a su marido, que cansado del trabajo de aquel día y no habiendo brechas le dijo: «Déjame dormir, que no puede haber ahora peligro». Le respondió: «Levántate —y al mismo tiempo le quitó la ropa de la cama— que si todos dijeran lo que tú, la ciudad sería perdida, que yo quiero seguirte y no apartarme de tu lado». El autor vio junto a la casa de la Diputación que llevaban un mozo moribundo. Encontró su madre, llamada Francisca Peiró. Los que llevaban el mozo no querían que le viera, pero ella insistió diciéndoles: «Déjadmele ver, que soy madre dichosa, que tengo hijo que sabe morir por su patria». Diole un abrazo y le habló diciendo: «Hijo mío, ánimo, que tu herida no será mortal, y si lo fuere serás dichoso de morir por la patria». Y volviéndose a los que le llevaban, les dijo: «Aún me quedan dos, y estaré contenta si cumplen como éste, y si no lo hicieren sabré matarles de mi mano». Otros muchos casos podría referir que omito, porque en algunos peligraría la modestia y la honestidad refiriéndoles. [...] Al autor sucedió que estando de guardia al lado derecho de la brecha real el día 8 de agosto advirtió venir una mujer por sobre el terraplano de la muralla y mandó a un cabo de escuadra se adelantase a decirle que no podía pasar. Replicó la mujer que ningún oficial le había impedido el paso. Oída esta respuesta mandé viniese y le dije que advirtiera que iba con grande riesgo y respondió que todas las mañanas después de haber oído misa seguía toda la muralla, y que no podía dormir sin que por sus ojos viera cómo estaban las brechas y puestos y que avisaba luego si consideraba falta o descuido. Oído esto, le dije continuase su camino.

12.2.11. *Francesc Gelat. (El setge des de l'Alt Maresme)*

Memòries de Francesc Gelat, a Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 90-91.

Los sucesos que an passat en est temps causa espant lo vèurar-o i sentir-o a contar. I és que luego que Barselona se va veura casi esitiat, féu exir fora un tal Nabot, que l'avían fet general de la cavallaria ab molts micalets i voluntaris (que'n dèian per seguir voluntàriament), i estos exíran per fer execar la província. Però ningú se mogué: La una perquè totas las vilas grans, com Vich, Mataró, Granullés i las vilas de la vora de mar, fins a Sant Pol, i avia guarnisió de castellans i des de Calella ensà per totas estas vilas i avia guarnisió de fransesos. I, per altra

part, lo conde de Fienes, que era un general de Fransa, ab un destacament de tres o quatra mil òmens, lo anà perseguint per tot Catalunya, de tal manera que dit Nebot i sa gent vinguéran a parar en volta d'Arenys de Mont, allí a las montanias del Corredor i, d'allí istant, dit Nabot baxà ab compania d'un diputat que tanbé anava ab ell i alguns ofisials dels majors i, una nit, ab lo major secret que puguéran se anbarcaren i se n'anàran a Barselona. I los demés micalets i voluntaris, com se véran deseparats, qui fugí per una part, qui per altra, uns se'n passaren a Mataró ab [los] castellans que allà éran, altrás se n'anaren a Cardona, altrás asentaren plasa ab los micalets de Fransa que éran per ací; al fin, tota aquella gent à desvanascut. I quant Nabot fou a Barselona ab lo diputat, la ciutat de Barselona los à posats presos i ben estrets, perquè deïan que Nabot no avia fet més que compositar los llochs i vilas i no avia fet lo que avia de fer. Després, al cap de temps, s'és dit que lo avían anviat per mar a l'amparador. Al fin, jo no sé què n'an fet.

Al fin, nostres pecats són los qui crídan tals desconcerts. I, no obstant tot axò, allí a Cardona encara i avia molta gent de micalets i voluntaris de càdal dia se n'i anaven replegant, de tal manera que se són tornats escampar per la província i per seguir tant an als fransesos com an als castellans, i ells tanbé a dits voluntaris, de tal manera que apareix un Judisi, perquè los castellans, en saber voluntaris, en ningun lloch feïan un destacament gros i, si cap ne podían agafar, o passàvan mal i molt que-n penjàvan. I lo pijor, que las pobras vilas o pagaven, perquè per totas las vilas que los castellans trobàvan voluntaris i posàvan foch, que era la més llàstima del mónt. Lo primer lloch que cremaren fou Manresa i després seguidament molts altres, que, segons dían, foren Muià, Castelltarsol, Caldas de Montbull, Sant Ipòlit, Arbúsiás, Sant Pol. I lo de Sant Pol fou d'esta manera: Que vinguéran los voluntaris i prenguéran una poca de guarnisió que i avia de castellans i ells s'i féran forts. I al cap de uns vuit dias vingué un gran destacament de castellans i per mar dos galeras i dos o tres fragatas, i ab sinch o sis oras, lo prenguéran. I executaren tant gran rigor, robant tot quant trobaren, i posaren foch que à durat dos o tres dias lo foch, qu'és estat la més gran llàstima del mónt, que tant solament an quedat deu o dotsa casas senseras, i [a] altres llochs, que sols lo sentir-o a dir causa terror. I, encara vui, encara va continuant ab sos destacaments, que los uns persaguèxan als altrás, de tal manera que pujant un destacament des de Hostalrich a la volta de Vich, quant fóran de damont d'Arbúsiás, los voluntaris los avían feta una parada que los destrosaren, matan-ne alguns dos-sents i prenén-na més de altres dos-sents.

[...]

En aquestos treballs està la província lo dia de vui, los uns llochs en favor de Phelip, altres al contrari; los uns creman per un costat, altres per altre. Aquí se pòdan considerar los grans treballs i afliccions que estan pasant.

12.2.12. Francesc Gelat. (*Consideració sobre el setge de Barcelona*)

Memòries de Francesc Gelat, a Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 91-94.

En quant al seti de Barselona, s'està asitiat a la llarga. Al prinsipi los castallans donaren algunas anvastidas a Montjohich, però no los reÿsqué. I ara s'estan alrededor de Barselona y allí se an fet aportar las pallas i donatius del rededor de la terra, que no sé com s'i pot tenir.

Los de Barselona no an tingut molta nesesitat fins vui, perquè Mallorca també segueix Barselona i d'allí los vénan moltes assistènsias, encara que ab molt treball, perquè los castellans ténan alguns vaxells i alguna galera, i alguna fragata los de Barselona i Mallorca també. Las presas que fan als uns als altrs per la mar càdal dia és cosa de gran consideració.

Al fin, segons díuan, que la ciutat de Barselona està esperant algun socorro de l'amparador i que estan de bon ànimo. No sé lo que serà. Lo que és alrededor del camp dels castallans no an daxat casas senseras per fer barracas, ni abras per fer foch, i allò que an de menester, majorment que lo general de ells, que's diu lo duch del Pòpulo, segons dían, és poch piadós.

No puch dexar de dir lo que passa per estas vilas, per ser cosa que jo la veitx cada dia. Luego que los castellans fóran al pla de Barselona, posaren guarnisió per estas vilas fins a Sant Pol, castellans, i d'allí en ensà, fransesos. Segons díuan que se féu perquè d'estas vilas no aportassen provisió per mar a Barselona, com de fet que o prenguéran a un gran rigor, majorment al prinsipi, que no dexaven pescar ni sols dexar entrar un llagut en mar, de tal manera que volían cremar tots los llaguts, i després se alcansà que no'ls cremasen, però los féran retirar, de tal manera que a Malgrat los retiraren a la vila i, a Pineda, los aportaren a la plasa i allí estiguéran molt temps. I després ha donaren llesènsia per tornar a pascar.

[...]

Veitx la cosa tan mal parada com mai, la gent veitx molt afligida. Nostre Señor se vulla apiadar de nosalters. Amén.

[...]

No obstant lo que tinch ponderat fins aquí, ara ve lo pijor. Las extratagemas que pàssan no crech que los quin vindran las sàpian ponderar. En quant an al seti de Barselona, à passat d'esta manera: que los castallans an estat an al seti casi un any sens fer bretxa, però i an tiradas moltes bombas que, segons díuan, an posat de tres parts las dos per terra.

La persecusió que an tingut los destacaments de castallans i fransesos contra los voluntaris causa terror, perquè tot venia a càurer en danys dels poblats i casas, perquè allà ahont abitàvan voluntaris o sequejàvan, i cremàvan i, si podían

agafar alguns amos de las casas, los posaven per las presons i molts ne penjaven, i gent de calitat qu'era una llàstima. Los voluntaris, per altra part, per allí ahont pasaven ja se coneixia bé; a molts amos de casas que agafàvan i los composaven. No gosava anar ningú per los camins. Al fin, los treballs éran exsesius.

[...]

I després de cosa de un any que avia que los castellans estàvan al siti de Barselo[n]a, à soseït qu'à vingut un general de Fransa, que's diu Bàrbig, ab partida de tropas fransesas, i és anat a Barcelona i los general dels castellans que's deia lo duch de Pòpuli se n'és anat. I las guarnisions que éran per estas vilas, que éran fransesos, tanbé són anats allí i a ditas vilas an posat guarnisió de castallans.

I posat que fou allí Bàrbich, estrenguéran fortament lo siti, posaren molts batarias per fer bretxa, lo qual aparexia un Judisi, lo estruendo de las artillarias i bombas, Féran un gran tros de bretxa i donaren algunas avansadas i la ciutat se tornava molt bé, ab molta mortaldat que feïan, però com mai aja vingut ningun socorro de l'amparador Carlos Terser i lo gran poder de Bàrbig, i la ciutat que ja no tenia queviuras ni monisions. Sia com sia, Barcelona s'és arrandit i Bàrbich és entrat dins. Díuan que à donat salvas vidas, onras i isiendas; lo demés no sé com. *Esto* à soseït als deu i dotsa de setembra d'est any 1714.

12.2.13. *Francesc Bellsollé. (Intents de trencar el setge)*

Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 267-278.

Quant luego la ciutat de Barcelona resolgué lo defenssar-sse, avent per assò convocats los síndichs de las ciutats que se trobàvan *libres* com Vich, Manresa, Solsona y Mataró, y de las demás vilas grans, ahont convocats en la casa de la Diputació votaren o la subjectió de Phelip Quint o pèndrar las armas. Y prevalgué lo vot de pèndrar las armas per quant lo rey no volia concedir los Privilegis a Catalunya, encara que en Martorell se conferiren dos generals de Phelip Quint y lo Sr. *conde* de Staremberg, que avia quedat virrey de Catalunya per part de la província, y en matèria de Privilegis no en tocaren, sinó que entraria a la galanteria o liberalitat del rey. Y per assò procehíran differentes cartas entra Staremberg y la Diputació per lo contracte de la manera que avia de quedar Catalunya, tirant dit Staremberg a que Catalunya se subjectàs y fer-la quedar esclava. Y com la ciutat de Barcelona y la Diputació regoneguessen avia de quedar la província de mala conformitat, per això unidas resolguéran defenssar-sse.

Y luego vingué la armada de Phelip Quint ab lo Sr. *duque* de Pòpuli per general, en número de vint mil hòmens poch més o menos, tenint passats de sinch mil cavalls, y se posaren en lo Pla de Barcelona.

[...]

Y result que fou lo pèndrar las armas Barcelona y defenssar-sse, procuraren en fer regiments tant de cavalleria com de infanteria, y se elegíran generals. Puís elegíran per general major un tal Villarrué, home cabal en la milítia y de tota satisfacció; per general de artilleria ha don Juan Ramos y Basset, valencià; y per tercer general ha don Rafel Nebot, català, que ja tenia antes graduació de general. Y per dits regiments elegíran diffarents juntas de medis per pagar-los. Un tal don Sebastià Dalmau se obligà en fer un regiment de cavalleria de sinch o sis-sents cavalls pagats y vestits de son diner, sent ell coronel de son regiment. Y sens aqueix regiment feren altres regiments, lo un de la Fe, altre de Sant Jordi, altre de Santa Eulària y altres.

[...]

Y com totas las poblacions de la costa no fossen encara de la obediència sinó Mataró, per lo tant, per totas, per mar, no obstant las galeras, com no poguessen ser pertot, se enviaren tot gènere de manteniments ha Barcelona que ells aguessen menester, com és vi, fruytas, carns y alguna poca de neu, per la part del Masnou y Badalona.

Y los de Barcelona, als primers de agost, intentaren feu un desembarch ab las barcas del moll, lo qual feren en Arenys de Vall, del regiment d'en Dalmau y part del regiment de Sant Jordi, ahont se entretingueren tres o quatre dias. Y se replegà en dita vila partida de voluntaris ab dita gent de desembarch y un regiment de micalets, del qual era coronel un tal Armangol.

Y lo dia de Nostra Senyora de Agost, marchà tota dita gent per esta part de Arenys de Munt dret en Hostalrich, advertint que ab dit desembarch també se desembarcarà un diputat y lo general Nebot per comendar dita gent, a fi y affecte de fer alssar la terra y primerament per la part de la Montanya a la Plana de Vich. Y aquesta gent de Nebot se n'anà de assí estant a la vista de Hostalrich, a la part de Gasarans, per vèurar si los alemanys de Hostalrich, que se n'avían de anar per embarcar-sse en Blanes, entregarian la plassa dit Nebot, quant luego isqué un destacament del camp devant Barcelona en número de tres ha quatre mil hòmens, y se encaminà dret a Hostalrich. Lo *conde* de Fienes, general de las tropas francesas en la part de Gerona, també anà envers Hostalrich, y lo general dels alemanys ab sa gent que estava en Blanes també, ahont se trobaren quatre peus de exèrcit. Y en dita funció lo governador de Hostalrich, com ho tenían ja acordat perquè dèyan que ab tractats de pau de Utrech se avían de entregar totas las plassas de Catalunya sinó Barcelona, entregà la plassa de Hostalrich al destacament [que] vingué del camp, ahont deixaren sa guarnició.

Y las tropas de Nebot se encaminaren a la Plana de Vich, y lo destacament del camp se'n vingué per la Marina, passant per esta vila de Arenys de Munt, Sant Celoni y Vallgorguina. El dia que isqué de Hostalrich vingué ha fer nit en

Arenys de Vall, y aquella nit la demás gent de Arenys de Munt se retirà de sas casas fugint per las montanyas, perquè vingué una notícia que nos volían saquejar, y ha Déu gràcias no fou; perquè lo endemà de matí baixà una partida de gent de voluntaris y cavalleria y micalets y lo coronel Armengol, y se posaren en aquellas feixas de casa'n Taxonera cerca la casa d'en Croanyas, y los micalets per la pujada qui va al Puig. Y los de Arenys de Vall no gosaren envestir per amunt encara que volguéran intentar-o, y no se atrevíran.

[...]

Y de eixa manera seguíran la meytat de Catalunya, los uns tras dels altres, lo que fou en grandíssim detriment y dany per la terra. Y Nebot may los volgué danyar a las tropas del destacament, sent així que ho podia fer perquè era igual ab gent ab ells, que si ho agués volgut fer los podia casi derrotar per trobar-sse en paratges bons y ab la ajuda de la terra. Y los altres, anant tras de ells, li teníen en grandíssima manera, sinó que ell ja portava la traició reconcentrada en no voler-los fer mal. Y al cap de rato de rodar se n'antrà dins Barcelona ab partida de gent de la que menava y la demás se n'anà per una part y altre. Y quant fou dins Barcelona, pensant topar allí bon adjutori y ab sas bonas rehons persuadir als de Barcelona vessen de fer pactes per la renditió de la plassa, que per això fou dit Nebot persuadit de sos amichs divagant per Catalunya, que això fou la causa que may féu re de bo (advertint que de Barcelona al principi avia axit molta gent, en particular la noblesa, que a penas avían quedat cavallers dintre, sinó sols don Joseph de Pinós ab alguns altres, y encara poch). Quant dit Nebot fou dins Barcelona lo posaren pres al baluart de mitgjorn, ho llevant, y al diputat a la Inquisició, respecte de no aver fet lo que avían de fer y del mal [que] avían obrat per Catalunya, avent pres la ciutat de Barcelona informacions de ells per los pobles de Catalunya.

En aqueix temps la ciutat de Barcelona procurà comprar alguns vaxells en una part y altre; y dos que ne veníen de llevant per en Dalmau toparen ab las galeras de Espanya devant de Canet una nit, ahont tingueren un grandíssim combat, y per ser la mar tant bonansa que no feya re de vent, foren los vaxells presos per las galeras; y al cap de temps foren los vaxells presos altre vegada per los de Barcelona, que entre los que avían comprats y alguns de Mallorca y Nàpols que-ls arribà ja comenssaren ha fer comboy, y aleshores procuraren que de Mallorca los vingués comboy de provisions de allò que més necessitavan, com és carn, vi, carbó, llenya y altres cosas.

[...]

Després, allí cerca las festas de Nadal, se n'anà la cavalleria de Franssa a la part de Girona, y crech se n'anà a la Franssa. Y corria que lo Sr. emperador avia fet la pau ab Franssa, y los francesos a penas fèyan ninguna cosa de guerra, y se deya que lo general de ells entrava en Barcelona y se comunicava ab ells. Però

la infanteria francesa se quedà tantmateix al Pla, cosa que may ningú podia acabar de compèndrar estos designas.

Després, en lo mes de desembra, cerca de las festas de Nadal, lo intendant general de l'exèrcit, anomenat Patinyo, envià uns papers estampats per las poblacions de Catalunya, aquellas que estaven a la obediència de ells, demanant un compòsit ha tos los pobles segons lo poble, pagat per tres mesos ab tres iguals pagas; y en est poble de Arenys de Munt nos demanven sinch-cents y sinquant rals de vuyt per cada mes, y assò per pagar las tropas.

[...] Y avent succehit la demanda del donatiu se comensaren alborotar los pobles de la Montanya y ay agué qüentos y asbatassas entre la gent de la terra y part de gent de la guarnició de Cardona, que sempre avia quedat per Barcelona, sent governador de ella don Manuel Desvalls, cavaller del Poal, y la guarnició de Vich, sent comandant en dita ciutat lo general Brancamonte. Y així la terra se comanssà ha sublevar, y baixà gent de la terra ab partida de voluntaris y micalets de Cardona a Caldas de Montbuy, per la qual vila los de camp féran un destacament no molt fort, y topant resistència se'n tornaren. Y lo endemà y enviaren un destacament de més de dos mil hòmens, y los voluntaris no y tingueren bo y retiraren. Y los del destacament saquejaren la vila y cremaren més de la meytat y ay mataren algunas personas que no poguéran fugir y ab algú se ohí dir que li llevaren los punys de viu en viu. Y los destacament se'n tornà al camp y de allí se'n passà ha Granollers y se'n pujà a la Plana de Vich y se digué que cremà ha Toralló y algun altre lloch, que crech és Sant Ipòlit. Y per allí se tingué alguna escaramussa ab los voluntaris y paysans, y després se digué se'n passava ha Moyà, ahont se digué avían cremat algunas casas.

[...]

Y aquella nit se desembarcà ente Arenys y Canet lo coronel Armangol, coronel de micalets de Barcelona, ab una partida de ells y los demés, que entre tots serían quatra-cents, en Sant Pol, ahont estiguéran dos dias sens moura's uns ni altres, o bé un dia tant solament.

[...]

Y lo endemà al matí, dia de Nostra Senyora Candalera de l'any 1714, arribà lo coronel Armangol ab la sua gent y partida de voluntaris y gent de una part y altre; y los féu recomportir per las casas per esmorsar, y després ohí missa qui pogué, que molta gent quedà sens ohir missa; [...]

Y lo que més és de ponderar, que en tota la avanssada de n'Armangol, no y morí ningun home de la sua part, sinó tant solament y agué un nafrat; y los del destacament n'i quedaren alguns morts y de nafrats molts, y a la altre part y agué dos a tres nafrats de micalets, sens aver-n'i ningun de mort, y dels altres també y agué alguns morts y molts nafrats, de tal manera que després se digué que entre morts y nafrats passaven de dos-cents.

[...]

També succehí que quant se sabé que las tropas venían dret en Arenys de Munt, la major part de la gent fugí, deixant las casas, que tant solament avia quedat lo Sr. rector, mossèn Joseph Valls, lo jurat Rossell, lo Sr. Vilarassa, Jaume Farran, Anton Ribas y altres. Y estos enviaren un homa an al comandant que estava al mitg de la riera; y ell envià ha cercar los jurats, y volgué saber la gent si éran en sas casas y fou forssós aver de anar la gent que avia quedat devant de ell. Y com vés tant poca gent se indignà y volia saquejar lo poble. Y ab las bonas paraulas del Sr. rector y de las demés personas que y éran, se sossegà, ab pacte que volgué que la vila li enviàs sinquanta moltons. Y fou forssós lo aver-los-hi de donar entre moltons y crestats, ab amenassa que si altre vegada la gent se n'anaven de sas casas, cremaria las casas dels que se n'anirían. Y aquell dia féran gran dany a las casas del Puig per no aver trobat la gent a las casas. A la casa d'en Croanyas li vessaren el vi, a la casa del Benefici, a la casa d'en Colomeró y a las casas també de Font <de Font> de Flàvia féran un poch de dany, en particular a la casa d'en Pitau.

[...]

A vista del desembarch y eixida de Barcelona de Armangol, succehí que se féran molts voluntaris per tot lo Principat, que ordinàriament foren aquells que no tenían gayre ganas de treballar. Y dit Armengol, ab dits voluntaris, tingué differentes vegadas ab differentes parts de Catalunya escopetadas ab los destacaments, perquè en moltas parts n'í avia, com en Mataró, Vich, Granollés, a la part del Panadès y Camp de Tarragona. Y los comandants de dits destacaments anaven sempre persseguint ab sas tropas los voluntaris a qualsevol part que anassen y se féssan forts. Y assò fou la causa que se cremaren tantas vilas y llochs de Catalunya, com són Moyà, Sant Ipòlit, Cellent, Prats de Llussanès, Sitjas y moltas de altres, que per ser moltas y apartadas de per assí, no me recòrdan. [...]

En est temps succehí que anà tant engrandín-sse lo cos de voluntaris, que per la demés part de Catalunya n'í avia, y estos, la demés partida, no estaven subjectes al comandants que tinch ponderat, sinó que cada hun volia ser un comandant; y d'estos los uns anaven fent partits prop de allí ahont éran las tropas, o bé prop del camp, o bé per allí ahont avían de passar comboys, encara que los que fèyan esta vida éran poch, que la mahor part anaven inquietant la terra, aportant-sse'n uns y altres, y fer-los passar torments per fer-los pagar grossas partidas de diner. Los que fèyan esta vida éran los que no volían anar ab lo Sr. del Poal, y Armengol, perquè estos no comportaven tals cosas. [...]

En aquest temps, la armada de mar que estigué sempre devant Barcelona desembarcà grandíssima multitud de balas y bombas y altres pertretxos de guerra, quant en ser desembarcat lo Sr. duch de Pòpuli féu tirar grandíssima cantidad de bombas, que foren més de setsa mil las que y tiraren, que fou una gran cruel-

tat de la manera que posaren aquella ciutat, que a penas quedà casa cencera, ab tal conformitat que sols al convent de Santa Chaterina n'i cayguéran passat de tres-centas, que ja se deixa considerar lo estrago [que] degueren ocasionar.

12.2.14. Joan Puigcercós. (Notícies del setge i els estralls dels voluntaris i sometents contra els pagesos)

Joan PUIGCERCÓS, *Llibre de comtas de Sagimon de Puicercós y notas de papers* (1699-1935), transcripció de Mercè Quera de Puigcercós, p. 77-78, manuscrit a Mas Puigcercós de Borredà (Berguedà).

Barcelona

Lo dia que comensaren los espanyols lo siti de la Siutat de Barcelona fou als 25 del mes de juliol de l'anÿ del Sr—1713.

Manresa

Lo dia 14 de agost del sobradit anÿ fou cremat gran part de la Siutat de Manresa ÿ en estos temps passaran per la terra grans treballs

1714 muti [motí]

Dia 1 de Janer del anÿ del Sr—1714 fou lo tant llastimos dia enque comensá lo muti [motí] tant gran del crit de Viafos a Socos contra dels espanyols essent lo fonament los voluntaris del que se siguioren terrors danÿns ÿ escandols inponderables.

Nota del sacco

Fas altra nota com lo dia quatra de mars del anÿ de nostre Sr. Jesucrist de 1714 fou la fatalitat tant gran per esta casa de Puigcercos que passant las tropas de Fransa desde Ripoll a Berga comendadas per lo Compte de finas com Virrey de Perpinÿa en lo pla de lligable encontraren ab los voluntaris ÿ somatens ÿ fugint dits voluntaris ÿ somatens per estas Solanas del terma de asi ÿ anant ditas tropas en seguiment de ells encontraran ab esta casa la qual saquejaren ÿ pillaren detot lo que los agrada com foren robas, diners, cosas de menjar ÿ altres menuderies que quasi noi [no hi] queda res.

Y en dit dia los miquelets de ditas tropas seguint del mateix modo a los dits voluntaris ÿ somatens. Prop de la casa de xuriguera me encontraran la basiva la qual contava de sent trenta dos caps de bestiar de llana ÿ trenta sinch caps de cabras que tot o prengueran sens poderne cobrar sols un cap.

Aiximatex en lo matex lloch prop de xuriguera me prengueran dos vacas bonas ÿ prenÿadas dos braus de dos anÿs ÿ una euga ÿ los que saquejaren me

prengueran una mula de la estable que entra lo bestiar y lo demes de dintra casa es ben sert que valia y era de estimacio de 2500 tt q antas mes que menos.

Y encara mes que jo fui ferit de un colp [cop] de pedra en la cara que quede quasi sens sentits las donas y los demes fora que no sels violantas totom passa per lo rigor de la guerra fins a esquexarlos les orellas per treura los las anelletes de or que aportaven deune [Déu ens] guarde a tots los Cristians.

12.2.15. *Aleix Ribalta. (Setge de Barcelona vist des de Lleida)*

Antoni BACH (cur.), «Crònica de la Guerra de Successió a les terres de Lleida, escrita per un pagès de Palau d'Anglesola», *Ilerda* (Lleida), núm. 44 (1983), p. 183-184.

En lo any 1713 te referiré lo que pasà. Cerca de St. Joseph partí la Emperatrís de Barcelona; ya pots pensar com als últims de any 1710 sen anà lo Emperador, tots los apasionats de Barcelona y los demés de la Província quin sentiment avian de tenir, vehent a tots dos fora de la Província. En alguns simples els donaren a entendre que tornaria, més lo homens savis no volian creurer, y sols quedà en Barcelona Stramberch en sa armada, y als primers de juny féu fer un pregó, que deia, qui volgués servir al Rey per anar a l'Imperi, y qui no volia servir se [li] dave llibertat per tornarsen en sa casa. En eix pas quedaren més aturdivits los de Barcelona, perquè veian que no quedava un cap en Cataluña.

Barcelona tenia un regiment la ciutat, y altre la Diputació, y estos dos regiments se componian tots de catalans, y tots los que nol sabia bo lo treballar paraven en los dos regiments referits, y a la reforma de Estramberch los feren molt poderosos. Dins de Barcelona se levanta un que ley deia Dalmau y era un home molt poderós, y féu un regiment de cavalleria, dels cavalls [que] deixà Estramberch; y gastà tot son patrimoni, y los de Felip Quint ley deian lo Rey Mau. [...] A Barcelona va formar de las Confrarias companyas y regiments, que estave ab la intel·ligència, que ella sola avia de resistir a una armada; boijeria que tenian molta al cap, mes te asseguro que luego mudaren la idea, y se acosten los treballs.

En lo mes de juliol pasà una armada per Lleyda, que la comanava lo Duch de Populi, y tot seguit sen anà en Barcelona, y anaven en la intel·ligència, crehentse que Barcelona se entregaria sens posari citi, perquè veian que no tenian amparo de ningun Rey, y digueren que sols Barcelona disparant una artilleria, que sen recordaria, y així se executà, que al arribar la primera partida en Creu Cuberta los saludaren de Montjuich. Luego posaren citi en forma, destruïren molta caseria, que lo General tenia alguna pico contra la ciutat, y antes no se aurian entregat al dit General, primer se aurian perduts tots los de Barcelona; a fora quedaren los voluntaris y miquelets y feian ses correries per aquellas mon-

tañas, y tenían lo retiro en Cardona, advertint que Bracamont anava ab un destacament detràs de ells, de pasat 6.000 homens.

[...]

Has de saber que lo Rey de Portugal tenia lliga feta ab lo Emperador y ley deixà cerca de 10.000 homens entre cavalls i infants, y molt antes de partir Estramberch, sels donà llibertat als portugueses per tornarsen en Portugal y pasaren per esta terra, sens que ningú los impedís lo pas, perquè portavan pasaport del Rey de España, y de la retirada de dits portugueses ya van comensar a espantarse los aficionats del Emperador, perquè veian se anava desfent la lliga.

En lo any 1714 te referiré lo que pasà. Se continuà lo citi en Barcelona, y sempre dins la ciutat se tirave a arruinarla. En tant que la major part de la gent de eixa Barcelona agueran de plantar las tendas davall Montjuich per lo gran dany [que] davan las bombas.

13. L'ofensiva final i l'onze de setembre de 1714

13.1. TEXT INTRODUCTORI

13.1.1. Context històric

La gran ofensiva final s'inicià a principis de juliol, quan s'incorporà al bàndol dels atacants el duc de Berwick, amb un nodrit contingent de tropes franceses. Les primeres temptatives serioses d'assalt, de la primera quinzena d'agost, van ser rebutjades pels barcelonins, però la del dia 11 de setembre es revelà com la definitiva. Es calcula que a principis de setembre, els contingents de l'exèrcit borbònic preparats per a l'assalt eren uns 40.000 homes (d'un total de 90.000 repartits pel Principat), mentre que els defensors de la ciutat eren uns 5.500 (provinents de les companyies creades pels gremis) sota el comandament d'Antoni de Villarroel i del conseller en cap Rafael Casanova. Fora de Barcelona, els resistents austriacistes eren uns 12.000. La matinada del 10 a l'11 de setembre es produí la batalla final, centrada en la zona compresa entre el Portal Nou i el baluard de Santa Clara. L'enfrontament arribà al cos a cos i els resistents arribaren a reconquerir onze vegades el baluard de Sant Pere. Els principals dirigents militars catalans, Rafael Casanova i Antoni de Villarroel, foren ferits i la capitulació es produí a les dues de la tarda. Sobre les baixes (morts i ferits), encara hi ha molta discussió perquè les diferents fonts proporcionen xifres no coincidents, però a títol indicatiu val a dir que, des del juliol del 1713, els defensors tingueren unes 7.000 baixes i els assaltants, unes 10.000. Si es comptabilitza el total dels catorze mesos del setge, les xifres pugen notablement: entre 10.000 i 14.000 els assetjats i més de 17.000 els borbònics.

El dia 3 de setembre el duc de Berwick féu un ultimàtum als assetjats, que fou rebutjat per la ciutat. Aquesta actitud només s'explica per la consciència que, en qualsevol cas, la repressió seria brutal (per la manera com s'havien comportat els borbònics en les ciutats i territoris conquerits) i per l'esperança d'un ajut de dar-

rera hora, ja fos de l'emperador Carles o dels antics aliats britànics. En aquest darrer sentit, cal dir que el dia 1 d'agost de 1714 va morir la reina Anna d'Anglaterra i pujà al tron Jordi I, cosa que comportà el retorn *whig* al poder. Això comportà un canvi radical de la política britànica, a partir d'aleshores favorable a la causa catalana, però ja fou massa tard.

La caiguda de Barcelona comportà una devastadora repressió contra la ciutat i contra tot el Principat, i suposà la pèrdua de les estructures d'estat que posseïa, com abans ja havia succeït a València i a Aragó. Per això Castellví va declarar morta la nació catalana quan els consellers van lliurar la bandera de Santa Eulàlia a les tropes de Felip V. Una afirmació que fou contestada, a principis del segle xx, pel primer gran especialista modern d'aquell episodi històric, Salvador Sanpere i Miquel, que va cloure la seva obra clau *Fin de la nación catalana* (1905) amb aquesta afirmació: «lo que murió fué sólo un estado, una organización política, no un pueblo, y cuáles sean los destinos de ese pueblo en lo futuro esto lo escribirán en la continuación de los siglos sus historiadores».

13.1.2. *Presentació dels textos escollits*

El relat fred i concís dels esdeveniments del mes de setembre del 1714 que es fa en el *Manual de Novells Ardits* o *Dietari del Antich Consell Barceloní* és el que encapçala la selecció de textos d'aquest capítol. El segueix un altre, de més viu, extret de la *Gazeta de Barcelona. Continuación del diario del sitio y defensa de Barcelona*, en què es reporta la intensificació del bombardeig contra la ciutat amb motiu del primer aniversari del setge. Francesc de Castellví és qui torna a oferir, en les seves voluminoses *Narraciones históricas*, un relat més viu dels moments finals del setge. A part d'aquesta característica, ja assenyalada anteriorment, i del notable rigor històric que mostra al llarg d'aquest escrit, també hem de remarcar, com a característica rellevant de la seva obra, el fet que es tracta d'una de les narracions més minucioses que posseïm a l'hora de reconstruir aquell esdeveniment. N'hem recollit tres fragments. En el primer, Castellví fa una semblança molt laudatòria de Villarroel. En el segon, explica com el conseller primer, Rafael Casanova, va ser ferit (i en aquet punt recorre al dietari de Verneda, que, tal com hem assenyalat anteriorment, s'ha perdut). En el tercer, fa una consideració sobre les penalitats patides pels assetjats i els factors que van permetre que, malgrat tot, persistissin en la resistència. El testimoni d'Aleix Ribalta ens ofereix la visió que, des de les terres de Lleida, es tenia de la situació i de les causes del desenllaç final. La part final de la *Relación diaria del sitio de Barcelona, capital del Principado de Cataluña*, ens dóna el punt de vista dels borbònics, ja que es tracta d'una publicació profilipista que s'editava a Girona. Constitueix una altra mostra destacada del protoperiodisme de l'època. Cal advertir, però, que conté algunes dades inexactes. En el llistat de diri-

gents detinguts hi consta Rafael Casanova, que no fou agafat, i es diu que tots foren traslladats a Peníscola, quan en realitat els van dur a Alacant. Així mateix, en el punt tres dels pactes de capitulació es diu que «quedaban a la clemencia del rey nuestro señor», quan en realitat Berwick «concedí als ciutadans de Barcelona vidas, honras y haziendas», com recollia el *Manual de Novells Ardits* ja reportat i com també es diu en el text que presentem a continuació, obra de Manuel Mas i Soldevila. Cal tenir present que Mas era membre de la Comissió dels Vint-i-quatre nomenada pel Consell de Cent per a liderar la defensa i que va poder copiar el text de la capitulació per conservar-lo, tal com explica en l'escrit que reproduïm, extret de la *Relació del siti de Barcelona de l'any 1713 i 1714*. També Castellví va copiar aquest document i el text és idèntic al de Mas. La capitulació, doncs, va permetre una ocupació ordenada de la ciutat i evità un saqueig que, sense la forta resistència anterior, hauria estat més que probable. El mateix Mas, en l'obra esmentada, va incloure-hi un sonet sobre la derrota; sabem que no era pas un fet inhabitual trobar composicions poètiques (ja fossin pròpies o alienes) en els dietaris i memòries personals. Tampoc, com ja hem dit abans, no era gaire extraordinari trobar-hi documents de l'època. I en aquest sentit, l'obra de Castellví és tot un referent. De les *Narraciones históricas* hem tret una carta de Rafel Casanova a un seu amic que segurament Castellví va traduir del català. L'epístola de Casanova, redactada anys després del fets, té un marcat caràcter exculpatori. Tanquen el recull d'aquest capítol dos escrits molt desencisats pels patiments pels quals va haver de passar la pagesia durant la guerra. Un és de Joan Puigcercós i l'altre d'Aleix Ribalta, que es clou amb uns consells de comportaments, en cas de guerra, per als seus descendents.

13.2. TEXTOS REPRODUÏTS

13.2.1. Manual de Novells Ardits o Dietari del Antich Consell Barceloní. (Full del mes de setembre del 1714)

Pere VOLTES BOU (dir.), *Manual de Novells Ardits vulgarment apel·lat Dietari del Antich Consell Barceloní*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, Institut Municipal d'Història, 1975, vol. XXVIII, p. 147-148.

Disapte, al primer de setembre, 1714. En aquest dia se continuà en tirar com lo die antessedent.

Diumenge, a II de dit. En aquest dia se continuà en tirar.

Dilluns, a III de dit. En est dia, se tirà ab molt vigor.

Dimars a IIII de dit. En aquest dia, se tirà com lo die antessedent.

Dimecres, a V de dit. En aquest dia, a la nit, la guarnició del baluart de

Santa Eulària feu una salida als cordons enemichs, arribant fins al terser cordó, matant tant quants en trobaren, retirant-se ab pochos morts y ferits y ab molt botí.

Dijous, a VI de dit. En aquest dia, lo enemich tira desafuradament ab grandíssim vigor.

Divendres, a VII de dit. En est dia succehí com lo die antessendent, tirant balas a la ruïna.

Disapte, a VIII de dit. En est dia, lo enemich tirà ab molta abundància balas a la ruïna, y a la tarda, algunas bombas.

Diumenge, a VIII de dit. En aquest dia, succehí com lo die antessedent.

Dit die, se tingué Concell de Cent y se feren las deliberacions contengudes en la mà corrent.

Dilluns, a X de dit. En aquest dia, se continuà com lo sobredit.

Dimarts, a XI de dit. En aquest dia, antes de dia, los enemichs pujaren per la brecha, fent oposició, y se feren senyors fins a la escola militar, dels fortins del Portal Nou, Sant Pere y Junqueras, y després de molta palea, se recobrà Junqueras y Sant Pere. Y fent los contraris, cerca lo mig dia, dos llemades, se concedí per los nostres la suspensió demanaven, y se quedà en eixa conformitat fins lo endemà al mig dia.

Dimecres, a XII de dit. En aquest dia, al matí, fonc enviada embaxada a l'excel·lentíssim senyor duc de Berbic sobre la pretensió tenia; y tornaren resposta que volia se rendissen a marcè de Senyor, y luego se ajuntà lo Concell y se deliberà se donés gust a dit senyor, y per ço se envià altre embaxada a dit senyor donant-li notícia de la deliberació del Concell; y concedí als ciutadans de Barcelona vidas, honras y haziendas. Y després de moltes gràcias, cortesias y reverèncias, se despediren, y esta relació feren dits senyors embaxadors, després de tornats de dita legacia.

Dijous, a XIII de dit. En aquest dia, en Barcelona y hagué molta quietut per haver manat als soldats no enquietessen a ningú.

13.2.2. Gazeta de Barcelona. Continuación del diario del sitio y defensa de Barcelona. (*Ofensiva d'aniversari*)

Mireia CAMPABADAL (cur.), *Diario del sitio y defensa de Barcelona: El setge de Barcelona 1713-1714*, València, Edicions 3 i 4, 2009, p. 502.

Día 25 [de juliol de 1714], en que se cumplió el año que los enemigos han pasado a la vista de la plaza. A las 6 de la madrugada, empezaron a jugar con todo ardimiento y fogosidad sus baterías, disparando 74 cañones, y 29 morteros y, aunque muchas balas y algunas bombas se internaron y cruzaron la ciudad, con alguna ruina de los edificios, se vio luego calificada la notable diferencia

que se tenía concebida del señor duque de Berwick al de Pópuli, pues la bárbara hostilidad de que éste fue instrumento se vio convertida, por el arribo y operaciones del nuevo comandante de los enemigos, en un asedio regular, dirigido a batir la muralla, encaminando todo el fuego como quien quiere de veras atacar y rendir la plaza y a abrir brecha y embarazar las baterías que le pueden ofender y los trabajos que pueden atrasar sus designios. Todo el día, fue continuando el fuego, aunque con poco o ningún daño de los sitiados, en quienes, aunque al principio pudo hacer alguna impresión lo fuerte de las baterías, luego se observó la valerosa igualdad y serenidad con que siempre han procedido en la defensa; y así, se correspondió de la plaza, jugando las contrabaterías de cañones y morteros, y continuaron los trabajos, adelantando la cortadura. [...] A medianoche, tocaron arma los enemigos, gritando frente al portal Nuevo: «¡Avanza! ¡Avanza!»; los sitiados, prevenidos con toda puntualidad, les respondieron con fusiles, usando con alegría de las mismas voces, convidándoles al avance. Del cordón contiguo a Capuchinos, salió una tropa de enemigos con fajina: viéndose cargados de nuestros fusileros que estaban de guardia, se pusieron en fuga, dejando la fajina.

13.2.3. *Francesc de Castellví. (Aspectes de l'ofensiva final)*

13.2.3.1. *Semblança de Villarroel*

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. IV, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 2002, p. 225.

Permítaseme que diga que el teniente general don Antonio Villarroel ha sido uno de los grandes héroes de este siglo. Poseía todas las partes de grande general, la ira no le dominaba; la embriaguez, la impudicia y la gula no le señoreaban. Cortés con todos, afable y elocuente en las ocasiones; severo e intrépido a su tiempo, vigilante en todos instantes, todo lo reconocía por sus ojos, entre los mayores peligros. Su grande ingenio, aprobado de lo reflectivo de su juicio, le infundía elocuente método en su explicación, reprimiendo los ímpetus de su pronto genio, severo con el que se descuidaba de su obligación. Las reglas con que hubo de contemporizar un gobierno compuesto de eclesiásticos, nobles y plebeyos, nuevamente establecido, y ser aplaudida su conducta de los más, le dan bastantes créditos de sabio, de soldado y de prudente. Muchos ejemplares podríamos referir, si la brevedad en no dilatarnos no le impidiera. Con todo, se refiere el siguiente caso: cierto oficial faltó en algo a su obligación. Dióle una severa reprensión. Dio el oficial sus excusas. Respondióle: «¿Qué quiere que le diga? Haga dejación, que Dios le crió más para fraile que para soldado, y déle

gracias, que le libra de mayor nota». Era cariñoso con los que cumplían con su obligación, expresivo con los que descollaban en conducta y valor; y con justicia se puede de él decir, en el caso de la defensa de Barcelona, lo que se dijo de otro héroe en la antigüedad: *Nihil metuere, nisi turpem famam*.³⁹

13.2.3.2. Rafael Casanova, ferit

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. IV, p. 252-253.

La bandera de Santa Eulalia, que llevaba el *conseller* primero, llegó a las 7 dadas de la mañana (según han asegurado muchos de los que la seguían, que en semejantes casos no es fácil tener presentes las horas y minutos en que suceden los hechos memorables). Por instantes se le juntaban gentes, se le unieron 30 caballos de orden del general comandante. Parte de ellos fue por la parte del huerto que llaman d'En Fabà, parte por la salida de Junqueras. Llegó la gente con la bandera sobre la muralla de Junqueras, siendo entonces obstinado el combate y un flujo y reflujo de sitiados y sitiadores sobre el terraplén de la muralla a la parte del baluarte de San Pedro, que habían vuelto a ocupar los sitiadores. Embistieron los sitiados con tanto denuedo, animados de la presencia de la bandera y de tanta gente de distinción que la seguía, que obligaron a los sitiadores a retroceder hasta la puerta Nueva, ocupando la batería que había sobre la muralla junto al portal Nuevo, y recobraron otra vez el baluarte de San Pedro, pasando a golpe de bayoneta los sitiadores que le ocupaban. Desde el convento de San Pedro, aumentado el número de las gentes que le defendían, hacían grande estrago sobre los sitiadores con continuas descargas y, desalojados de él, salió un cuerpo de gentes de San Pedro por las partes del cementerio y convento a los huertos y embistieron con todo brío a los sitiadores tomándoles cuatro banderas. [...] En este tiempo fue herido sobre el terraplén de la muralla el *conseller* primero, pasado un muslo. Dicen algunos que al tiempo que llegó el *conseller* primero con la bandera sobre el terraplén de la muralla volvieron a disparar los sitiados los cañones que tenían cerca del arco de Junqueras, y que hicieron segundo estrago. Refiere Verneda en sus memorias, diciendo: Pasé luego al llano de Palacio y Monserrate, a tiempo que de aquella iglesia al baluarte de Mediodía se trabajaba por conservar la comunicación, y también se trabajaba desde la esquina del Palacio a la puerta del Mar, y en el Pla d'en Llull y Borne se trabajaban otras cortaduras, y de todas partes se continuaba el disparo de nuestra fusilería. En este tiempo tuve aviso que en casa de Gorgot, en

39. 'No tinguís por de res, llevat de la fama indigna.'

la plaza de Junqueras, se tenía una junta y pedían pasase allá. Inmediatamente pasé siguiéndome el juez don León Peiri. Llegamos sin desgracia a la plaza de Junqueras. Subimos sin detenernos al terraplén de la muralla. A la bajada de Junqueras encontramos al *conseller* primero que, herido de un balazo en un muslo, llevaban en silla de mano a curar, y al vernos nos dijo: «Vayan señores, sin detenerse, a animar nuestras gentes, que son muchos los peligros». En los hombres de letras, aunque no haya la práctica de la guerra, arde en la ocasión el valor, porque el saber estimula a la gloria y empuja el coraje a la resolución. [...] Recobrados los sitiados de la aprehensión que les causó ver herido al *conseller*, volvieron con mayor intrepidez a cargar los sitiadores, que obligaron a retroceder con precipitación y a desamparar otra vez el baluarte de San Pedro, porque es cierto que el fuego que hacían los sitiados desde el convento causaba a los sitiadores grande estrago, porque les había llegado un refuerzo de gentes con diferentes oficiales, y entre ellos los capitanes Serra y Baixeras.

13.2.3.3. Penalitats dels assetjats i esperit de resistència

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. IV, p. 293-294.

Los sitiados sufrían un insoportable trabajo, cansados del peso de una continua fatiga. La hambre era extrema. La gente no era bastante para guardar ocho brechas, que tenían más de 600 toesas. Padecían escasez de granadas, de bombas y pólvora, razón porque el fuego no podía ser vigoroso. La antipatía, que permitió Dios para castigo de todos los españoles, que se concibió en el tiempo de la guerra entre los de la Corona de Aragón y los moradores de las demás provincias de España, promovía a los términos de desesperada la defensa. Los españoles sitiadores aspiraban a la venganza. Teñida en sangre se miraba la Cataluña porque poco o ningún cuartel se daban los dos partidos. Los moradores de Barcelona sufrían sin descaecer de la resolución de morir o vencer antes de entregarse al partido del vencedor. Esta idea les hacía tolerar la más dura hambre, el mayor cansancio y el más arriesgado peligro. Las ruinas de sus casas les irritaba, las muertes de sus parientes y amigos les enfurecía; en fin, la decadencia robustez, el insoportable peso de infortunios y extremas calamidades no disminuía el coraje. Al más hambriento, al más moribundo ni a la más baja mujer, entre los mayores riesgos no se le advertía en el semblante indicios de desear capitulación, ni ya ocupadas las brechas un sólo sollozo, y a todos indistintamente se oía la voz «Dios ayudará».

13.2.4. *Aleix Ribalta. (Ofensiva vista des de les terres de Lleida)*

Antoni BACH (cur.), «Crònica de la Guerra de Successió a les terres de Lleida, escrita per un pagès de Palau d'Anglesola», *Ilerda* (Lleida), núm. 44 (1983), p. 184.

Al que fórem a la Primavera, vehent que lo Duch de Pópuli no podia rendir aquella ciutat, vingué una armada de Fransa, més poderosa que la que tenia lo Duch de Pópuli, comandada per lo General Barbich, y luego que arribà a Barcelona los féu entendre si se volian rendir; respongueren que no; entonces prengueren les armes tot lo bras eclesiàstich, com també religiosos y una gran porció de estudiants, que se encontravan dins Barcelona. Comensà a tirar Barbich a la muralla, que ell no volia guanyar la ciutat arruinada, que les muralles eran del Rey, y que per allí avian de entrar. Féu una gran brecha al Portal Nou. Los de dins feren grans cortaduras, entant que posavan unas bigas molt grosas y en una, puntas de claus molt llargas, que als avansos se perdian molta gent; los que viures de dins se van anar acabant; si sols entravan algunas barquetas ab la nit, entre la armada de mar, y vehent que casi no podian resistir comensaren a eixir dos o tres dels capitostos a parlar ab lo General Barbich per veurer los pactas podian treurer la ciutat per poder salvar les vidas; nos pogueren convenir; se donà asalt, que la gent que es perdé de una part y altra, que era una suma considerable, y lo fortí que estaven los estudiants també rebé molt.

[...] Barcelona tenia totas las clavegueras obertas y a cada cap carrer ses artilleries ab sos reparos que tenian de botas plenas de arena, y vehent que los francesos se anavan apoderant de aquella part de la ciutat del Pla den Lluí, que algun dia ley deia la Caseria de la Riera; ques pot dir que tota la gent de més mà y algo facinerosos acupavan aquell cantó de la ciutat. En esta ocasió Barcelona féu llamada, que no costà molt de detenirse la armada dels francesos, vehent que perdie tanta gent, y entonces se rendiren a pactes, y Barbich los prometé quels salvaria vidas honrras y isiendas y de eixa manera se entregà Barcelona, y lo citi durà catorse mesos, que ne apar érem als últims de octubre o primers de novembre quan se rendiren.

13.2.5. *Relación diaria del sitio de Barcelona, capital del Principado de Cataluña. (Visió borbònica de la caiguda de la ciutat)*

Mireia CAMPABADAL (cur.), *Diario del sitio y defensa de Barcelona: El setge de Barcelona 1713-1714*, València, Edicions 3 i 4, 2009, p. 581-584.

*Orden del día 11 para el avance de las brechas
Ataque de la drecha por la brecha del portal Nuevo*

El mariscal de campo Carrillo, brigadier Resves, con los batallones, uno de Castilla, uno de Murcia, uno de Saboya, uno de Asturias, dos de guardias españolas y uno de guardias valonas, con 200 trabajadores. Éstos ocuparon el baluarte del Portal Nuevo y la gola de dicho baluarte y el principio de la cortadura (que empezaba entre el baluarte de San Pedro y [el] del Portal Nuevo); pasaron a cuchillo unos 150 hombres que sorprendieron, habiendo sido nuestra pérdida muy corta en esta ocasión. Las tropas de esta brecha estaban bajo las órdenes del teniente general Dillon.

Ataque del centro por la brecha de la Fosina

El teniente general Dillon, brigadier Valincourt, con los batallones, dos de Provenza, dos de Auvergnia, dos de Artois, uno de Normandía, dos de Anjou, uno de la reina, dos de la Corona y uno de Bassigny, con seis compañías de granaderos franceses y 300 trabajadores. Éstos ocuparon toda la cortadura de las espaldas de San Agustín, con parte de dicho convento, a donde degollaron mucha gente, con muy poca pérdida de *nostra* parte.

Ataque de la izquierda por las brechas del baluarte de Levante

El teniente general Silly, mariscal de campo Ribadeo, brigadieres el vizconde del Puerto y Courten, con los batallones, tres de la vieja marina, tres de Castelar Suizos, dos de Médoc, dos de Ponthieu, con dos compañías de granaderos, con 300 trabajadores. Éstos se hicieron dueños del baluarte, de la cortina y de la cortadura que hay desde los molinos de viento de la muralla del mar hasta el matadero; también subieron 100 dragones de a pie con los granaderos.

Ocupados los puestos referidos, las tropas del teniente general Dillon ocuparon por la gola el baluarte de Santa Clara, en donde degollaron 200 hombres y, entre ellos, la compañía de los Escribanos. El ataque del teniente general Silly se hizo dueño de las ruinas del convento de Santa Clara y de la iglesia de Santa Marta. Al mismo tiempo, iba también a las órdenes de dicho teniente general *monsieur* de Silly el brigadier de dragones *monsieur* Châteaufort, con 600 dragones desmontados; iban con éstos dos coroneles y cuatro tenientes coroneles, que avanzaron la reduta de tierra nombrada Santa Eulalia, la cual abandonaron los enemigos con dos piezas de cañón, habiendo dado la primera descarga. Sostenían a estos dragones 300 caballos carabineros, mandados por el brigadier de caballería don Juan Francisco Armendáriz, con el coronel de caballería conde de Darnius y un teniente coronel. Los dragones dejaron 200 de ellos con un teniente coronel en dicha reduta y, pasando por la brecha del baluarte de Levante, ocuparon los cuarteles de la Ocata, nombrados *las caballerizas de Palacio*. Al mismo tiempo, todos los piquetes de caballería de la derecha se dejaron ver en la *Crux* Cubierta.

Los enemigos, viendo que nuestras tropas no se internaban en Barcelona, volviendo sobre sí, ocuparon <San Pedro> el baluarte de San Pedro, parte del convento de San Agustín, las casa dichas del Pla d'en Lluí, Palacio y el baluarte de Mediodía y, a las diez de la mañana, atacaron nuevamente nuestra drecha para desalojarnos, pegando fuego a dos minas, que nos hicieron grande daño; con todo, no pudieron lograr su intento. Y a este tiempo, todas las tropas del teniente general Dillon cargaron hacia el fuego de la drecha y fue preciso que el cuerpo de reserva que se hallaba en el foso ocupara la cortina desde el baluarte de Santa Clara hasta la de Portal Nuevo.

Cuerpo de reserva

El teniente general Delaber, mariscal de campo Guerchois, brigadier Ordoño, con los batallones, uno de guardias españolas, uno de Córdoba, dos de Orleans, uno de Guerchy, dos de la Isla de Francia, uno de la real artillería, uno de bombarderos y dos de Courten, con 500 trabajadores.

A vista que el fuego de los enemigos crecía por todas partes, el excelentísim[o] señor mariscal duque de Berwick envió a buscar luego toda la demás infantería francesa, que se hallaba en el campo, la cual subió por la grande brecha, hallándose en la función. El fuego duró desde el amanecer, en que se comenzó el avance, hasta las cinco de la tarde, en que los enemigos batieron la llamada. El señor mariscal estuvo en el centro de los ataques en la batería de los Ángeles Viejos y, durante el fuego, montó dos veces dentro de Barcelona por la brecha para ver cómo iba el avance y dar las providencias necesarias. Nuestras minas no han servido de nada por haberse inundado a causa de las grandes lluvias. Este avance ha sido uno de los más bien dispuestos, más bien ejecutado y más célebre que, en muchos años, se ha podido ver: los soldados iban tan llenos de coraje que no sólo la infantería sí también la caballería montó por la brecha.

Nuestra pérdida, entre heridos y muertos, serán unos 1.000 hombres y 200 oficiales de todos géneros. Los de Barcelona nos aseguran que ellos han tenido 1.500 heridos y 800 muertos y, entre unos y otros, 700 oficiales de cabo de escuadra arriba.

El día 12, por la tarde, se concluyó la capitulación por los diputados o elegidos don Jacinto Oliver, dotor Durán y don Juan Ferrer, coronel de infantería española, con los pactos siguientes:

Pactos

1. Que las vidas serían seguras.
2. Que no se daría pillaje a la ciudad.
3. Que quedaban a la clemencia del rey nuestro señor.

4. Que todos estos artículos se mantendrían a condición que luego se rindiese Cardona, a lo que han empeñado su palabra los Comunes de Barcelona.
5. Que todos aquéllos que se quisiesen ir y estaban sirviendo dentro las tropas arregladas lo podrían ejecutar después de cumplida la capitulación.

El mismo día 12, a la noche, se ocupó a Montjuique, que ellos habían desembarazado. Y por la mañana del *día 13*, han ocupado nuestras tropas todos los puestos de Barcelona. Este mismo día, desarmaron a los micaletes y paisanos de adentro para que se volviese cada uno a sus casas. El marqués de Thoury, con sus tropas y tren de artillería, ha ido a conquistar a Cardona. La cual se rindió el *día 22*, salvas las vidas; estaban dentro el caballero del Poal, con su hermano, Armengol y Brichfeus, con otros militares, que rindieron las armas.

Este mismo día 22, a cosa de las diez de la noche, embarcaron a Basset, Josepet y su hijo, Antillón, Dalmau y su capellán, Sans, coronel que fue de la Diputación, y su hijo Torres, valenciano, Pablo To[v]ar, un hijo de Llinars y dicen el que era consejero *en cap* llamado Casanova<s>; y [a] Villarroel, por ocasión de estar herido, no le han embarcado, pero queda con guardias de vista y, cuando esté bueno, dicen hará el mismo camino que los otros, que, según dicen, son veinte, todos militares, y les pasan a Peñíscola.

Cantose el *Te-Deum* en Barcelona, asistiendo toda la nobleza del campo y los nuevos tribunales eregidos en Barcelona, junto con los nuevos administradores de la ciudad, que salieron a recibir a milord duque y le acompañaron hasta su puesto.

13.2.6. *Manuel Mas i Soldevila. (Condicions de la rendició)*

Manuel MAS I SOLDEVILA, *Relació del siti de Barcelona de l'any 1713 i 1714*, a Agustí ALCOBERRO i Mireia CAMPABADAL (ed.), *Cròniques del setge de Barcelona de 1713-1714*, Barcelona, Barcino, 2014, col·l. «Els Nostres Clàssics. Autors Moderns», núm. 7, p. 111-114, l'original es troba a la Biblioteca Pública Episcopal de Barcelona, ms. 419, f. 59v i 92r-140r, el fragment reproduït correspon als folis 132r-136r.

Avansada ja la matinada de est mateix dia 11, poc antes del mitgdia, se arribà a parlament entre los de la plaza y de l'exèrcit, de resulta del qual nasqué una general suspensió de armas de una y altra part. Y qua, al tart, clos ja lo dia, ab certas capitulacions formadas per la ciutat, passaren per part de esta a l'exèrcit dos personas, qui foren don Hyacinto de Oliver y Mariano Duran, ciutadà honrat de Barcelona, a posar en mà de dit excel·lentíssim senyor mariscal duc de Bervic, general de l'exèrcit, ditas capitulacions; y, havent-los sa excel·lència dit que entre rey y vassall no hi havia pactes ni capitulacions, no se dignà accep-

tar-las, ans bé los prescisà a tornar-las a la Ciutat y los donà per resposta que diguessen a dita ciutat se submetés a la clemència del rey y a sas armas, assegurant-la no ser ell amic de sanc.

Retornats en ciutat ab esta resposta, passada la mitjanit y axí entrats ja en lo *dia 12* del mateix mes, dits don Hyacinto de Oliver y Mariano Duran, feta relació al consistori dels consellers de quant los havia passat ab dit excel·lentíssim senyor duc de Bervic, daren de part de sa excel·lència la resposta y recado sobrecontinuat a dit consistori; lo qual, y personas de la Vint-y-quatrena de Guerra que s'hi trobàvan, donaren prompta providència per juntar-se, com en efecte se juntaren luego, en la sala de Consell de Cent de Casa la Ciutat, los consellers, deputats y ohidors del General de Catalunya, protector del bras militar, ab molts cavallers, differents personas de Consell de Cent, los generals y altres officials de la milícia de la plaza. Y, estant en dita sala *ordine turbato* y sens graduació de puestos, se resolgué, proposada dita resposta de dit excel·lentíssim senyor mariscal duc de Bervic, lo submètrer-se des de luego a la real clemència y armas del rey y senyor Felip Quart y a la pietat y generós pit de dit mariscal duc de Bervic, que las comandava. Per lo qual effecte se formà una humil y obsequiosa súplica y representació a dit excel·lentíssim senyor mariscal, posant-se la ciutat baix la obediència de son rey y senyor Felip Quart, submetén-se a sas reals armas e implorant sa real clemència, y baix lo amparo y protecció de dit excel·lentíssim senyor mariscal, esperant de sa benignitat tot favor; la qual súplica y representació passaren encontinent a posar en mà de sa excel·lència en escrits, avivant-la a veus de sa prudent discreció los mateixos don Hyacinto de Oliver y Mariano Duran.

Y per quant arribaren al camp y casa de dit excel·lentíssim senyor duc passat ja mitgdia, y axí en ocasió que estava dinant, los officials que dinàvan al mateix temps en la taula de estat los feren luego sentar y menjar ab ells. Y acabat de dinar, lograren luego la audiència de sa excel·lència, qui los rebé y ohí ab molta benignitat; y, posada en sa mà la súplica y representació de la submissió, se dignà respòndrer-los de paraula que se concedia per gràcia la vida a tots los moradors de la ciutat y que esta no fos saquejada y que cada hu pogués viurer en sa casa com de antes, sens que per lo passat se li pogués fer procés. Y que, en quant a las tropas arregladas que hi havia, fossen tots los de aquelles presoners a discreció, però que se'ls concedia també la vida, prevenint també a dits enviats de algunas disposicions se havían de pèndrer per la quietut y entrega de la plaza. Y com tot junt contenia differents caps y en matèria tant de pes podria lo fràgil de la memòria faltar o equivocar-se en algun en la resposta, suplicaren dits enviats a dit excel·lentíssim senyor mariscal manàs dar-los-ne una nota u apuntament en escrits de tot lo que se dignava disposar y ordenar; a què condescendí gustós. Y axí, fent-la formar y escriurer luego, se'ls entregà, y per trobar-me com a altre dels de la Vint-y-quatrena de Guerra en Casa la Ciutat quant, retor-

nats a mitja tarda dits enviats, per resposta de sa commissió y legacia, posaren dita nota y apuntament en mà dels consellers, tinguí la ocasió de copiar-la en continent del mateix paper original que aportaren, que era del tenor següent:

Aunque han llegado muy tarde los de Barcelona a pedir la clemencia del rey, todavía el excelentísimo señor mariscal duque de Bervic tiene tanta benignidad que no quiere usar del rigor de la guerra y, con este motivo de conservar y no destruyr los vassallos de su magestad, se ha venido a conceder por gracia la vida a todos los pueblos y demás personas que se hallan en Barcelona. También que no se sequeará la ciudad y cada uno podrá vivir en su casa, como de antes, en la ciudad, sin que por lo passado se les haga ningún processo de lo que han echo contra el rey.

En quanto a las tropas regladas que ay dentro de la plaza, serán [prisioneros] a discreción conforme las costumbres de la guerra a semejantes casos, pero se les concede la vida.

Todas se retirarán mañana día 13 al amanecer dentro de la Rambla y, luego que lo habrán echo, avisarán al marqués de Quarchí para que envíe guardias a todas las puertas de la Rambla para impedir que ningún soldado del ejército pueda entrar y para también que se envíen guardias a las iglesias y conventos.

Oy, a las 6 de la tarde, entregarán el Monjuique, donde las tropas que entrarán pondrán guardias a los parages que se pidiere por conservar a los dueños la ropa y demás cosas que pueda haver en dicho Monjuique.

Luego, al instante, se entregará el muelle.

Todas las armas de los soldados arreglados y de las demás tropas que son en la ciudad se pondrán en el palacio y se quedará un official para entregarlas al que irá de la parte de *monsiur* de Quarchí.

Darán el estado de todos los almagazenes y de los cavallos de los soldados de cavallo.

Enviarán orden al comandante de Cardona para que entregue el castillo.

13.2.7. *Manuel Mas i Soldevila. (Un sonet sobre la Diada)*

Mireia CAMPABADAL (cur.), *Diario del sitio y defensa de Barcelona: El setge de Barcelona 1713-1714*, València, Edicions 3 i 4, 2009, p. 31.

A BARCELONA, SITIADA EN LO ANY 1713,
RENDIDA EN LO ANY DE 1714

Nostres antigues cartes, rubricades
ab tanta sang, comprades ab la vida,
entenent que de Utrecht en la partida
foren, si se entaularen, barrejades,

Barcelona per si les ha entaulades,
a Déu i a la ventura reduïda;
arma son joc i luego se li envida
per un taür de flors que a Espanya a dades.

Lo resto, ab tretze, Barcelona llança;
mes com a un trist catorze que li cau,
son rei no acut per guerra ni per pau

i al taür ab espases acut França.
Perd lo joc, perd quant té, perd l'esperança,
que és lo que, de jugar ses armes, trau.

13.2.8. Rafael Casanova. (*Carta a un amic: la seva visió de la presa de la ciutat*)

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. IV, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 2002, p. 442-449.

Respondo al contenido de su carta, y aunque no puedo con toda individuación por no poder explicar todas las circunstancias, por haber pasado 12 años, y asimismo al ingreso de las armas en esta ciudad los de mi casa, hallándome con una grave herida en la cama, poseídos del miedo, quemaron todos mis papeles (que lo sentí infinito), donde tenía todos los hechos más principales que habían ocurrido; pero, no obstante, brevemente y con toda verdad diré las voces y opiniones de qué se originaron. Salvador Feliu, *conseller* segundo, presidente de la junta de provisiones, concibió con algunos de su séquito (que tenían a su cargo la aduana y demás derechos, y por esta comisión en su poder todos los dineros) que se saldría bien del sitio y, en este supuesto, que yo tendría más gloria que no él y sus compañeros, mayormente por haber sucedido con felicidad todo lo que bajo mi dirección se emprendía, como fue el hecho de tomar 13 embarcaciones y dos navíos la noche del 24 de febrero de 1714 [...] Estas acciones justas y propias a mi empleo dieron motivo a la envidia. Mal informado, empecé con séquito a hacer correr la voz que yo tenía mi mujer fuera de la ciudad y dos hijos que les había dado el partido enemigo dos compañías de caballería. Corrió la voz con tanta fuerza, que se hubieran hallado dentro de la ciudad diez mil testigos, siendo la verdad que ya entonces había nueve años que era muerta mi mujer y no tenía más que un hijo de edad de 13 años, el cual se hallaba dentro de Cardona, cadete en el regimiento del general Villarroel, [...] Pocos días después en consistorio lleno pregunté a Feliu, como presidente de aquella junta,

para cuánto tiempo habría trigo y qué cantidad era la que había recibido. Me respondió que había trigo para el abasto de dos largos meses. En vista de esta respuesta se resolvió que en consideración de lo sobredicho, y que se esperaba recoger alguna cantidad de los campos que estaban bajo el cañón de la plaza, tendríamos mantenimientos para aguardar otro convoy. El día 9 de agosto, que cumplía un mes cabal, empezó a faltar pan, y para reemplazar este defecto juntaron un trigo muy malo y habas podridas. De estos dos géneros salió el pan tan malo y de tan mal olor como todos vieron. [...] Representé a la junta la miseria de mantenimientos, la escasez de pan, la mala calidad de él, la poca pólvora que teníamos, cuán cansada estaba la gente de paga, reducida a corto número, y que la Coronela, no obstante que en el mes de julio se le agregaron los seis batallones de los barrios y demás gente sin empleo capaces para las armas, con todo se hallaba muy disminuida y cansada, que lográndose una suspensión podríamos saber de fijo lo que se había tratado en Rastadt; que en este intermedio podría variar el estado de las cosas, sernos favorable el entrar el invierno, que las lluvias nos podrían ser favorables; que el mal tiempo podía apartar los navíos y, en fin, podían acontecer muchos accidentes a nuestro favor y ninguno contrario que empeorase nuestro estado, como en efecto si se hubiera conseguido la suspensión.

El tiempo hizo ver cuán favorable hubiera sido. Porque en este intermedio murió la reina Ana y el almirante inglés, seguida su muerte, tuvo orden de ponerse delante de la ciudad, poner el paso libre y procurar una suspensión de armas. En esta misma junta me quejé de ser el pan tan malo y que esto no era lo que había asegurado Feliu, de que en dos meses no faltaría el pan. [...] Respeto del día 11 de setiembre de 1714, último del sitio de esta ciudad, por cierto es muy ridícula la invención de haber esparcido la voz de que los retenes de la Coronela se retiraron aquella noche, y que yo di la orden. Estas voces son de pueblo el más bajo e ignorante, o bien de gente maliciosa, o de otra que no se halló ni vio el fuego. Pregúntenlo al general don José Bellver, que se halla ahí y era general de día; díganlo los capitanes y soldados de los batallones que eran los retenes de aquella noche. [...] Al entrar la noche del día 10, yo fui a reconocer con los ayudantes, que las más noches lo ejecutaba, y vi era poca la gente para guardar y brechas, que se podía decir una sola desde la puerta Nueva hasta el baluarte de Levante. Hablé con el coronel Tovar junto a San Agustín. Fui a la casa de la Ciudad y di parte a la junta de 24. Allí vino un ayudante de parte del general Bellver avisando que le faltaba gente y que en los ataques se reconocían movimientos de avanzar. Luego se mandó hacer un pregón para que todas las gentes acudieran a los lugares destinados. Las mujeres gritaban: «¡Pan, que todas iremos!». La miseria era extrema; la gente, muy fatigada, porque los generales de día, en las noches antecedentes habían instado se tocara la campa-

na. [...] La voz popular de haber mandado retirar los retenes nació de que cuando los enemigos avanzaron el baluarte de la Puerta Nueva, los del baluarte enviaron a pedir socorro al retén de San Francisco. No hallando gente, se divulgó la voz que se había retirado. La razón de no hallarse nadie lo puede decir mejor que el general don José Bellver, que se halla ahí, que estaba general de día; que reconociendo la falta que había de gente en la plataforma de San Daniel sobre la media luna de Santa Clara, a las 8 de la noche envió orden de marchar del retén 80 hombres a reforzar dicho puesto y las brechas nuevas. [...] Al tiempo que los enemigos dieron el avance general, yo me hallaba en mi casa vestido, con el ayudante Moreno. Luego marché a la parte de la capilla de Marcús, y advirtiéndome que ya las balas llegaban allí, retrocedí hacia la casa de la Ciudad para conferir y tomar las providencias, donde llegaron el conde de Plasencia, don José de Pinós y otros caballeros y ciudadanos. Se sacó luego la bandera de Santa Eulalia; se envió orden a las compañías de la Coronela que guardaban los baluartes de Junqueras, Tallers y del Rey para que se unieran. Yo marché con la bandera a la muralla de Junqueras, desde donde embestimos hacia la puerta Nueva. Recobróse por dos veces la batería de cañones y morteros, vecina a la puerta Nueva. Hicimos retirar los enemigos a la otra parte del agua que allí corre y la misma puerta. Los que habían ganado el baluarte de San Pedro fueron sacados a golpe de bayoneta o de sí mismos se arrojaron al foso. Yo fui herido en el muslo gravemente, como todos vieron. Basta de particularidades para el caso, a más que de todo lo referido, o a lo menos de lo más principal, se hallan los sujetos en esta tierra, y así me parece que con la sobredicha individuación podrá continuarme la honra de apadrinar mi honor y mi inocencia; que a Dios gracias, por lo que toca a los naturales de esta ciudad, no lo he menester; que a todos consta de la verdad. Yo perdono a los autores de tales embustes y doy de continuo muchas gracias a Dios, que me libró de tantos peligros, y le ruego que por su misericordia perdone a los calumniadores, que muchos días hace les tengo mucha lástima.

13.2.9. Joan Puigcercós. (*Treballs passats*)

Joan PUIGCERCÓS, *Llibre de comtas de Sagimon de Puigcercós y notas de papers (1699-1935)*, transcripció de Mercè Quera de Puigcercós, p. 81-82, manuscrit a Mas Puigcercós de Borredà (Berguedà).

Fas nota com lo dia 11 de 7bra [setembre] del any 1714 fou lo dia en que se entregá la siutat de Barcelona alas tropas de Castilla y Fransa comandadas per lo Sr. Duque de Berwich.

[...] Fas altra nota com elo [en el] temps que foucitiada la sobredita Siutat de Barcelona que comensa lo dia 25 de juliol de 1713 fins lo dia que serendi que fou lo dia sobradit de 11 de setembre 1714 se passa per la terra grans treballs tants que no se poden compendre usantse los majors castichs se poden pensar com se troba vuÿ cremat gran part de Catalunÿa en est termini de temps que tinch. [...] que entra tropas reals y los voluntaris estan la terra ab continua afficció a tal extrem que los uns quasi no podian valer als altres. Deu nos grde de tornar mes a tals treballs

13.2.10. *Aleix Ribalta. (Final del setge i reflexió sobre la guerra)*

Antoni BACH (cur.), «Crònica de la Guerra de Successió a les terres de Lleida, escrita per un pagès de Palau d'Anglesola», *Ilerda* (Lleida), núm. 44 (1983), p. 185-186.

Lo endemà, quan tingueren ya ses guardes per tota la ciutat, y vehent que los menestrals, tothom sen va anar a treballar de son ofici, preguntà lo General que ahont era la guarnició; respongueren que los soldats eran aquells menestrals que treballavan, del que quedà pasmat dit General, que una ciutat sola se agués de defensar de dos armadas de un citi tan llarch, com te tinc referit.

Los aficionats a Felip Quint, molt alegres, y los del Emperador, molt aflegits. Ya no nos queda sinó Cardona per a guanyar; y lo governador de dit castell ere Dn. Manuel dels Valls, del Poal, un home molt estimat de la tropa de Felip Quint per lo bon trancte [que] tenia als presoners que paraven en ses mans, y lo dit se rendí vehent que ell quedava sol en esta Província, y se retirà ell ab sa gent en Viena ab son pasaport.

Sols nos queda los voluntaris i miquelets; què farem de aquesta gent? Se resolgué, lo Rey de dar un perdó general, que tots los ques presentarian, cada un en son partit, foren perdonats, y així ó executaren, y a Déu gracias, que jals tenim tots rendits; ya tenim la guerra acabada; lo paisà estarà quiet en sa casa.

Ab diferents paratges tinch dit que no acostam als treballs, y com ya veus que la guerra està acabada diràs, ahont són los treballs? [...]

Assí te fas [faig] un resumen ab estas breus líneas dels treballs [que] porte la guerra. Primerament, quant se mude un camp, que entre en pahís contrari una hora al rededor de la armada va un camp bolant, sens officials, y estos prenen tot lo que troban, y a vegadas deshonrar com ó executaren en alguns pobles vehins de est paratge quan vingué la armada; acostumen segar los sembrats en títol de ferratge; a vegadas sen porten les garbas segades, y altres vagadas los grans de les sitges, y així te advertesch que si mai veus guerra, nos pot fiar cas de ningú, que tenim la experiència de la guerra pasada, que los paisans dels pobles ensenyaven les sitges, que moltes sen auria salvat si no se aguesen ense-

nyat; que se ha experimentat que en lo batrer, omplir una sitja de gra y estar algo retirada, y un dels mateixos descobrir-la, y alguns se salvaren fent lo amo mateix la sitja sens valerse de ningun foraster de la casa y fentles algo extraviadas del poble sen salvan algunas.

[...]

LLEGIRÀS AB MOLTA ATENCIÓ lo que porta la guerra de una armada a la altra; pasen uns paisans y estos fan de espías, y als dits sils poden agafar per lo bosc, a qualsevol arbre tenen la llibertat de penjarlo, y te diré de la manera [que] se crean ditas espías; per exemple auràs tingut un official allotjat en ta casa en temps de guerra; per acàs a la armada aniràs a veurer aquell official, te farà grans agasajos, te preguntarà ques conte de nou al teu poble, o en aquells paratges ques trobe la altra armada; també te dirà si tenen molts soldats, y si tu ley respons res del que ell te pregunta, perdut, que no pasará molts dias que te enviarà a buscar y te dirà que ley convé portes una carta a tal paratge, per adquirir ell alguna notícia per participarla a son General, y lo fi del official és si és capità, perquè lo General lo fase Coronel, y que tu te perdos; com ell fase son negoci a ell no se lin donarà cosa; y la resposta [que] deu fer lo paisà és «que yo no em cuido de aqueixas cosas, só home de mon treball», que les cosas de guerra és per los soldats, y perquè sapias en lo que pare los que fan de espías, te referiré los que pasà en lo any 1709 en dos paisans de Sidamont, [...] La justícia quen feren en la Plasa de St. Joan, que en una barra de ferro los trencaren primer les cames, después los brasos, y después de haver estat molt temps en eixa manera los anaren seguint tot lo cos y después los pegaren un cop de barra a la boca del cor, después de haver patit tant per acabarlos de matar; y aquella Creu que és a la vora de la segla a tiro de fusill, de Lleyda al Camí Real, si plantà una roda ab los dos cadàvers al damunt; y de eixa manera paren los que fan de espías; primer morir que fer semblant ofici; y después de haver llegit una vegada, o tornaràs a llegir ab una gran atenció, que me apar te pots donar per satisfet del referit.

14. La repressió i les conseqüències de la desfeta

14.1. TEXT INTRODUCTORI

14.1.1. Context històric

La caiguda de Barcelona, marcà el final de la resistència austriacista, per bé que, en el Principat, encara es mantingué el castell de Cardona, que obtingué una avantajosa capitulació el 18 de setembre de 1714. I fins al juliol del 1715, Mallorca i Eivissa no passaren sota domini borbònic. Menorca restà en mans britàniques.

Després de l'entrada de les tropes borbòniques, la repressió contra els fins aleshores resistents no es féu esperar. Cal tenir present, però, que aquesta repressió en altres indrets del Principat i del País València ja havia començat molt abans, d'ençà que les tropes borbòniques havien ocupat viles i ciutats.

Es calcula que unes quatre mil persones es van veure afectades directament per les execucions o els empresonaments. La mort del general Josep Moragues dóna la pauta d'uns càstigs que volien ser exemplificadors: després d'haver estat decapitat i esquarterat, el seu cap fou col·locat en una gàbia situada al Portal de Mar. Els exiliats a Viena, Roma o Gènova s'han xifrat entre vint-i-cinc mil i trenta mil persones (unes dades que no inclouen els que es podrien haver refugiat a la Catalunya del Nord o en altres indrets de la Corona francesa). Les institucions polítiques catalanes foren abolides i s'instaurà, el 16 de gener de 1716, el Decret de Nova Planta, redactat pel jurista Francesc Ametller i l'intendent José Patiño, que assentava, des d'una perspectiva legislativa, un poder absolutista. El dret civil català, però, es va salvar. Barcelona i tot el Principat fou sotmès a un règim militaritzat i s'imposà un desarmament absolut. El capità general fou la primera autoritat política i com a tal presidia la Reial Audiència, que substituï l'antic Tribunal Suprem. A la capital es construí la Ciutadella, per a tenir-la controlada per les armes si calia. Aquesta construcció implicà una destrucció d'habitatges encara major que la pa-

tida durant els bombardeigs del setge (i això que aleshores quedaren afectades una cinquena part de les cases de la ciutat). Iniciada el 1716, la Ciutadella no s'acabà definitivament fins al 1725. Arreu del Principat s'aplicà l'impost del cadastre, que les mateixes autoritats borbòniques no dubtaven a titllar-lo de «tributo de vasallaje». Aquesta càrrega impositiva, com d'altres que aleshores s'instituíren, servia per a mantenir damunt del territori català un exèrcit d'entre vint mil i trenta mil soldats per tal d'assegurar-ne l'ocupació. Els governs municipals també quedaren afectats pel nou règim, ja que el sistema d'elecció per insaculació fou substituït per regidors de caràcter vitalici i de designació reial a les ciutats més importants.

A tot això seguiren també mesures contra la llengua i la cultura autòctones. La introducció progressiva de l'espanyol en les institucions polítiques i administratives s'inicià aleshores. La Universitat de Barcelona i la resta de centres universitaris del Principat foren abolits a favor d'una única universitat a Cervera, creada el 1717.

Les queixes i súpliques per a minorar aquestes imposicions no foren escoltades, ja que els catalans eren considerats desafectes als quals calia castigar. Fins i tot moltes de les mesures adoptades foren malvistes per destacats filipistes catalans. La documentació borbònica (que no reproduïm aquí) avala les queixes i abusos denunciats per particulars i corporacions catalanes. La duresa de la repressió exercida, però, pel seu caràcter traumàtic, lluny d'impulsar una reacció de desmemòria col·lectiva sobre la guerra i la seva transcendència, alimentà el record del conflicte i del caràcter repressiu del nou règim.

14.1.2. Presentació dels textos escollits

El notari Aleix Claramunt, que abandonà el bàndol austriacista i abraçà la causa filipista a l'inici del setge del 1713, ens dóna testimoni de la situació a Barcelona quan hi retornà, un cop les tropes borbòniques havien entrat a la ciutat. Comptem també amb dos testimonis filipistes més que fan un balanç de la situació: el d'Antoni Alòs i el de l'anònima *Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña*, la qual parla obertament de càstig als catalans pel seu orgull. Per la seva banda, Francesc de Castellví descriu la situació dels primers dies, en les *Narraciones*, quan la població intentà imposar una certa idea de normalitat. No obstant això, el mateix autor ens descriu les duríssimes mesures adoptades ja des d'aquells primers dies encaminades a suprimir les institucions polítiques autòctones i a evidenciar la derrota del bàndol austriacista (lliurament d'armes i sobretot de les banderes, tal com explica en un dels fragments reportats). Així mateix, Castellví descriu altres mesures repressives que seguiren en els anys immediatament posteriors, especialment la imposició del Decret de Nova Planta. El pagès Joan Quatrecaes, que era batlle de Rupit (Osona), ens reporta el seu testimoni sobre el desarmament que hi hagué a tots els pobles del Principat de Catalunya i el procediment que es va seguir.

Al costat de la repressió general hi hagué, però, recompenses individuals als qui es distingiren per la seva fidelitat a Felip V, com fou el cas d'Honorat Pallejà, com ell mateix explica en les seves memòries.

Les desmesurades contribucions imposades contra la població es deixaren sentir sobretot entre la pagesia. En els nombrosos dietaris conservats de pagesos de l'època hi trobem l'explicació detallada de la càrrega que suposaven per als mateixos autors dels escrits, com s'evidencia en els textos recollits de Francesc Gelat, Francesc Anglada, Francesc Bellsollé i Sebastià Casanovas. En alguns casos, com en el fragment reportat de Francesc Gelat, a part de l'efecte anorreador del cadastre, es fa referència a altres concrecions repressives, com la construcció de la Ciutadella de Barcelona. Gelat diu que la gent es troba desolada i trista, però que, malgrat tots els rigors, durant les festes majors, «totom balla, totom s'alegra, com si res no fos». Un cas de misèria extrem és el que ofereix el testimoni de Sebastià Casanovas. La seva reacció davant l'adversitat li féu adoptar una filosofia de vida que aconsella als seus descendents i que formula al final d'un dels textos presentats: que ningú mai no es comprometí a favor d'un o altre rei (i s'entén cap o un o altre bàndol polític), perquè només trobarà misèries. Una actitud que, de fet, era la que les autoritats cercaven amb la dura repressió imposada.

14.2. TEXTOS REPRODUÏTS

14.2.1. *Aleix Claramunt. (Després de l'onze)*

Agustí ALCOBERRO, «Crònica del setge de Barcelona de 1713-1714 del notari Aleix Claramunt. *Per desengany dels esdevenidors*», *Estudis Històrics i Documents de l'Arxiu de Protocols*, vol. xxvi (2008), p. 276-277.

Y a punta del dia de 13 entrí dins de esta ciutat a vèurer mare y demás personas de ma estimació. A tot lo que fui testimoni per topar-me en lo camp retirat y al costat del brigadier y coronel el visconde del Puerto, segons consta en las certificatòrias que per nota de mos serveys.

[...]

Luego que fórem entrats en esta ciutat, se feren alguns destierros de differens personas, axí ecclesiàstichs com seculares, y en particular de beatos, per haver estat la cisma de esta perdicció. Y los concellers y diputats foren despullats de sos càrrechs. Y se formà nou govern de administradors en dita casa de la ciutat y de Junta Superior que concistia ab lo intendente don Joseph Patino, don Joseph de Marymon, don Rafel de Cortada, don Francisco de Ametller y don Joseph de Alòs, senyors que sempre havían seguit lo partit del rey y se havían ausentats

de sas casas. Y estos componían la Junta Suprema de Política y Justicia, evocant-i causas tocants a cort y Audiència, en la Deputació.

Y axí lo que ab darramament de molta sanch havien alcansat nostres passats lo perdérem derramant-ne moltíssima per a pèrdrer nostres privilegis que tant havían costat. Y haver-los volgut pèrdrer tant voluntàriament, com sobre resta explicat, no essent de la intenció de la magestad en llevar-los. Y se pòdan donar moltas gràcias a Déu com tots los habitants no foren degollats y saquejats, que se pot atribuhir a miracle y a la gran clemència del rey nostre senyor, que no ha permès se venjassen los agravis se li havían fet. Vulla sa divina magestad mirar-nos amb ulls de pietat perquè sapiam esmenar-nos y cumplir a la obligació de lleals vassalls. Que ab lo temps se acomòdan las cosas. Axí sie. Amén.

Y després se desarmà tot lo Principat y esta ciutat fins prohibir-se las espadas. Y yo, per donar exemple, no obstant las circumstàncias referidas, me la lleví.

14.2.2. Antoni d'Alòs i Rius. (*Judici sobre els fets d'un militar borbònic*)

Rosa M. ALABRÚS (cur.), *Escrits polítics del segle XVIII*, tom IV, *Cròniques de la Guerra de Successió*, Vic, Eumo, i Barcelona, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2006, p. 197-198.

Sería difícil de explicar los varios acontecimientos de un sitio que fue el más obstinado y feroz que hubo en esta guerra. A 15 de mayo batía la artillería el convento de los Capuchinos, [que] se rindió con cuatrocientos prisioneros. Se formó una nueva paralela que inútilmente quisieron asaltar los sitiados, se colocaron 70 piezas al baluarte que mira al oriente, que tenía brecha abierta, adelantando el foso de la última paralela, poniendo otra batería contra el camino encubierto. A 30 de agosto se dio el asalto. Se minó el baluarte de Santa Clara, se voló con la Puerta nueva, que abrió brecha para el asalto, que se dispuso por tres partes. A pesar del inminente peligro de la ciudad no quiso todavía rendirse, mal aconsejada de gente preocupada. [De modo] que fue preciso al duque de Bervich al amanecer del día 11 se hizo el asalto con 50 compañías de granaderos y cuarenta batallones con trescientos dragones desmontados.

Fueron infinitas las violencias, muertes, robos, saqueos y desgracias que acontecieron. Quemados los estandartes de los catalanes, se prendieron 20 de los principales cabos a varias prisiones de España, entre ellos Villarroel, el general Armengol, el marqués del Peral (sino Poal), el hermano del coronel Nabot.

El rey se excedió en clemencia. Se pusieron regidores como en Castilla. Quedó el gobierno de Barcelona al marqués de Ledesma, y capitán general el príncipe de Sterclaes. Quedaba ya toda la España en paz y sólo faltaba Mallorca,

[hasta] que en 15 de junio capituló el marqués de Rubí, concediéndole salir libre la guarnición, concediendo vidas y haciendas a los naturales.

Luego se puso en Cataluña la nueva planta de gobierno de la Real Audiencia, con decreto de 16 de enero de 1716.

Para su total quietud se expedieron edictos y bandos por el capitán general marqués de Castel-Rodrigo, comprehensivo de 53 capítulos, para perseguir los ladrones, salteadores de caminos y gente encuadrada y armada que oprimían a los buenos y leales vasallos cuyos edictos y bandos es costumbre en aquel Principado publicarlos después de seguidas las turbulencias y guerras, pues que son hechos todos con un maduro examen. Y ejecutados por el gobierno queda tranquilizada la Provincia, sin embargo de ser sus naturales guerreros y altivos.

Observaciones de la guerra de Sucesión

1. La tenacidad de la nación en negar obediencia al rey Felipe.
2. El estado eclesiástico, su relajación y partido en la sublevación.
3. Las crueldades del paisano y sometenes. La nobleza también se conjuró contra el rey tomando partido a la rebelión.
4. La inutilidad de esta gente armada nombrada sometén.
5. Lo poco que puede hacer la Provincia por sí sola sin ayuda de tropas auxiliares.
6. El príncipe de Darmestad fue la causa de la rebelión de Cataluña, y se valió de los incautos y plebe, y algunos jefes abusaron de la buena fe y cooperaron a la revuelta.
7. Se engañó la plebe y los que no lo eran [con] que habían de abolirse los privilegios y libertades de Cataluña.
8. La derrota de Zaragoza y Villaviciosa fue la pérdida del ejército del Archiduque y la que decidió la suerte de la guerra a favor del rey Felipe.
9. La princesa Ursini fue la principal intrigante de la corte y el principal resorte del ejército.
10. Los sediciosos y cabezas de motín son los que emboban al vulgo bajo el pretexto del bien de la patria, porque no pueden sostenerse si no dura la revuelta.

14.2.3. Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña. (*Castigats pel seu orgull*)

Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña, a Rosa M. ALABRÚS (cur.), *Escrips polítics del segle XVIII*, tom IV, *Cròniques de la Guerra de Successió*, Vic, Eumo, i Barcelona, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2006, p. 123-125.

Quedó, pues, el día 11 de septiembre del año 1714 la tan ruinosa plaza de Barcelona y que tanto dio que decir en la Europa (y aun fuera de ella) en poder de España, después de una larga y valerosa resistencia; tal que con dificultad se encontrará otra semejante en las historias. Porque fue la que atrevidamente quiso mantenerse contra España y Francia, defendida solamente por sus belicosos naturales, osadía valerosa que en otros términos era digna de aplausos inmortales.

Entregaron el mismo día a las armas del Rey el castillo de Monjuich, y quedó todo el país reducido a la obediencia de su primer dueño, y desengañados los catalanes de cuán poco les sirvieron los aliados y el príncipe a quien se sujetaron tan gustosos. Fueron célebres aquellos puercos versos que en esta ocasión salieron, porque expresan bien su fatalidad:

*España el culo de fraile
los fueros la limpiadera,
la esclavitud necesaria
y toda la Liga mierda.*

[...]

Para ir obviando inquietudes y que se fuese apagando aquella pasión que tanto les dominó, se tomó la resolución de extrañar de Cataluña a muchos sujetos, principalmente a aquellos que habían sido los motores de tanta desdicha, y para que no pudiesen poner en práctica algún algún desbaratado intento, se les quitaron las armas, tormento atroz para gente tan orgullosa.

Uno de los más rigurosos castigos que se practicó con aquellos pobres miserables fue el alojamiento de las tropas, que se dispuso en todas las casas de los vecinos de aquella ciudad, sin reservar a los nobles. [...]

De esta suerte se fue sujetando el fiero orgullo de esta altiva nación; y en castigo de sus delitos, además de los crecidos derechos que se les impusieron, quitándoles todos sus fueros y privilegios que tanto estimaban, se les arregló al gobierno y leyes de Castilla (para ellos el más oprimido yugo).

Para más seguridad y que no les quedase esperanza alguna del alivio que deseaban, y como freno para sujetarles, se formó una Ciudadela, cuya magnífica y sumptuosa obra se principió el día 7 de marzo del año de 1716, que se puso en ella la primera piedra, y en 7 de marzo del siguiente año de 1717 se finalizó el cordón, celebrándose con repetidas salvas de artillería.

Perdieron lastimosamente los catalanes cuanto hay que perder, que fue la libertad, a la que no se la igualan cuantos tesoros encierra en sus entrañas codiciosa la tierra, ni las riquezas todas del mundo. No estaban hechos a tan fuerte martirio como el de la servidumbre.

[...]

Este fue el fin que tuvieron sus hierros, mirándose esclavos los que se vieron libres; sin estimación los que tanta lograbán, despreciados los que altivos dominaban, y con el fuerte dolor de no quedarles esperanza de convalecer.

14.2.4. Francesc de Castellví. (Sobre la repressió)

14.2.4.1. Supressió de les institucions polítiques autòctones

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. IV, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 2002, p. 311-314.

El día 14 [de 1714] la ciudad envió a cumplimentar al duque de Berwick a don José Ribera y a don Antonio Masanés. La Diputación y Brazo militar por medio de sus enviados ejecutaron lo mismo. El duque sólo recibió los enviados de la Ciudad y pidieron permiso al duque para pasar dos enviados de la ciudad a Madrid, y que los *consellers* en cuerpo de la Ciudad fuesen a cumplimentarle. Berwick respondió que dentro de tres días daría la forma de lo que debía observarse en Barcelona. Esta respuesta hizo comprender una mutación general en el gobierno. El día 13 a la tarde se habían abierto ya algunas tiendas, y el día 14 por la mañana los habitantes generalmente las abrieron todas, y volvió a correr el comercio y los artesanos a su trabajo con tranquilidad, como si dentro de la ciudad no hubiera sucedido cosa alguna. En las tiendas cuyos maestros habían muerto comparecían las viudas y hijos con las divisas de luto. Todo continuaba con quietud y en los semblantes de los vecinos se advertía la mayor serenidad, atentos y corteses. Cuando se les hablaba del sitio y la defensa, respondían que era un caso pasado, que no era menester hablar de ello, y con blandura desviaban el discurso para no entrar en disputas sobre las pasadas operaciones. [...]

Este día mandó el duque que los *consellers* entregasen todas las banderas de la Coronela, en número de 42, y la tan nombrada bandera de Santa Eulalia. El marqués de Guerchy instó al coronel Dalmau pasase a persuadir a los *consellers* no interpusiesen réplica ni resistencia porque harían peor la condición. Pasó el coronel Dalmau a representarlo a los *consellers*, y el día 15 fueron entregadas todas las banderas de los gremios y la antiquísima bandera de Santa Eulalia, que tantas veces había pasado el mar con los barceloneses a diferentes expediciones, como refieren las historias. El mismo día entregaron los diputados la bandera de San Jorge, que es la que representaba el Principado. Esparcida la noticia en la ciudad, se conocía la tristeza en todos los semblantes y más sensible fue a la nación verse despojada de este antiquísimo blasón o por lo menos se advirtió más sentimiento que en haber quedado la ciudad superada por la fuerza. [...] El día 14 el duque envió orden a los *consellers*, a los diputados y Brazo

militar que el día 15 a las 8 de la mañana estuviesen los tres comunes juntos en los propios apartamentos de su ministerio. A las 8 de la mañana estuviesen en la casa de la Ciudad los sujetos que van al fin (letra QQ). Don Salvador Prats y Matas, secretario del duque, leyó a los *consellers* un decreto en el que les exoneraba de sus empleos, mandándoles dejasen los ropones consulares de representación de sus encargos, nombrados *gramallas*, selláronse las puertas de los archivos, escribanías y las arcas de los depósitos, nombrados *banc* y *taula*. Luego después pasó a la casa de la Diputación del Principado el intendente general, don José Patiño, don Francisco Junyent y Bergós, y el secretario don Salvador Prats y Matas publicó otro decreto del mismo tenor. Sellaron todos los archivos, quitaron a los diputados las veneras de oro que traían al pecho, insignia de su empleo. [...] Inmediata a esta derogación, por otro decreto se extinguió la antigua forma de gobierno y el duque estableció una junta, con nombre de Real Junta Superior de Gobierno, para juzgar en ella en último recurso de todas las causas civiles y criminales de Cataluña y sobre todos los negocios concernientes a las jurisdicciones de la Ciudad, y generalmente en todo lo político y económico del Principado. [...] Asimismo, nombró 17 personas con el nombre de administradores en lugar de los *consellers* y Consejo de Cien personas, abolido y extinto. A los administradores no se les concedió poder sobre las entradas y derechos que percibía la Ciudad; sólo se les comunicó la autoridad de ser ejecutores de las órdenes que les prescribía el capitán general y el intendente, [...] El intendente privó de los empleos a todos los oficiales de la Diputación y Ciudad, bien que muchos de ellos eran hereditarios en las familias. Nombró asimismo *vegues* en todas las ciudades y villas del Principado en que antes residían; nombró administradores extinguiendo en toda la Cataluña la antigua forma de gobierno. [...] El intendente nombró en todas las cabezas de distrito sujetos con nombre de subdelegados para recibir el dinero de las contribuciones de los pueblos y dirigir las partidas de tropas que iban a obligar los pueblos para la efectiva y pronta paga. En los días 15 hasta 17 se enviaron las órdenes a todas las ciudades, villas y lugares para que se ejecutase la forma de degradación con las mismas ceremonias que en Barcelona. Estos actos contristaron del todo a los pueblos y en pocos se hallaba quien quisiese admitir los nuevos empleos. El Ministerio remitió órdenes penales precisando a admitirlos. Estas resoluciones y su ejecución fueron tan dolorosas a todos los catalanes que no cabe en la explicación el describirlo.

14.2.4.2. Destrucció de la documentació generada a l'època austriacista

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. iv, p. 573-574.

En 4 de enero [de 1716] se repitió bando de demoler y arruinar los castillos y casa fuertes, que las más hermostean el país y sirven de habitación a la nobleza y de defensa contra los ladrones. [...]

En 12 de marzo se repitió edicto mandando entregar todos los títulos, despachos, patentes y generalmente todos los papeles de gracias concedidas por el emperador, prohibiendo el tratamiento honorífico correspondiente a las gracias y mercedes, tanto por escrito como de palabra, imponiendo penas a los que no diesen el tratamiento correspondiente al honor a que los elevó el rey Felipe; a las ciudades, villas y pueblos, que en el término de 20 días remitiesen todos los instrumentos o papeles originales o cartas, fuesen del emperador o de sus ministros o aliados; que los que estuviesen en libros o registros, que no se pudiesen rasgar las hojas por tener en las retropáginas materiales útiles a los comunes, se borrasen ante notario, de modo que no se pudiesen leer, y asimismo todos los sonetos, coplas, alegatos, poesías y narraciones históricas, bajo la pena de reos de *lesa majestatis* o otras arbitrarias. Este edicto alarmó toda la Cataluña porque juzgaron que desde luego se prohibiría la moneda que se había fabricado en el tiempo que dominó el emperador, que era toda la corriente, lo que no se ejecutó.

14.2.4.3. Nova Planta

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. IV, p. 600-602.

En 16 de enero de 1716 hizo el decreto el rey Felipe de nueva planta de gobierno, extinguiendo la interina que se había establecido al ocupar las armas a Barcelona, y abolió del todo la antigua forma en todas las ciudades, villas y lugares de Cataluña, reformando los estilos, costumbres y prácticas antiguas, pertenecientes al gobierno político, económico y empleos de jurisdicción suprema y ordinaria, y dio nuevo método en la formación de procesos y modo de juzgar las causas, y mandó en el plano nuevo que estableció de Real Audiencia el uso del idioma castellano y la distribución del Senado en tres salas, dos civiles y una criminal, un regente y tres presidentes. [...] Este establecimiento se empezó al principio de este año [1717] y fueron nombrados jueces castellanos y de otros dominios de España. Por este nuevo establecimiento sólo permaneció sin alteración el oficio de notario público de Barcelona, aunque el rey se apropió la nominación de este oficio, extinguiendo las prerrogativas y solemnidades que se practicaban cuando se creaba o nombraba notario público, que en la antigüedad se habían establecido por las circunstancias tan recomendables que incluían estos empleos; [...]

En 30 de julio (1717), por acuerdo y deliberación que se tomó en la nueva Real Audiencia en 6 de julio, mandó publicar el príncipe Pío 20 capítulos de explicación de la nueva planta de gobierno en todas las ciudades, villas y cabezas de partido, y conservar el establecido en todos los archivos. [...] Los 20 capítulos de explicación sobre el real decreto contenían, en suma, las reglas generales para todas las villas, lugares y pueblos de Cataluña. Primeramente se notifica que quedaban extintos y abolidos todos los congresos o juntas que se nombraban en Cataluña *consejos*, mandando se nombrasen de aquel día en adelante *ayuntamiento*, y el nombre usado de *consellers*, *jurados*, *paeres* o *procuradores* se debían nombrar *regidores*. [...] que los nombramientos de baile y subbaile, que en Castilla se llama *alcalde* o *justicia*, quedaron con el mismo nombre.

14.2.5. *Joan Quatreccases. (Desarmament dels pobles)*

Joan QUATRECASSES, *Llibre de comptes i notes de Joan Quatreccases, Vicenç Quatreccases i Francesc Quatreccases (1696-1812)*, a Rafel GINEBRA (cur.), *Guerra, pau i vida quotidiana en primera persona*, Vic, Patronat d'Estudis Osonencs, 2005, p. 166-167.

Després que lo senyor duch de Bervich agué guanyat Barcelona donà ordre que totom entregàs las armas, y los de Rupit las avem portadas ha Vich de orde del senyor de Bracamont, general y comendant en Vich y després dit senyor general concedí que lo batlle de Rupit pogués tenir en son poder 25 escopetas y dos pistolas, y després passats alguns dias donà ordre que restituïsen quinsa y solament se cadés lo batlle ab deu escopetas y dos pistolas per la atministració de justísia y després lo dit senyor de Bracamonte anà ha Gerona per general o governador de allà, y ací en Vich és vingut lo senyor don Alberto Joseph Victorio Maximillano de Dongelberge de Resues, capità de granaders en el regiment de las reals guardas de valons, comendant en Vich y la vegueria, y dit senyor comendant ha donat ordre de què dins dons dias se aguessen portadas las escopetas y pistolas teníam de llicència del senyor Bracamonte en nòstron poder en Vich, y dia 13 abril jo som anat ha Vich en virtut de la dita ordre y he portadas las deu escopetas y dos pistolas tenia en mon poder com està dit de llicència del senyor de Bracamonte, y lo dit senyor comendant manà que las portàssem a la presó de aont las portaven totas y allà an escrit que lo batlle de Rupit avia aportadas las sobraditas escopetas y pistolas, y després lo senyor subveguer me digué que aportàs lo paper tenia de la llicència nos tenia concedida lo senyor de Bracamonte al dit senyor comendant, y jo luego y som anat y dit senyor comendant me à man[a]t li donàs lo paper de la llicència me tenia consedida lo senyor de Bracamonte, y jo la i e donat y no me an volgut fer altre rebuda de com la los havia entregadas.

Lo dia primer de maig rebí una carta escrita lo dia 26 de abril del dit senyor general de Vich la qual diu que luego de rebuda vaja jo en Vich ha conferir-me ab ell, y luego de rebuda y som anat y al que som estat allà me an tornat entregar sinch escopetas y las quals tingués ben guardadas y sols me'n pogués valer per cosas tocants en lo de la atministració de justísia, com també ho espresa axís lo paper me an fet de la llicència, y que las aja de tenir en ma casa.

14.2.6. Honorat Pallejà. (Recompenses)

Joaquim ALBAREDA (cur.), *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra: 1705-1714: El Dietari del convent de Santa Caterina i les Memòries d'Honorat de Pallejà*, Vic, Eumo, i [Barcelona], Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2001, p. 152.

Al febrer 1712 lo rei me féu la gràcia de jutge d'apel·lacions de Cerdanya, com apar de la carta d'avís del marquès de Mejorada, secretari del despatx universal, sots data de 29 de dit mes de febrer 1712, que és llig en lo meu plec de cartes de dit senyor en lo plec de dit any. [...]

Ítem als 10 d'abril 1713 en recompensa de lo que lo intendant m'havia llevat en mos comptes dels anys 1710 i 1711 de disminucions i ports de blat oficials, lloguers de magazí, disminucions de moneda, etc. me féu gràcia lo rei, per ajuda de costa, de 100 dobles sobre los béns que jo tenia confiscats en Cerdanya i que en los comptes que donaria de l'any 1712, se me fessen bones, com apar de la dita carta reial en lo plec de cartes de confiscacions, les quals 100 dobles, comptat la dobla a raó de 15 francs, que és lo preu que anaven les dobles al temps de dita gràcia, són 1.500 lliures franceses.

14.2.7. Francesc Gelat. (La gent, desolada i trista)

Memòries de Francesc Gelat, a Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 94-98.

Lo que veïtx la gent molt desolada i trista. En quant als voluntaris, diuen que an fet un pardó general, que qui vol asentar plasa ab dits fransesos que l'aséntia, qui se vol retirar que's retíria. *Esto* pasa axís.

Per estas vilas encara tenim las guarnisions que prou cafer tenim a replegar diners per mil imposicions que'ns demànan. [...]

Los estragos de la província los veïtx tant considerables com mai. Las casas plenas de soldats. Lo rigor de las armas és tal, que lo primer oma que tròban ab una arma, loego ne fan justísia. En quant a las contribusions, són tant<s> grans que nostra casa ab deu mesos avem pagat cent lliuras. Ai à casas grans de pagès per aquí que ab un ani an pagat més de tres-centas lliuras. Se diu que la província paga

cada dia quinsa mil doblas. Jo no çé de ahont ixen tants diners, sinó que ells úsan de que, en no pagar luego que ells vòlan, fan anar soldats per las casas a menjar i bèurar a son gust i, d'exa manera, la pobra gent fan allò que no pòdan fer. [...]

Adamés de axò, diuan que en Barselona vòlan fer una gran fortalesa, que ara, per lo present, tàllan tants abras per estas partidas que és llàstima que aja pagès en sa eretat li an tallats més de cent abras, los millors que los agràdan. *Esto* passa vui, als 3 de agost de 1715. Sia feta la voluntat de Déu.

Los treballs de Catalunya són molts grans. Per las damés vilas grans ténnas guarnisions de soldats, com és Blanas, St. Feliu, Hostalrich, Granollés i axís seguidament per tot. Tots los rodadors de ditas guarnisions no abàstan pallas, farratges, llenia per son sustento.

Ademés de axò, an fet estimar los béns dels termas, cada un per ci, terras, casas, viñas, saber quanta gent i à: I de asò ne díhan lo catastro i, a tenor de dit catastro, an feta la taxa per los termas, i tal que no s'i pot arribar en pagar-o. I en no poder pagar loego envían soldats que'n díhan a discreció, que ve [a] eser una gran confusió per los pobles.

En quant a la fortalesa de Barselona, la van fabricant, que'n díhan la Ciutadella. Per fabricar-la, an e[s]pall·llat una infinitat de casas de la ciutat que's cosa llastimosa. Ademés de axò, en Sant Feliu fan un vaxell, que per dita causa no an dexats abras; los pagesos, en tragar dits abras, no té comparació.

En quant lo estanch de la sal, és molt rigorós, de tal manera que la fan pendre per forsa, de tal manera que la sal què a presa lo nostre terma de Palafolls en lo any 1716 à costat més de mil lliuras. Al fin, la gent estan atordits. No sé què serà. A par que nostras pacats son molt<s> grans. Nostre Señor se vulla apiadar de nosaltres. Amén.

[...]

Des dels 15 d'abril de 1717 fins vui, als 21 de desembra de 1718 no me só detingut en escriure lo passat, que me apar o causa los flagells y treballs [que] estan passant, però per soseir unas cosas tant raras no puc dexar de continuar. [...] Tanbé advartesch que los pagaments del catastro no sésan, ans bé contínuament van soldats a discreció, uns per diners, altres per palla, perquè per qualsevol cosa que demànian, en no eser puntuals en cumplir, loego envían soldats a discreció, que lo gasto que donan ve [a] eser un segon donatiu. Jo é vist diferents vegadas, dos y tres difarents discrecions, totas a un temps, la una per una cosa, altra per altra, an al nostre terma, que era molt manaster la assistència de Nostre Señor per poder resistir tals treballs, no valent en res acudir an als ministras, ans bé dir ells: [a] aquel que no pot pagar preneu-li tot quant té y, després, si no té res posau-lo a la presó, com se à experimentat exequitar-o axís.

Tanbé advartesch que lo estanch de la sal persevera y nos la fan pendre per forsa, tant si la avem de manaster com no. De quiscuna fanega, que són vuit

cortans bladés, nos ne fan pagar 4 ll. 9 s. Lo paper també està estancat, que los notaris no poden fer ninguna escriptura si no és ab paper sellat. Ai à full de paper que'n fan pagar un ral de vuit, altra de 9 o 10 s., altra de 7 s., lo menor és de 2 s. 3 d., segons la qualitat de l'escriptura que se à de fer. Tanbé advartesch que quant se comensà la Ciutadella de Barselona, deia la gent que una fàbrica com aquella no seria mai acabada, però en estos dias se veu ja casi llesta, que causa admirasió vèurar una fàbrica com aquella y tant enderroch de casas que casi an espallat lo ters de Barselona. Quina cosa és, lo rigor de un rey!

[...]

Me à paragut fer esta nota vui, dit dia 21 de desembra de 1718, ja que tinch comensat algunas memòrias, continuar-las, encara que no totes, las més aseñeladas, lo que veig las cosas molt soblleuadas. Si Déu me dóna vida, aniré continuant lo que serà, si Déu és servit.

Perquè los qui vindran enténgan què cosa és catastro y lo que pagàvem, o vull notar. Y és que de la terra de llauror n'an posada de tres preus: de la millor 15 s. per quartera de sembradura, altra de 11 s. 6 s., altra de 6 s. La vinya bona també 15 s. per quartera, altra 9 s.; de cada quartera de olivers 7 s. Per lo personal de cada qual, ço és dels pagesos y ofisials 4 ll. 10 s. quisqun, los jornalers 2 ll. 10 s., per quisqun matxo o mula o rosí 6 s.; per quisqun bou 3 s.; burros 2 s.; ovelles 1 s; cabras vuit diners; tosinos 1 s. 6 d. Aquí se podrà considerar los treballs.

[...] De després se à seguit que se à moguda pestilènsia en Fransa en lo estiu de l'any 1720, que de aquí se à seguit que per tota la vora del mar més de un any ha que està ab moltes guardas de soldats de cavall y de peu y de paysans per las vilas, axí mateix no dexant pasar ningú, si no apòrtan una fe de allí ahont vénan com ténan sanitat, de tal manera que ningú pas de un lloch a altra que no sia prenent dita fe, que'n díhuan bolleta de sanitat. Y si algú enquàntan sens *esto* lo posan en presó.

[...] Los pagaments y catastro y altres inposicions van continuant. I, no obstant *esto*, veitg que en temps de festas majors totem balla, totem s'alegra, com si res no fos. Ay ha salut, a Déu gràcias, ay ha justisia, los camins són segurs. No sé en què vindrà a parar tot asò. Nostre Señor nos vulla donar la sua gràcia. Amén.

14.2.8. *Francesc Bellsollé. (Impostos)*

Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 279-281.

Y estant allí se rendí Barcelona. Y los voluntaris tingueren tots perdó, avent-sse de submètrar a un comendant de las ciutats y vilas grans de Catalunya, que per

això feren anar partidas de soldats per differentes vilas, a fins la vila de Sant Celoni. Y quant se anaven a submètrar los escrivían llurs noms y los prenían las armas y los de cavall los compraven los cavalls.

Quant estiguí ab perfecta salud, als últims de setembre, me'n torní en ma casa. Y als últims de octubre tinguérem un orde del Sr. don Joseph Patinyo, intendent general, de pagar a fins lo dia 15 de desembre mil y doscentas pessas de vuyt. Y, avent passat una tribulació tant gran com la que se avia passat, ja se pot considerar lo treball [que] avíam de tenir en cercar dit diner. Per lo que fou forssós aver de malleva un censsal que se trobà de ventura del Sr. mossèn Pau Valls, prevere, de 639 ll. 10 s., y lo demés se tingué de tràurer de talls y de l'arrendament del radelma, que se tingué de arrendar de la cullita vinent. Després, a las festas de Nadal, lo comendant dels soldats suïssos [que] teníam assí allotjats nos ensenyà una carta de pago de aver de pagar tres-centas pessas de vuyt per la *estancilla*, quant encara devíam bona partida de las mil y dos-centas pessas de vuyt. Y no avent cumplert encara a una ni altre cosa, als últims de janer, me envià ha cercar junt ab lo jurat Colomer, lo official major del regiment dels suïssos, que estava allotjat dit regiment entre Canet, Arenys de Vall, Arenys de Munt, Sant Vicens y Llanvaneras, lo qual official era sargento major del regiment y estava en Arenys de Vall. Y estant devant de ell, nos digué com no avíam pagat lo referit y lo que devíam, que ab tot aleshoras, éran sinch-centas pessas de vuyt. Y li responguéram que no avíam pogut encara, y li prometéram que en lo spay de quatre o sis dias pagariám sens falta, quant luego sens més rahons, me féu anar presoner en la torra de Arenys de Vall, ahont estiguí un dia y una nit. Y l'altre jurat lo deixà tornar per fer la diligència en servir los dinés. Després, a petició dels Srs. de Arenys de Vall, me féu tràurer de la torra donant-me llibertat per la vila, y d'esta manera estiguí dos dias. Y al cap dels dias me envià a servir y preguntant-me com no pagàvem, jo li responguí que no ho sabia, però que sabia fèyan las diligèncias. Y lugo me féu anar pres al *cuerpo de guardia*, que era allí ahont tenían los soldats la guara, que era en la casa nova que aleshoras no era acabada de fer d'en Julià, a la Riera, al costat de la casa de la pubilla Mataró, ahont estiguí quatre dias y quatre nits entre los soldats. Y al mateix dia que a mi me portaren allí, portaren al jurat major de Arenys de Vall a la torra per lo mateix.

Després, lo dia 8 de febrer, lo Sr. Dr. Roff, assessor general del Sr. marquès de Aytona, vingué y féu juntar lo concell, y me tragué de jurat, junt ab lo jurat ters deixant lo segon. Y féu nominació de jurats a Miquel Pibernat y Joan Corney en lloch dels abstrets. Y mudà lo concell y lo reduhí a nou personas, so és, sis de concell y tres jurats, fent estas cosas ab orde de la Real Junta de Barcelona. Y en Arenys de Vall també féu lo mateix y mudà tots los jurats. Y assò féu per tot lo bescomptat, so és reduhir y mudar lo concell, encara que no de todas las

personas, perquè n'hi quedaren de las mateixas que antes y éran. Y en uns pobles mudà tots los jurats; ab altres, un o dos; y ab altres, ningun.

Y dit any 1714, a demés de las ditas mil y dos-centas pessas de 8 per lo donatiu, feren pagar tres-centas pessas de 8 de *estancilla*. Y lo any 1713, estant en lo siti de Barcelona, ja nos avían fet pagar tres mesadas de donatiu, de 770 ll. cada mesada, que són ab tot 3.310 ll. Y lo any 1715, féu pagar dit intendant nou mesos de donatiu, anomenant-ho quinsenadas, fent pagar 124 pessas de 8 cada quinsenada, que ve ha de ser cada mes dos-cents quaranta-vuyt pessas de vuyt, que ab los nou mesos impòrtan 2.132. pessas de 8. Y després, lo any 1716, feren altre arreglament de pagaments que fou per catastro, fent pagar tant per personal y tant per real, so és, per personal fóre los jornalers que viuhén del jornal, quaranta-sinch rals a cada un de 14 anys en amunt, acceptat los cavallers y altres gaudins de privilegi militar, y los jornalers que viuhén del jornal, 25 rals. Y lo real per las terras, so és, tant per quartera de sembradura, tant per jornal de vinya, tant per orts, tant per boscos, tant per erms etc. Y a nosaltres nos isqué lo catastro dos mil y quatra-centas lliuras poch més o menos, perquè assí se denunciaren tots los personals, pensant ab això aniria millor, com era una cosa [que] no se era vista ni ohida ha dir may, y nos anà pitjor perquè carregarem la tatxa de los personals de la manera que tinch explicat. Y tots aquells que foren savis a denunciar poch tant per personals com per real, encara que foren poch, no pagaren molt catastro. Y per assò anà dit Sr. intendent per tota Catalunya, entretenint-sse de tant en tant per las poblacions grans. Y allí feya anar lo pàrroco ab dos hòmens de cada pobla, y se féu donar tots los de comunió, y fent assentar lo terme quanta llargària tenia, quanta amplària y ab qui afrontava. Y després cada particular havia de anar ha confessar lo que tenia de la sua *hazienda*. Y després que sò fou llest, se aportà en Barcelona y se'n formà un catastro, fent pagar també per las rendas que cada cual tenia. Y després se'n féu alguna poca de rebaxa, fent constar alguna equivocació.

Y assò ha durat sempre, y lo que nos quedà en est poble a pagar cada any per catastro foren dos mil dos-centas trenta-dos lliuras, dos sous, assò és, per terras 665 ll. 6 s., per delamas 11 ll. 8 s., per casas 146 ll. 8 s., per los emoluments de la vila 97 ll., per censos y censals 96 ll. 16 s., per personals 1203 ll. y per bestiar 12 ll. 4 s.

14.2.9. *Francesc Anglada. (Més impostos)*

Santi SOLER I SIMON, *Memòries d'una família pagesa: Els Anglada de Fonteta (segles XVII-XVIII)*, la Bisbal d'Empordà, Ajuntament de la Bisbal d'Empordà, 1994, p. 80-82.

En est llibra jo Francesc Anglada notaré tot lo que socseirà que siga cosa de i[m]portància del que jo me recorderé. Comenso de notaro lo 1732.

Primerament tinch de fer memòria del treballs tants grans que sofrim hi petim. Dits treb[a]lls comensaren lo 1711, que los gabaix guinyan Gerona hi sant Nersís tregué moscas dit any 1711, lo dia del sant.

[...]

Y guan[a]t Gerona posaren un enpòsit que an deya[n] la estensilla, que aquesta cas[a] se'n feya 9 ll. s. cade mes, hi dorà fins lo 1714.

Hi lo 1714 s'arrendí Barselona cap a la rerehera. Hi arrendit Berselona, que lo gunyaren los francesos y castellans que era, Berselona y Gerona era de l'emperador que abia alemanyas. Guanyat Berselona feren una demana a la terre, que esta ca[sa] Anglada se'n feu a la ra[t]lla de 100 ll. s., y après posaren un enpòsit que de 15 en 15 dias esta casa se'n feya dos doblas

Cade senmana una dobla, que cada dobla era 5 ll. 2 s. Cade mes sumabe 22 ll. 8 s. dite non feam cade mes. Y axò dorà 14 mesos. Pesats dits 14 mes[os] sesà dit pega[ment] hi formaren lo 1716 catastro en Barselona, que béns y personas tot s'ag[u]é de donecsià tota la terra. S'ag[u]é de dir[r] quanta terra tenia cadehú, tan qui an tenia poch com molta: y quantes persones en [l]a casa, tant [h]omans com dones.

De cade besana de terra, segons ella, feren taixsa tant per besana. Feren 3 calitats: primera, segona, tersera. La primera calitat era 15 s., la segona 11 s., la tersera ha 6 s., però nosaltres una altra ha Fonteta la tenian ha 11 s.

Esta casa dorà 8 o 9 anys que cade any non feam 100 ll. cade any. Que Fonteta bingué tant pobre que ninguí tenia punt de pasa. Après de pesat aquexos buit ho nou any[s] s'enà en Berselona y si posà un poch d'adop. Però posat l'adop, tantmeteix, nosaltres sempra pegarem grosa paga, que lo més poch que non fem cada any non fem 80 ll. s. lo més poch, que nos destruy [y] nos fa pobres: que entra la paga del rei y mals de casa no[s] fem 120 ll. s. cade any, que no se pot biura de ninguna menera

[...]

Antes dels pegaments tants grans, pesà una plaga de miquelets que continuament la taula sempra estabe perada hi menjant hi bevent sempra, continuament menjant hi bevent y composant la terra, que se feren grans conpòsits a la terra y grans infàmias y grans desdixes. Y arrendit que fou Berselona lo 1714 llebaren las armas petite[s] y grosses y las espases, sinó a los cabellers, y ponyals y dagas y corns y e[r]medures de ferro, ni ganibets de punta.

14.2.10. Francesc Bellsollé. (*Continuïtat de la pressió impositiva en l'etapa 1724-1741*)

Antoni SIMON (cur.), *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*, Barcelona, Curial, 1993, p. 282-284.

Lo any 1724, poch més o menos, se demanà al poble altre pagament ademés del catastro mencionat per casas, terras, etc., y est fou per cosa de indústria, que és lo que poden guanyar ab sa indústria los manastrals, com és sastres, sabaters, ferrer[s] etc. Y fou taxat lo poble per eixa indústria en vint-y-nou lliuras, deu sous, quiscun any, fins lo any 1733, que se aumentà en trenta-sinch lliuras. [...]

Lo any 1730, poch més o menos, se demanà al poble altre pagament, ab carta de pago del Sr. governador de Gerona, que dèyan era per pagar una partida de fusillers per perseguir los lladres. Y assò fou repartit per tot lo corregiment de Gerona, y fou tatxat est poble cada any en nou lliuras, set sous y once [diners]; [...]

Quant de féu la carretera en la vora del mar dende Caldes fins a Calella, pagà lo comú per dita carretera, que fou tatxat per lo Sr. governador de Gerona, o bé de Hostalrich, a 24 ll. cada mes. Y assò fou en los anys 1739 y 1740, si bé no sé de cert si comensà ja lo any 1738. Y axí he trobat que en los dits dos anys pagà lo comú per fer dita carratera, al que contribuïren los particulars fins los cavallers y terratinents la quantitat de 312 ll.

Lo any 1736 (salvo error), després que fou robada la nostra iglésia, se donà forma en posar-i dos hòmens ab armas per guarda de ella a las nits. Als quals se'ls donave quiscun any trenta-sis lliuras poch més o menos, lo que pagàvan a part los particulars, donant un sou cada ters de catastro quiscuna casa. [...]

Se nota també que tots los anys per la cobrança del catastro, com se cobrava ab cartas de pago que se solían donar als regiments, o bé alguns particulars que el rey los degués, estas cartas de pago se cobràvan ab discressions, que anaven soldats als pobles, quant éran de cavall, quant de peu, y si éran de cavall se'ls avia de donar un ral de pre a cada soldat, un cortà y mitg de ordi cada dia y la palla; y a l'official, si era tinent, set rals cada dia de pre, y, si era alférez, sinch rals y, si era sargento, dos rals, a demés de la palla y grana. Y axí mateix als de peu, sols que no y era lo gasto del cavall, y quant anaven deu soldats quant més, quant menos. Y assò era tres vegadas lo any, so és per la cobrança de cada ters de catastro, ab què aquest gasto de las discressions importava cada any una suma conciderable, quant més, quant menos, segons las discressions com éran, y lo que menos importava de ordinari pasava de sexanta lliuras y anys que ha pasat de cent lliuras, ab què com assò no és cosa sebuda ni certa no se posa assí notat per cada any con lo demés, sí sols se deixa conciderar lo grandióis gasto que ha importat al comú y particulars això de las discressions.

També se nota que lo any 1741 posaren estanch a la ayguardent, que no volgueren deixar fer ayguardent a ningú sinó a aquell que lo estanquer volia per compta seu. Y assò fou perquè lo rey ho arrendà y de dit arrendament ne tragué una suma conciderable. Lo que fou en grandíssim perjudici per la província y

en particular per estos paratges de las cercanias del mar, com és la costa y camp de Tarragona, ahont se acostumava fer molta ayguardent tots los anys.

14.2.11. *Sebastià Casanovas. (Efecte de la repressió)*

Sebastià CASANOVAS, ed. a cura de Jordi Geli i M. Àngels Anglada, *Memòries d'un pagès del segle XVIII*, Barcelona, Universitat de Barcelona i Curial Edicions Catalanes, 1978, p. 46-47.

Esdevingeren en aquell temps las guerras de Carlos Tercer, que fou quant Falip Quint volgué guanyar Espanya y se alsaran molts catalans y los sobradit mon para y an Torra de Pau y an Sist Casals del Bons y molts altres determinaren a alzar una companyia de valuntaris, gastant ells molta grandesa y fent moltes insolèncias, però tots estos han vingut miserablament, hi hant mort de exa manera, que ara ja n'i ha molts poch de vius, perquè la justícia de Déu no pot mancar aver-los satisfets segons sas obras.

Però no obstant que tots ells eran vinguts molt miserablas per aber-sa mal gastat tot quant tenian, però molts de sos areus se són tornats a remediari, però ab grandíssims treballs, migranyas y desanquietuts, que de axó jo ne puch dar molta notícia, tant de mi com de molts altrs.

Estos tals voluntaris no feyan altra cosa que anar tots los dias per los ostals, menjant y vavent y jugant y mantanint donas, y després de aver menjat trencaban tots los plats y vidras que eran per las taulas, y quant pasaban per las plasas que hi havia mercats, o bé paradas de terrissa o vidres, per gust de ells y la locura que portaban, pensan-sa ells que los era molta galanesa, se estudiaban ab los caballs a fer-o patar tot, fent pasar los cavalls tot a trabés de aont posquian fer mal, y després ho pagaban molt més que no valia, pensant ells que axò los era molta grandesa, y no era altra cosa que locura que portaban.

Lo sobra dit mon para se diu que ell manaba lo millor caball, perquè encara ell mateix ho diu que encara na comta moltes cosas, però tant solament comta las balantias que ell ha fetas, però no lo mal que ha fet y obrat; he sentit jo a dir a un homa, que en aquell temps lo dit mon para lo mantania sols per linpiar-li lo caball y las armas, que lo caball que dit mon para manaba li costaba quaranta doblas y que aportaba set armas de foch y dos sabras, però com lo dit mon para és un home tant petit, se diu que no se conexia sobra al caball, però no obstant és estat molt fort, per aber-na jo vistas moltes cosas, y molt gran caballer, que se diu, que ab aquell caball saltaba casi qualsevol rech de molí, encara que fos lo de Castelló, lo saltaba en moltes parts, axís diuen molts que no han vist un caball millor que aquell, però tanbé com dich li costaba quaranta doblas, que axò prou és cert, y després li robaren lo dit caball en Torroella de Mongrí, que ell li abia apartat quant se fou retirat.

Estos sobra dits voluntaris o enparials, que en aquell temps tot era una mateixa cosa, estos segian o eran de la part de Carlos Tercer y los que segian al bando de Falip Quint los deyan botiflés, estos se portaban gran malícia los uns als altrás, so és los anparials ab los botiflés; estos voluntaris o enparials no crech que may se gosesan posar devant lo anamich, sí sols ells anaban per lo mont fent moltras insolèncias com està dit, fent menjar los blats per los caballs y fent moltras trevasuras per los ostals, y quant abian acabats los diners matllababan molt sensals y se feyan farmansa uns a altrás, perquè tots eran bons areus y se banian tot quan tenian per las casas; però axò no posqué durar molt temps, perquè ells no tiraban ningun sou del Rey, perquè tanpoch no volian estar subjectas a ningú; la desgràcia és que sos fills ho han agut de pagar y encara los néts y basnéts se'n recordaran.

Lo sobra dit mon para se diu que segint ell la bandolina, com està dit, moltras vegadas vingé en esta casa fent sagir alguns de sos companys y, aribant aquí, desanbaynaba lo sabra per voler matar la seva mare y a sos germans, y axís tots fugian y llavors ell se n'aportava tot quant volia, caragant molts matxos de roba y de tot lo que a n'ell li agradava.

Axís advartesch a tots mos decedents que, en cas en ningun temps hi agés algunas guerras, que en ninguna de las maneras no se afaciónian ab un rey ni ab altra, sinó que fàcian com las matas que són per los rius, que quant ve molta aygua se aclatan y la dexan pasar, y després se tornan alsar quant la aygua és pasada, y axís obeir-los tos qualsevol que vinga, però no afacionar-sa ab cap, que altrament los succeiria molt mal y se posarian en contingència de perdra-se ells y tots sos béns, ni tanpoch portar nobas de uns a altrás encara que los preguntian.

14.2.12. *Sebastià Casanovas. (Efecte del cadastre i dels impostos en la misèria pagesa)*

Sebastià CASANOVAS, ed. a cura de Jordi Geli i M. Àngels Anglada, *Memòries d'un pagès del segle XVIII*, Barcelona, Universitat de Barcelona i Curial Edicions Catalanes, 1978, p. 81-103.

No abian de tràurer las sobra ditas cosas de casa tant solament per los deutas abia fets lo dit mon para, sinó tanvé per lo molt que devia en lo real catastro, perquè ell may pagava ningún plaso, axís esta casa tots los dias era plena de soldats a discreció, de tal manera que hi agé ocasió que hi habia en al pobla tres discrecions al plegat y lo més atresat senpra era lo dit mon para, perquè ell may ha pagat res.

[...]

No obstant de aber dexada jo la casa molt quítia, so és de tallas y sensos y aber dexat mantaniment per víurer molt temps, dins dos anys se atrasà en tanta manera en las tallas del Rey, que entra al deuta y los gastos, feya oror al beureo,

y aribà aber de anar a captar ella y mos germans, perquè los regidors li preñian tot, y aribà a lo matex de quant mon para estava en casa, com està dit en altra capítol.

[...]

Vayén-sa la mara ab tants treballs y misèria, no pasà molt temps que altra vegada tornà a venir-ma a trobar en Nostra Senyora de Gràcia, al dia 25 de mars, ab altrs personas, dient que ella se n'aniria de casa, que li donés per passar aquell any y després que li donés una caretada de rahims tots los anys, que ella viuria y que li pagés alguns deutas que ella abia fets y algun poch que era atrasada en al catastro, y que tot axò era molt poch y de aquí al devant jo que m'o governés, y se féu acta en casa del notari de la Armantera, però cadé molt enganyat, com se dirà.

Pensant jo que los deutas que ella abia fets y lo que se era atrasada en lo catastro no seria molt gran cosa, no me cuydé de fer-ma explicar los números y quantitat de dits deutas; aixís del catastro era multíxim que ab tot lo que jo tenia guanyat ni ab tot lo que s'i cullí aquell any, no abastà per a pagar sols la maytat de los plassos y gastos se habian fets ab lo sobra dit temps y més que ella lavors se valia de anar a trovar una y altra dién-los que me demanasen diners y que digesen que ella los hi abia manllavats en lo temps que estava en casa, y després los hi donaria a ella.

[...]

Com jo me trovava tant atrasat del catastro y de altrs deutas com he dit, pasé alomenos quatra o sinch anys que no me posqué ajudar de res de lo que se cullia en esta casa, sí sols me mirava quant los altrs masuravan y se'n portavan al poch gra que s'i cullia, però ni un gra me'n dexaven portar.

Tot lo sobra dit temps jo treballava la vinya, però ni un rayim no me'n desavran tràurar y si algun na volia manjar de tendra hi abia de anar de magat, no obstant mon para y mara, tant com hi abia rahims a la vinya, venian molt de nits y se los anportaven en St. Pera Pescador, aont ells estavan.

[...]

No se acontentaven encara los regidors a pendra'm tots los fruits se cullian en estos béns, que si sabian que en alguna part me daguesen algun real de plata tanvé me lo anbargaban, de tal manera que lo any que ané a sagar en casa de Narcís Peya, cortaler de Castelló, asent regidors Rafel Oliva y Antoni Casellas y tanint lo dit Antoni Casellas ab lo dit preu fet, me prengerren tots los diners que jo abia guanyats sagant y batent.

[...]

Soposat la molta malícia que me tanian y la poca conciència gastavan, com jo quan vingé en casa me trovava atrasat en lo catastro, alguns anys me prengerren tots los fruits, com he dit, però com a cosa pròpia, ab què me costà molt de

fer-los dar comtas, mes vayent jo lo engany y que me robavan tant clarament la mia sanch, llavors quant se n'aportavan alguna cosa, ho notava fins un diner, prenent testimonis y de exa manera dins curt temps fou quiti, però me costà molt al fer-los dar comtas, ab què me agé de valer de tots medis de justícia y llavors me tingeren la major malícia.

[...]

En lo punt que jo me vas vèurer quiti de las tallas reals y vaient lo molt me abian robat com està dit, sempre procuré a pagar; no obstant, llavors foren las més grans pandèncias agé de tanir ab ells, perquè no me volian ningun diner, sinó que ells se volian replegar tot lo gra y los diners dels rahims, com feyan abans, ab què agé de pèndrer testimonis y presentar difarents mamorials.

[...]

En lo punt que jo me vas vèurer quiti en lo castastro y sensos y sensals o de las pencions devia llavors, procuré de fer una vida molt més estreta, per vèurer llavors si me poria fer un poch de niu o bé comprar-ma alguns moblas, perquè ningú se posqués vorlar de mi, com feyan abans; axís treballava llavors tant com posquia y com antas anava a guanyar jornals per a mantanir-ma; llavors tant solament procurava a treballar per guanyar juntas y fer-ma llaurar algun tros de terra, ab què dins curt temps me seria molt apedasat, si no me aguessan succehit altrás casos, com més abant se dirà, però quant pansé estar un poch asusegat, llavors me vayé los pijors treballs que may.

Alomenos pasé de 7 a 8 anys ab la major misèria que se pusca imaginar, menos que, per la misericòrdia de Déu Nostra Sr., sempre tingé salut, altrament me vas vèurer molts repasos de fam, los polls me mangavan y casi tot nu, per aver esquinsada la roba tenia quant vingé dels amos, ab què molts n'í abia que anavan a captar que no ho necessitavan tant com jo, però primer me saria dexat morí de fam que no aber anat a captar.

[...]

Com jo me trovava desamparat de totom y no tania altra arimo sinó de Déu Nostra Sr., als matins, quant abia de anar al jornal me abia de alsar molt dematí per amanir-ma un poch de manja y al recapta avia manaster per tot lo dia, però al pitjor era al vespra quan arivava a casa molt cansat y rebantat del treball y del camí y moltas vegadas altra ora de nit, que arivant jo en casa no trovava ni foch, ni llum, ni un plat net, ni un topí, ni gens de aygua per fer-ma un plat de sopas; axís moltas y moltas vegadas, aribant en casa me posava a plorar y axís me n'anava a jàurer sens menjar res y lo endemà dematí estava ab lo matex conflicta, per aber de tornar al jornal.

[...]

Además de tot axó llavors tots los anys y abia quintas; las unas vegadas, al Rey demanava gent o soldats per forsa, y que estos ysquesen a rodolí; altrás

vegadas, dava llicència per a llugar-i; y moltas altrás vegadas demanava tots los bagamundos o aquells que no se agradavan de treballar o bé que enquatiesen en algú robant o bé que fosen buscadors de roïdos o perseguidors de ostals, jugant, ab què per lo sobradit s'i foren moltas injúrias, perquè si las baras de justícia tenian malícia en algun, lo anavan a denunciar y encara que fos lo més gran homa de bé del mont abia de marxar, perquè llavors al Rey no volia sinó gent, però sopusat los molts agravis se feyen, després s'i posà medi, que volian informa del batlla y regidors y dels curats dels poblas o vilas, lo que ara, gràcias a Déu, sinch o sis anys ha que los poblas y vilas estan aseogats per ex cas.

[...]

Després de aver pasats alguns anys ab los sobradits treballs y misèrias, com està sobradit, y com en lo punt que jo me vas vèurer un poch quiti en lo catastro, sensos, y las pencions del censal feya en al pobla, com he dit, me vas posar a fer llaurar algun camp a barato de jornals o de diners quant na tania, com ja està dit, y dins curt temps me vas molt apedesar, perquè cullia un partit de blat y feya un poch de vi per lo meu gasto y entra algun poch de blat que me bania y uns pochs de rahims, ne tania per a pagar al catastro y los demés mals feya y dins curt temps, com he dit, me vas vestir, me vas comprar alguns moblas, y ab lo matex temps, en ex tros de terra de devant de casa, vas cullir molt de llinet y molt bo, ab què me provahí molt de roba, [...]

Lo motiu de aser tant carregat de catastro lo dit terma, és esta per caperitxadas de alguns de dit pobla, perquè en lo primer catastro que se féu lo any 1716, ést pobla no pegava més de 700 ll. y ara no paga molt cerca de 1.400 ll.; lo cas fou que quant se fou lo dit catastro lo any 1716 dexaran algunas aretats sens encatestrar-las, com són lo Mas Blanch, lo Mas Batejat, lo Mas Martinas, al Pujol y altrás camps; no obstant los que eran regidors cobravan al catastro de tot lo sobra dit, encara que no fos encatestrat, y de assò ells se afranquian de lo que abian de pagar, lo cap principal de esta codrilla era an Marcader, per so que est molt feya los regidors, en tal que n'i agué un qe'n fou 7 anys continúos, qual se anomenava Pera Inbert, vulgo Pera Soldat, perquè quant venia lo privilegi per altrás lo cremavan, axís, com dich, ell na fou set anys y los 6 sens privilegi.

15. Resistències i protestes

15.1. TEXT INTRODUCTORI

15.1.1. Context històric

La duríssima repressió a la qual va ser sotmès el Principat explica les resistències contra aquella situació i els intents de capgirar les coses, aprofitant els canvis de conjuntura continentals. Ja el 1715 va haver-hi un intent insurreccional que volia aprofitar les negociacions internacionals per al lliurament de Mallorca als borbònics. No fou, però, fins al 1719 que es produí l'aixecament més important, el dels carrasquets, també aprofitant una situació internacional favorable. La revol·ta, encapçalada per Pere Joan Barceló, *el Carrasquet*, s'estengué per diferents comarques centrals del Principat després que el 1717 s'hagués constituït una quàdruple aliança (Gran Bretanya, França, Holanda i Àustria) contra Felip V pels intents del monarca de recuperar per als Borbó Sicília i Sardenya, que havien estat assignades pel Tractat d'Utrecht a Àustria i Savoia. Tot i que l'extensió del conflicte fou territorialment limitada i que despertà l'animadversió de diferents sectors socials —també d'hisendats i terratinents—, el control d'una important franja fronterera per les tropes de la quàdruple aliança (que anava de la Vall d'Aran a l'Alt Empordà) va possibilitar que s'arribés a proclamar la restauració de les institucions i llibertats catalanes. La renúncia de Felip V a desplegar una política d'expansió envers Sicília i Sardenya féu que es dissolgués la coalició i que Pere Joan Barceló acabés exiliant-se a Viena, on obtingué el grau de coronel.

La Pau de Viena de 1725 entre l'emperador Carles VI i Felip V marcà una fita molt important, ja que el text estipulava el retorn dels exiliats, la restitució de propietats i jurisdiccions, i la ratificació de títols donats en temps de l'arxiduc. Per més que en la pràctica no suposés un veritable final a la repressió, sí que constituí un gran pas cap a l'estabilització política de la monarquia hispànica. Tanmateix hi

ha constància de resistències armades fins al 1736 com a mínim, per bé que molt marginals. Durant tot aquest període també hi va haver manifestos i escrits de protesta d'obert caràcter polític com ara *Via fora els adormits* (1734) o *Record de la Aliança fet al Serm. Jordi-Augusto, Rei de la Gran Bretanya, ab una carta del Principat de Catalunya y ciutat de Barcelona* (1736), extensos i ben documentats, però escassament difosos. Així mateix hi hagué diferents escrits de protesta suscitats per qüestions concretes, sobretot contra l'impost del cadastre i les denúncies contra el mal govern municipal. El punt culminant d'aquesta mena d'escrits fou l'anomenat *Memorial de greuges* (1760), adreçat al rei d'Espanya Carles III. Les queixes i els problemes de la societat catalana hi són plantejats de tal manera que no qüestionen el règim, raó per la qual sembla que l'escrit partís de la mateixa estructura de poder borbònic del Principat.

Dels intents de retornar a la situació anterior al 1714 s'havia passat, més de cinquanta anys després, a plantejar els problemes i les queixes del Principat d'una manera assumible per les mateixes autoritats del moment —cosa que era una manera d'acceptar-les. Això, però, no es féu en detriment de la preservació de la memòria de la guerra i les seves conseqüències repressives, i del bon record de les antigues institucions polítiques del Principat. Si durant el segle XVIII aquesta memòria era fonamentalment reduïda als que visqueren el conflicte —ja fossin les elits cultes, com seria el cas de Francesc de Castellví, o bé els sectors populars que la transmeteren familiarment—, al segle següent es produí una popularització general, fins al punt de convertir l'Onze de Setembre, ja al final de la centúria, en una commemoració ciutadana que ha esdevingut la nostra Diada Nacional.

15.1.2. *Presentació dels textos escollits*

El primer text és de Sebastià Casanovas, el qual explica la participació del seu pare en l'aixecament dels carrasquets del 1719, des d'una posició no pas gens favorable a la iniciativa. El seu relat, però, sí que ens ofereix una constatació de l'important seguiment que tingué i ens informa d'un exili dels seus partidaris que podria haver estat prou notable; com a mínim en les comarques més pròximes a la frontera, com fou el cas del seu pare, que es refugià al Rosselló. També Castellví féu una referència al mateix esdeveniment en les *Narraciones* i va remarcar el component popular que tingué. Ell, com molts altres ciutadans benestants i que havien estat austriacistes, el condemnà per raons polítiques, ja que l'emperador Carles, quan signà la Quàdruple Aliança a Londres el 22 de juny de 1718, per fer-la possible, va renunciar a perpetuïtat al torn de la monarquia hispànica. I entenien, doncs, que no es podia aprofitar aquella circumstància per a intentar implantar una situació de fet que portés a trencar aquell compromís. També presentem una part del testimoni de Rafael Cruilles, confident borbònic, que explica l'entrada de les tropes

de la Quàdruple Aliança a la Seu d'Urgell i la seva posterior retirada. En el seu escrit, remarca la bona rebuda que tingueren els contingents militars i apunta les raons de la desafecció de la població envers la monarquia de Felip V. També el pagès Joan Puigcercós reporta l'entrada de tropes franceses amb regiments catalans el 1719 i ens dóna dades molt interessants com ara que els aliments no s'encariren (només el vi ho féu) o que es va suspendre el cobrament del cadastre.

Seguidament oferim un fragment sobre els inicis de l'actuació del Carrasclet a Reus, extret del diari de l'austriacista reusenc Ramon Fina, que fou transcrit, a finals del segle XVIII, per l'arxiver borbònic Celdoni Vilà. Aquest arxiver no va transcriure sinó les parts del diari que li van semblar i, en diferents ocasions, va sobreposar la seva versió damunt de la de Fina. Malgrat totes aquestes intervencions, la narració encara manté un to incisiu i colpidor. I per acabar, hem inclòs, excepcionalment, un fragment d'una obra no catalana, *Precauciones contra alborotos, motines y rebeliones en la plaza de Barcelona*, de Pedro de Lucuce, perquè, contra la creença molt estesa que el *Memorial de greuges* de 1760 marca un punt d'inflexió pel que fa a una protesta generalitzada, encara registra brots de resistència el 1766 i considera els moviments contra les quintes, iniciats a partir del 1770, com una reminiscència del desig de retornar a formes de govern pròpies i com una manifestació més del geni dels catalans i del descontentament envers la monarquia.

15.2. TEXTOS REPRODUÏTS

15.2.1. *Sebastià Casanovas*

15.2.1.1. Aixecament dels carrasclets

Sebastià CASANOVAS, ed. a cura de Jordi Geli i M. Àngels Anglada, *Memòries d'un pagès del segle XVIII*, Barcelona, Universitat de Barcelona i Curial Edicions Catalanes, 1978, p. 63-64.

Com lo sobra dit Joan, mon para, abia servit a Carlos Tercer segint los baluntaris, com he dit, fent moltas insolèncias a demás de la mala correspondència que habia tingut a sa mara, que además de las malas paraulas li ha ditas, com he dit en altra capítol, moltas vegadas se hera atrevit a desenveinar lo sabra per llavar-li lo cap, permeté Déu que li esdevingesen los cassos següents.

Succehí que lo any 1719 un homa molt patit i carraboner, que altrament no tenia altra renda, se alçà contra al Rey de Espanya y després se arimà en França, al qual se deya Carrasquet, y quant se va arimar en Fransa manaba molta gent, tant de caballaria com de peu, y est alsà un gran teremoto en Espanya, sent axís que era un pobra homa y no tenia altra renda que fer carabó, com he dit. Però a l'últim no vingé ser res perquè lo dit Carrasquet després agé de fugir a l'Anpe-

ri, perquè fos descritat de Frannsa y Espanya, y las cosas y valentias que ba fer est Carrasquet seria necesari tot un llibra enter per explicar-o, però en lo dit Anperi fou molt estimat y aribà ser general, crech que encara viu.

Com est sobra dit Carrasquet alsà tan gran albarot contra Espanya, lo nostra Rey Falip Quint que llavors governava, demanà tots los que abian servit a Carlos Tercer y li eran estats contraris.

Com lo sobra dit mon para era un de aquests, se agé de guardar molt temps, fugint de una part a altra perquè no lo agafacen, però, després de aver-sa guardat molt temps, lo agafaren en Castelló y li foren seguir molts parasons fins a Bar^{na}; estigé molt temps presoner perquè ell no volia servir.

Després de aber estat molt temps per las presons, com he dit, yské de las ditas presons fent un soldat en sa plaça, però després que hagé fet lo dit soldat, lo volian tornar agafar, perquè com los era estat tant contrari, volian que ell servís, y llavors ell fugí en Fransa.

15.2.1.2. Exiliats al Rosselló

Sebastià CASANOVAS, ed. a cura de Jordi Geli i M. Àngels Anglada, *Memòries d'un pagès del segle XVIII*, p. 64-65.

Després que ell fou en Fransa, dins curt temps agé acabats los diners que ell portava y per molts que la mara li n'anbiàs, res no li abastava y al últim asentà plaça de fusiller y li daran plasa de tinent, però dins curt temps lo reformaran.

Al cap de poch temps que lo sobra dit mon para fou en Roselló, la mara lo volgué anar a veura e-o bé fos que los sobra dit mon para li anbiés a dir que hi anàs ab una noya que criava, la qual vuy és casada ab Miquel Clarà, pagés de Vilamacolum, com he dit en altra capítol, y dins curt temps que la mara fou allí reformaran al para y tancaren la línea, so hés, que a pena de la vida ningú posqués venir de Fransa, perquè en dit temps la pesta se posà a Marcella; axís la gent de esta terra abian de fer guarda per tots los ports y boras de mar y per tota la frontera de Fransa, del que jo tinch memòria.

Cadant la mara a Roselló ab mon para y com he dit que hi abia pena de la vida que ningú posquia venir de allà, no obstant son para, dit Jerònim Canut, li anbià cartas perquè vingés, confiant lo dit Canut de las molts amistats que ell tenia y de ex modo ella tornà, però hagé von goig de tornar fugir y molt d'ema-gat, perquè és cert que si la agesen pescuda agafar li aurian fets malts jochs.

Asent ja molt públich que la dita Isabel Casanovas, mara mia, era vinguda y era ja denunciada a la justícia, quant la volgeren agafar no posqueran, perquè ella ja se'n era tornada en Fransa, però la seua vinguda molt bé la pagà lo dit Canut, son para, perquè vayent que ella mancaba, per fer-la axir agafaren a lo

dit son para perquè ell la avia recullida en sa casa quant va venir, y pensaban ells, los de la justícia, que lo dit son para sabia aont era y que la tindria amagada, però com ella ja era a Rosalló, per moltas cartas que lo dit Canut, son para, li anbiàs, jamay volgué venir, perquè sabia la pena que tenia y lo que li posquia succehir.

Vayent la justícia que la mara no axia, agafaren a lo dit Canut, mon abi, y lo portaren a la parasó de Figueras i allí lo tingeren molt estret tres mesos contínuos y a l'últim ysqué enfermansat y encara se'n feu molt diners, no sé la quantitat, però ni per més que lo dit mon abi estigés en la parasó molt estret, jamay la mara volgé tornar, sopusat ella ho sabia.

Axís, com he dit, los dits mon para y mara estigeren en lo dit Rosalló ab la mia germana y un altra minyó que hi tingeren, al qual després morí así, de la pigota, y habitaren allí fins lo anys mil cet-sents vint-y-tres, que llavors dit any 1723, hi agé un perdó general y llavors tots los que en dit Roselló eran de esta terra, tots tornaren.

En tot lo temps que los sobradits mon para y mara estigeren en lo dit Roselló no posqueran cadar de veura-sa uns grandísims treballs, perquè ells no se posquian ajudar de res de sos bens, com en lo següent capítol se dirà, axís vian de viurer ab grandícims treballs, perquè ells allí no tenian moblas ni altra cosa, y como lo para jamay és estat bo per fer un jornal, abia de viurer de fer carrabó y altras vegadas de anar a tirar lo art, anant a revèndrar algun poch de peix, dormint senpra al sòl de terra e-o bé en lo sorral de mar, y anaban tots descalsos y despullats i moltas vegadas ab grandícima fam i misèria, lo que gràcias a Déu may tocaren res a ningú, ab tots los treballs que se vayeran.

[...]

Vayent-sa los sobra dits tant grandísims treballs, com se pot judicar, alguna vegada vingé así en Palau, y altra vegada en St. Pera Pescador lo sobra dit mon para, no obstant y abia pena de la vida y llavors fou vèndrer tot lo aram y altras cosas per altras, y se'n portava tots los diners que pusquia, del que jo tinch bona memòria per aber-o vist, encara que era molt criatura.

15.2.2. *Francesc de Castellví. (Component popular de l'aixecament dels carrasclots de 1719)*

Francisco de CASTELLVÍ, ed. a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina, *Narraciones históricas*, vol. IV, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, 2002, p. 655-656.

Los medios que tomó el Gobierno para evitar que reviviesen las turbaciones en Cataluña, no hay duda que hubieran conseguido todo el efecto, cortando el curso a tantos infortunios. Las voces eran pacíficas; los efectos, violentos; enfurecían y no

apagaban los ardores de los paisanos, que las más veces consideran los objetos por el bulto; ni ignoraba la nobleza y gente de mediano porte, instruida del estado de Europa, que el emperador, en 22 de julio de 1718, en el Tratado de la Cuádruple Alianza firmado en Londres, había renunciado en perpetuo por sí y sus descendientes a los dominios que poseía de España el rey Felipe. Esta certidumbre movió a muchos nobles a entrar en servicio del rey Felipe. El Gobierno mandó publicar en Barcelona a primero de marzo un papel con el título de «Carta de un amigo a su correspondiente», en que explicaba la situación actual del estado de Europa en idioma catalán. En todos los obispados de Cataluña mandaron imprimir los obispos, vicarios generales apostólicos a sede vacante, cartas pastorales exhortatorias dirigidas a todos los curas y demás diocesanos persuadiéndoles a la quietud. En Barcelona se publicó a 20 de febrero; en Tarragona, a 1 de marzo; en Tortosa, a 18 del mismo; en Barcelona, de orden de los vicarios generales Cortada, Casañas y Riera; en Tortosa, Bas, Ferrer y Blasco; en Tarragona, por don Ramón de Marimón, vicario general apostólico, en ausencia del arzobispo. Estas prevenciones no fueron consideradas por el pueblo bajo. Siguiéronse los infortunios que referiremos por mayor, que para relatarlos todos serían menester muchos volúmenes. Sólo tuvo presente el pueblo que los continuos apremios eran contrarios a lo pacífico de las amonestaciones y, sin sujeto de esfera que los capitanease, empezaron a tomar armas, sin que las exhortaciones de los que eran considerados austríacos pudiesen contenerlos.

15.2.3. *Rafael Cruïlles. (Informacions d'un confident borbònic)*

Josep M. TORRAS RIBÉ (cur.), *Escrips polítics del segle XVIII*, tom. II, *Documents de la Catalunya sotmesa*, Vic, Eumo, i Barcelona, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 1996, p. 40-49.

Entradas las tropas en Seo de Urgel y dispuesto el bloqueo del castillo, fue celebrada con muchas demostraciones de contento la exortación de Bonas, esto es, que venía solamente por sacarlos del yugo y opresión española y reintegrar el Principado a sus antiguos privilegios, de que se originó el concepto entre los desafectos que la guerra la hacía la Francia por introducir al trono al Sr. Archiduque, y ho confirmó más la venida de Stanhope con Berwich, publicando aquel ser destinado por todas las potencias, y dependiente de su mano la disposición política, cuya publicación movió a muchos el cortejarlo, como con frecuencia lo hicieron dicho canónigo Net, Francisco Montan, rector de San Miguel, Pedro Net, beneficiado, Miguel Galcerán, Armengol Cubells, Armengol Galcerán, Miguel Riu, Armengol Bonanat, Ignacio Peres y otros.

Noticias. Lo que se sabe y ha adquirido es que Bonas dixo al llegar que venía por tres cosas, por la libertad, privilegios y armas, y que la guerra entra contra

el gobierno de Alberoni. Muchos ne demostraron alegría, y también se hizo correr que se conquistaba por el Sr. Archiduque y que hi había alemanes, pero de haber alemanes quedaron desengañados, que era el regimiento de Alsacia, que si bien eran alemanes eran tropas francesas, y también porque se tomaban las obediencias de los lugares en nombre del cristianísimo. Y después, con la venida de Berwich y Stanhope, se confirmaron ser la conquista de por la liga, diciendo que este venía en nombre de Inglaterra e Imperio por observar y mirar lo que se obrava, siendo a modo de fiscal, de modo que al dicho Stanhope, dice le decían los franceses el Espión.

Y en cuanto a visitar y cortejar a dicho Stanhope, hi fueron muchos, y como se hospedaba al colegio de la compañía, singularmente se sabe de los Galcerans, rector de San Miguel, Pere y otros, hasta de D^a Ignacia Cubells con sus hijas, y mujer de Galcerán, y por la ciudad se vio ir muchas veces el intérprete que tenía dicho Stanhope junto con Armengol Galcerán, Cubell, Bonanat y rector de San Miguel, y especialmente con dicho Galcerán y Bonanat, que apenas dexavan a dicho intérprete. Y dicho Galcerán todo el tiempo que quedó después gobernando en esta ciudad el Conde de Lobiñy iba casi siempre con él, y muchas veces comía con el mismo y le servía de intérprete y se discurría, que de su introducción, pasaron los regidores por muchas mortificaciones que pasaron con dicho Lobiñy por no asistir al que él quería, y también se decía públicamente que si se hacía vexación a alguno, que recurriesen a Stanhope.

[...] Poco antes del arribo de S.E. a esta ciudad, se retiró otra vez a Andorra Armengol Galcerán, en que ha estado algún tiempo, por medio del cual han tenido los referidos las noticias de Francia sin dejar la correspondencia continua con el Dr. Lorenzo Thomás, canceller que fue en el tiempo del intruso y residente ahora en la corte de Roma, animándolos por una y otra parte con la esperanza que por la primavera o verano viniente volverían las tropas francesas a ocupar este país y emprender el sitio de Castelciudad, siempre con la confianza de mudar de gobierno e introducirse otra vez el pasado de las turbaciones.

Noticias. Lo que ha podido averiguar y se sabe es que dicho Armengol Galcerán la noche partieron las tropas francesas de esta ciudad, que fue la del 31 de diciembre, se retiró él a Andorra en casa Juan Antonio, y que después de algunos días partió por Roma a encontrar dicho Dr. Thomás, su tío, pero en lo de la correspondencia no se ha podido averiguar, sino que de Marsella escribió una carta a dicho rector de San Miguel y no se ha podido saber su contenido. Y por Carnestolendas corría por esta ciudad que si la paz no se ajustaba, al verano tendríamos trabajo de sitio y que Francia proveía los magacenes de Montlluís, pero no se ha podido averiguar el autor de esto.

Esa mala voluntad y desafecto nació más de la justicia que por el septiembre de 1714 se hizo de Joseph Dalmau, Francisco Net, notario, Antonio Artigalas,

médico, Matheo Fuster, platero, y los tres primeros aparentados con los más de esta ciudad. Y por sentencia de D. Gregorio Matas fueron declarados reos de lesa Majestad, culpados de conspiración en que eran cómplices los dichos Armengol Cubells, Armengol Bonanat, Emanuel Galcerán y otros que estuvieron presos, y de estos los dos, atendida su menor edad, fueron desterrados por tiempo sin poder entrar en la ciudad, y los otros afianzados entre los cuales era también Pablo Vendrell.

Noticias. Que se ha dicho en el capítulo primero que este desafecto viene del tiempo del gobierno intruso continuadamente, porque ellos o sus adherentes gobernaban acá, que ya antes de dichas justicias (que por esto se hicieron) como después han perseverado en la misma afición e inclinación, y lo demás de ser justiciados, desterrados y afiansados es público y que es por lo dicho.

15.2.4. Joan Puigcercós. (*Entrada de tropes franceses amb regiments catalans*)

Joan PUIGCERCÓS, *Llibre de comtas de Sagimon de Puigcercós y notas de papers (1699-1935)*, transcripció de Mercè Quera de Puigcercós, p. 104-107, manuscrit a Mas Puigcercós de Borredà (Berguedà).

Est any [1719] comensá correr Abta. Ruina dels catastros y de passar en la gent a Corruas a Fransa. Axian las partidas y prenian los Soldats que eran per los termas a discrecio per las cobransas dels catastros y Sels ne aportave [se'ls emportaven] a Fransa y prenian tambe las armas que se avian entregadas als Batlles y demes ministras de justicia. Se formaran en Rossello y Serdanya uns regiments de catalans y estos entaran per Catalunya Sens oposicio Comendats de ordra de Fransa. Estigue guarnicio de ells en la Vila de Ripoll dels primers de juliol fins al janer de 1720. Passaran en estos temps cosas grans y nosaltres prou treballs fou guanyada la Seu de Urgell per las tropas de Fransa y totas las cercanias de dita plassa.

Cossejaren ditas tropas y Ragiments catalans tot Catalunya casi fins a las morallas de Brna- y altres presidis. Guerra que no se deixa mai compendra per quins fins se feia com tinch dit passaren cosas de notar.

En est temps no faltaren treballs que de estar entre Fransa y Espanya se seguiran combe cada un se pot [com bé cadascun es pot] Pensar sols es estat ventura que los aliments de viurer ananat [han anat] sempre abarato. Lo Blat, los mayals de vint y sinch fins a vint y sis y tot altre genero de mercaderias molt acomodo. Sols lo vi per causa de tantas tropas seposa a preu alt.

[...] Est any 1719 se sospengueren las ynpossions de Real personal y Industrial per causa del que tinch Referit dels francesos que eratant los ministras de Espanya o dexaren dormir.

Janer 1720

Retiro de Frància

En lo mes de janer del sobra dit Any Retiraren los francesos de la Vila de Ripoll com ja tinch Referit.

15.2.5. *Ramon Fina i Celdoni Vilà. (El Carrasclet a Reus)*

Ramon FINA i Celdoni VILÀ, *Dietaris 1713-1749*, a Josep IGLÉSIES (cur.), *Amor al Rey y a la Patria, vinguda de Pere Juan Barcelo dit Carrasclet, en Reus 1713-1749*, Reus, Asociación de Estudios Reusenses, 1954, p. 82.

Foren los disturbis en esta vila de Reus per la vinguda del sediciós Carrasca, dit Pera Joan Barseló, natural del poble de Caparras, bisbat de Tortosa, en la baronia de Entensa, corregiment de Tarragona, partit de Montblanch; lo qual turbà la tranquil·litat de la vila de Reus y de aquest país. No donant lloch a més defensa ni acció que oposar-se a las armas, los señors regidors fou precis se refugiaren en Tarragona. Y después, a l'últim del dit any, reforbaren las armas de sa magestat catòlica Don Felip V, esta vila, venint a ella lo Excelentíssim Señor Don Lluís de Córdoba, tinent general y governador de la ciutat de Tarragona. Fent plasa de armas esta vila, lo posà ya en segur de tot tumulto, y fou de la manera següent:

Dia 26 de juliol, Pera Puitg, batlle d'esta vila de Reus, lo any sobra dit [1719] vingué en Reus Pera Joan Barseló, dit Carrascla o Carrasclet, que se havia refugiat en Fransa. Vingué ab un crescut número de pasats de 100 micalets, tots catalans; y donà un avans en esta vila de Reus, y no pogué antrar. Y, corrent ab son cavall, perdé una pistola de las fundas anvés la torra de les Olives, camí de Tarragona. Y lo dit Carrasclet, buscan dita pistola, demanan a diferents si l'avían trobada, los daria un ral de octau. Y la encontrà lo desgraciat..., dit lo Perdal, que l'avia trobada, y la duya en la mà y la y prengué y li donà las trobas ditas.

Dins pochos dias Pera Puig, batlle, afagà lo dit Perdal, y lo entregà a la cavalleria, que vingué de socorro y auxili de Tarragona en la nit del mateix dia. Y los carrasquets se refugiaren al Castell vell; y lo desgraciat se'l ne portaren los soldats de cavall amaniatat a les presons de Tarragona, y de allí, a presidi en Cartagena [...]

15.2.6. *Pedro de Lucuce. (Persistència de les protestes)*

Pedro de LUCUCE, ed. a cura de Lluís Roura, *Precauciones contra alborotos, motines y rebeliones en la plaza de Barcelona*, Vic, Eumo, i Barcelona, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2002, p. 102 i 105.

Parece que las calamidades padecidas, la pérdida de los antiguos privilegios y la falta de protección por la paz general que se tratava eran motivo suficiente a sosegar los ánimos de estos naturales, pero no fue así. Duraron las inquietudes hasta el año de 1725 en que hicieron su paz particular el emperador y el rey de España. [...]

No se olvidaron los alborotos en el presente reynado [Carles III de Borbó] no obstante de ser favorecida esta Probincia, más que las restantes de España, singularmente en el comercio de América. El año de 1766 se hallaron en Barcelona muchos pasquines amenazando sublevarse estos naturales si no se les restituía su antigua libertad. Quejábanse del gobierno con insolencia, hasta fijar día para el alboroto, señalando por lugar de la asambela la Rambla y el convento de San Agustín. Pero este mal se atajó por las providencias del marqués de la Mina, aumentando la guarnición con el regimiento de suizos de Dunan y el de Lusitania, dirigiendo la artillería de la plaza y castillos contra la ciudad y disponiendo patrullas de ynfantería y cavallería que a todas horas rondasen y observasen cualquier novedad.

III. Bibliografia

- AIERDI, Joaquim. *Dietari: Notícies de València i son regne, de 1661 a 1664 i de 1667 a 1679*. Edició a cura de Vicent Josep Escartí. Barcelona: Barcino, 1999.
- ALABRÚS, Rosa M. (cur.). *Escrips polítics del segle XVIII*. Tom IV: *Cròniques de la Guerra de Successió*. Vic: Eumo; Barcelona: Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2006.
- ALBAREDA, Joaquim. *Els catalans i Felip V: De la conspiració a la revolta, 1700-1705*. Barcelona: Vicens Vives: Fundació La Caixa, 1993.
- «Catalunya a la Guerra de Successió: de la victòria de 1705 a la pèrdua de les llibertats de 1714». A: *11 de setembre de 1714*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2005.
- *El «cas dels catalans»: La conducta dels aliats arran de la Guerra de Successió: (1705-1742)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2005.
- ALBAREDA, Joaquim (cur.). *Escrips polítics del segle XVIII*. Tom I: *Despertador de Catalunya i altres textos*. Barcelona: Institut Interuniversitari d'Història Jaume Vicens i Vives; Vic: Eumo, 1996.
- *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra: 1705-1714: El Dietari del convent de Santa Caterina i les Memòries d'Honorat de Pallegà*. [Barcelona]: Institut Interuniversitari d'Història Jaume Vicens i Vives; Vic: Eumo, 2001.
- ALBERTÍ, Santiago. *L'Onze de Setembre*. 1a ed. Barcelona: Albertí, 1964.
- *Diccionari biogràfic*. Barcelona: Albertí, 1966-1970. 4 v.
- ALCOBERRO, Agustí. *L'exili austriacista, 1713-1747*. Barcelona: Fundació Noguera, 2002.
- «Memòria històrica i pensament polític a l'exili austriacista. La crònica de la Guerra de Successió de Josep Plantí». *Pedralbes*, núm. 23 (2003).
- *Catalunya i la Guerra de Successió: Museu d'Història de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2007.
- ALCOBERRO, Agustí (cur.). «Crònica del setge de Barcelona de 1713-1714, del notari Aleix Claramunt. *Per desengany dels esdevenidors*». *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, vol. xxvi (2008).
- ALCOBERRO, Agustí (dir.). *Catalunya durant la Guerra de Successió*. Badalona: Ara Llibres, 2006. 3 v.

- ALCOBERRO, Agustí (ed.). *Identitat i territori: Textos geogràfics del Renaixement*. Vic: Eumo; Barcelona: Universitat de Barcelona. Departament de Filologia Catalana, 2000.
- ALCOBERRO, Agustí; CAMPABADAL, Mireia (ed.). *Cròniques del setge de Barcelona de 1713-1714*. Barcelona: Barcino, 2014. (Els Nostres Clàssics. Autors Moderns; 7).
- ALMARCHE VÁZQUEZ, Francesc. *Historiografía valenciana: Catálogo bibliográfico de dietarios, libros de memoria, relaciones,...* València: Imprenta La Voz Valenciana, 1919.
- ALSINA, Joan (cur.). «Un interessant manuscrit sobre la revolta dels Barretines». *Arraona*, núm. 1, 3a època (1987), p. 79-86.
- AMELANG, James. *The Flight of Icarus: Artisan autobiography in early modern Europe*. Stanford: Stanford University Press, 1998.
- AMELANG, James S.; TORRES, Xavier (ed.). *Dietari d'un any de pesta*. Vic: Eumo, 1989, p. 35-80.
- ARDIT, Manuel (coord.). «La Guerra de Successió». *Afers: Fulls de Recerca i Pensament* [Catarroja], vol. xx, núm. 52 (2005). [Dossier]
- BACH, Antoni (cur.). «Crònica de la Guerra de Successió a les terres de Lleida, escrita per un pagès de Palau d'Anglesola». *Ilerda* [Lleida], núm. 44 (1983).
- BUSQUETS I DALMAU, Joan. *La Catalunya del Barroc vista des de Girona: La crònica de Jeroni de Real (1626-1683)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994. 2 v.
- CAMPABADAL, Mireia (cur.). *Diario del sitio y defensa de Barcelona: El setge de Barcelona, 1713-1714*. València: Edicions 3 i 4, 2009. [Estudi introductori d'Agustí Alcoberro i Xevi Camprubí]
- CASANOVAS I CANUT, Sebastià. *Memòries d'un pagès del segle XVIII*. Edició a cura de Jordi Geli i M. Àngels Anglada. Barcelona: Universitat de Barcelona: Curial, 1978. [Carles Vallès, 2a ed., Figueres, 1986]
- CASTELLVÍ, Francisco de. *Narraciones históricas*. Edició a cura de Josep M. Mundet i José M. Alsina. Madrid: Fundación Francisco Elías de Tejada, 1997-2002. 4 v. [Estudi introductori de Francisco Canals]
- CIAPPELLI, Giovanni. «Memoria familiare e memoria individuale a Firenze nell'età moderna (diari e libri di famiglia)». *Giornale di Storia*, núm. 3 (2010), p. 1-14.
- CIAPPELLI, Giovanni (ed.). *Memoria, famiglia, identità tra Italia ed Europa nell'età moderna*. Bolonya: Il Mulino, 2009.
- CONSTANS, Lluís G. «Una crònica inèdita de la Guerra de Sucesión en Girona». *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. v (1950), p. 73-112.
- COURCELLES, Dominique de. «L'image de l'étranger dans le livre des Mémoires de Jérôme Cros, chirurgien de Perpignan». A: *L'image de l'autre européen (xve-xviiè siècles)*. Ed. de Jean Dufournet, Adelin Charles Fiorato i Augustin Redondo. París: Presses de la Sorbonne Nouvelle, 1992, p. 251-264.
- DANTÍ, Jaume. *Els aixecaments populars als Països Catalans*. Barcelona: Curial, 1990.
- «Dels Barretines als Vigatans i Botiflers. La persistència dels conflictes interns». *Afers: Fulls de Recerca i Pensament* [Catarroja], vol. x, núm. 20 (1995), p. 15-28.
- DELASALLE, Dominique (coord.). *Guerre et identité*. Caen: Presses Universitaires de Caen, 2001.
- DOMÈNECH, Fèlix. *Treballs y desdixas que àn succeït en lo present Principat de Chatalunya y en particular a nostre Bisbat de Girona (1674-1700)*. Edició a cura de Pere Gifre i Xavier Torres. Girona: Curbet CG, 2001. (Biblioteca d'Història Rural. Documents; 2)

- DURAN I SANPERE, Agustí; SANABRE, Josep (cur.). *Llibre de les solemnitats de Barcelona*. Vol. II: 1564-1719. Barcelona: Institució Patxot, 1947.
- ESCARTÍ, Vicent J. «Unes consideracions sobre la dietarística valenciana del segle XVII». *Caplletra*, núm. 9 (1990), p. 119-127.
- *Memòria privada: Literatura memorialística valenciana dels segles xv al xviii*. València: Edicions 3 i 4, 1998.
- ESPINO, Antonio. *Cataluña durante el reinado de Carlos II: Política y guerra en la frontera catalana, 1679-1697*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 1999. (Monografies Manuscrits; 5)
- «La mobilització militar catalana durant la Guerra de Successió». *Manuscrits: Revista d'Història Moderna* [Universitat Autònoma de Barcelona], núm. 24 (2006), p. 125-152.
- FELIU DE LA PENYA, Narcís. *Anales de Cataluña*. Vol. III. Barcelona: Base, 1999. [Pròleg de Jaume Sobrequés]
- FERRO, Víctor. *El dret públic català: Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Vic: Eumo, 1987.
- FINA, Ramon; VILÀ, Celdoni. *Amor al Rey y a la Patria, vinguda de Pere Juan Barcelo dit Carrasplet, en Reus 1713-1749*. Edició a cura de Josep Iglésies. Reus: Asociación de Estudios Reusenses, 1954, p. 82. [Estudi introductori de Josep Iglésies]
- FONTANA, Josep. «La Guerra de Successió i les Constitucions de Catalunya: una proposta interpretativa». A: ALBAREDA, Joaquim (coord.). *Del patriotisme al catalanisme*. Vic: Eumo, 2001, p. 13-29.
- GINEBRA, Rafel (cur.). *Guerra, pau i vida quotidiana en primera persona*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 2005, p. 105-106.
- GROSPERRIN, Bernard. *Les petites écoles sous l'Ancien Régime*. Rennes: Ouest-France Université, 1984. (De Mémoire d'Homme)
- HASTINGS, Adrian. *La construcción de las nacionalidades: Etnicidad, religión y nacionalismo*. Madrid: Cambridge University Press, 2000, p. 39.
- HERNÁNDEZ, F. Xavier; RIART, Francesc. *Els exèrcits de Catalunya (1713-1714): Uniformes, equipaments, organització*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2007.
- IGLÉSIES, Narcís. *La llengua del Rosselló: Qüestió d'Estat: La integració lingüística del Rosselló a França (1659-1789)*. Vic: Eumo, 1998.
- JANÉ, Òscar. *Catalunya i França al segle XVII: Identitats, contraidentitats i ideologies a l'època moderna: 1640-1700*. Catarroja; Barcelona: Afers, 2006.
- «L'identité et la guerre dans les livres de raison catalans au XVII siècle». *Annales du Midi*, tom 122, núm. 270 (2010), p. 251-278.
- JANÉ, Òscar; MIRALLES, Eulàlia; FERNÁNDEZ, Ignasi (ed.). *Memòria personal: Una altra manera de llegir la història* [recurs electrònic]. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 2013. (Monografies Manuscrits; 8) [En línia al dipòsit digital de la UAB]
- JUNCOSA, Isabel; VIDAL, Jordi (ed.). *Motines de Cataluña*. Barcelona: Curial, 1993.
- LLUCH, Ernest. *La Catalunya vençuda del segle XVIII: Foscors i clarors de la Il·lustració*. Barcelona: Edicions 62, 1996.
- LLUCH, Ernest (ed.). *Escrips polítics del segle XVIII*. Tom III: *Via fora als adormits*. Barcelona: Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives; Vic: Eumo, 2005.
- LUCUCE, Pedro de. *Precauciones contra alborotos, motines y rebeliones en la plaza de Barcelona*. Edició a cura de Lluís Roura. Vic: Eumo; Barcelona: Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, 2002.

- MARGALEF, M. ROSA; AMELANG, James S. [et al.]. *Crònica de Miquel Parets*. Llibre I/1. Barcelona: Barcino, 2011.
- MARTÍ ESCAYOL, M. Antònia. *Cronologia Guerra de Successió 1705-1714*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2006.
- MARTÍ VILADAMOR, Francesc. *Escrips polítics del segle XVII*. Edició de Xavier Torres. Tom I: *Notícia Universal de Catalunya*. Barcelona: Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives; Vic: Eumo, 1995.
- MIÑANA, José Manuel. *La Guerra de Sucesión en València (De bello rustico Valentino)*. Traducció espanyola i edició a càrrec de Jordi Pérez Durà i José M. Estellés. València: Institució Alfons el Magnànim: Institució Valenciana d'Estudis i Investigació, 1985.
- MIRALLES, Eulàlia. *Sobre Jeroni Pujades*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2010.
- «Els escriptors catalans en una Europa en conflicte: la propaganda política impresa de la Guerra dels Segadors». *Caplletra*, núm. 52 (primavera 2012), p. 181-205.
- MIRALLES, Melcior. *Dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*. Introducció, selecció i transcripció de Vicent Josep Escartí. València: Institució Alfons el Magnànim, 2001.
- MOLAS, Pere. «Vida cotidiana en la Guerra de Sucesión». *Cuadernos de Historia Moderna*, annex VIII (2009), p. 229-239. [Sobre les *Memòries d'Honorat de Pallejà*]
- MOUYSET, Sylvie; BARDET, Jean-Pierre; RUGGIU, François-Joseph (ed.). *Car c'est moy que je peins: Écritures de soi, individu et liens sociaux: (Europe, xve-xxe siècle)*. Tolosa: CNRS: Université de Toulouse - Le Mirail, 2010.
- ORTÍ, Josep Vicent. *El Diario (1700-1715) de Josep Vicent Ortí i Mayor*. Edició a cura de Vicent Josep Escartí. València: Fundació Bancaixa, 2007.
- PARETS, Miquel. *De los muchos sucesos dignos de memoria que han ocurrido en Barcelona y otros lugares de Cataluña*. Edició a cura de Celestino Pujol. Toms XX-XXV. Madrid: Impr. y Fundición de Manuel Tello, 1888-1893. (Memorial Histórico Español)
- PASCUAL, Vicenç. *Guerra i postguerra de Successió: La vida de Sebastià Casanovas, pagès del segle XVIII*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010.
- PÉREZ APARICIO, Carme. *Canvi dinàstic i Guerra de Successió: La fi del Regne de València*. Vol. I. València: Edicions 3 i 4, 2008.
- PEYTAVÍ DEIXONA, Joan. «Francisco Vilar, un notari de Ceret al cor de la Guerra dels Segadors». *Afers: Fulls de Recerca i Pensament* [Catarroja], vol. xxii, núm. 58 (2007), p. 611-654.
- «Les dietaris catalans. Un monde de l'intime qui reconstitue un pays». A: MOUYSET, Sylvie; BARDET, Jean-Pierre; RUGGIU, François-Joseph. «*Car c'est moy que je peins*»: *Écritures de soi, individu et liens sociaux: (Europe, xve-xxe siècle)*. Tolosa: CNRS: Université de Toulouse - Le Mirail, 2010, p. 53-72. (Médiennes)
- PLADEVALL, Antoni; SIMON, Antoni (cur.). *Guerra i vida pagesa a la Catalunya del segle XVII: Segons el «Diari» de Joan Guàrdia, pagès de l'Esquirol, i altres testimonis d'Osona*. Barcelona: Curial, 1986.
- PONS, J. Sebastià. *La littérature catalane en Roussillon au XVIIe et au XVIIIe siècle*. Tolosa: Privat, 1929.
- PUIGCERCÓS, Joan. *Llibre de comtas de Sagimon de Puigercós y notas de papers (1699-1935)*. Transcripció inèdita de Mercè Quera de Puigercós. [Manuscrit a Mas Puigercós de Borredà (Berguedà)]

- ROMAN, Joseph; EUDEL, Paul (ed.). *Le livre de raison du peintre Hyacinthe Rigaud*. París: Henri Laurens, 1919.
- RUGGIU, François-Joseph (ed.). *Les usages de l'écrit du for privé (Afriques, Amériques, Asies, Occidents, Orients)*. Berna: Peter Lang, 2013.
- SALES, Núria. *Història de Catalunya*. Vol. IV: *Els segles de la decadència*. Direcció de Pierre Vilar. Barcelona: Edicions 62, 1989.
- SANS I TRAVÉ, Josep M. (dir.). *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*. Vol. X: *Anys 1701 a 1713*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2007. [Pròleg de Joaquim Albareda i Eduard Martí]
- SERRA, Eva. «Una alternativa nacional sota l'aparença de conflicte dinàstic». A: SOBREQUÉS, Jaume (dir.). *L'aposta catalana a la Guerra de Successió, 1705-1707*. Museu d'Història de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació: Centre d'Història Contemporània de Catalunya, Barcelona, 2007, p. 509-518.
- SERRA, Eva (ed.). *Escrits polítics del segle XVII*. Tom II: *Secrets públics de Gaspar Sala, i altres textos*. Barcelona: Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives; Vic: Eumo, 1995.
- SIMON, Antoni. *Cavallers i ciutadans a la Catalunya del cinc-cents*. Barcelona: Curial, 1991.
- *Cròniques de la Guerra dels Segadors*. Barcelona: Fundació Pere Coromines, 2003.
- «Catalunya moderna». A: BALCELLS, Albert (dir.). *Història de Catalunya*. Barcelona: L'esfera dels Llibres, 2004.
- *Construccions polítiques i identitats nacionals. Catalunya i els orígens de l'Estat modern espanyol*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005.
- «El moment d'Espanya. La Guerra de Successió i la imposició d'un model polític nacional d'estat. Una valoració historiogràfica». *Afers: Fulls de Recerca i Pensament* [Catarroja], vol. XXII, núm. 56 (2007), p. 131-144.
- *Del 1640 al 1705: L'autogovern de Catalunya i la classe dirigent catalana en el joc de la política internacional europea*. València: Publicacions de la Universitat de València; Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2011.
- «Memòries i diaris personals de la Catalunya moderna. Del no res a la plètora». A: JANÉ, Òscar; POUJADE, Patrice (ed.). *Memòria personal: Construcció i projecció de la memòria personal a l'època moderna*. Madrid: Casa de Velázquez, en premsa.
- SIMON, Antoni (cur.). *Pagesos, capellans i industrials de la marina de la Selva*. Barcelona: Curial, 1993.
- SIMON, Antoni; VILA, Pep (ed.). *Cròniques del Rosselló: Segles XVI-XVII*. Barcelona: Curial, 1998.
- SOBREQUÉS, Jaume (dir.). *Actes del Congrés l'Aposta Catalana a la Guerra de Successió, 1705-1707*. Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació: Departament de la Presidència. Cat 2014: Museu d'Història de Catalunya: Centre d'Història Contemporània de Catalunya, 2007.
- SOLDEVILA, Ferran. *Historia de España*. Vol. V. Barcelona: Ariel, 1956.
- *Història de Catalunya*. Vol. III. 2a ed. Barcelona: Alpha, 1963.
- *Barcelona sense universitat i la restauració de la Universitat de Barcelona*. 2a ed. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2013. [Pròlegs de Jordi Casassas i Enric Pujol]
- SOLER I SIMON, Santi. *Memòries d'una família pagesa: Els Anglada de Fonteta (segles XVII-XVIII)*. La Bisbal d'Empordà: Ajuntament de la Bisbal d'Empordà, 1994.
- TORRAS RIBÉ, Josep M. (cur.). *Escrits polítics del segle XVIII*. Tom II: *Documents de la Catalunya sotmesa*. Barcelona: Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives; Vic: Eumo, 1996.

- TORRAS RIBÉ, Josep M. (cur.). *La Guerra de Successió i els setges de Barcelona (1697-1714)*. Barcelona: Rafael Dalmau, 1999.
- *Felip V contra Catalunya*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2005.
- TORRENT, Anna M. «Llengua i poder a Catalunya al segle XVII». A: *Actes del Vuitè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat: Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, 1989, p. 29-55.
- TORRES, Xavier. *Els llibres de família de pagès (segles XVI-XVIII): Memòries de pagès, memòries de mas*. Girona: Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona, 2000. (Biblioteca d'Història Rural. Fonts; 1)
- TRES, Joan (ed.). *Il·lustracions dels comtats de Rosselló, Cerdanya i Conflent*. Barcelona: Curial, 1995.
- VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Vol. II: *El medi històric*. Barcelona: Edicions 62, 1964.
- VOLTES BOU, Pere (dir.). *Manual de Novells Ardits vulgarment apel·lat Dietari del Antich Consell Barceloní*. Vol. XXVIII. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Institut Municipal d'Història, 1975.

IV. Índexs

Índex general

Taula	5
Abreviacions	7
I. ESTUDI INTRODUCTORI, <i>per Òscar Jané</i>	9
Els dietaris i memòries personals a la Catalunya moderna	12
Presentació general: Catalunya dins l'Europa moderna	12
La recerca històrica, literària i filològica actual sobre dietarística i memòries personals de l'època moderna	22
Comparativa d'estudis i edició de textos de qualitat	23
Alguns exemples particulars (de temàtiques particulars) en els temps previs a la Guerra de Successió	26
Context i continuïtats històriques	30
La tria de textos per a l'antologia	33
Estructura	37
II. ANTOLOGIA DE TEXTOS COMENTADA, <i>per Enric Pujol</i>	39
1. Antecedents (1687-1700)	41
1.1. Text introductori	41
1.1.1. Context històric	41
1.1.2. Presentació dels textos escollits	42
1.2. Textos reproduïts	44
1.2.1. Fèlix Domènech. (Plaga de llagosta)	44
1.2.2. Salvador Feixes. (Plaga de llagosta de 1687 i Revolta dels Barretines)	44
1.2.3. Isidre Planes. (Revolta dels Barretines)	45
1.2.4. Francesc Joan Lleopart. (Setge de Girona de 1684)	51
1.2.5. Francesc Gelat. (Sobre llagostes, la Revolta dels Barretines i els estralls de la Guerra dels Nou Anys)	52

1.2.6.	Fèlix Domènech. (Guerra dels Nou Anys)	54
1.2.7.	Francesc de Castellví. (Sentiment anti francès)	57
1.2.8.	Salvador o Josep Perai. (Fets bèl·lics de la Guerra dels Nou Anys)	58
2.	La mort de Carles II i la vinguda de Felip V (IV de Catalunya) a Barcelona	61
2.1.	Text introductori	61
2.1.1.	Context històric	61
2.1.2.	Presentació dels textos escollits	62
2.2.	Textos reproduïts	63
2.2.1.	Narcís Feliu de la Penya. (Mort del rei Carles II i recels sobre el testament)	63
2.2.2.	Francesc de Castellví. (Intrigues de palau i testament reial)	63
2.2.3.	Jaume Avellà. (Mort del rei Carles II)	64
2.2.4.	<i>Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña.</i> (Jordi de Darmstadt, virrei de Catalunya)	64
2.2.5.	Francesc Gelat. (Vinguda del rei i plet successori)	66
2.2.6.	<i>Llibre de les solemnitats de Barcelona.</i> (Visió oficial de la vinguda del rei)	66
2.2.7.	Francesc de Castellví. (Problemes de protocol i descontentament)	69
2.2.8.	Narcís Feliu de la Penya. (Casament reial a Figueres)	71
3.	Les Corts de 1701-1702	73
3.1.	Text introductori	73
3.1.1.	Context històric	73
3.1.2.	Presentació dels textos escollits	74
3.2.	Textos reproduïts	75
3.2.1.	Francesc de Castellví. (Crònica dels dissentiments)	75
3.2.2.	Narcís Feliu de la Penya. (Proposició reial del 1701)	79
3.2.3.	<i>Dietaris de la Generalitat de Catalunya.</i> (Cloenda de les Corts el 1702)	80
4.	La definició dels bàndols. Conspiració i desembarcament frustrats dels austriacistes a Barcelona (1704)	83
4.1.	Text introductori	83
4.1.1.	Context històric	83
4.1.2.	Presentació dels textos escollits	84
4.2.	Textos reproduïts	85
4.2.1.	Francesc de Castellví. (Definició dels bàndols)	85
4.2.1.1.	Importància del saqueig de Cadis	85
4.2.1.2.	L'opció de la Corona d'Aragó i la de Castella	85
4.2.1.3.	Què vol dir <i>botifler</i> i <i>imperial</i> ?	86
4.2.2.	<i>Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña.</i> (El color groc, divisa dels imperials)	87
4.2.3.	Francesc Gelat. (L'Armada a Barcelona i el príncep de Darmstadt)	88
4.2.4.	Jaume Avellà. (Una visió del fet des d'Arenys de Mar)	88
4.2.5.	Francesc de Castellví. (Conspiració i desembarcament frustrats)	89

4.2.6.	Francesc de Castellví. (Repressió desfermada pel virrei Velasco)	94
4.2.7.	Narcís Feliu de la Penya. (Crònica de la seva pròpia detenció)	96
5.	El Pacte de Gènova i la revolta vigatana. Aixecament valencià (1705)	99
5.1.	Text introductori	99
5.1.1.	Context històric	99
5.1.2.	Presentació dels textos escollits	100
5.2.	Textos reproduïts	101
5.2.1.	Francesc de Castellví. (Empresonament de Dalmases; notícia del Pacte i de la revolta)	101
5.2.2.	<i>Dietaris de la Generalitat de Catalunya</i> . (Intercessió a favor de la ciutat de Vic)	103
5.2.2.1.	Plantejament	103
5.2.2.2.	Demanda de la Generalitat	104
5.2.2.3.	Resposta del virrei	105
5.2.3.	Francesc de Castellví. (Presa de València)	106
5.2.4.	Narcís Feliu de la Penya. (La notícia arriba a Barcelona)	108
5.2.5.	Josep Vicent Ortí. (Empresonament)	108
5.2.6.	Francesc de Castellví. (Visió crítica de Basset)	109
5.2.7.	Josep Vicent Ortí. (Suport popular de Basset)	110
6.	El setge austriacista de Barcelona de 1705	111
6.1.	Text introductori	111
6.1.1.	Context històric	111
6.1.2.	Presentació dels textos escollits	112
6.2.	Textos reproduïts	112
6.2.1.	Francesc Gelat. (Arribada de l'armada austriacista)	112
6.2.2.	Jaume Avellà. (Una visió sintètica de l'esdeveniment)	113
6.2.3.	Francesc de Castellví. (Setge i presa de Montjuïc)	114
6.2.4.	Narcís Feliu de la Penya. (Des de la presó)	118
6.2.5.	Francesc de Castellví. (Motí popular)	118
6.2.6.	Honorat Pallejà. (Assalt austriacista)	119
6.2.7.	<i>Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña</i> . (Accions contra els botiflers)	121
6.2.8.	<i>Dietari del convent de Santa Caterina</i> . (Final del setge)	122
7.	Carles III i les Corts catalanes de 1705-1706	125
7.1.	Text introductori	125
7.1.1.	Context històric	125
7.1.2.	Presentació dels textos escollits	126
7.2.	Textos reproduïts	126
7.2.1.	Francesc de Castellví. (Primeres disposicions)	126
7.2.2.	Patllari Ombravella. (Massa llibertat)	128
7.2.3.	<i>Dietaris de la Generalitat de Catalunya</i> . (Jurament del rei i festes)	128
7.2.4.	Narcís Feliu de la Penya. (Crònica de les Corts)	131
7.2.5.	Francesc de Castellví. (Debat intern)	132
7.2.6.	Antoni d'Alòs i Rius. (Visió borbònica)	135

8. El setge borbònic de Barcelona i l'ofensiva austriacista de 1706	137
8.1. Text introductori	137
8.1.1. Context històric	137
8.1.2. Presentació dels textos escollits	138
8.2. Textos reproduïts	139
8.2.1. Francesc Gelat. (Un intent d'assalt frustrat)	139
8.2.2. Jaume Avellà. (Explicació i quantificació de les pèrdues borbòniques)	140
8.2.3. Josep Plantí. (Agressors i defensors)	141
8.2.4. Francesc de Castellví. (Forces enfrontades)	142
8.2.4.1. Xifres de cadascun dels bàndols	142
8.2.4.2. Cos militar de la Coronela	142
8.2.5. Patllari Ombravella. (Com eren els aliats)	144
8.2.6. Honorat Pallejà. (Tribulacions de la retirada borbònica)	144
8.2.7. <i>Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña.</i> (Eclipsi de sol)	146
8.2.8. Narcís Feliu de la Penya. (Construcció d'una piràmide commemorativa)	147
8.2.9. <i>Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña.</i> (L'arxiduc, l'anticrist)	147
8.2.10. Narcís Feliu de la Penya. (Entrada de Carles III a Madrid)	148
8.2.11. Francesc de Castellví. (Miquelets)	149
8.2.12. Francesc de Castellví. (Importància estratègica de Mallorca)	150
9. La batalla d'Almansa i la caiguda de València (1707). La guerra fins a finals del 1707	151
9.1. Text introductori	151
9.1.1. Context històric	151
9.1.2. Presentació dels textos escollits	152
9.2. Textos reproduïts	152
9.2.1. Francesc de Castellví. (Batalla d'Almansa)	152
9.2.2. Josep Vicent Ortí. (Crits a favor de Carles III i la rendició de València)	154
9.2.3. Josep Vicent Ortí. (València, un regne rebel)	155
9.2.4. Narcís Feliu de la Penya. (Presa de Lleida)	155
9.2.5. Aleix Ribalta. (Ocupació borbònica de Lleida i l'Urgell)	156
9.2.6. Francesc Gelat. (Crònica de la guerra fins a finals del 1707)	158
9.2.7. Jaume Avellà. (Notícies de les guerres exteriors)	159
10. El casament de Carles III (1708). El decurs indefinit de la guerra (1708-1710)	161
10.1. Text introductori	161
10.1.1. Context històric	161
10.1.2. Presentació dels textos escollits	162
10.2. Textos reproduïts	162

10.2.1.	Jaume Avellà. (Casament de Carles III)	162
10.2.2.	Narcís Feliu de la Penya. (Casament dels reis)	163
10.2.3.	Francesc Bellsollé. (Problemes per a finançar la guerra)	165
10.2.4.	Francesc Gelat. (Breu crònica de l'etapa juny del 1708 - novembre del 1710)	165
10.2.5.	<i>Dietari del convent de Santa Caterina</i>	167
10.2.5.1.	Allotjament de tropes	167
10.2.5.2.	Empresonament d'un frare botifler	168
10.2.6.	Narcís Feliu de la Penya	168
10.2.6.1.	Què s'ha de registrar?	168
10.2.6.2.	Cloenda del llibre	168
10.2.7.	Aleix Ribalta. (Borbònics a Lleida)	169
10.2.7.1.	Treballs forçats per a tothom	169
10.2.7.2.	Batalla d'Almenar	169
11.	El punt d'inflexió: els canvis en el context polític europeu i els seus efectes a Catalunya (1711-1713)	171
11.1.	Text introductori	171
11.1.1.	Context històric	171
11.1.2.	Presentació dels textos escollits	172
11.2.	Textos reproduïts	173
11.2.1.	Jaume Avellà. (Partença del rei Carles III)	173
11.2.2.	Aleix Ribalta. (Canvi de la situació internacional i retirada aliada)	173
11.2.3.	Francesc Bellsollé. (Descripció de la situació política)	174
11.2.4.	<i>Dietari del convent de Santa Caterina</i> . (Capitulació de Girona; temor a Barcelona)	175
11.2.5.	Francesc Gelat. (Visió panoràmica dels principals fets del període)	176
11.2.6.	<i>Dietari del convent de Santa Caterina</i> . (La reina a Barcelona; visita al convent)	178
11.2.7.	<i>Dietari del convent de Santa Caterina</i>	179
11.2.7.1.	Marxa de la reina; evacuació dels aliats	179
11.2.7.2.	Què cal fer?	181
11.2.8.	<i>Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña</i> . (Canvi de conjuntura segons els borbònics)	181
11.2.9.	<i>Dietari del convent de Santa Caterina</i> . (Rumors)	182
12.	La resistència catalana. El setge de Barcelona de 1713-1714	183
12.1.	Text introductori	183
12.1.1.	Context històric	183
12.1.2.	Presentació dels textos escollits	184
12.2.	Textos reproduïts	186
12.2.1.	<i>Dietaris de la Generalitat de Catalunya</i> . (Convocatòria de la Junta General de Braços)	186
12.2.2.	Manuel Ferrer i Sitges. (Resistència fins al final: «Acabe's la nació ab glòria...»)	187
12.2.3.	Aleix Claramunt. (Contra la resistència)	191

12.2.4.	<i>Dietaris de la Generalitat de Catalunya</i> . (Primers dies del setge)	192
12.2.5.	<i>Dietari del convent de Santa Caterina</i> . (Notes sobre el setge)	193
12.2.6.	Manuel Mas i Soldevila. (Devoció desfermada)	196
12.2.7.	<i>Manual de Novells Ardits o Dietari del Antich Consell Barceloní</i> . (El Consell pren protagonisme)	196
12.2.8.	<i>Gazeta de Barcelona. Continuación del diario del sitio y defensa de Barcelona</i> . (Selecció)	198
12.2.8.1.	Nomenaments	198
12.2.8.2.	Notícies de la guerra a Europa	199
12.2.8.3.	Repressió borbònica a Manresa	199
12.2.8.4.	Desertors enemics	200
12.2.8.5.	Desertors propis	201
12.2.8.6.	Bombardeig del 23 de maig de 1714	201
12.2.8.7.	Bombardeig del 26 de maig de 1714	202
12.2.8.8.	Precs religiosos	202
12.2.9.	Manuel Soler. (D'aquí a tres-cents anys)	203
12.2.10.	Francesc de Castellví. (Dones i setge)	203
12.2.11.	Francesc Gelat. (El setge des de l'Alt Maresme)	204
12.2.12.	Francesc Gelat. (Consideració sobre el setge de Barcelona)	206
12.2.13.	Francesc Bellsollé. (Intents de trencar el setge)	207
12.2.14.	Joan Puigcercós. (Notícies del setge i els estralls dels voluntaris i sometents contra els pagesos)	212
12.2.15.	Aleix Ribalta. (Setge de Barcelona vist des de Lleida)	213
13.	L'ofensiva final i l'onze de setembre de 1714	215
13.1.	Text introductori	215
13.1.1.	Context històric	215
13.1.2.	Presentació dels textos escollits	216
13.2.	Textos reproduïts	217
13.2.1.	<i>Manual de Novells Ardits o Dietari del Antich Consell Barceloní</i> . (Full del mes de setembre del 1714)	217
13.2.2.	<i>Gazeta de Barcelona. Continuación del diario del sitio y defensa de Barcelona</i> . (Ofensiva d'aniversari)	218
13.2.3.	Francesc de Castellví. (Aspectes de l'ofensiva final)	219
13.2.3.1.	Semblança de Villarroel	219
13.2.3.2.	Rafael Casanova, ferit	220
13.2.3.3.	Penalitats dels assetjats i esperit de resistència	221
13.2.4.	Aleix Ribalta. (Ofensiva vista des de les terres de Lleida)	222
13.2.5.	<i>Relación diaria del sitio de Barcelona, capital del Principado de Cataluña</i> . (Visió borbònica de la caiguda de la ciutat)	222
13.2.6.	Manuel Mas i Soldevila. (Condicions de la rendició)	225
13.2.7.	Manuel Mas i Soldevila. (Un sonet sobre la Diada)	227
13.2.8.	Rafael Casanova. (Carta a un amic: la seva visió de la presa de la ciutat)	228

13.2.9.	Joan Puigcercós. (Treballs passats)	230
13.2.10.	Aleix Ribalta. (Final del setge i reflexió sobre la guerra)	231
14.	La repressió i les conseqüències de la desfeta	233
14.1.	Text introductori	233
14.1.1.	Context històric	233
14.1.2.	Presentació dels textos escollits	234
14.2.	Textos reproduïts	235
14.2.1.	Aleix Claramunt. (Després de l'onze)	235
14.2.2.	Antoni d'Alòs i Rius. (Judici sobre els fets d'un militar borbònic)	236
14.2.3.	<i>Relación de la Guerra de Sucesión en Cataluña.</i> (Castigats pel seu orgull)	237
14.2.4.	Francesc de Castellví. (Sobre la repressió)	239
14.2.4.1.	Supressió de les institucions polítiques autòctones	239
14.2.4.2.	Destrucció de la documentació generada a l'època austriacista	240
14.2.4.3.	Nova Planta	241
14.2.5.	Joan Quatrecases. (Desarmament dels pobles)	242
14.2.6.	Honorat Pallejà. (Recompenses)	243
14.2.7.	Francesc Gelat. (La gent, desolada i trista)	243
14.2.8.	Francesc Bellsollé. (Impostos)	245
14.2.9.	Francesc Anglada. (Més impostos)	247
14.2.10.	Francesc Bellsollé. (Continuïtat de la pressió impositiva en l'etapa 1724-1741)	248
14.2.11.	Sebastià Casanovas. (Efecte de la repressió)	250
14.2.12.	Sebastià Casanovas. (Efecte del cadastre i dels impostos en la misèria pagesa)	251
15.	Resistències i protestes	255
15.1.	Text introductori	255
15.1.1.	Context històric	255
15.1.2.	Presentació dels textos escollits	256
15.2.	Textos reproduïts	257
15.2.1.	Sebastià Casanovas	257
15.2.1.1.	Aixecament dels carrasclets	257
15.2.1.2.	Exiliats al Rosselló	258
15.2.2.	Francesc de Castellví. (Component popular de l'aixecament dels carrasclets de 1719)	259
15.2.3.	Rafael Cruilles. (Informacions d'un confident borbònic)	260
15.2.4.	Joan Puigcercós. (Entrada de tropes franceses amb regiments catalans)	262
15.2.5.	Ramon Fina i Celdoni Vilà. (El Carrasclet a Reus)	263
15.2.6.	Pedro de Lucuce. (Persistència de les protestes)	263

IV. ÍNDEXS	273
Índex general	275
Índex d'autors i títols	283

Índex d'autors i títols

Aquest índex està ordenat alfabèticament per autors i per títols de documents quan no hi ha una autoria explícita dels textos reproduïts. Els temes dels textos reproduïts també estan ordenats alfabèticament a sota de l'autor o del títol de document.

- ALÒS I RIUS, Antoni d'
 judici sobre els fets d'un militar
 borbònic 236
 visió borbònica 135
- ANGLADA, Francesc
 més impostos 247
- AVELLÀ, Jaume
 casament de Carles III 162
 explicació i quantificació de les
 pèrdues borbòniques 140
 mort del rei Carles II 64
 notícies de les guerres exteriors 159
 partença del rei Carles III 173
 una visió del fet des d'Arenys
 de Mar 88
 una visió sintètica
 de l'esdeveniment 113
- BELLSOLELL, Francesc
 continuïtat de la pressió impositiva
 en l'etapa 1724-1741 248
 descripció de la situació política 174
 impostos 245
 intents de trencar el setge 207
 problemes per a finançar
 la guerra 165
- CASANOVA, Rafael
 carta a un amic: la seva visió de la
 presa de la ciutat 228
- CASANOVAS, Sebastià
 aixecament dels carrasclets 257
 efecte de la repressió 250
 efecte del cadastre i dels impostos
 en la misèria pagesa 251
 exiliats al Rosselló 258
- CASTELLVÍ, Francesc de
 aspectes de l'ofensiva final 219
 penalitats dels assetjats i esperit
 de resistència 221
 Rafael Casanova, ferit 220
 semblança de Villarroel 219
 batalla d'Almansa 152
 component popular de l'aixecament
 dels carrasclets de 1719 259
 conspiració i desembarcament
 frustrats 89
 crònica dels dissentiments 75
 debat intern 132
 definició dels bàndols 85
 importància del saqueig
 de Cadis 85
 l'opció de la Corona d'Aragó
 i la de Castella 85

- què vol dir *botifler* i *imperial*? 86
 dones i setge 203
 empresonament de Dalmases;
 notícia del Pacte
 i de la revolta 101
 forces enfrontades 142
 cos militar de la Coronela 142
 xifres de cadascun
 dels bàndols 142
 importància estratègica
 de Mallorca 150
 intrigues de palau i testament
 reial 63
 miquelets 149
 motí popular 118
 presa de València 106
 primeres disposicions 126
 problemes de protocol
 i descontentament 69
 repressió desfermada pel virrei
 Velasco 94
 sentiment antifrancès 57
 setge i presa de Montjuïc 114
 sobre la repressió 239
 destrucció de la documentació
 generada a l'època
 austriacista 240
 Nova Planta 241
 supressió de les institucions
 polítiques autòctones 239
 visió crítica de Basset 109
 CLARAMUNT, Aleix
 contra la resistència 191
 després de l'onze 235
 CRUÏLLES, Rafael
 informacions d'un confident
 borbònic 260
Dietari del convent de Santa Caterina
 allotjament de tropes 167
 capitulació de Girona; temor
 a Barcelona 175
 empresonament d'un frare
 botifler 168
 final del setge 122
 la reina a Barcelona; visita
 al convent 178
 marxa de la reina; evacuació
 dels aliats 179
 notes sobre el setge 193
 què cal fer? 181
 rumors 182
Dietaris de la Generalitat de Catalunya
 cloenda de les Corts el 1702 80
 convocatòria de la Junta General
 de Braços 186
 intercessió a favor de la ciutat de Vic 103
 demanda de la Generalitat 104
 plantejament 103
 resposta del virrei 105
 jurament del rei i festes 128
 primers dies del setge 192
 DOMÈNECH, Fèlix
 Guerra dels Nou Anys 54
 plaga de llagosta 44
 FEIXES, Salvador
 Plaga de llagosta de 1687 i Revolta
 dels Barretines 44
 FELIU DE LA PENYA, Narcís
 casament dels reis 163
 casament reial a Figueres 71
 cloenda del llibre 168
 construcció d'una piràmide
 commemorativa 147
 crònica de la seva pròpia detenció 96
 crònica de les Corts 131
 des de la presó 118
 entrada de Carles III a Madrid 148
 la notícia arriba a Barcelona 108
 mort del rei Carles II i recels
 sobre el testament 63
 presa de Lleida 155
 proposició reial del 1701 79
 què s'ha de registrar? 168
 FERRER I SITGES, Manuel
 resistència fins al final: «Acabe's
 la nació ab glòria...» 187
 FINA, Ramon i VILÀ, Celdoni
 el Carrasclat a Reus 263
*Gazeta de Barcelona. Continuación del
 diario del sitio y defensa de Barcelona*
 ofensiva d'aniversari 218
 selecció 198

- bombardeig del 23 de maig
de 1714 201
- bombardeig del 26 de maig
de 1714 202
- desertors enemics 200
- desertors propis 201
- nomenaments 198
- notícies de la guerra a Europa 199
- precis religiosos 202
- repressió borbònica a Manresa 199
- GELAT, Francesc
- arribada de l'armada austriacista 112
- breu crònica de l'etapa juny
del 1708 - novembre del 1710 165
- consideració sobre el setge
de Barcelona 206
- crònica de la guerra fins a finals
del 1707 158
- el setge des de l'Alt Maresme 204
- l'Armada a Barcelona i el príncep
de Darmstadt 88
- la gent, desolada i trista 243
- sobre llagostes, la Revolta
dels Barretines i els estralls
de la Guerra dels Nou Anys 52
- un intent d'assalt frustrat 139
- vinguda del rei i plet successori 66
- visió panoràmica dels principals fets
del període 176
- LLEOPART, Francesc Joan
- setge de Girona de 1684 51
- Llibre de les solemnitats de Barcelona*
visió oficial de la vinguda del rei 66
- LUCUCE, Pedro de
- persistència de les protestes 263
- Manual de Novells Ardits o Dietari del*
Antich Consell Barceloní
el Consell pren protagonisme 196
full del mes de setembre del 1714 217
- MAS I SOLDEVILA, Manuel
- condicions de la rendició 225
- devoció desfermada 196
- un sonet sobre la Diada 227
- OMBRAVELLA, Patllari
- com eren els aliats 144
- massa llibertat 128
- ORTÍ, Josep Vicent
- crits a favor de Carles III i la rendició
de València 154
- empresonament 108
- suport popular de Basset 110
- València, un regne rebel 155
- PALLEJÀ, Honorat
- assalt austriacista 119
- recompenses 243
- tribulacions de la retirada
borbònica 144
- PERAI, Salvador o Josep
- fets bèl·lics de la Guerra
dels Nou Anys 276
- PLANES, Isidre
- Revolta dels Barretines 45
- PLANTÍ, Josep
- agressors i defensors 141
- PUIGCERCÓS, Joan
- entrada de tropes franceses amb
regiments catalans 262
- notícies del setge i els estralls
dels voluntaris i sometents
contra els pagesos 212
- treballs passats 230
- QUATRECASES, Joan
- desarmament dels pobles 242
- Relación de la Guerra de Sucesión*
en Cataluña
accions contra els botiflers 121
- canvi de conjuntura
segons els borbònics 181
- castigats pel seu orgull 237
- eclipsi de sol 146
- el color groc, divisa dels imperials 87
- Jordi de Darmstadt, virrei
de Catalunya 64
- l'arxiduc, l'anticrist 147
- Relación diaria del sitio de Barcelona,*
capital del Principado de Cataluña
visió borbònica de la caiguda
de la ciutat 222
- RIBALTA, Aleix
- borbònics a Lleida 169
- batalla d'Almenar 169
- treballs forçats per a tothom 169

canvi de la situació internacional
i retirada aliada 173
final del setge i reflexió
sobre la guerra 231
ocupació borbònica de Lleida
i l'Urgell 156
ofensiva vista des de les terres
de Lleida 222

setge de Barcelona vist
des de Lleida 213
SOLER, Manuel
d'aquí a tres-cents anys 203
VILÀ, Celdoni vegeu *Fina, Ramon*

MEMÒRIES DE LA SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA

Títols publicats

- 1/1 Pere PUJOL, *L'urna d'argent de sant Ermengol, bisbe d'Urgell* (1927)
- 1/2 Antoni RUBIÓ I LLUCH, *Paquimeres i Muntaner* (1927)
- 1/3 Josep M. MILLÀS, *Documents hebraics de jueus catalans* (1927)
- 1/4 Josep de Calassanç SERRA-RÀFOLS, *Forma conventus Tarraconensis*, vol. I, *Baetulo-Blanda* (1928)
- 2/1 Ramon d'ABADAL, *Catalunya carolíngia*, vol. II, *Els diplomes carolingis a Catalunya*, 1a part (1926-1950)
- 2/2 Ramon d'ABADAL, *Catalunya carolíngia*, vol. II, *Els diplomes carolingis a Catalunya*, 2a part (1952)
- 3 Josep PUIG I CADAFAELCH, *La geografia i els orígens del primer art romànic* (1930)
- 4 Antoni RUBIÓ I LLUCH, *La població de la Grècia catalana en el XIVè segle* (1933)
- 5 Joan BERGÓS, *L'escultura a la Seu Vella de Lleida* (1935)
- 6 Manuel TRENS, *Ferrer Bassa i les pintures de Pedralbes* (1936)
- 7 Francesc PRAT, *L'aqüeducte romà de Pineda* (1936)
- 8 Ernest J. MARTÍNEZ-FERRANDO, *Pere de Portugal, «rei dels catalans». Vist a través dels registres de la seva cancelleria* (1936)
- 9 Josep PUIG I CADAFAELCH, *Noves descobertes a la catedral d'Egara* (1948)
- 10 Joaquim CARRERAS I ARTAU, *L'epistolari d'Arnau de Vilanova* (1950)
- 11 Ferran SOLDEVILA, *Pere el Gran*, 1a part, *L'infant*, vol. I (1950)
- 12 Marià RIBAS, *El poblament d'Ilduro. Estudi arqueològic i topogràfic des dels temps prehistòrics fins a la destrucció d'Iluro* (1952)
- 13 Ferran SOLDEVILA, *Pere el Gran*, 1a part, *L'infant*, vol. II (1952)
- 14 Ramon d'ABADAL, *Catalunya carolíngia*, vol. III, *Els comtats de Pallars i Ribagorça*, 1a part (1955)
- 15 Ramon d'ABADAL, *Catalunya carolíngia*, vol. III, *Els comtats de Pallars i Ribagorça*, 2a part (1955)
- 16 Ferran SOLDEVILA, *Pere el Gran*, 1a part, *L'infant*, vol. III (1956)
- 17 Emili VIGO, *La política catalana del Gran Comitè de Salut Pública* (1956)
- 18 Joaquim MIRET I SANS, *El forassenyat primogènit de Jaume II* (1957)
- 19 Josep MASCARÓ, *Els monuments megalítics a l'illa de Menorca* (1958)
- 20 Enric MOREU-REY, *Els immigrants francesos a Barcelona (Segles XVI al XVIII)* (1959)
- 21 Lluís G. CONSTANS, *Francesc de Montpalau, abat de Banyoles, ambaixador del General de Catalunya* (1960)
- 22 Ferran SOLDEVILA, *Pere el Gran*, 2a part, *El regnat fins a l'any 1282*, vol. I (1962)
- 23 Josep BENET, *Maragall i la Setmana Tràgica* (1963)
- 24 Àngel MARTÍNEZ i Joan VICENTE, *El poblat ibèric de Puig Castellar. Excavacions dels anys 1954-1958* (1966)
- 25 Enric MOREU-REY, *Revolució a Barcelona el 1789* (1967)
- 26 Eufemià FORT, *El Llibre de Valldossera* (1968)
- 27 Ferran SOLDEVILA, *Els primers temps de Jaume I* (1968)
- 28 Josep LLADONOSA, *L'Estudi General de Lleida del 1430 al 1524* (1970)
- 29 Gaspar FELIU, *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal* (1972)

- 30 Rafael BASTARDES, *La representació del Sant Crist al Taller d'Erill* (1977)
- 31 Manuel SEGRET, *Aportacions a la història de la vila de Sant Llorenç de Morunys i comarca* (1978; reimpr., 2005)
- 32 Pere FREIXAS, *L'art gòtic a Girona. Segles XIII-XV* (1983)
- 33 Montserrat PAGÈS, *Les esglésies pre-romàniques a la comarca del Baix Llobregat* (1983)
- 34 Josep BAUCCELLS, *El fons «Cisma d'Occident» de l'Arxiu Capítular de la catedral de Barcelona. Catàleg de còdexs i pergamins* (1985)
- 35 Ramon d'ABADAL, *Catalunya carolíngia*, vol. I, *El domini carolingi a Catalunya*, 1a part (1986)
- 36 Mercè VILADRICH, *El «Kitāb al-ʿAmal Bi-l-aṣṭurlāb» (Llibre de l'ús de l'astrolabi) d'Ibn al-Samh. Estudi i traducció* (1986)
- 37 Josep M. MARQUÈS, *El cartoral de Santa Maria de Roses (Segles X-XIII)* (1986)
- 38 Ramon d'ABADAL, *Els temps i el regiment del comte Guifred el Pilós* (1989)
- 39 Miquel COLL I ALENTORN, *Guifré el Pelós en la historiografia i en la llegenda* (1990)
- 40 Mercè VIDAL, *Teoria i crítica en el Noucentisme: Joaquim Folch i Torres* (1991)
- 41 Isidra MARANGES, *La indumentària civil catalana. Segles XIII-XV* (1991)
- 42/1 Ignasi M. PUIG I FERRETÉ, *El monestir de Santa Maria de Gerri. Segles XI-XV*, vol. I, *Estudi històric* (1991)
- 42/2 Ignasi M. PUIG I FERRETÉ, *El monestir de Santa Maria de Gerri. Segles XI-XV*, vol. II, *Col·lecció diplomàtica* (1991)
- 43 Francesc AMORÓS, *Correspondència diplomàtica de Joan Francesc Rossell, 1616-1617. Una crònica de la cort de Felip III* (1992)
- 44 Eduard JUNYENT, *Diplomatari i escrits literaris de l'abat i bisbe Oliba* (1992)
- 45 Ramon PLANES, *La descripció dels arxius municipals catalans fins a la fi del segle XIX: l'Arxiu de la Ciutat de Solsona* (1993)
- 46 Constantin MARINESCU, *La politique orientale d'Alfonse V d'Aragon, roi de Naples (1416-1458)* (1994)
- 47 Manuel MILÀ I FONTANALS, *Epistolari de M. Milà i Fontanals*, vol. III, *Anys 1881-1884* (1995)
- 48/1 Ferran SOLDEVILA, *Pere el Gran*, 1a part, *L'infant* (ed. facsimil, 1995)
- 48/2 Ferran SOLDEVILA, *Pere el Gran*, 2a part, *El regnat fins a l'any 1282* (ed. facsimil, 1995)
- 49 Ignasi M. PUIG I FERRETÉ i M. Assumpta GINER MOLINA, *Índex codicològic del 'Viage literario' de Jaume Villanueva* (1998)
- 50 Eulàlia DURAN (dir.), *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*, vol. 1, *Barcelona. Arxiu Històric i Biblioteca de Catalunya* (1998)
- 51 Francesc FONTBONA (dir.), *Repertori d'exposicions individuals d'art a Catalunya (fins a l'any 1938)* (1999)
- 52 Josep M. FIGUERES, *El primer diari en llengua catalana. 'Diari català' (1789-1881)* (1999)
- 53/1 Josep M. FONT I RIUS i Anscari M. MUNDÓ (dir.), *Catalunya carolíngia*, vol. IV, Ramon ORDEIG (cur.), *Els comtats d'Osona i Manresa*, 1a part, *Prefaci. Introducció. Diplomatari (docs. 1-698)* (1999)
- 53/2 Josep M. FONT I RIUS i Anscari M. MUNDÓ (dir.), *Catalunya carolíngia*, vol. IV, Ramon ORDEIG (cur.), *Els comtats d'Osona i Manresa*, 2a part, *Diplomatari (docs. 699-1478)* (1999)
- 53/3 Josep M. FONT I RIUS i Anscari M. MUNDÓ (dir.), *Catalunya carolíngia*, vol. IV, Ramon ORDEIG (cur.), *Els comtats d'Osona i Manresa*, 3a part, *Diplomatari (docs. 1479-1873). Mapes. Índex* (1999)

- 54/1 Antoni RUBIÓ I LLUCH (ed.), *Documents per a la història de la cultura catalana medieval*, vol. 1 (1908; ed. facsímil, 2000)
- 54/2 Antoni RUBIÓ I LLUCH (ed.), *Documents per a la història de la cultura catalana medieval*, vol. 2 (1921; ed. facsímil, 2000)
- 55 Eulàlia DURAN (dir.), *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*, vol. II.1, *Barcelona: Biblioteca Pública Episcopal i Biblioteca de la Universitat* (2000)
- 56 Antoni RUBIÓ I LLUCH, *Diplomatari de l'Orient català (1301-1409). Col·lecció de documents per a la història de l'expedició catalana a Orient i dels ducats d'Atenes i Neopàtria* (1947; ed. facsímil, 2001)
- 57 Albert BALCELLS i Enric PUJOL, *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*, vol. I, 1907-1942 (2002)
- 58 Eulàlia DURAN (dir.), *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*, vol. II.2, *Barcelona: Biblioteca de la Universitat (II)* (2001)
- 59 Francesc FONTBONA (dir.), *Repertori de catàlegs d'exposicions col·lectives d'art a Catalunya (fins a l'any 1938)* (2002)
- 60 Eulàlia DURAN (dir.), *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*, vol. III, *Barcelona: Arxiu Capitular, Arxiu de la Corona d'Aragó, Arxiu de les Carmelites Descalces, Arxiu del Monestir de Sant Pere de les Puel·les, Arxiu Històric de Protocols, Arxiu Històric Provincial dels Franciscans de Catalunya, Arxiu Provincial dels Caputxins de Catalunya, Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès, Biblioteca de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats, Biblioteca de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, Biblioteca de la Reial Acadèmia de Bones Lletres, Apèndix* (2003)
- 61/1 Josep M. FONT I RIUS i Anscari M. MUNDÓ (dir.), *Catalunya carolíngia*, vol. v, Santiago SOBREQUÉS, Sebastià RIERA i Manuel ROVIRA (cur.), *Els comtats de Girona, Besalú, Empúries i Peralada*, 1a part, *Prefaci. Introducció. Diplomatari (docs. 1-386)* (2003)
- 61/2 Josep M. FONT I RIUS i Anscari M. MUNDÓ (dir.), *Catalunya carolíngia*, vol. v, Santiago SOBREQUÉS, Sebastià RIERA i Manuel ROVIRA (cur.), *Els comtats de Girona, Besalú, Empúries i Peralada*, 2a part, *Diplomatari (docs. 387-630). Mapes. Índex* (2003)
- 62 Josep PUIG I CADAFAŁCH, *Jospe Puig i Cadafalch. Escrits d'arquitectura, art i política* (2003)
- 63 Isabel SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)* (2004)
- 64 Jordi BOLÒS, *Els orígens medievals del paisatge català. L'arqueologia del paisatge com a font per a conèixer la història de Catalunya* (2004)
- 65 Joaquim MIRET I SANS, *Itinerari de Jaume I el Conqueridor* (1908; ed. facsímil, 2004)
- 66 Jaume RIBALTA, *Dret urbanístic medieval de la Mediterrània* (2005)
- 67 Elisabet FERRAN, *El jurista Pere Albert i les 'Commemoracions'* (2006)
- 68 Stefano Maria CINGOLANI, *Historiografia, propaganda i comunicació al segle XIII: Bernat Desclot i les dues redaccions de la seva crònica* (2006)
- 69 Antoni RUBIÓ I LLUCH, *Epistolari grec*, vol. 1, *Anys 1880-1888* (2006)
- 70/1 Josep M. FONT I RIUS i Anscari M. MUNDÓ (dir.), *Catalunya carolíngia*, vol. VI, Pere PONSICH (cur.), *Els comtats de Rosselló, Conflent, Vallespir i Fenollet*, 1a part, *Prefaci. Introducció. Diplomatari (docs. 1-328)* (2006)
- 70/2 Josep M. FONT I RIUS i Anscari M. MUNDÓ (dir.), *Catalunya carolíngia*, vol. VI, Pere PONSICH (cur.), *Els comtats de Rosselló, Conflent, Vallespir i Fenollet*, 2a part, *Diplomatari (docs. 329-649). Mapes. Índex* (2006)
- 71 Eulàlia DURAN (dir.), *Repertori de manuscrits catalans (1620-1714)*, vol. I, *Barcelona: Biblioteca de Catalunya* (2006)

- 72 Albert BALCELLS, Santiago IZQUIERDO i Enric PUJOL, *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*, vol. II, *De 1942 als temps recents* (2007)
- 73 Ferran SOLDEVILA, *Les quatre grans Cròniques. I. Llibre dels feits del rei En Jaume* (2007)
- 74 Lluís NICOLAU D'OLWER, *Democràcia contra dictadura. Escrits polítics, 1915-1960* (2007)
- 75/1 Ramon d'ABADAL (ed.), *Catalunya carolíngia*, vol. II, *Els diplomes carolingis a Catalunya*, 1a part (1926-1950; ed. facsimil, 2007)
- 75/2 Ramon d'ABADAL (ed.), *Catalunya carolíngia*, vol. II, *Els diplomes carolingis a Catalunya*, 2a part (1952; ed. facsimil, 2007)
- 76/1 Ramon d'ABADAL (ed.), *Catalunya carolíngia*, vol. III, *Els comtats de Pallars i Ribagorça*, 1a part (1955; ed. facsimil, 2007)
- 76/2 Ramon d'ABADAL (ed.), *Catalunya carolíngia*, vol. III, *Els comtats de Pallars i Ribagorça*, 2a part (1955; ed. facsimil, 2007)
- 77 Antoni RUBIÓ i LLUCH, *Epistolari grec*, vol. 2, *Anys 1889-1900* (2008)
- 78 *Discursos inaugurals de les institucions científiques catalanes a cavall dels segles XVIII i XIX* (2007)
- 79 Louis BARRAU i Jaume MASSÓ, *Cròniques catalanes*, vol. II, *Gesta comitum Barcinonensium* (1925; ed. facsimil, 2007)
- 80 Ferran SOLDEVILA, *Les quatre grans Cròniques. II. Crònica de Bernat Desclot* (2008)
- 81 Eulàlia DURAN (dir.), *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*, vol. IV (2008)
- 82 *El costumari del monestir de Sant Cugat del Vallès* (2009)
- 83 M. Teresa FERRER i Manuel RIU (dir.), *Tractats i negociacions diplomàtiques de Catalunya i de la Corona catalanoaragonesa a l'edat mitjana*, vol. I.1, *Tractats i negociacions diplomàtiques amb Occitània, França i els estats italians 1067-1213* (2009)
- 84 Eulàlia MIRALLES, *Sobre Jeroni Pujades* (2010)
- 85 Noemí MONCUNILL, *Els noms personals ibèrics en l'epigrafia antiga de Catalunya* (2010)
- 86 Ferran SOLDEVILA, *Les quatre grans Cròniques. III. Crònica de Ramon Muntaner* (2011)
- 87 Antoni RUBIÓ i LLUCH, *Epistolari grec*, vol. 3, *Anys 1901-1915* (2011)
- 88 Josep TRENCHS ÒDENA, *Documents de cancelleria i de mestre racional sobre la cultura catalana medieval* (2011)
- 89 Rosa Maria ASENSI, *Inventari dels materials etruscs procedents de col·leccions dels museus catalans* (2011)
- 90 Antoni RUBIÓ i LLUCH, *Epistolari grec*, vol. 4, *Anys 1916-1936* (2012)
- 91 M. Teresa FERRER (cur.), *Jaume I. Commemoració del VIII centenari del naixement de Jaume I*, vol. I, *El poder reial i les institucions. La política internacional. La família reial i la política successòria. La figura de Jaume I. El món cultural i artístic* (2011)
- 92 M. Teresa FERRER (cur.), *Jaume I. Commemoració del VIII centenari del naixement de Jaume I*, vol. II, *L'economia rural. L'articulació urbana. Les institucions eclesiàstiques. L'expansió territorial. El comerç* (2013)
- 93 Albert BALCELLS, *La Universitat de Barcelona i el Parlament de Catalunya durant la Guerra Civil de 1936* (2013)
- 94 Antoni RIERA (coord.), *Crisis frumentàries, iniciatives privades i polítiques públiques de proveïment a les ciutats catalanes durant la baixa edat mitjana* (2013)
- 95 Albert BALCELLS, *Jaume Massó i Torrents i la modernitat, 1863-1943. De 'L'Avenç' a l'Institut d'Estudis Catalans* (2013)
- 96 Ferran SOLDEVILA, *Les quatre grans Cròniques. IV. Crònica de Pere III el Cerimoniós* (2014)
- 97 Enric PUJOL (ed.), *Antologia de memòries i dietaris personals catalans sobre la Guerra de Successió* (2014)

Antologia de memòries i dietaris personals catalans sobre la Guerra de Successió

La present antologia pretén donar una visió històrica del conflicte a partir de testimonis escrits per autors que el visqueren. Aquesta mena de documents personals constitueixen un gènere que, malgrat la seva càrrega subjectiva, ens permet conèixer aspectes que gairebé mai no surten en les reconstruccions històriques fetes *a posteriori*; d'aquí l'interès creixent que han despertat entre els especialistes. Afortunadament, Catalunya és molt rica en aquesta mena de documentació d'època, que s'ha pogut aplegar, sobretot al llarg d'aquests darrers anys, gràcies a l'esforç de nombrosos estudiosos.

Agrupats en capítols que segueixen cronològicament les principals etapes de la Guerra, els diferents testimonis comprenen un període que s'inicia el 1687 —amb els antecedents que influïren en l'esclat bèl·lic— i que finalitza anys després d'haver-se acabat el conflicte armat, amb la descripció de la repressió posterior i les resistències i protestes que es perllongaren fins a ben entrada la segona meitat del segle XVIII.

Cada capítol consta d'una breu contextualització històrica i una succinta presentació dels textos escollits. El volum s'obre amb un estudi introductori centrat en la importància de les memòries i els dietaris personals en la Catalunya de l'època moderna.

